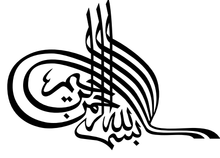

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 933
Halk Kitapları: 228

Tashih:
İsmail DERİN

Grafik & Tasarım:
Emre YILDIZ
İsa YÜCEL

Baskı:
Kalkan Matbaacılık
0312 341 92 34

1. Baskı, Ankara 2013

ISBN 978-975-19-5619-4
2013-06-Y-0003-933
Sertifika No: 12930

Eser İnceleme Komisyonu Kararı:
03.08.2012/02

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim:
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 72 93 - 94
Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: 0 312 295 71 53 - 295 71 56
Faks: 0 312 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

Âlemlere Rahmet

Hz.Muhammed

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

SUNUŞ

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), Yüce Rabbimizin insanlığa gönderdiği en son elçidir. Onun nübüvveti, bütün bir insanlık için karanlıklardan aydınlığa, zulmetten nura geçişin iftihar vesilesi olmuştur.

Peygamber Efendimizin (s.a.s.) doğumu, içinde yaşadığımız dünyanın akışını değiştirmiş ve onun tebliğine kulak veren herkes hayatını yeniden tanzim etme, kendini yeniden inşa etme ve bundan sonraki gidişatında istikamet sahibi olma konusunda sağlam bir dayanağa kavuşmanın ayrıcalığını yaşamıştır. Onun rahmet yüklü mesajları ve hikmet yüklü ahlâkî örnekliği bütün insanlık için umut vaad etmeye devam etmektedir. Bu, kıyamete kadar da kesilmeksizin devam edecektir.

Yüce Allah'ın son peygamberine ümmet olmak, pek tabiidir ki sadece onun varlığından ve doğumundan haberdar olmakla sınırlı değildir. Ona tabi olmak, hemen her vesileyle kendimizi onun sünnetine ittiba ederek gözden geçirmeyi, hayatımızdaki eksiklikleri telâfi etmeyi ve yine onun çizdiği yol haritasına bağlı kalarak kendimizi inşa etmeyi zorunlu kılar. Kısaca, peygamberin yolunu takip etmek ve onu örnek almak, onun sağlığında ashabına takdim ettiği değer ve ölçüleri zaman ve mekân sınırlarının ötesine taşıyarak kendi dünyamıza katmak ve onun şaşmaz rehberliğine sımsıkı sarılmaktır. Bu, insanlık için en hayırlı ümmet olma şerefine nail olmanın da yegâne yoludur.

Başkanlığımız, 1970 yılı Mevlid Kandili münasebetiyle Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) nezih hayatı ve güzel ahlâkı ile ilgili özet bilgilerin yer aldığı Diyanet Dergisi Özel Sayısını yayımlayarak halkımızın istifadesine sunmuştur. Dergide, ülkemizin yetiştirdiği güzide âlim ve mütefekkirlerimizin, Peygamber Efendimizle (s.a.s.) ilgili şiir, naat ve makaleleri yer almaktadır. Bu âlim ve mütefekkirlerimizin pek çoğu bugün ebediyete intikal etmiş bulunmaktadır. Hem büyüklerimize vefanın bir gereği olarak, hem de bu kıymetli derginin insanımızın istifadesine sunulması düşüncesiyle, 2013 yılı Kutlu Doğum Haftasında bu özel sayıyı okuyucu ile buluşturmanın sevinç ve huzurunu yaşıyoruz. Bu vesileyle eserde emeği geçen başta dönemin Diyanet İşleri Başkanı Lütfi Doğan olmak üzere bütün büyüklerimize şükranlarımı sunuyor; ahirete irtihal etmiş olanları rahmetle yâd ediyor; ber-hayat olanlara Cenab-ı Hak'tan sağlıklı uzun ömürler diliyorum. Eserin yeniden yayınlanması sürecinde katkısı olanlara teşekkür ediyor; okuyucularımızın zihinlerinde ve gönül dünyalarında yeni ufuklar açmasını Yüce Rabbimden niyaz ediyorum.

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

PEYGAMBERİMİZ (S.A.S.)’İN HAYATI

M. Âsım KÖKSAL

PEYGAMBERİMİZİN DOĞUMU VE SOYU

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.), 571 yılı 20 Nisanına rastlayan 12 Rebîü'l-Evvel Pazartesi günü tan yeri ağarırken Mekke'de doğdu.

Peygamberimizin babası Abdullah'tır. Abdullah'ın babası, Kureyş kabilesinden ve Mekke'nin ulu kişilerinden Haşim'in oğlu Abdulmuttalib'dir.

Kur'an-ı Kerim'e göre: Peygamberimizin soyu, büyük peygamberlerden Hz. İsmail ve Hz. İbrâhim'e dayanır (Hacc: 78; Bakara: 127-151; Sâf: 6, İnşirah: 1).

Bütün kaynaklar, Peygamberimizin Adnân'a kadar olan atalarını şöyle sıralar ve sayarlar:

1. Abdulmuttalib (Şeybe), 2. Hâşim (Amr), 3. Abd-i Menâf (Mugîre), 4. Kusayy (Zeyd), 5. Kilâb, 6. Mürre, 7. Kâ'b, 8. Lüey, 9. Gâlib, 10. Fihr, 11. Mâlik, 12. Nadr, 13. Kinâne, 14. Huzeyme, 15. Müdrike (Âmir), 16. İlyas, 17. Mudar, 18. Nizar, 19. Maadd, 20. Adnân.

Adnân, büyük peygamberlerden Hz. İsmâil'in on iki oğlundan en büyüğü olan Nabt (Kaydar)'ın soyundan gelmiştir. Peygamberimiz, gerek baba ve gerek ana tarafından en temiz, en şerefli bir aileye mensuptur. Peygamberimiz, soyları hakkında şöyle buyurmuştur:

"*Yüce Allah, İbrahim oğullarından İsmâil'i seçti. İsmâil oğullarından Kinâne oğullarını seçti. Kinâne oğullarından Kureyş'i seçti. Kureyş'ten Hâşim oğullarını seçti. Hâşim oğullarından Abdulmuttalib oğullarını seçti. Abdulmuttalib oğullarından da beni seçti.*"

"*... Mensûb olduğum topluluk, ne zaman ikiye ayrılmışsa, Allah, beni, muhakkak, onların en hayırlı olan tarafında bulundurmuştur.*"

"*Ben, Câhiliye çağının kötülüklerinden hiçbir şey bulaşmaksızın, ana ve babamdan meydana geldim. Ben, Âdem'den babama ve anama gelinceye kadar hep nikâh mahsulü olarak meydana gelmişimdir.*"

"*Ben, ana ve baba soyu itibarıyla en hayırlınızım!*"

Peygamberimizin annesi Hz. Âmine, Zühre oğulları kabilesinden ve bu kabilenin ileri gelenlerinden Vehb'in kızıdır. Peygamberimizin babası Hz. Abdullah'la annesi Hz. Âmine'nin soyu, büyük dedeleri olan Kilâb'da birleşir.

Peygamberimizin babası Abdullah, Abdulmuttalib'in oğulları içinde en sevgilisidir ve Fâtıma adındaki hanımından doğmuştur. Hz. Abdullah, Hz. Âmine ile evlendikten kısa bir süre sonra, hurma getirmek üzere, Kureyş kervanıyla birlikte Şam'a (Gazze'ye) gitmişti. Oradan dönerken, yolda hastalandı. Medîne'de, dayıları Adiy b. Neccâr oğullarının yanında vefat etti. Nâbiga'nın evinin avlusuna gömüldü. Hz. Abdullah, o zaman 25 yaşında idi.

Babasının vefatından iki ay sonra doğan Peygamberimize, Ümmü Eymen Bereke adındaki dadısı ile beş deve, birkaç davar, bir kılıç, bir miktar da gümüş para miras kaldı.

PEYGAMBERİMİZİN İSİM VE KÜNYELERİ

Peygamberimizin en çok anılan ismi, Muhammed (s.a.s.)'dir. Peygamberimiz, Kur'an-ı Kerim'in dört sûresinde Muhammed ismiyle anılır (Âl-i İmrân: 144; Ahzâb: 40; Feth: 29; Muhammed: 52). Hz. İsa da İncil'de Peygamberimizi kendi ümmetine Ahmed ismiyle tanıtmıştır (Sâf: 6).

Peygamberimizin, bunlardan başka isimleri de vardır. Onlardan bazıları Kur'an-ı Kerim'de, bazıları hadislerde, bazıları da daha önceki peygamberlerin kitaplarında açıklanmıştır. Peygamberimizin, muhterem annesi Hz. Âmine'ye rü'yâsında, "Sen, insanların hayırlısına ve bu ümmetin Efendisine hâmilesin! Doğunca ona, Muhammed veya Ahmed ismini koy!" denilmiş, bunun için, Abdulmuttalib, Muhammed ismini koymuş, bu ismi neden dolayı koyduğu kendisine sorulunca da, "Gökte Allah, yerde insanlar övsünler diye ona Muhammed ismini koydum!" demiştir.

Peygamberimiz, vefat eden oğlu Kasım'dan dolayı Ebü'l-Kaasım (Kaasım'ın Babası) künyesini taşır ve bununla anılmaktan hoşlanırdı.

Kureyş müşrikleri Peygamberimize, İbn-ü Ebî Kebşe (Ebû Kebşe'nin Oğlu) künyesini de takmışlardı. Kebş lügatte, üç yaşına basmış koç ve başbuğ manasına gelir. Bu da, ya Peygamberimizin sütannesi Halîme'nin kocası Hâris'in veya Abdulmuttalib'in annesi tarafından dedesi Amr b. Zeyd'in künyesinin Ebû Kebşe oluşundan, yahut Peygamberimizin, putperestliğe aykırı davranışını, müşriklerin, Huzâalı Ebû Kayle Vecz'e benzetmelerinden ileri geliyordu.

Yine müşrikler, Peygamberimizi, doğruluk ve güvenilirlik gibi üstün meziyetlerine bakarak el-Emîn diye de anmakta idiler.

PEYGAMBERİMİZİN SÜTANNEYE VERİLMESİ

Peygamberimizi, Hz. Âmine, üç veya yedi gün kadar emzirdikten sonra bir süre de Süveybe Hatun emzirdi. Süveybe Hatun, Peygamberimizin amcası Hz. Hamza'yı da emzirmişti.

Yeni doğan çocukları sütanneye vermek, Kureyş eşrafının ve ileri gelenlerinin âdetleri idi. Sâ'd b. Ebî Bekr kabilesi, Araplar arasında cömertlikleri ve şereflilikleriyle tanınmış bir kabile idi. Gerek bu ve gerek öteki kabilelerin kadınları, yılda iki defa Mekke'ye gelir, yeni doğan çocukları —ücretle emzirmek üzere— alıp götürürlerdi. Sütannesi Halîme de Peygamberimizin doğduğu Fil yılında Benî Sâ'd kadınlarıyla birlikte Mekke'ye gelmişti. Bütün sütanneleri, zengin ve babaları sağ olan çocuklara koşuyorlar, Peygamberimize geldikçe, "Yetimdir, malı da yoktur. Annesinin ve dedesinin bize ne yardımı olacak?!" diyerek Peygamberimizi almaya pek yanaşmıyorlardı.

Halîme ile gelen kadınlar, istedikleri gibi birer çocuk bulmuşlardı. Halîme ise aradığını bulamamıştı. Abdulmuttalib'le karşılaşınca,

Abdulmuttalib ona, Peygamberimizi alıp götürmesini ve bunun kendileri için çok hayırlı olacağını söyledi. Halîme, danışmak üzere kocası Hâris'in yanına geldi. Boş olarak dönüp gitmektense, Peygamberimizi alıp götürmeyi uygun gördüğünü söyledi. Hâris, "Almanda bir mahzur yok. Belki de Allah, onun yüzünden bize hayır ve bereket verir." dedi. Halîme, izi sıra geri döndü. Peygamberimizin uyuduğu odaya girdi. Onu, yavaşça uyandırdı. Yüzünün güzelliğine ve sevimliliğine bakıp hayran kaldı. Onu bağrına basarak kocasının yanına getirdi. Sağ memesini ona, sol memesini de kendi oğluna verdi. Halîme ile kocası, yeni ve mini mini misafirleriyle birlikte obalarına döndüler.

O zaman, yeryüzünde Benî Sâ'd toprağı gibi kuraklığa uğramış bir toprak yoktu. Böyle iken, Halîme'gilin koyunlarının hâli birden bire değişmiş, onlar akşamleyin karınları tok, memeleri sütle dolu olarak dönmeye başlamışlardı. Halîme ile kocası, bu hayır ve berekete, aldıkları yavru yüzünden erdiklerini sezmekte gecikmediler.

Peygamberimizin çocukluğu da başkalarına benzemiyordu. Sekiz aylıkken konuşuyor ve konuşulanları dinliyordu. Dokuz aylıkken, düzgünce konuşmaya başlamıştı. On aylık olunca, çocuklarla ok atıyordu. İki yaşına bastığı zaman, çok gelişmiş, gösterişli bir çocuk olmuştu.

Peygamberimizi iki yaşında sütten kestiler ve annesine götürdüler. Fakat, vermek istemediler. Peygamberimiz, dört yaşına kadar Benî Sâ'd yurdunda kaldı.

HZ. ÂMİNE'NİN MEDİNE SEYAHATİ VE VEFATI

Peygamberimiz altı yaşında iken, annesiyle birlikte Medine'ye, babasının kabrini ziyarete gitti. Bir ay sonra, Medine'den dönerken, Ebvâ köyünde annesi hastalandı ve vefat etti.

PEYGAMBERİMİZİ DEDESİ VE AMCASININ KORUMASI VE YETİŞTİRMESİ

Dünyada babasız ve annesiz kalan Peygamberimizi, Yüce Allah himayesiz bırakmadı. Önce dedesinin, sonra da amcasının bağrına bastırdı. Bu gerçek, Kur'an-ı Kerim'de;

"*Rabbin seni yetim bulup da barındırmadı mı?*" (Duhâ: 6) buyurularak hatırlatılır.

Sadakatli dadı Ümmü Eymen Bereke, Peygamberimizi Ebvâ'dan Mekke'ye getirip dedesi Abdulmuttalib'e teslim etti. Abdulmuttalib, Peygamberimizi gece gündüz yanından ayırmadı. Çocuklarından hiçbirine göstermediği aşırı sevgi ve şefkati ona gösterdi.

Kâ'be'nin gölgesinde kendisine mahsus olan ve hiç kimsenin oturmasına müsaade edilmeyen minderinde Peygamberimiz, dedesiyle birlikte serbestçe otururdu. Abdulmuttalib, sofrada Peygamberimizi yanına alır veya dizine oturtur, yemeklerin en iyisini ve tatlısını ona yedirirdi. Peygamberimiz gelmeden oturup yemek yemez, onun gelmesini beklerdi.

Peygamberimizin edeb ve terbiyesine çok dikkat ederdi. Abdulmuttalib, öleceği sırada, Peygamberimizi amcası Ebû Tâlib'e bıraktı ve ona iyi bakmalarını vasiyet etti. Peygamberimiz o zaman sekiz yaşında idi. Gerek Ebû Tâlib ve gerek zevcesi Fâtıma Hatun, Peygamberimize çok iyi baktılar. Onu, öz çocuklarından üstün tuttular. Peygamberimiz onlardan gördüğü iyiliği hiç unutmamıştır.

PEYGAMBERİMİZİN ŞAM SEYAHATİ

Peygamberimiz, on iki yaşında iken amcası Ebû Tâlib'in yanında ticaret kervanıyla Şam'a (Busrâ'ya) gitti. Orada Râhib Bahîrâ ile karşılaştılar. Bahîrâ, Tevrat ve İncil'de ismi ve sıfatları yazılı ahir zaman peygamberinin alâmetlerini Peygamberimizde buldu. Onu, hemen Mekke'ye geri götürmesini ve Yahûdîlerin sû-i kasdinden korumasını Ebû Tâlib'e tavsiye etti.

PEYGAMBERİMİZİN ÜSTÜN MEZİYETLERİ

Ebû Tâlib, Peygamberimize, gerçekten güzel bir vasilik ve hamilik yapmakta, onu cahiliye çağının kötülüklerine bulaştırmamak için olanca titizliği göstermekte idi. Zaten, Yüce Allah da onu her türlü kötülüklerden nefret duyacak bir tabiatta yaratmıştı.

Peygamberimiz, hiçbir zaman putlara tapmadığı gibi içki de içmemiştir.

Peygamberimiz, ergenlik çağına bastığı zaman, akıl ve zekâsının üstünlüğü, huyunun güzelliği ile herkesin dikkatini çekmiş bulunuyordu. Doğrulukta, eminlik ve güvenilirlikte parmakla gösteriliyor, seviliyor ve sayılıyordu. Yağmacılığın, zulmün, her çeşit ahlâksızlığın önlenmesi için Mekke'de kurulan ve tarihte Hılfü'l-Fudûl diye anılan derneğe genç yaşında üye oldu.

PEYGAMBERİMİZİN HZ. HATİCE İLE EVLENİŞİ

Peygamberimiz yirmi beş yaşında iken, Kureyş'in zengin, asaletli ve dul kadınlarından Hz. Hatice ile evlendi. Peygamberimizin, Hz. Hatice'den dört kızı ile iki oğlu doğdu.

PEYGAMBERİMİZİN HAKEMLİĞİ

Peygamberimiz otuz beş yaşında bulunduğu sırada Kâ'be'nin onarılmasına başlanmıştı. Hacerü'l-Esved'i yerine koyma işinde Kureyş uluları arasında çetin bir anlaşmazlık çıktı. Peygamberimiz, hakem sıfatıyla hemen Hacerü'l-Esved'i bir yaygı üzerine koydu. Yaygının dört ucunu kabile temsilcilerine tutturdu. Onu, konulacak yerine kadar taşıttıktan sonra eliyle alıp yerine yerleştirdi. Peygamberimizin, herkesi tatmin ve hoşnut eden bu hakîmâne hareketi, kendisi hakkında derin takdir ve hayranlık duyguları uyandırdı.

PEYGAMBERLİKTEN ÖNCEKİ BAZI OLAYLAR

Peygamberimiz, otuz sekiz yaşında iken, Mekke'de birtakım ışıklar, parıltılar görüldü. Acayip sesler duyuldu. Fakat bunların ne olduklarına, neden ileri geldiklerine akıl erdirilemedi.

Peygamberimiz, otuz dokuz yaşında iken, olduğu gibi çıkan sadık rü'yâlar görmeğe başladı. Gündüz vuku' bulacak hâdiseler, uyurla uyanıklılık arasında Peygamberimize gösteriliyordu. Bu hâl, altı ay kadar devam etti. Bundan sonra, kendilerinde; şehirlerden, insanlardan, evlerden barklardan uzaklaşmak, Mekke'nin dağ aralarındaki kuytularına çekilmek, vadilerin derinliklerine dalmak arzusu uyandı. Mekke'ye üç mil uzaklıkta bulunan Hirâ (Nûr) dağındaki mağara, onun durağı oldu.

PEYGAMBERLİK

Peygamberimiz, kırkıncı yaşında bulunduğu sırada, Mîlâdî 611 yılı Şubatına rastlayan Ramazan ayının 15-16'ncı Cumartesi ve Pazar gecelerinde Cebrâil ismindeki vahiy meleğinin, "*Ey Muhammed! Sen, Allah'ın Resûlüsün!*" dediğini ve evine dönünceye kadar, yanından geçtiği her taşın, her ağacın, "*Esselâmü aleyke yâ Resûlâllah!*" diyerek kendisini selamladığını işitti.

17 Ramazan Pazartesi gecesi seher vakti, Hirâ'nın derin sessizliği içinde vahiy meleği Cebrâil, en güzel bir insan şekline girmiş, güzel kokular sürünmüş olarak Peygamberimize tekrar göründü ve Alâk Sûresinin 1-5'inci âyetlerini tebliğ etti. İslam şeriatından abdest almayı ve namaz kılmayı da öğretti.

PEYGAMBERİMİZİ İLK TASDİK EDENLER

Peygamberimiz, peygamberliğini ilk önce en güvendiği insanlara açtı. Kadınlardan Hz. Hatîce, hür ve yetişkin erkeklerden Hz. Ebû Bekir, çocuklardan Hz. Ali, azatlı kölelerden Zeyd b. Hârise, kölelerden de Bilâl-i Habeşî herkesten önce, Peygamberimize iman etmek mutluluğuna erdi.

Hz. Ebû Bekir'in himmet ve gayretiyle Hz. Osman, Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf, Sâ'd b. Ebî Vakkas, Talha b. Ubeydullah... Müslüman oldular. Bunlar, Müslümanlığı kabûlde, namaz kılmakta, Peygamberimizi ve ona Allah'tan geleni tasdikte herkesi geçtiler.

PEYGAMBERİMİZİN İSLÂM DÎNİ'Nİ AÇIKLAMASI

Peygamberimiz, ilk önce halkı İslam Dîni'ne gizlice davete ve putperestlikten ayırmaya çalıştı. Kendisine, gençlerle halkın zaîf ve fakir olanları iman etti ve iman edenlerin de sayısı günden güne arttı. Üç yıl, bu şekilde bitti. Yüce Allah;

"*Sen, ilkin, en yakın hısım ve akrabanı âhiret azabıyla korkut!*" (Şuarâ: 214) buyurunca, Peygamberimiz, yakınlarını evinde iki kere topladı. Allah'tan aldığı emri ikincisinde onlara açıkladı. Birincisinde olduğu gibi, yine amcası Ebû Leheb'in sert ve çirkin müdahalesiyle karşılaştı. Bundan sonra Peygamberimiz, Safâ tepeciğinden Kureyş kabilesinin bütün kollarına seslenip peygamberliğini ilan etti. Bu da yine amcası Ebû Leheb'in bağırıp çağırmaları ve taş savurmalarıyla sona erdi.

MÜŞRİKLERİN, İSLÂMİYET'İ ÖNLEME ÇABALAMALARI

"*Emrolunduğun şeyleri açıkla! Müşriklerden yüz çevir!*" (Hicr: 94) mealli âyet nâzil olunca, Peygamberimiz, Kureyş müşriklerinin putlara tapmalarını yerdi. Kendilerinin Cehennem'e gireceklerini açıkladı. Müşrikler bunu, dinlerine hakaret sayarak açıktan düşmanlığa ve fırsat buldukça Müslümanları ezmeye başladılar.

Müşriklerin ileri gelenleri, yeğenini öğütlemesi ve İslam davasından vazgeçirmesi için, Ebû Tâlib'e birkaç kere başvurdular. En sonunda onu tehdit ettiler. Durumun gergin ve tehlikeli bir safhaya girdiğini görünce, Ebû Tâlip, bütün yakınlarını topladı. Durumu anlattı. Peygamberimize yardım hususunda onları birleşmeye davet etti.

Kureyş müşrikleri, gerek hac mevsiminde, gerek başka zamanlarda Mekke'ye gelen kabilelerin Peygamberimizle görüşmelerinden çok endişelenmekteydiler. Bu yolda birtakım tedbirlere başvurdular. Peygamberimiz hakkında "Kâhindir!", "Şâirdir!", "Yalancıdır!"... diyerek yaygaralar kopardılar. Fakat, yaygaralarına kimsenin pek kulak asmadığını gördüler.

MÜSLÜMANLARIN MEKKE'DEN AYRILMAYA VE DAĞILMAYA BAŞLAMALARI

Müslümanlık dairesi, her gün biraz daha genişlemekte, bununla beraber müşriklerin türlü işkenceleri altında kıvranan Müslümanların sayısı da günden güne artmakta idi.

Hz. Hamza ile Hz. Ömer'in Müslüman olmaları, Müslümanlara biraz ferahlık sağlamıştı. Peygamberimiz, Habeşistan'a hicret etmelerini Müslümanlara tavsiye etmişti. Dört kadınla on iki erkekten mürekkep ilk muhacir kafilesi Mekke'yi gizlice terk ettiler. Bunu, doksan kişilik ikinci muhacir kafilesi takip etti.

Hz. Ebû Bekir de bir gün, Mekke'yi terk etmek zorunda kaldı. Fakat, yolda rastladığı Kare Oymağı Reisi, kendisini geri çevirdi ve "Ebû Bekir gibi bir zat yurdundan tedirgin edilir mi?!" diyerek müşriklere çıkıştı.

HÂŞİM OĞULLARINA VE MÜSLÜMANLARA KARŞI ALINAN SIKI TEDBİRLER

Yedinci yılda bütün Mekkeli müşrikler; Peygamberimizi koruyan, tutan Hâşim oğullarıyla akrabalığı, alışverişi... kesmek üzere bir sözleşme ve andlaşma yazıp Kâ'be'ye astılar. Bunun üzerine Ebû Tâlib, Hâşim oğullarını kendi mahallesinde toplamak, güç birliği yapmak zorunda kaldı.

Kureyş müşrikleri, Ebû Tâlib mahallesine hiçbir gıda maddesi sokmamak için ellerinden geleni yaptılar. Hâşim oğulları, kapandıkları

mahallede üç yıl mahrumiyetin her çeşidine katlandılar.

Ebu'l-Bahterî, Mut'im, Zem'a, Hişâm... gibi bazı kişiler insafa gelerek —Ebû Cehil'in bütün çabalamalarına ve direnmelerine rağmen— bir gün, Kâ'be'de asılı andlaşmayı indirip yırttılar ve Hâşim oğullarıyla Müslümanları muhasaradan kurtardılar.

EBÛ TÂLİB'LE HZ. HATİCE'NİN VEFATI

Kureyş müşriklerinin muhasarasından kurtuldukları sıralarda, önce Ebû Tâlib, sonra da Hz. Hatice vefat etti. Peygamberimiz, bu iki aziz varlıktan mahrum kaldı. Onuncu yıl, kendisi için bir hüzün ve keder yılı oldu.

TÂİF GEZİNTİSİ VE Mİ'RÂC MU'CİZESİ

Ebû Tâlib'le Hz. Hatice'nin vefatından sonra müşrikler Peygamberimize işkenceyi artırdılar. Bunun üzerine Peygamberimiz, evlâtlığı Zeyd'i yanına alarak Tâif'e kadar bir gezinti yaptı. Ne yazık ki Tâifliler, onun Hakk'a çağıran sesine kulak asmadıktan başka, Tâif'te dinlenmesine de müsaade etmediler. Türlü işkencelerle Tâif'ten uzaklaştırdılar. Peygamberimiz, üzüntüler içinde Mekke'ye döndü.

O sıralarda İlahî âyet ve mucizelerden bazıları kendisine gösterilmek ve vahyedilecek şeyler vahyedilmek üzere Peygamberimiz bir gece Mekke'den Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya götürüldü ve oradan da göklere çıkarıldı. Namazın beş vakitte edâsı da bu Mi'râc gecesinde farz kılındı.

AKABE BÎATLARI

Medîneli Hazreçlilerden Mekke'ye gelen altı kişi, Peygamberimizle yakından ilgilendiler ve Müslüman oldular. Bunlar, Medîne'ye dönünce, İslamiyet'i yaymaya çalıştılar.

On birinci yılda Medînelilerden on iki kişi daha gelip Müslüman oldu. Bunu, on üçüncü yılda yetmiş üç erkekle iki kadından mürekkep Medînelilerin Akabe'de geceleyin Peygamberimizle yaptıkları biat takip etti. Bu yeni Müslümanlar, Peygamberimizin Medîne'ye gelmesini istediler. Medîne'ye geldiği takdirde kendisini, canla başla koruyacaklarına söz verdiler ve and içtiler.

SÛ-İ KASD VE HİCRET

Peygamberimiz, bütün güçlüklere, tehlikelere göğüs gererek peygamberliğinin on üç yılını Mekke'de tamamlamak üzere bulunuyordu. Mekkeli Müslümanlardan bir kısmı Habeşistan'a, bir kısmı da Medîne'ye ve başka yerlere hicret etmişlerdi. Mekke'de Peygamberimizle birkaç sahâbîsinden başka kimse kalmamıştı.

Hz. Ebû Bekir, müşriklerin ansızın bir baskın yapmalarından korkuyor, Peygamberimizin Medîne'ye hicret etmesini istiyordu. Fakat Peygamberimiz, bu hususta Allah'tan henüz bir emir almadığını söylüyordu. Bu sırada müşrikler, gizli bir toplantı yaptılar. Utbe, Şeybe, Ebû Süfyân, Tuayme, Cübeyr veya Habîb, Hâris, Nadr, Ebü'l-Bahterî, Zem'a, Hakîm, Ebû Cehil, Nübeyh, Münebbih, Ümeyye gibi müşrik ulularından on dördünün katıldığı bu toplantıda, Peygamberimizin hapse konulması, sürgün edilmesi... gibi görüşler ileri sürüldü. Ebû Cehil'in, her kabileden birer delikanlı seçilerek Peygamberimizin bunlar tarafından vurulup hayatına son verilmesi yolundaki teklifi ittifakla kabûl edildi ve hemen cellâtlar hazırlandı. Peygamberimiz de o gece Mekke'den çıkma emrini aldı. Yatağında Hz. Ali'yi bırakarak Hz. Ebû Bekir'le birlikte geceleyin Sevr mağarasına gidip girdi.

Peygamberimizin evini saran ve tan yerinin ağarmasını bekleyen cellâtlar —aralarında Ebû Cehil gibi azılı müşrikler de bulunduğu halde— uyuyakaldılar. Uyandıkları zaman ellerinin boşa çıktığını gördüler. Köşeleri bucakları aramaya, taramaya koyuldular. Peygamberimizi veya Hz. Ebû Bekir'i bulana yüzer deve vereceklerini va'd ve ilan ettiler. Arayıcılardan bir topluluk, iz süre süre, Peygamberimizle arkadaşının gizlendikleri mağaranın önüne kadar geldi. Hz. Ebû Bekir, telaşlandı ve yavaşça, "Yâ Resûlâllah! Onlardan biri eğilip de ayaklarının dibinden bir bakıverse bizi görür!" dedi. Peygamberimiz, "*Tasalanma! Allah, bizimledir!*" buyurdu. Yüce Allah, düşmanların yüzlerini oradan başka yönlere çevirince Hz. Ebû Bekir, şaşakaldı. Peygamberimiz, "*Ey Ebû Bekir! İki kişinin üçüncüsü Allah olursa, sen, akıbetin ne olacağını, yakalanacağımızı mı sanırdın?!*" dedi.

Peygamberimizle Hz. Ebû Bekir, Sevr mağarasında üç gün kaldılar. Dördüncü gün, sahil yolunu takip ederek Medîne'ye yöneldiler. Takipçilerden Sürâka, arkalarından yetişti. Fakat atı tekrar tekrar yere kapanınca, Peygamberimizden af ve emân dileyerek geri dönmek zorunda kaldı.

Peygamberimiz, 12 Rebîü'l-Evvel Pazartesi günü kuşluk vaktinde Medîne'nin Kubâ köyü eşrafından Külsum b. Hidm'in evine indi. Peygamberimiz, on dört gün sonra, Medînelilerin coşkun sevgi ve saygı tezahürleri arasında Medîne'ye girip Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd'in evine indi. Orada yedi ay kaldı.

PEYGAMBERİMİZİN MEDÎNE'DEKİ İCRAATI

Peygamberimiz, Medîne'de bugünkü Mescidini yaptırdı. Mekkeli muhacirlerle Medîneli Müslümanları birbirlerine kardeş yaparak sımsıkı bağladı. Bundan sonra, Müslüman olan olmayan Medîne halkını, bir yazı ile birleştiren esaslarla Medîne İslam Devletini kurdu.

Mekkeli müşrikler; Medîne'deki münafıklarla müşrik ve Yahudileri Peygamberimiz aleyhine kışkırtmaktan geri durmamakta, Medîne otlağından Müslümanların develerini sürdürecek derecede ileri gitmekte idiler. Peygamberimiz, Mekkeli müşriklerin ansızın bir baskınına uğramak ihtimalini göz önünde tutarak geceleri devriye gezdi ve gezdirdi. Ayrıca, bazı ihtiyat tedbirleri de aldı.

Bu cümleden olmak üzere müşriklerin Suriye'ye giden ticaret yollarını kapadı. Maksadı, onları sulha zorlamak ve yanaştırmaktı. Medîne

çevresindeki oymakların Mekkeli müşriklerin tarafını tutmalarını önlemek maksadıyla da onlarla anlaşmalar yaptı.

BEDİR SAVAŞI

Peygamberimiz, Mekkeli müşriklerin hareketlerini gözetlemek üzere Abdullah b. Cahş'ın kumandası altında Mekke'ye on iki kişilik bir keşif kolu yollamıştı. Bunlar, Suriye'den dönen müşriklerden iki kişiyi öldürdüler. Birkaçını da yakalayıp Medîne'ye getirdiler. Peygamberimiz, kan dökme işine üzüldü ve "Bunu size kim emretti?!" diyerek kumandanı sorguya çekti. Müşrikler, kan dökülmesini fırsat bilerek bütün kabileleri Peygamberimiz ve Müslümanlar aleyhine ayaklandırdılar. O sırada Suriye'den ticaret kervanları da dönmekte idi. Müşrikler, bu kervanı koruma bahanesiyle bin kişilik bir kuvvet topladılar, Utbe b. Rebîa'nın kumandası altında acele yola çıktılar. Peygamberimiz de ashabıyla görüşüp konuştuktan sonra hicretin ikinci yılı Ramazan ayında üç yüz on üç-on dört kişilik bir kuvvetle Bedir'e doğru hareket etti. Bedir'de müşriklerle çarpışıp yetmiş kişi öldürmek ve yetmiş kişi esir almak suretiyle onları ağır bir hezimete uğrattı.

UHUD SAVAŞI

Hicretin üçüncü yılında müşrikler, Bedir hezimetinin öcünü almak maksadıyla üç bin kişilik büyük bir kuvvetle Medîne üzerine yürüdüler. Peygamberimiz, cumartesi günü Uhud'da 600-650 kişilik mütevazı kuvvetiyle, müşrikleri bozguna uğrattı. Fakat, İslam okçularının yerlerini bırakarak ganimet toplamaya koyulmaları, müşrik süvarilerinin Müslümanları arkadan vurmalarına, kazanılmış olan zaferin elden gitmesine ve birçok kahraman Müslümanların şehid düşmelerine sebep oldu.

ÇEŞİTLİ OLAY VE SAVAŞLAR

İslamiyet yayıldıkça, İslam düşmanlarının da çeşidi ve sayıları artmakta idi. Önceleri, yalnız Kureyş müşrikleriyle uğraşılırken, sonraları her yerde herkesle uğraşmak gerekiyordu.

Hicretin dördüncü yılında Maûne kuyusu ve Reci' suyu mevkilerinde tüyler ürpertici hâdiseler vuku' buldu. Birçok masum ve mazlum Müslümanlar şehîd edildi.

Hicretin beşinci yılında baş münafık Abdullah b. Übeyy, "Size, iki bin kişi bulurum!" diyerek Benî Nadîrleri, Peygamberimizin aleyhine ayaklandırdı. Peygamberimiz, hemen bu azgınları kuşattı ve yurtlarından dışarı attı. Benî Nadîr'in Reîsi, Mekke'ye gitti. Yaptığı propagandalarla müşriklerin yirmi dört bin kişilik muazzam bir kuvvetle Medîne üzerine yürümelerini sağladı. Böylece, Hendek savaşı vuku' buldu.

Benî Kurayza Yahudileri de bu nazik ve tehlikeli zamanda —Müslümanlarla aralarında mevcut— andlaşmayı tanımadıklarını açıkladılar. Mekkeli müşrikler, bir ay kadar uğraştıktan sonra, hiçbir başarı elde edemeden dönüp gitmek zorunda kaldılar. Bunun üzerine Peygamberimiz, Benî Kurayza Yahudilerini cezalandırmak için bir ay muhasara etti. En sonunda teslim oldular ve Tevrat'ın hıyanete verdiği cezaya çarpıldılar.

HUDEYBİYE MUSÂLEHASI

Hicretin altıncı yılında Kâ'be'yi tavaf için 1400 kişilik bir kafile ile Mekke'ye gidildi. Peygamberimiz, Hudeybiye mevkiine varınca, Huzâalı bir zatı müşriklere gönderdi. Kâ'be'yi tavaf için müsaade istedi. Uzun uzadıya direnmelerden sonra Hudeybiye Musâlehası yapılarak geri dönüldü. Hudeybiye andlaşması, aradaki gerginliği kaldırınca, Mekke ile Medîne arasında temaslar başladı. İslamiyet, müşrikleri yavaş yavaş kendisine çekti. Yeni yeni mensuplar kazandı. Hâlid b. Velîd, Amr b. Âs... gibi sayılı kişiler, kendiliklerinden Medîne'ye gelip Müslüman oldular.

PEYGAMBERİMİZİN, HÜKÜMDARLARI İSLÂMİYET'E DAVETİ

Peygamberimiz, bu yıl içinde Rum İmparatoru Herakliyus'a, Acem Şâhı Perviz'e, Habeş Necâşîsine, Mısır Hükümdârına... mektuplar göndererek onları İslamiyet'e davet etti.

HAYBER'İN FETHİ

Hayberliler, zaman zaman, Medîne'de ve çevresindeki İslam düşmanlarına yataklık ve desteklik yapmaktan geri durmamakta idiler. Peygamberimiz, hicretin yedinci yılında bin altı yüz kişilik bir kuvvetle Hayber üzerine yürüdü. Bir hafta muhasaradan sonra Hayber'i fethetti.

RUMLARLA SAVAŞ

Peygamberimiz, hicretin sekizinci yılında üç bin kişilik bir kuvvetle Zeyd'i, Busrâ Emîri Şurahbil'i te'dîbe gönderdi. Şurahbil, bunu haber alınca, durumu Rum Kayzerine bildirdi. O da Müslümanların karşısına yüz bin kişilik bir kuvvet çıkardı. Müslümanlar, kahramanca çarpıştılar, şehîd oldular. Fakat, Rumların da gözlerini korkuttular. Onları, dönüp gitmek zorunda bıraktılar.

MEKKE'NİN FETHİ

Peygamberimiz, Hudeybiye musâlehasına dayanarak, Huzâa kabîlesiyle, müşrikler de Benî Bekir kabilesiyle ittifak yapmışlardı. Benî Bekir kabilesi, kendilerinden bir kişinin öldürülmesini fırsat bilerek Huzâîlere saldırdı. Mekkeli müşrikler de gizlice yaptıkları yardımlarla Benî Bekr'in Huzâîleri yenmelerini sağladılar. Huzâîler, kaça kaça Kâ'be'ye gelip sığındılar. Kâ'be'de kan dökmek, eskiden beri yasaklanmış

ve herkes buna riayet zorunda bulunmuş olmasına rağmen, Benî Bekr, bu yasağı dinlemeyerek Kâ'be'nin harîminde Huzâîleri ezdiler. Böylece, hem mukaddes bir yasak, hem de Hudeybiye andlaşması çiğnenmiş oldu.

Huzâîlerden kırk kişilik bir topluluk, Medîne'ye gelerek durumu, Peygamberimize anlattılar. Peygamberimiz müşriklere, "Ya ölen Huzâîlerin diyetini ödeyiniz, yahut Benî Bekr'le aranızdaki ittifaka son veriniz. Eğer böyle yapmazsanız, aramızdaki Hudeybiye andlaşmasının hükmü kalmamış olur!" diyerek haber gönderdi. Mekkeli müşrikler, bu teklif karşısında önce, hırçınlaştılar ve savaşmak istediler. Fakat sonradan işi tatlıya bağlamaya çalıştılar. Ebû Süfyan'ın bu yolda Medîne'de yaptığı temasları semeresiz kaldı.

Peygamberimiz, on bin kişilik bir kuvvetle Mekke üzerine yürüdü. Müşriklerin bu kuvvete karşı koyacak ne kuvvetleri, ne de cesaretleri vardı. Peygamberimiz, Mekke'ye girdi. Kâ'be'yi tavaf etti. "*Hak geldi, bâtıl yok oldu. Çünkü bâtıl, yok olmağa mahkûmdur.*" manasına gelen âyeti okuyarak Kâ'be'yi putlardan temizledi. Orada toplanan Mekkelilere mühim bir hutbe irad etti. Bu hitabesinde; Allah'tan başka mabut bulunmadığını, Allah'ın kendisine yardım ederek düşmanlara galip getirdiğini, böylece va'dini yerine getirdiğini açıkladı. Bütün kurulmaların, gururlanmaların, geçmiş kan davalarının boş ve hükümsüz olduğunu, Kâ'be'ye, Hacca ait hizmetlerin eskiden olduğu gibi yine devam edeceğini bildirdi. Cahiliyet gururu ile avunmanın, geçmişlerle kuru kuru övünmenin yerinde olmadığını, bütün insanların Hz. Âdem soyundan geldiğini, onun da topraktan yaratıldığını söyledi. "*Ey insanlar! Biz sizi, bir erkekle bir dişiden yarattık. Tanışasınız diye oymaklara ayırdık. Sizin Allah katında en şerefliniz, O'ndan en çok sakınanınızdır." manasındaki âyetleri okudu. Sonra da, "Ey Kureyş topluluğu! Hakkınızda ne yapacağımı sanıyorsunuz?*" diye sordu. "İyilik yapacağını sanıyoruz. Sen, çok keremkâr bir kardeşsin ve keremkâr bir kardeş oğlusun!" dediler.

Peygamberimiz, "*Gidiniz, hepiniz hür ve serbestsiniz!*" dedi.

HUNEYN SAVAŞI

Mekke'nin fethi, Hevâzin ile Sakîf'i ürkütmüştü. Bir gün bunlar birleşerek Müslümanlara karşı harekete geçtiler. Peygamberimiz, on iki bin kişilik bir kuvvetle Huneyn'de onlarla çarpıştı.

TEBÜK SEFERİ VE HAC

Hicretin dokuzuncu yılında da otuz bin kişilik bir kuvvetle Tebük'e kadar gidildi. Peygamberimiz, yine bu yıl içinde Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ali'nin idaresinde Müslümanlara Hac yaptırdı.

PEYGAMBERİMİZİN VEDA HACCI VE VEFATI

Peygamberimiz, hicretin onuncu yılında, yüz bini aşan İslam cemaatinin başında Mekke'ye gidip Vedâ Haccını yaptı. Orada mühim hutbeler irad etti ve Müslümanlarla vedalaştı.

Peygamberimiz, hicretin on birinci yılı Rebîü'l-Evvel ayının başlarında rahatsızlandı. 12 Rebîü'l-Evvel Pazartesi günü ağır ağır nefes almaya başladı. Kımıldayan dudakları arasından, "*Namaza! Namaza! Kölelerin de haklarına çok dikkat ve riayet ediniz!*" dediği işitildi. Bir ara, şehadet parmağını yukarı doğru dikti, "*Refîk-ı A'lâ'ya!*" diyerek mübarek ruhunu Mevlâ'sına teslim etti.

İlahî vahye mazhar olduktan sonra on üç yıl Mekke'de, on yıl da Medîne'de Allâh'ın ve insanlığın hizmetine vakfolunan tertemiz bir hayat böylece sona erdi.

PEYGAMBERİMİZİN ŞEKİL VE ŞEMÂİLİ

Peygamberimiz, uzuna yakın orta boylu idi. Ne şişman, ne de zayıftı. Sıkı etli idi. Peygamberimizin karnı ve göğsü bir seviyede idi. Çıkık değildi. Göğsü, sırtı ve iki küreğinin arası enli, Peygamberler Hâtemi olduğu, sırtındaki Peygamberlik Hâteminden belli idi.

Omuzları, dizleri ve bilekleri iri kemikli idi. Bilek kemikleri uzun, el ayaları genişti. El ve ayak parmakları kalınca ve uzunca, ayakları hafif etli idi. Elleri ipek ve pamuk gibi yumuşaktı. Bütün uzuvları düzgündü. Vücudu kıllı değildi. Yalnız omuz başlarında ve pazularında biraz kıllar vardı. Başı büyükçe idi. Saçı ne düz, ne de kıvırcıktı. Hafif dalgalı idi. Saçı kendiliğinden ikiye ayrılıp yanlarına dökülürse onları birleştirmezdi. Birleştikleri zaman da ayırmaz, oldukları gibi bırakırdı. Saçını uzattığı zaman kulak memelerini aşardı. Alnı açık ve genişti. Kaşları uzun ve kavisli idi. Kaşlarının ucu ince, araları çok yakındı. Fakat çatık değildi. İki kaşının arasında bir damar vardı ki gazaplı zamanında kabarır ve görünürdü. Yanakları düzdü. Yüzü yuvarlak değildi. Ay gibi parlardı. Ağzı tabii bir büyüklükte idi. Dişleri seyrekçe idi. İnci dâneleri gibi parlardı. Boynu uzunca ve gümüş gibi aktı. Teni kırmızıyla karışık beyazdı. Teni ve elleri misk gibi kokardı. Gözleri büyükçe ve göz bebeklerinin karası pek kara idi. Gözlerinin akında ve karasında kırmızılık vardı. Kirpikleri sık ve uzundu. Burnunun iki kaş arasındaki başlangıç noktası yüksekçe ve ucu ince idi. Sakalı sıktı. Son zamanlarda sakalında yirmi kadar ak tel vardı.

Peygamberimiz yürürken ayağını sürümezdi. Adımlarını canlı ve uzun atar, yüksekten iner gibi önüne doğru eğilirdi. Bakmak istediği zaman, bakacağı tarafa tamamıyla dönerek bakar, etrafına gelişigüzel bakınmazdı. Peygamberimizi birden bire görenler, onun manevi vakar ve heybetinden sarsılırlar, yakından tanıyınca da ona en derin sevgi ve saygıyla bağlanırlardı.

Peygamberimizi anlatmak isteyen kişi, "Ben, ne ondan önce, ne de sonra onun bir benzerini daha görmedim!" demekten kendisini alamazdı.

Yer gök durdukça ona ve onun sevdiklerine selâmlar olsun!

KAYNAKLAR

İbn-i Abdilberr, İstîâb, c. 1.
Belâzürî, Ensâbü'l-Eşrâf, c. 1.
Diyarbekrî, Hamîs, c. 1-2.
İbn-i Esîr, El-Kâmil, c. 1-2.
İbn-i Haldûn, Târih, c. 2.
İbn-i Hazm, Cevâmiü's-Sîre.
İbn-i İshak, İbn-i Hişâm, Sîre, c. 1-4.
İbn-i Sâ'd, Tabakât, c. 1-2.
İbn-i Seyyid, Uyûnü'l-Eser, c. 1-2.
Taberî, Târih, c. 1-3.
Vâkıdî, Megazî.
Zehebî, Târihul-İslam, c. 1.
Halebî, İnsânü'l-Uyûn, c. 1-3.

PEYGAMBERİMİZ HAZRET-İ MUHAMMED'İN AHLÂKI

Lütfi DOĞAN

Diyanet İşleri Başkan V.

İnsanı, kemâle eriştiren en üstün vasıflardan biri de şüphesiz ki, onun güzel ahlâkıdır. Bir kimsenin ahlâkı, ne ölçüde güzel ise, o kimsenin insanî kemâlinin de o derece tam ve mükemmel olacağı tabiidir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed, ahlâk-ı hamîde itibarıyla insanların en güzeli idi. Onun ahlâkındaki yükseklik, akl-ı selîm ve fazilet sahibi her insan için en ideal örnek idi. Çünkü Cenâb-ı Hak, Hz. Muhammed'i yaratılmışların ekmeli olarak yaratmış, beşer için erişilmesi mümkün olan en üstün rütbeyi ona bahşetmiş, onu bütün peygamberlerin sonu ve en mükemmeli kılmıştır. Böyle olmasına rağmen o, Cenâb-ı Hakk'a yaptığı dualarda kendisinin ahlâkın en güzeline eriştirilmesini ister, "*Yâ Rab, benim sûretimi, şeklimi güzel yarattığın gibi ahlâkımı, sîretimi de güzelleştir.*"[1] diye dua ederdi. Allahu Teâlâ, Resûlü'nün gönülden gelen dualarını kabûl buyurmuş, ona ahlâkın en büyük ve en üstün rütbesini vermiştir.

Dünya hayatında insanlar tarafından meydana getirilen işler, bırakılan eserler, bir bakıma ahlâkın bir neticesidir. Bu işleri, eserleri meydana getiren insanların ahlâkı, ne derece mükemmel ise, yaptıkları işler, meydana getirdikleri eserler de o derece büyük olmuştur. En büyük insan olan Hz. Muhammed de en muazzam inkılâbı vücuda getirmiştir. O, en büyük ve en üstün ahlâka sahip olduğu için meydana getirdiği bu muazzam inkılâb, 14 asırdan beri iyilik ve fazilette insanlığa ışık tutmuş, her devirde milyonlarca insanın kalbine ve vicdanına hâkim olmuştur. Dünyanın sonuna kadar da böyle devam edecektir.

İlmî gerçeklere vukuf hâsıl edildiği ölçüde, Hz. Peygamberin insanlığa hediye ettiği prensiplerin beşer için ne kadar hayatî önem taşıdığı; ayrıca yaşadığı ve insanlığa telkîn ettiği ahlâk esaslarının ne kadar yüksek ve metin olduğu açık olarak görülür.

Büyüklerin ahlâkının öğrenilmesi, onların büyüklüklerinin hangi vasıflardan dolayı olduğunun ve zafere erişmiş olmalarının sebeplerinin bilinmesi, fertlere olduğu kadar cemiyetlere de büyük ölçüde muvaffakiyet kazandırır. Böyle bir bilgi, insanlara mâruz kaldıkları veya kalacakları ruhî ve içtimaî huzursuzluklardan kolayca kurtulmaları için ışık tutar. Hz. Muhammed ise, büyük insanların en büyüğü ve Cenâb-ı Hakk'ın son peygamberidir.[2] Onun üstün ahlâkında, yüksek şahsiyetinde mü'minler için olduğu kadar bütün cemiyetler için de en güzel örnek vardır. Kur'an-ı Kerim'in müteaddit yerlerinde bu husus açık olarak ifade buyurulmuştur.[3]

KUR'AN'IN ÖĞRETTİĞİ AHLÂK

Hz. Muhammed'in ahlâkı, Kur'an'dan ibaret idi. Çünkü Cenâb-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'i ona indirmiş ve Resûlünü Kur'an ahlâkıyla terbiye etmiş idi. Hz. Peygamberin ahlâk ve yaşayışı onun zevce-i muhteremesi Hz. Âişe'den sorulduğu zaman, "Siz Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlâkı Kur'an'dan ibaret idi."[4] cevabını vermiştir.

Hayatının her yönü ile insanlığa örnek olması gereken ve âlemlere rahmet olmak üzere gönderilen bir zatın, ahlâkın en büyüğüne sahip olması zaruridir. Bunun içindir ki, Cenâb-ı Hak, Resûl-i Ekrem'i Kur'an-ı Kerim ahlâkı ile terbiye ettiği gibi insanlara da onun yüksek ahlâkıyla ahlâklanmalarını buyurmuştur. Hz. Peygamberin takip ettiği ahlâk düsturlarının tamamını burada zikretmeye imkân yoktur. Çünkü, Kur'an'ın hemen her âyetinde ahlâka dair emir veya işaretler mevcuttur. Hz. Peygamberin tatbik buyurduğu ahlâkî düsturları gösteren âyet-i celîlelerden birkaçının meali buraya alınmakla yetinilmiştir:

1- "Affa sarıl, ma'rûfu (iyiliği) emret, cahillerden yüz çevir."[5]

2- "*Şüphesiz ki Allah, adaletle, ihsan ile ve yakın akrabalara vergili olmakla emreder; her çeşit iş ve sözlerin kötüsünden, fena olan şeylerden ve haksızlıktan men' eder.*"[6]

3- "*Bir de sana isabet eden şeylere karşı, sabret. Şüphesiz bu sabrın azmedilecek işlerdendir.*"[7]

4- "*Zannın çoğundan uzaklaşınız; çünkü zannın bazısı günahtır. Bir de birbirlerinizin gizli hâllerini araştırmayınız. Birbirinizi gıybet etmeyiniz.*"[8]

Ahlâkı, bu ve emsali düsturları yaşamaktan ibaret olan Hz. Peygamber, "Beni Rabbim terbiye ettiği için güzel terbiye etti."[9] sözleriyle bu gerçeği beyan etmiştir.

[1] Ahmed b. Hanbel Müsned'inde. اَللّٰهُمَّ أَحْسَنْتَ خَلْقِى، فَأَحْسِنْ خُلُقِى

[2] Ahzab Sûresi, Âyet: 40.

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ

[3] Aynı Sûre, Âyet: 21. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ

[4] Sünen-i Ebû Dâvud. إِنَّ خُلُقَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ الْقُرْآنَ

[5] A'raf Sûresi, Âyet: 199. خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

[6] Nahl Sûresi, Âyet: 90.

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَآءِ ذِى الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ
الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

[7] Lokman Sûresi, Âyet: 17. وَاصْبِرْ عَلَى مَآ أَصَابَكَ إِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

[8] Hucurat Sûresi, Âyet: 12.

اِجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ...

[9] Câmiu's-Sağîr, İbn-i Semânî. أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي

5- Ayrıca Peygamber olarak gönderilmesinin asıl gayesi mekârim-i ahlâkı tamamlamak olduğunu da çok sarîh olarak ifade buyurmuşlardır.[10]

Şüphesiz ki insanın kemâli, âlemin nizamı, cemiyet hayatının dirlik ve düzeni ancak ahlâk iledir.

HAZRET-İ MUHAMMED'İN SÖZLERİNDE VE İŞLERİNDEKİ ÂHENK

Hz. Peygamber, umuma telkin buyurduğu ahlâk esaslarını, kendisi bizzat ve en mükemmel surette yaşardı. Kur'an-ı Kerim'in tâbiriyle, Resûlullah bütün mü'minler için "Üsve-i Hasene = En güzel örnek" idi. Zaten Kur'an-ı Kerim'de, sözleriyle işleri arasında ahenk bulunmayan insanlar muâhaze edilmekte, böyle bir hareketin Cenâb-ı Hak indinde büyük mes'ûliyeti mûcip olduğu açık olarak bildirilmektedir. Meal olarak;

"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapamayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah indinde büyük bir gazaba sebep olmaktadır."[11] buyrulmuştur.

Ayrıca Cenâb-ı Hak, Hz. Peygamberin en üstün ahlâka sahip olduğunu Resûlullah'ın binlerce hasımlarına karşı kâinata ilan etmiş, Kur'an-ı Kerim'de meal olarak;

"Yâ Muhammed! Şüphesiz sen, ahlâkın en büyüğüne sahip bulunuyorsun."[12] buyurmuştur.

Ahlâkı bu kadar yüksek olan Hz. Muhammed, mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametli idi. Onların en küçük bir meşakkate mâruz kalmaları, kendisine çok güç gelirdi. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimizin bu durumu, Kur'an-ı Kerim'de meal olarak şöylece belirtilmektedir:

"Size kendinizden bir Resûl gelmiştir. Sizin meşakkate uğramanız ona ağır gelir. Size karşı çok şefkatlidir. Mü'minler hakkında çok re'fetli ve merhametlidir."[13]

Resûl-i Ekrem'in sözleriyle hayat tarzı arasındaki ahengi göstermek bakımından onun zevce-i muhteremesi Hz. Hatice'nin şu sözleri ne kadar câlib-i dikkattir:

"Yâ Muhammed! Cenâb-ı Hak hiçbir vakit seni mahcub etmeyecektir. Çünkü sen akrabalık bağlarına hürmet ediyor, borçluların borcunu veriyor, fakirlere yardım ediyorsun. Misafirlere ikram ediyor, doğruları destekliyor ve muhtaçların ızdırabını gidermeye çalışıyorsun."[14]

HAZRET-İ MUHAMMED'İN RİSALETİNDEN ÖNCEKİ YAŞAYIŞI

Hz. Peygamber, 63 yıl yaşamış, 40 yaşında iken kendilerine Cenâb-ı Hak tarafından risalet görevi verilmiştir. Bu mübarek ömrün 23 yılı Peygamberlik vazifesini tebliğ ile mes'ud olmuştur.

Yıl sayısı itibariyle Resûl-i Ekrem Efendimizin ömrü, çok yaşayan insanların ömürleri kadar fazla olmamıştır. Fakat bu mes'ud ömür, her yönü ile çok bereketli ve bütün beşeriyet için kıyamete kadar baki kalacak lütufkâr eserler bırakması bakımından da çok feyizli olmuştur. Zaten insanların ömürleri yıl sayısıyla değil, o ömür içerisinde meydana getirilen büyük ve faydalı işlerle ölçülür. Hz. Muhammed ise ömrünün bütün senelerinde fazilet ve kemâlâtın en güzel örneği olmuştur. Harbde, sulhta, Cenâb-ı Hakk'a ibadette, insanları hayra davette, ailesi ve ashabı arasında, davaları halletmede, hâsılı hayatının bütün safhalarında ilim ve hikmetin, güzel ahlâkın örneği ve rehberi olmuştur.

Peygamberlik vazifesi gelmezden önceki yaşayış ve ahlâkına bir göz atılınca onu büyük bir istikbâlin beklemekte olduğunun kolaylıkla görülmesi mümkündü. Yaşayışı ve ahlâkî davranışları çok güzel olan Hz. Muhammed'in Peygamberlikten önceki hayatında bilhassa şu üç husus dikkat çekmekte idi:

1- Onun ruhundaki yücelik, ahlâkındaki üstünlük büyümeye başladığı andan itibaren kendisini gösteriyordu. Hiçbir suretle çevresinin te'sîrinde kalmamış, onların geleneklerinin hiçbirine iltifat etmemişti. Onların inanışlarından, dînî merâsimlerinden, putlara ta'zimlerinden ve kurbanlarından tamamıyla uzak kalmıştır. Büyümeye başladığı andan itibaren, putlara, o zamanki insanların okudukları müstehcen şiirlere karşı kendisinde nefret hissetmiş, kavminin âdetlerine hiç ilgi göstermemiştir. İki defa onların düğünlerine katılmak arzu etmiş, fakat başka sebepler zuhûru ile bunlara da katılmaktan kurtulduğunu beyan buyurmuştur.[15] Câhiliyet âdetlerinden daima uzak kaldığı gibi, tenhalarda bulunmak, yalnızlık ve bir de tefekkür ona çok sevdirilmiş idi. Zaten kâmil insanlarda durum böyledir.

---

[10] İbn-i Mâce. إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأُتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ

[11] Sâf Sûresi, Âyet: 2-3.
يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ، كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ

[12] Kalem Sûresi, Âyet: 4. وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ

[13] Tevbe Sûresi, Âyet: 128.
لَقَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ.

[14] Sahîh-i Buhârî, Kitâbu Bedi'l-Halk.

[15] Eş-Şifâ fî Târifi Hukûki'l-Mustafâ, Cilt: 1.
مَا هَمَمْتُ بِشَيْءٍ مِمَّا كَانَ اَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَعْمَلُونَ بِهِ غَيْرَ مَرَّتَيْنِ كُلَّ ذٰلِكَ يَحُولُ اللّٰهُ بَيْنِى وَبَيْنَ مَا أُرِيدُ مِنْ ذٰلِكَ...

الخل-وة

أَلِفَ النَّسْكَ وَالْعِبَادَةَ وَالْخَلْ   وَةَ طِفْلًا وَهٰكَذَا النُّجَبَاءُ
وَإِذَا حَلَّتِ الْهِدَايَةُ قَلْبًا   نَشَطَتْ فِي الْعِبَادَةِ الْأَعْضَاءُ

"O, daha çocuk iken ibadeti, halveti ve ruhunu pak tutmayı sevmişti. İşte büyüklerin durumu budur... Hidâyet nûru bir kalbe dolduğu zaman bütün azalar ibadet için hazır olur."

2- İkinci husus, onun sözlerindeki sadakati ve doğruluğudur.

Hz. Peygamberin dostlarıyla birlikte düşmanları da onun, insanların en doğru sözlüsü olduğuna şahadet etmişlerdir. Bilindiği gibi, Hz. Peygamber zamanında Mekkelilerin bir kısmı ticaret münasebetiyle Suriye'ye gelmişlerdi. O esnada Suriye'de bulunan Doğu Roma İmparatoru Heraklius, Ebû Süfyân'ın da bulunduğu heyeti davet etmiş ve onlara hitaben, "Hz. Muhammed'i, tebligatına başlamadan önce yalancılıkla itham eder miydiniz?" tarzındaki sorusuna karşı, Ebû Süfyân, "Hayır" diye cevap verince, "İnsanlara karşı yalan sözden uzak kalan bir kimsenin Cenâb-ı Hakk'a yalan isnâd etmesi mümkün değildir." demiştir.[16]

Hz. Peygamberin en şiddetli hasımlarından olan Ebû Cehl'e bir şahıs;

— Yâ Ebe'l-Hakem, burada seninle benden başka kimse yoktur, bana işin doğrusunu açıkla! Muhammed doğru mudur, yoksa yalan mı söylüyor?

Ebû Cehl;

— Allah'a yemîn ederim ki, Muhammed sâdıktır. O, ömründe hiç yalan söylememiştir, cevabını vermiştir. Nitekim Hz. Peygamberin hasımlarının bu itiraflarına Kur'an-ı Kerim'de işaret edilmiş ve meal olarak;

"... Şüphesiz onlar seni yalanlamıyorlar (Yâ Muhammed), lâkin o zalimler, ancak Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar." buyurulmuştur.

3- Üçüncü hususiyet; Hz. Muhammed'in emaneti, özünün doğru olmasıdır. Câhiliyet âdetleri üzerine bulunmalarına rağmen Mekkeliler Hz. Peygamber'e "Muhammede'l-Emîn" demekte idiler. Bir kimse kıymetli bir eşyasının ziyanından endişe ettiği zaman çok kere onu Hz. Muhammed (s.a.s.)'e emanet ederdi. Çünkü onun sadakatinden ve emanetlere riayet etmesinden herkes emîn bulunuyordu. Resûl-i Ekrem'in gençlik çağında Kureyşliler tarafından Kâ'be tamir edildiği zaman aralarında vuku' bulan ihtilâfı halletmek üzere bulundukları yere ilk gelecek şahsı hakem kabûl etmeyi kararlaştırdılar. Buraya gelen ilk şahsın Hz. Muhammed olması onların tamamını sevindirdi. İşte Muhammede'l-Emîn geldi. Hepimiz onun hükmüne razıyız, diye memnunluk göstermişlerdi. Çünkü onun hakka bağlılığından, emanete riayetinden, adaletinden emin bulunuyorlardı.

Bunlar gösteriyor ki, Hz. Muhammed risâletinden önce de iyi ahlâkın ve doğruluğun müşahhas örneği idi. Onun ruhunun yüceliği, ahlâkının güzelliği, şeref ve fazileti, insanların kendisinin etrafında toplanması için kâfî idi. Kendisindeki hilm, tevâzu', afiv-kârlık ve sabır ile insanların gönüllerini fethetmişti. İlahî vahye mazhar olduktan sonra da hakkın meşalesiyle insaniyet âlemini aydınlatmış ve Cenâb-ı Hakk'ın methine mazhar olmuş idi.

HAZRET-İ PEYGAMBERİN TEVHİDE DAVETİ

Hz. Muhammed insanları İslam Dîni'ne davet etmeye başladığı zaman kendisi ve kendisine uyanlar, tüyler ürperten şiddetlerle karşılaşmışlardı. O sırada Mekke şehri putların beşiği hâlinde idi. Resûl-i Ekrem yetim olarak büyümüştü. Aynı zamanda mali bakımdan da fakir idi. Allah'tan başka yardımcısı yok idi. Kendi kavmi câhiliyet âdetlerine çok bağlı idiler. Bu sebeple ona engel olmak için kendilerince mümkün olan her şeye ve çeşitli şiddete başvurmuşlardı. Doğru düşünenler için burada câlib-i dikkat iki mühim cihet görülmektedir:

1- Hz. Peygamber, karşılaştığı bütün bu şiddet ve eziyetlere karşı en küçük bir fütur göstermemiş, bilâkis bunlara karşı İslam Dîni'ne, onun ahlâk ve faziletine olan davetindeki sebat ve azmi kuvvet bulmuştur. Zira tevhîd nûrunu söndürmek isteyenler her devirde bulunmuş, hak ve fazilete karşı mukavemet gösterenler olmuştur. Fakat tam bir yakîn, sarsılmaz bir inanca dayanan ulvî bir gaye için bütün müşkiller kolaylaşır, her engel aşılır. Resûl-i Ekrem de bütün engelleri bertaraf etmiş, Kur'an'ın telkin ettiği ahlâk ve fazilet binasını kurmuştur. Şüphesiz ki zafer daima Hakk'ın ve hakka uyanlarındır.

2- Hz. Peygamberin risâlet görevini tebliğdeki büyük muvaffakiyeti muhasımlarına galip gelmesi onun üstün ahlâkının eseridir. Çünkü onun ahlâkî yaşayışı, kendisinin hak peygamber olduğunu gösteren en açık delillerden idi. Muhasımları, Hz. Peygamber'e galip gelmek ve onu küçük düşürmek için hayatının geçmişini ve hâlini yegân yegân göz önüne getirmişler, fakat onun ahlâkındaki güzellik, seciyesindeki nezahet, onları düşündükleri hilelerden vazgeçmeye mecbur kılmıştır. Zira Hz. Muhammed, öfke yerine hilm gösteren, intikam almaya muktedir iken affeden, kötülük yapanlara karşı iyilik yapan bir kemâle sahip idi. Onun bu durumu gönülleri fethediyor, fert ve cemaatler bu ahlâkî nezahetin hayranı olarak İslamiyet'i kabûl şerefine eriyorlardı. Hicret'ten 8 yıl sonra Mekke-i Mükerreme'yi fethettiği zaman Kureyşlileri bağışlamış, "*Sizin hakkınızda, kardeşim Yûsuf Peygamberin kardeşlerine söylediği gibi söylerim.*" buyurmuş ve, "*Bugün size bir azarlama yoktur, Allah sizi bağışlar. Zira O, esirgeyenlerin en merhametlisidir.*"[17] mealindeki âyet-i kerîmeyi okumuştu.

ONUN GÜZEL AHLÂKINA AİT BAZI ÖRNEKLER

[16] Sahîh-i Buhârî, Kitâbu Bedi'l-Halk.
[17] Eş-Şifâ fî Târifi Hukûki'l-Mustafâ, Cilt: 1.

Hz. Muhammed (s.a.s.), çok nazik idi. Hiçbir kimseye kaba söz söylememişti. Kaba söz ve harekette bulunanlardan hoşlanmazdı. Bir savaş sırasında düşman aleyhine Cenâb-ı Hakk'a dua etmesi istenmişti. Fakat o, kendisinin, insanları ancak Cenâb-ı Hakk'ın dînine davet etmek için gönderildiğini beyan buyurmuş idi.

Resûl-i Ekrem insanların en mütevazı olanı idi. Ruhen olduğu gibi cismen de çok güzeldi. Kendileri çok temizdi ve temizliği çok severdi. İslam Dîni'nin temizlik üzerine bina edildiğini ve temizliğin imanın yarısı olduğunu buyururdu. Yakınlarını ziyaret eder, fazilet sahibi olan insanlara çok ikramda bulunur idi. Bir şahsı kendisinden daha faziletli olan başka bir şahsa tercih etmezdi. Mazeret sahiplerinin özürlerini kabûl ederdi. Kendisi güler yüzlü olmasına rağmen gülmeleri hiçbir zaman tebessüm derecesini geçmezdi. Nazarlarında, insanlar müsavi idi. Çünkü insanların üstünlüğü, ancak bilgi, güzel ahlâk ve takva ile olduğunu Kur'an-ı Kerim insanlığa ilan ediyor idi. Kimseden okumamış ve bir şey de yazmamış; zulmün ve cehaletin hâkim olduğu bir çevrede yetim olarak büyümüş, fakat çevresindekilerin tamamıyla aksine olarak doğruluğun, adaletin ve güzel ahlâkın şâhikasına yükselmiş idi. Resûl-i Ekrem (s.a.s.) insanların en halîmi, en çok şecâatlisi, en âdili ve en afîfi idi. Onun eli, ezvâc-ı tâhirât ve diğer mahremleri dışında hiçbir kadının eline dokunmamıştı. İnsanların en cömerdi olan Hz. Muhammed'in evinde, kendi ihtiyacından fazla olan bir meblâğ bir akşam bile bekletilmeden fakirlere verilirdi. Cenâb-ı Hakk'ın ona ihsan ettiği nimetlerin en kolay olanından (mesela hurma ve arpadan) evinin yıllık ihtiyacını alıkoyar, geriye kalan kısmını Allah rızası için ihtiyaçlılara dağıtırdı.

"*En hayırlınız, ahlâkı güzel olanınız ve efrâd-ı ailesine en çok faydalı olanınızdır.*"[18] buyururdu. Ailesi fertlerinin ev işlerinde yol gösterir ve onlara yardım ederdi.

O insanların en hayâlısı idi. Bunun içindir ki, hiçbir kimsenin yüzüne sabit bir nazarla bakamazlardı. Herkesin davetine icabet ederdi. Hediye kabûl eder ve mukabelede bulunurdu. Kendisi için hiçbir kimseye öfkelenmemiş ve celâdet gösterdiği işlerde sadece Allah rızası için sebat gösterip, hak ne ise onu yerine getirirdi. Hastaları ziyaret eder, cenazeye gider, tâziyetlerde bulunurdu. Düşmanları arasında korkusuzca gezerdi. İnsan gücüne en çok ihtiyaç duyulduğu bir sırada bile müşriklerden yardım alma talebini kabûl etmemiş idi.

Hiçbir kimseden intikam almazdı. Böyle bir durum karşısında daima affederdi. Zengin, fakir gözetmeden kendisine intikal eden herkese ait işleri yapardı. Mubah olan iki şeyden birinin yapılması icap ettiğinde kolay olan hangisi ise onu tercih ederdi. Karşılaştığı kimselere selâm verirdi. Musafaha yaptığında, elini tutan kimse bırakmadıkça kendi elini çekmezlerdi. Bir meclise geldiğinde nerede boş yer varsa oraya otururlardı. Kendisi için yer ayrılmasına rıza göstermezdi. Ziyaretine gelen herkese ikram ederdi. Onun meclisi her şeyden önce hayâ, tevazu' ve hilm meclisi idi. Allahu Teâlâ'nın bir rahmeti olarak ashabına ve bütün insanlara karşı çok yumuşak ve rakîk kalbli idi. Herkesi hoşlanacağı en güzel adı ile çağırırdı. Meclislerinde yüksek sesle konuşma olmazdı, o, halka, insanların en merhametlisi, en çok faydalı olanı idi.

Resûl-i Ekrem fakirlerin evlerine gider, onların hatırlarını sorar, hiçbir resmiyet gözetmeden onların aralarında otururdu. Ashabı arasında bulunduğu zaman dışarıdan gelen kimseler, yer itibariyle onu ayırt edemezlerdi. Bir gün Hz. Peygamberin ziyaretine gelen bir bedevî, bir Peygamber huzurunda olmanın verdiği heyecanla korkarak titremeye başlamıştı. Resûl-i Ekrem Efendimiz, "*Arkadaş kendine gel! Ben hükümdar değilim. Ben Kureyş'ten kadid lokmasıyla geçinen bir kadının oğluyum.*" buyurmuş ve onu teskîn etmişti.

Hz. Peygamber (s.a.s.), insanların en âdili idi. Bunun içindir ki, risâletinden önce olduğu gibi risâletinden sonra da gayrimüslimler bile çoğu zaman davalarını Resûl-i Ekrem'e getirirlerdi. Çünkü onun verdiği hükümde emanet ve hakkaniyet hâkimdi. Bir defa Mahzum kabilesinden bir kadının hırsızlık suçu sabit olmuştu. Ancak yüksek bir aileye mensup olan bu kadının cezalandırılmamasını arzu edenler olmuş, bu arzu Hz. Üsâme vasıtasıyla Resûl-i Ekrem Efendimize duyurulmuş idi. Hz. Peygamber meal olarak;

"*Sizden öncekiler tarafgirlikten dolayı helâk olmuşlardır. Onlardan yüksek aileye mensup biri bir suç işler ise onu bırakırlar; fakat fakir ve zayıf birinin bir suçu olur ise onu cezalandırırlardı. Cenâb-ı Hakk'a yemîn ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtıma bu suçu işlemiş olsa, cezasını bizzat tatbîk ederdim.*" buyurmuştur.

Son hastalığında bile ashabına hitaben;

"*Bir kimseyi incitmiş isem, malına, canına bir gûnâ tecavüzde bulunmuş isem, gelsin dünyada hakkını istesin.*" buyurmuştur. Onun bu hitabı ashab arasında derin bir sessizlik meydana getirmişti.

Onun nazarında zengin, fakir; efendi, köle bütün insanlar müsavi idi. İnsanlar arasında ayrılığa yer verilmezdi. Hak ne ise hepsi hakkında eşit olarak icra edilirdi. Kendi işlerini bizzat kendisi görürdü. Ashabı ile birlikte bir iş yapılacağı zaman kendisi de onlar ile beraber çalışırdı. Mescid-i Nebevî'nin inşasında taş taşımış, ashab onun istirahat etmesini istemiş olmalarına rağmen o yine yardım etmeye devam etmiş idi. Bir yolculuk sırasında istirahat edilmiş, yemek hazırlamak için iş bölümü yapılmış, Resûl-i Ekrem Efendimiz, "*Öyle ise ben de yakacak temin edeyim.*" buyurmuştu, İstirahat etmesi için ısrar gösterilmiş, fakat kendisi, arkadaşlarından ayrılmasını arzu etmediğini beyan buyurmuştu.

Hz. Peygamber, Necid muharebesinden avdet ederken ağaçlık bir yerde istirahat edilmiş, yorgunluktan hepsi uyumuşlardı. Bu durumu fırsat bilerek Müslümanların arasına giren gayrimüslim bir bedevî, Hz. Peygamberin, ağaçta asılı bulunan kılıcını almış ve Hz. Peygamber'e, "Şimdi seni elimden kim kurtaracak?" demiş, Resûl-i Ekrem uyanmış ve hiç metanetine halel gelmeden, "*Allah!*" cevabını vermiştir. Kılıç, bedevînin elinden yere düşmüş, bu defa Resûl-i Ekrem kılıcı eline almış, "Şimdi seni kim kurtaracak?" demiştir. Fakat bedevî bağışlanmasını dilemiş, Hz. Peygamber de onu affetmiş ve ashabına da, bedevîye hiçbir şey yapmamalarını emretmiş idi.[19]

Kendisine suikastta bulunan bir Yahudi kadınına, niçin böyle bir teşebbüste bulunduğunu sormuş, kadın Hz. Peygamber'e, "Yâ Mu-

[18] Câmiu's-Sağîr. خِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

[19] Meşârükü'l-Envâr, Cilt: 1.

hammed! Maksadım seni öldürmekti." cevabını verince Peygamber Efendimiz, "*Cenâb-ı Hak bunu yapabilecek imkânı sana vermemiştir.*" buyurmuş ve kadını affetmiştir.[20] O, umumiyetle güzel olan peygamberlerin en güzeli idi. Onun güzel ahlâkını ve sîretini anlatmak için sîyer ve ahlâk âlimleri ciltler dolusu eserler yazmışlardır. Onun hakkında burada kaydedilenler ise güneşin ziyasından bir hüzme kabilindendir. Bilgi, sabır, hilm, şükür, adalet, zühd, tevazu, afivkârlık, sıdk, cömertlik, kanaat, akıl, şecaat, hayâ, mürüvvet, mahabbet, sumt, teennî, vakar, merhamet, muâşeret ve emsâli vasıflar ki, bunların hepsine birden güzel ahlâk adı verilir.

Hz. Muhammed bütün bu âlî vasıflar ile muttasıf idi. Çünkü o, Cenâb-ı Hak tarafından âlemlere rahmet olmak üzere gönderilmiş idi.[21]

Onun yüce ahlâkını, ahlâk prensibi olarak benimsemiş olan kimselere ne mutlu!..

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Cenâb-ı Hakk'a yaptığı dualar arasında tekrarladığı ve ahlâk hakkındaki şu mübarek sözleri ne kadar hikmetlidir:

«اَللّٰهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ،
وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ»

"Yâ Rab! Ahlâkın en güzellerine varmak için bana yol göster. Zira en güzel ahlâka vardıracak ancak sensin. Yâ Rabbi, fena ahlâkı benden uzak tut. Zira ahlâkın fenasını benden uzaklaştıracak ancak sensin…"[22]

«اَللّٰهُمَّ أَدِّبْنَا بِآدَابِ الْقُرْآنِ وَآدَابِ رَسُولِكَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

[20] Eş-Şifâ fî Târifi Hukûki'l-Mustafâ, Kâdı lyaz.
[21] Enbiyâ Sûresi, Âyet: 107. وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ
[22] Sahîh-i Müslim.

PEYGAMBERİMİZ (S.A.S.) VE İNSAN HAKLARI

Prof. Dr. M. Tayyib OKİÇ

Hz. Muhammed, Peygamberliğinin Mekke devrinde ancak Resûlullah sıfatını taşımakta idi. Medîne'ye hicret edip bir şehir devleti (Cité-Etat) kurunca, bu sıfatının yanında bir de devlet başkanlığı sıfatını haiz olmuştu. O devirde Medîne'de "Ehl-i Kitab"dan mühim sayıda Yahudiler de vardı. Hz. Peygamber onları da vatandaşlık ve insan haklarından mahrum etmek istememiştir. Onları da Müslümanlarla birlikte bir topluluk içine almak kararını vermiş ve kendileriyle birlikte yazılı bir vesika tanzim etmiştir. Bir küçük şehir devleti olan Medîne'nin ilk anayasası mahiyetini taşıyan bu vesika, Hz. Peygamber başta olmak üzere, müslim ve gayrimüslim cemaat ileri gelenlerinin iştirakiyle Enes İbn Mâlik'in evindeki bir toplantıda tespit edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Hukukî, siyasî, beşerî, malî ve askerî statüyü gösteren bir teşkilat kurucu mahiyet taşıyan bu vesikanın ancak birkaç maddesine —misal olarak— burada işaret olunacaktır:

1) (§ 16) Yahudilerden bize tabi olanlar, zulme uğramaksızın ve onlara muarız olanlarla yardımlaşılmaksızın, yardım ve müzâheretimize hak kazanacaklardır.

2) (§ 25) Benû Avf Yahudileri, mü'minlerle birlikte bir ümmet teşkil ederler. **Yahudilerin dinleri kendilerine, mü'minlerin dinleri kendilerinedir.**

3) (§ 26-33) Benu'n-Neccâr, Benü'l-Hâris, Benû Sâide, Benû Cüşem, Benü'l-Evs, Benû Sa'lebe ve bunların bir ailesi olan Cefne ailesi, Benü'ş-Şutaybe, Benû Avf Yahudileri gibi aynı haklara sahiptirler.

4) (§ 35) Yahudilere sığınmış olan kimseler, bizzat Yahudiler gibi mülâhaza olunacaklardır.

5) (§ 37 B) Hiçbir kimse müttefikine karşı bir cürüm îka edemez. Muhakkak ki, zulmedilene yardım edilecektir.[23]

Hz. Peygamberin tespit buyurduğu gayrimüslimlere ait haklar, İslam âlemine ileriki devirlerde bir örnek teşkil etmiş ve daha da genişletilmiştir. Peygamber Anayasasının 25. maddesinden anlaşılacağı üzere Yahudilere ve dolayısıyla diğer Ehl-i Kitâb'a tanınan din hürriyeti mutlaktır. Ve eşitlik prensibi üzerine dayanmaktadır.

Meşhur Fransız müsteşriki Denom Bynes bu anayasa hakkında fikrini şöyle beyan etmiştir: "Hz. Muhammed nihayet devletler arası siyasetin bu şaheseri (birinci sene anayasası) ile umumi bir birlik tahakkuk ettirmek yolunda son bir gayret tecrübesinde bulundu."

Aynı müellif Hz. Peygamberin bu büyük eseri hakkında da şu ifadeyi kullanmıştır: "Medîne topluluğunun belki de bu ilk aylarında Muhammed, diğer insanların hayatı üzerinde kendi cevherinin bütün kaynaklarını, şahsiyetinin bütün kuvvetini ortaya koymuştur."

Hz. Peygamberin Medîne Şehir Devleti Reisi olarak, Kur'an-ı Kerim prensiplerinin ışığı altında, Müslüman olmayan dinî grupların statüsünü tespit edip maddi ve manevi insan haklarını himaye altına almış olduğu aşikârdır. Yahudi ve Hıristiyan cemaatleri, "Kitap ehli" olmaları hasebiyle, bu hususta Kitap ehli olmayanlara nispetle daha müsait bir durumdadırlar. İslam Devleti hudutları içinde yaşayan gayrimüslimlerin hayatı, ırzı, namusu, malı, mülkü ve dini, İslam devletlerinin himayesi altına girmiştir (zimmet ehli, raiyye). Müslümanlara silah çekmeyen, Müslüman düşmanlarına yardım etmeyen, vatandaşlık vazifesini yerine getiren her gayrimüslim yukarıda sayılan bütün haklara sahip olup, İslam Devleti himayesine girmiş sayılmaktadır. İslam Devleti'nin dışındaki gayrimüslimlerden ancak Müslümanlara silâhla karşı çıkanlarla savaşmak, kadınları, çocukları,[24] hastaları, yaşlıları, rahipler gibi din adamlarını öldürmemek emrolunmuştur. Bilhassa, verilen söze, anlaşma ve muahedelere harfiyyen riayet etmek hususunda gerek Kur'an-ı Kerim'de, gerek Hz. Peygamberin hadislerinde mü'minler ikaz edilmiştir. Kendisiyle muahede yapılmış kimseyi öldürmek de büyük suç sayılmaktadır.[25]

İnsan hakları muvacehesinde Hz. Peygamberin tutumu, sarahaten müsbettir. Kendi Anayasası dışında da bu manada birçok hadis-i şerifler vardır. Hz. Peygamberin ve İslam dininin gayrimüslimlere 14 asır evvel tanıdığı insan hakları, acaba bunca asır sonra gayrimüslimler yani Ehl-i Kitap tarafından Müslümanlara tanınmış mıdır? Bilhassa dinî mevzuda gayrimüslimlerin, evvela umumi olarak, sonra da Müslümanlar muvacehesindeki tutumlarına bir göz gezdirmenin muvafık olacağı kanaatindeyim.

Meşhur İslam âlimi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslam Araştırmaları Enstitüsü profesörlerinden Haydarabadlı Dr. Muhammed Hamîdullah, 900. ölüm yıldönümü münasebetiyle büyük İslam hukukçusu Şemsü'l-Eimme Es-Serahsî için tertib edilmiş olan ihtifâlde okuduğu "Serahsî'nin Devletler Umûmî Hukukundaki Hissesi"[26] adlı tebliğine şu satırlarla başlamaktadır:

"Felsefe, Tıb ve hatta Umûmî Medenî Hukuk mukayesesinde görülür ki, Devletler Umûmî Hukuku, Batı âleminde nispeten modern zamanlarda ortaya çıkmış bir ilim dalıdır. Grekler sadece kendi dindaşlarına veya kendi kabile mensuplarına veyahut da Yunanistan'ın di-

---

[23] Bu, ilk İslam Anayasası sayılabilecek vesikanın metni ve kaynakları hususunda bakınız: Muhammed Hamîdullah, Mecmûatü'l-Vesâikı's-Siyâsiyyeti li'l-Ahdi'n-Nebevî ve'l-Hilâfeti'r-Râşide, Et-Tab'atu's-Sâlise, Beyrut 1389/1969, s. 39-47.

İstanbul Edebiyat Fakültesi, İslam Araştırmaları Enstitüsü değerli Doçenti Dr. Salih Tuğ, İslam Ülkelerinde Anayasa Hareketleri (XIX. ve XX. Asırlar) adlı kıymetli Doçentlik tezinin giriş kısmında bu bahsi tetkik etmiştir (s. 30-47). Yukarıda temas ettiğimiz maddeler için bakınız: s. 30-35.

[24] Bakınız: El-Buhârî, El-Câmiu's-Sahîh, İstanbul 1315 (IV, 21).

[25] Bu mevzuya tahsis ettiğimiz ''Ahitlerin Yerine Getirilmesi" adlı yazımız, Diyanet İşleri Reisliği 1960 Yıllığında (Ankara 1959, s. 15-20) neşredilmiştir.

[26] Doç. Dr. Salih Tuğ'un tercemesiyle neşredilen bu tebliğ için bkz. 900. Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle Büyük İslam Hukukçusu Şemsü'l-Eimme Es-Serahsî Armağanı, Ankara 1965, s. 15-25 (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, LXIII).

ğer şehir-devletlerine mensup Greklere hak sahibi nazarıyla bakarlardı. Aristo'nun şu re'y ve kanaati meşhurdur: "Tabiat, barbarların (yani Grek olmayanların) Greklerin kölesi olmalarını ister."[27]

Romalılar, sulh muahedeleri akdettikleri veya dostluk kurdukları yabancı memleket ahalisine muhakkak bazı haklar tanımışlardır; ama, şu geniş yeryüzünde Romalılar, bütün geri kalanlar için, ahvâle ve kumandanların keyfine göre değişen takdirlerden başka kanuna sahip olmamışlardır.[28]

Batı âleminde Devletler Umûmî Hukukuna dair gerçek eserler Bello, Vittoria, Ayala, Gentili gibi müelliflerle zar zor 16. asırda başlayabilmiştir. "Zar zor" diyorum, zira 16. asır gibi geç kalmış bir tarihte bu İtalyan, İspanyol, Hollandalı vs. âlimler sadece Hıristiyan milletlerin[29] ve bilhassa beyaz ırkın Devletler Hukukunu göz önüne almışlardır. Müteakıben birkaç asır sonraya, yani Berlin muahedesine kadar beklememiz icap etmişti ki, bu kongrede ilk olarak Hıristiyan olmayan bir memlekete, Türkiye'ye, şeklen de olsa milletler arası münasebetlerde haklar ihraz edip vecibeler yüklenme imkânı verilmiştir. Burada şunu hatırlatalım ki, papaların emirnâmelerinde de yer aldığı veçhile Müslümanlara verilmiş olan söz, Hıristiyanlara bir mecburiyet yüklemiyordu ve netice olarak onlar bu sözleri hilâfına hareket etmekle günaha giriyor değillerdi.[30] Avrupalı olmayan diğer memleketlerin bu medenî milletler kulübüne girmek hakkına sahip olabilmeleri için daha da beklemek icap ediyordu.[31]

Serahsî, ilk haçlı seferleri çağında yaşamıştır. Kendisi, Şarlman, Nikefor ve Harun er-Reşîd'in çağdaşı olan Şeybânî'nin kaleme almış bulunduğu daha eski bir eserin şerhini meydana getirmiştir. Demek ki, Müslümanlar, Devletler Umûmî Hukuku ilmi sahasında sekiz asır kadar bir önceliğe sahiptirler."[32]

Malum olduğu üzere, 1791 yılında Assemblée Constituante tarafından ilan edilen "İnsan Hakları Beyannamesi" (Déclaration des droits de l'homme) hürriyet, mülkiyet, emniyet (sûreté), zulme karşı mukavemet hakları, yani tabii haklar, her "législation"dan evvel ve üstündür.

10 Aralık 1948'de, Paris'te, Birleşmiş Milletler Umûmî Toplantısının ittihaz ettiği ve "İnsan Hakları Umûmî Beyannâmesi" (Déclaration Universelle des droits de l'homme)'nin 18 ve 19. maddelerinde fikir (opinion) ve ifade (expression) hürriyeti, düşünce (pensée) hürriyeti, vicdan, din hürriyeti ve bütün fikirlerin alenen izhar edilip okutulması hürriyeti bu beyannamede ilan edilmiştir. Gerçi Hıristiyan kilisesi, bilhassa din, ibadet hürriyetinin öteden beri aleyhindedir. Hatta 1888 yılında Papa Léon XIII, "Libertas" adlı "encyciique"de, "ibadet hürriyeti"ni, "hürriyeti bozma" diye vasıflandırarak takbîh etmiştir.[33]

Kilisenin din hürriyeti husussundaki bu menfî tutumu, garptaki Hıristiyan devletleri üzerinde müessir bir etki meydana getirmiştir. Birçok Hıristiyan devletinde İslamiyet'in, din olarak dahi tanınmamış olması, bu garabetin bir numunesidir. Bu mevzu üzerinde biraz durmak istiyoruz. Belgrat'taki "Yugoslavya Krallığı, İslam Dîni Cemâati Yüksek (Suprême) Meşihati'nin 31 Ekim 1930'dan 31 Ekim 1933 senelerine kadar olan faaliyet raporu" adlı kitabının 134-135. sahifelerinde bir yazı neşredilmiştir. Bu yazıyı burada (Boşnakça'dan Türkçe'ye terceme etmek suretiyle) aynen alıyoruz:

"İsveç Krallığında İslamiyet'in bir din olarak resmen tanınması yolundaki teşebbüs:

Avrupa'nın uzak şimâl-i garbîsinde ve medenî olan memleketlerde İslamiyet'e intisap edenlerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. İngiltere'de, itibar ve nüfuz sahibi Müslümanların sayısı oldukça kabarıktır. Son zamanlarda, İskandinavya yarımadasında ve bilhassa İsveç Krallığında, İslamiyet'in yayılması terakki kaydetmektedir.

İngiltere'de, 50 seneden beri, İslamiyet resmen tanınmış bir din ise de İsveç'te, kendi devlet kanunlarına göre İslamiyet, resmen tanınmış dinler arasında yer almamaktadır. Bu sebepten dolayı, İngiltere'deki Woking Camiinde, bu seneki Kurban Bayramı münasebetiyle, İsveç İmamı Dr. Abdullah Uno Kiler İsveç Müslümanları namına, İslam âlemine (şifâhî) bir mesajda bulunmuş, İsveç Hükûmetine bir dilekçe ile müracaat ederek İslamiyet'in resmen tanınmasını ve diğer resmen tanınan dinlerin mensupları gibi, ora Müslümanlarının da siyasi ve medenî haklara sahip olmalarını istemelerini rica etmiştir.

Bu mesaja muttali' olan Yüksek Meşîhatımız, Yugoslavya Krallığı Müslümanları ile İslam cemaati din, maarif ve evkaf organlarının arzu ve hissiyatına tercüman olarak, 8.7.1933 tarih ve 648 sayılı bir yazısıyla —Din İşleri Bakanlığımız kanalıyla— Stockholm'daki, İsveç Krallığı Diyanet Bakanı olan zata Fransızca olarak müracaat etmiştir. Yazı aynen şöyledir:

---

[27] Aristotle, Politics, book I, ch. 7.

[28] Oppenheim, International Law (4. bas.), I, 59-61.

[29] Th. D. Woolsey, International Law (4. th. ed., New-York, in loco); Türk âlimi Ahmed Reşid'in makalesi: L'lslâm et le droit des gens (Recueil des Cours, la Haye, 1937), II. 378.

[30] Ernest Nys, Origines du droit international, s. 216; Ahmed Reşid, aynı eser (s. 426-430).

[31] Umumî olarak bak: Walker, History, of the Law of Nations, c. I; Ernest Nys, adı geçen eser, s. 209 ve müteakib; Holtzendorf, Handbuch des Völkerrechts, c. I; M. Hamîdullah, İslam'da Devlet İdaresi (Mütercimi: Kemal Kuşçu, İstanbul 1963, bak. bilhassa s. 52-57: "Devletler Umûmî Hukuku Târihinde İslam'ın Mevkii".

[32] Es-Serahsî'nin bu büyük şerhi, Prof. Dr. Muhammed Hamîdullah tarafından Fransızca'ya çevrilmiş ve basılmak üzere Unesco tarafından Beyrut'a gönderilmiştir. Es-Serahsî'nin bu şerhi Ayıntablı Mehmed Münib (1238/1823) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Mezkûr terceme ve mütercimi Mehmet Münib hakkında yukarıda zikri geçen 900. ölüm yıldönümü münasebetiyle büyük İslam hukukçusu Şemsü'l-Eimme Es-Serahsî ihtifâlinde okuduğumuz bir tebliğde kâfi derecede malûmat vermişizdir (Bakınız: "Armağan", s. 27-42). Zikri geçen "Şerhü's-Sîyeri'l-Kebîr" tercemesi, şimdiki dile göre düzenlenip yakında tab' edilecektir.

[33] Dictionnaire Rationaliste, Paris 1964, pp. 144-145.

Ekselâns,

İslamiyet'in tamamıyla ve resmen tanınmış ve diğer dinler ile eşit olduğu ve Müslümanlarının da bütün diğer resmen tanınmış dinler gibi, tam olarak medenî hürriyet ve siyasi haklara sahip bulunduğu Yugoslavya Krallığı Yüksek İslam Meşîhati —Yugoslavya'nın bir buçuk milyondan fazla olan Müslümanlarının—[34] hissiyat ve arzularına tercüman olarak;

Krallığınızın kanunlarına göre, İslamiyet'in resmen tanınmamış olduğuna ve dolayısıyla diğer resmen tanınmış dinlerin sâliklerine tanınan bütün haklara ora Müslümanlarının sahip bulunmadıklarına ekselânslarının nazar-ı dikkatini celbetmekle kesb-i şeref etmektedir.

İsveç Krallığının, din hususundaki müsamaha ve geniş yürekliliğine, vicdan, fikir ve din hürriyetine olan takdir ve saygısına güvenerek, kuvvetle inanmaktayız ki, bu dileğimize muvafık olarak, İsveç Krallığında İslamiyet'in diğer dinlerin sahip oldukları eşit haklara sahip bir din olarak resmen tanınması için lazım gelen tedbirleri alacaksınızdır. Bu hareket, bütün dünya Müslümanlarının İsveç Krallığına olan sempati ve güvenini şüphesiz daha da arttıracaktır. Son zamanlarda İsveç Krallığında İslamiyet'in yayılmaya başlayışından beri, bu dînin resmen tanınmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ekselânslar, üstün saygılarımı kabul buyurunuz.
Yugoslavya Krallığı İslam Dîni Cemâati
Reîsü'l-Ulemâsı
Maglayliç[35]
(İmza)

Bu yazının, irsâlinden bir müddet sonra, Bay Dışişleri Bakanı, 17.7.1933 tarih ve 13836 sayılı yazısıyla: Bu müracaatımızın Viyana'daki, Yugoslav Sefiri kanalıyla ve Yugoslavya'da da accrédité bulunan İsveç'in Viyana Sefiri vasıtasıyla İsveç Diyanet Bakanlığına gönderilmiş olduğunu ve bu müracaatın İsveç Hükümetinin ihtimamına tevdî edildiğini Bay Reîsü'l-Ulemâ'ya haber vermiştir.[36]

Bu hususu burada memnuniyet ve şükranla kaydetmekle kesb-i şeref etmekteyiz."

Avrupa Müslümanlarının mühim bir dinî camiasının lideri olan Reîsü'l-Ulemâ Hacı Hâfız İbrâhim Hilmi Efendi Maglayliç'in bu resmî müracaatına, İsveç Diyanet Bakanı, hiç olmazsa nezaket icabı, bir cevap dahi vermemiştir. Nerede kaldı ki, kendi memleketindeki Müslümanlara, diğer dinler müntesiplerine verilen insan haklarından istifade imkânlarını sağlamış olsun.

Gerçi bu hazin durum diğer birçok garp Hıristiyan memleketleri için de vârittir. Naklettiğimiz yazıdan anlaşılmaktadır ki, asırlar boyunca müstemlekelerinde milyonlarca Müslümana hükmetmiş olan İngiltere'de bile ancak 50 sene (bugün demek 87 sene) evvel İslam Dîni resmen tanınmıştır.[37] Avusturya - Macaristan İmparatorluk ve Krallığı hudutları içinde bulunup halen Yugoslavya'yı teşkil eden bazı ülkelerde de İslamiyet bir hayli geç tanınmıştır.

Ezcümle: Slovenya ve Dalmaçya'da 15.7.1912 tarihli kanunla; Hırvatistan ve Slovenya'da 27.4.1916 tarihli kanun ile İslamiyet'in tanınması gerçekleşebilmiştir. Sırbistan'da İslamiyet'in din olarak resmen tanınması yolunda ilk adım, Knez Mihayilo'nun Şûrâ ile anlaşması sonucu 18.5.1868 tarihli bir kararname ile Belgrad'daki Bayraklı Camii, bunun imamı ve müezzini için lazım gelen masrafları devletin üzerine almasıyla olmuştur. Niş sancağını ele geçirince Sırbistan'da hükümetin 3.1.1878 tarihli "Kurtarılmış ülkelerin Tanzîmine dair Kanun" ile İslam dîni resmen tanınmış ve İslam ibadet hürriyeti garanti altına alınmıştır. 18.8.1913 tarihli ve yeni zaptedilen ülkelere dair (Sırbistan'dan başka Makedonya ve Kosova bölgesi dâhil olmak üzere) çıkarılan Nizâmnâme ile tekrar İslam dîni resmen tanınmış, fakat devlet dininin Ortodoksluk olması hasebiyle, İslamiyet'e bu din ile eşitlik sağlanmamıştır.

Bosna ve Hersek Berlin Kongresi Muahedesi ve 21.4.1879 tarihli protokol (Convention) gereğince, Avusturya-Macaristan Hükümeti İslamiyet'i resmen tanımak taahhüdüne girmiştir. 1909 senesinde, "Bosna-Hersek İslam Dîni'ne, din maarifi ve evkaf işlerine dair muhtariyet statüsü" üzerine Bosna ve Hersek Müslümanları, dinî işlerini müstakillen idare etmek hürriyetine sahip olmuşlardır. Bu da Avusturya ve Macaristan hükümeti ile 10 sene devam eden çetin mücadeleden sonra elde edilmiş muhtariyettir.

Karadağ, 6.12.1905 tarihli Anayasa (§ 129, fıkra 3) İslamiyet'i resmen tanımakta ve "hür" olan dinlerden saymakta, fakat devlet dîni olan Ortodokslukla eşitlik tanımamaktadır. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı 1921 Anayasasına göre, diğer dinler arasında İslamiyet de eşit haklara sahip olarak resmen tanınmıştır. Yugoslavya Krallığının 30.1.1930 tarihli yeni "İslam Cemaati Anayasası", bütün Yugoslavya'daki İslam

[34] Halen Yugoslavya Müslümanlarının sayısı üç milyonu aşmaktadır.

[35] İstanbul'da tahsilini yapmış ve memleketinde tanınmış İlâhiyatçılardan biri olan Banyaluka'lı merhum Hacı Hafız İbrahim Hilmi Maglayliç (Maglajlic), evvelâ Tuzla, sonraları Banyaluka Sancağı Müftîliğinde bulunmuş, 1930 senesinin 12 Haziran'ında Reîsü'l-Ulemâlığa (Şeyhü'l-İslamlığa) seçilmiş, 14 Mart 1936 tarihinde tekaüde sevk edilmiştir. Maglayliç, senelerce meb'usluk ve senatörlük vazifesini ifa ettiği gibi, "Yugoslav Müslüman Partisi" (Yugoslavenska Muslimanska Organizacija)'ından ayrıldıktan sonra "Yugoslav Müslüman Halk Partisi" (Yugoslavenska Muslimanska Narodna Organizacija)'nı kurarak bir müddet siyasi faaliyette bulunmuştur.

[36] "Akcija za Priznanje İslama u Kraljevini Svedskoj" adlı bu yazı, Belgrad'daki İslam Din Cemâati Meşîhatının 31 Ekim 1930 - 31 Ekim 1933 senelerine ait faaliyet raporu" ismindeki kitapta (Pregled Rada Vrhovnog Starjesinstva İslamske Vjerske Zajednice u Beogradu Od: 31 Oktobra 1930 god. do. 31 Oktobra 1933 god.) yer almakta; bu faaliyet raporu ise, evvela Meşîhat organı olan "Glasnik"de (Sene I, Cilt: I, 1933 - Sene II, Cilt: II, 1934), sonra ayrı bir kitap halinde neşredilmiştir. Bu yazı ise: Glasnik, II'nci sene, II'nci cilt, s. 231-232; ayrı kitap olarak neşrinde ise, s. 134-135 (Saraybosna 1934) yer almaktadır.

[37] Verilen "50 bu sene" kaydını te'yid edecek resmî bir kaynağa biz tesadüf edemedik.

din işleri hususunda bir birlik sağlamıştır. Yugoslavya Sosyalist Federal Halk Cumhuriyetleri Birliği, "Dinî birliklerin hukukî durumuna dair Kanun"a göre, din devletten ayrılmıştır; din ve vicdan hürriyeti garanti altındadır; dîne karşı kin ve müsamahasızlık ile dînin siyasi işlerde sû-i isti'mâl edilmesi yasaklanmıştır; dinî cemaatler kurma hakkı tanınmıştır.

(Fakat sosyalist anayasa ve kanunlarına aykırı olmamak şartıyla müsaade edilmiştir).[38]

Görüyoruz ki bu seviyeye ancak aradan on dört asır kadar uzun bir zaman geçtikten sonra erişilebilmiştir. Bu yazılı haklar birçok ahvalde sadece kanun ve yasaların satırlarında kalmakta, tatbikatta kendini hissettirmemektedir. Buna dair misaller oldukça kabarıktır. Gayrimüslim idareleri altında yaşayan Müslümanların ahvali, İslam idareleri altında yaşayan gayrimüslimlerin ahvali ile mukayese edilirse, durumun Müslümanların aleyhinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Gayrimüslimlere 14 asır evvel insan haklarını bizzat tanıyan Hz. Peygamberin doğum günü münasebetiyle, kendi dînine mensup olanların ahvâlini hatırlamak, bir hayli ibret vericidir.

---

[38] Belgrad Üniversitesi eski İslam Hukuku, halen Medenî Hukuk Ord. Profesörü Dr. Mehmed Begoviç, İslamska Verska Zajednica (Bkz. Enciklopedija Jugoslavije, Zagreb 1960, IV, 371-373).

BAŞLICA BİBLİYOGRAFYA:

1- Doç. Dr. Salih Tuğ, İslam Ülkelerinde Anayasa Hareketleri (XIX. ve XX. asırlar), İstanbul 1969, s. 30-47.

2- Dr. Mehmed Begoviç, İslamska Verska Zajednica (Enciklopedija Jugoslavije, Zagreb 1960, IV, 371-373).

3- Dr. Muhammed Hamîdullah, Mecmûatü'l-Vesâikı's-Siyâsiyye li'l-Ahdi'n-Nebevî ve'l-Hilâfeti'r-Râşide, Beyrut (Et-Tab'atu's-Sâlise) 1389/1969, s. 39-47.

4- Dr. Muhammed Hamîdullah, Documents sur la diplomatie musulmane à l'époque du prophète et des Khalifes orthodoxses, Paris 1935.

5- Dr. Muhammed Hamîdullah, Serahsî'nin Devletler Umûmî Hukukundaki Hissesi (Bkz. 900. ölüm yıldönümü münasebetiyle büyük İslam Hukukçusu Şemsü'l-Eimme Es-Serahsî Armağanı, Ankara 1965, s. 15-25 - Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, LXIII).

6- Muhammed İbn İsmâîl El-Buhârî, El-Câmiu's-Sahîh, İstanbul 1315 (IV, 21).

7- Prof. Dr. Muhammed Tayyib Okiç, Ahidlerin Yerine Getirilmesi (Diyanet İşleri Reisliği 1960 Yıllığı, Ankara 1959, s. 15-20).

8- Pregled Rada Vrhovnog Starjesinstva Islamske Vjerske Zajednice u Beogradu od 31 Oktobra 1930 god. do 31 Oktobra 1933 god, Sarajevo, 1934, s. 134-135.

GAZEL

Sakın terk-i edebden kûy-i mahbûb-i Hudâ'dır bu
Nazargâh-ı İlahî'dir makâm-ı Mustafâ'dır bu
Felekde mâh-ı nev Bâbü's-Selâm'ın sîne-çâkidir
Bunun kandîli cevzâ, matla-ı nûr u ziyâdır bu
Habîb-i Kibriya'nın hâb-gâhıdır fazîletde
Tefevvuk kerde-i Arş-i Cenâb-ı Kibriyâ'dır bu
Bu hâkin pertevinden oldu deycûr-i adem zâil
İmâdın açtı mevcûdât-ı çeşmin tûtiyâdır bu
Mürâât-ı edeb şartıyla gir Nâbî bu dergâha
Metâf-ı kudsiyândır cilvegâh-ı enbiyâdır bu.

NÂBÎ

ŞEMÂ'İL-İ ŞERÎFE VE HİLYE-İ NEBEVÎLER

Dr. Müjgân CUNBUR

İslam'ın yüce Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.) Efendimizin şerefli hayatlarından, mübarek vücut yapılarından, güzel ahlâkından, hâl ve hareketlerinden, mucizelerinden, devirlerindeki vak'a ve gazâlardan bahseden "Sîyer-i Nebevî" dediğimiz İslamî ilim dalının yanında, IX. yüzyıldan itibaren yeni bir dalın gelişip büyüdüğü görülür. Siyerlerdeki bazı konuların, bilhassa Hz. Peygamberin mübarek vücut yapılarının, saçlarından ayaklarına kadar çeşitli uzuvlarının şekil ve renklerinin, tavır ve hareketlerinin, huy ve ahlâkının işlendiği bu ilim dalındaki eserlere ilk zamanlar "Şemâ'il-i Şerîfe", daha sonraki yüzyıllarda "Hilye-i Nebevî" adı verilmiştir.

Arap dil ve edebiyatındaki "Şemâ'il" ve "Hilye" kitaplarının Türk dinî edebiyatında da tercümeleri ve mesnevî tarzında şaheserleri meydana getirilmiştir. Gerek "Şemâ'il", gerekse "Hilye" kitaplarının temelini, çoğu Hz. Ali (k.v.)'den menkul hadisler teşkil eder. Bunların yanında Hz. Âişe, İbn Ebî Hâle, Enes b. Mâlik, Ebû Hüreyre, İbn Hâlid, Ebû Tufeyl, Hz. Hasan (r.a.) gibi tanınmış, güvenilir hadis rivayetçileri bulunmaktadır.

İslamî edebiyatta karşılaştığımız ilk ve asırlar boyu önemini kaybetmemiş "Şemâ'il" kitabı, İmam Tirmizî'nin (öl. M. 892) "Eş-Şemâ'ilü'n-Nebeviyye ve'l-Hasâ'ilü'l-Mustafaviyye" adlı eseridir. "Kütüb-i Sitte" diye tanınan altı büyük hadis kitabından birinin sahibi olan İmam Tirmizî'nin bu eserinin hadis-i şerif ve kelâm-ı kibarlara dayanılarak yazılmış olması, eserin büyük bir değer kazanmasında, te'sîrinin yüzyıllar boyu devam etmesinde başlıca rolü oynamıştır. Bu eser kendisinden sonra yazılan "Şemâ'il" ve "Hilye"lere kaynaklık ettikten başka, bu eser üzerine sayısız şerhin yazıldığı, gerek eserin aslının, gerekse şerhlerinden bazılarının Farsça ve bilhassa Türkçe'ye çevrildiği tespit edilmiştir.[39] Bu tercümelerden İstanbullu Hacı Mehmed Raif'in (öl. M. 1891) "Muhtasar şemâil-i şerîf tercemesi"nden ilerde, "Hilye"lerin muhtevasından söz edilirken manzum örnekler de verilecektir.

Hz. Peygamberin vasıfları, vücut yapısı, şahsiyeti ve yolu üzerine yazılan en mühim eserlerden biri, hiç şüphesiz, Kadı Ebu'l-Fazl İyaz b. Mûsâ b. İyaz el-Yahsubî'nin (öl. M. 1149) "Kitâbu'ş-Şifâ fî ta'rîfi hukuki'l-Mustafâ"sıdır. Bu eser, çevresinde toplanan şerh, hâşiye ve çeşitli dillere yapılmış tercümeleriyle İslamî edebiyatın başlıca klâsiklerinden biri sayılmaktadır.

İslamî edebiyatta rastladığımız "Şemâ'il" ve "Hilye" kitaplarını değil bir iki satırla tanıtmak, ad olarak bile bir yazının dar sınırları arasına sokmaya imkân yoktur. Bütün İslam âleminde "Şemâ'il-i Şerîfe"lere verilen değerin, Türk cemiyetinde de daha büyük bir ehemmiyet kazandığı görülür. Gerek dinî Türk edebiyatında yazılan eserler, gerekse Türk yazı sanatının şaheserleri olan "Hilye" levhaları Türk ilim ve sanat muhitlerinde en büyük itibarı görmekle kalmamış, bu eserlerin metin olarak taşıdıkları kudsî mana, bilhassa "Hilye" levhaları etrafında, halk arasında birtakım inançların ve geleneklerin doğmasına da sebep olmuştur. Türk halkı "Hilye-i Nebevî" levhalarının evlerine bed-bereket, huzur ve saadet getireceğine, yuvalarını birtakım afetlerden ve bilhassa yangından koruyacağına inanmışlardır.

Nitekim XVII. yüzyıl başlarında yazılan "Hilye-i Hâkânî" de, o tarihten son elli altmış yıl öncesine gelinceye kadar Süleyman Çelebi'nin "Mevlid"i yanında, dinî Türk edebiyatında aşağı yukarı ona eşdeğerde bir yer almış, "Mevlid"in gördüğü itibara yakın bir itibar kazanmıştır.

Müslümanların büyük peygamberinin vücut yapısını, bazı vasıf ve tavırlarını konu olarak işleyen "Hilye-i Hâkânî", Türk yazısının en güzel örnekleriyle yalnız kitap halinde yazılmakla kalmamış, en ince, en sanatkârâne yapılmış hüsn-i hat levhaları hâlinde duvarlara asılmış, sarayların, köşk ve yalıların tavanlarına nakşedilmiş, Tanzimat sonrası Türk mekteplerinde yardımcı ders kitabı olarak okutulmuştur. H. 1007/M. 1598-1599 yıllarında yazılan "Hilye-i Nebevî" 711 beyitlik küçük bir mesnevîdir. Eser;

"Besmeleyle idelim feth-i kelâm
Feth ola ta bu mu'ammâ-yı benâm

Bilmeyen şevket-i Bismillâh'ı
Anlamaz sırr-ı Kelâmullâhı

Nazar iden kişi Bismillâh'a
Benzetir ceyş-i ricâlullâh'a."

diye "Besmele"ye övgüyle başlar, sonra muhteşem bir "Tevhid" kısmı, daha sonra da nefis bir "Yaradılış destanı" dile getirilir. "Tevhid"in sonlarına doğru yer alan;

"Cümlenin evvelidir Hatm-i Rüsûl
Dediler onun için ma'haz-ı küll

Eyledi cevher-i zâtın bi'z-zât
Rabb-i izzet sebeb-i mahlûkât."

[39] Tirmizî'nin bu eserinin çeşitli baskı, şerh ve tercümeleri hakkında hazırlanmakta ve yakında basılacak olan "Hakanî ve Hilye-i Nebevî"si adlı kitabımda daha geniş bilgi verilmiştir

beyitleri İslamî bir inanışın en güzel ifadesidir. Mesnevinin na't kısmı samimi bir tarzda kaleme alınmış, yer yer âyetler, divan edebiyatına has sanatlarla süslenmiştir. Eserde asıl konuya Hz. Ali'den naklen "Hilye-i Peygamberî" hakkındaki şu sözlerle girilir:

"Nice pâkîze suhenden sonra
Fahr-i âlem dedi: Benden sonra,

Hilye-i pâkimi kim görse benim
Ola görmüş gibi vech-i hasenim

Arzu etse yüzüm görmeği ol
Kalbine neşve-i şevk etse hulûl

Âteş-i dûzeh olur ona harâm
Eyler ikrâm ile firdevse hirâm

Fitne-i kabrden o merd-i Hüdâ
Yövm-i mizâne dek emn üzre ola

Dahi haşr etmeye uryân onu Hak
Ola gufrânına Hakk'ın mülhak."

İşte bu İslamî müjde "Hilye-i Nebevî"lerin en meşhur hattatlarımızın kalemlerinden Türk yazı sanatının en muhteşem şaheserleri hâlinde meydana gelmelerine sebep olmuştur. Bunlardan Hâfız Osman, Mahmud Celâleddin, Hacı Ahmed Ârif, Mehmed Şefik, Mehmed Hulûsî, Hasan Rıza, Mehmed Emin, Şevki, Mustafa İzzet, İsmâil Zühdü, Kâmil Akdik ve Aziz beyefendilerin eserleri ilk akla gelenlerdendir.

"Hilye" levhaları çoğunlukla Arapça yazılmış olup Hacı Ahmed Ârif Efendi'nin eseri gibi Türkçede birkaç istisnası vardır. "Hilye-i Şerîfe"lerin hepsi Besmele ile başlar, çoğunda Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (r.a.)'nin ism-i şerîfleri veya Hz. Peygamberin "Muhammed, Ahmed, Hâmid ve Mahmûd (s.a.s.)" mübarek adlarından dördü bulunmaktadır. Yine bu levhalarda ekseriyetle şu iki âyet-i kerimeden birine rastlanmaktadır:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾

"Biz, seni ancak âlemlere rahmet olsun diye gönderdik."

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

"Çünkü sen büyük bir ahlâk üzere yaratılmışsın."

Çevresi ve metin aralıkları Türk tezhib sanatının en güzel bezemeleriyle süslenen levhaların muhtevasına gelince, yine çoğunca Hz. Ali'den nakledilen mübarek evsaf ve ahlâkın ifade olunduğu görülür:

«قَالَ: لَمْ يَكُنْ بِالطَّوِيلِ الْمُمَغَّطِ، وَلَا بِالْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ»

"Hz. Peygamberin boyu ne çok kısa, ne çok uzun idi."

Hakanî Mehmed Bey bu hususu şu beyitlerle ifade ediyor:

"Değil idi boyu hem şöyle tavîl
Ki ola endâmı perîşan bunu bil

Müteferrik ola bâlâlıkdan
Şâh-ı ar'ar gibi a'zâ-yi beden

Dahi ol pâdişeh-i allâme
Sanma kim ola kasîrü'l-kâme

Şöyle kûtah değil idi ol ulu
Ki ona diyeler alçak boylu."

Hacı Mehmed Raif Efendi "Muhtasar şemâ'il-i şerîf tercemesi"nde:

"Orta boylu idi ol âlî makam
Ortalık buldu onun ile nizâm

Gûyiyâ ol rüsûlün pâdişehi
Gül fidânı idi ya serv-i sehi."

«كَانَ رَبْعَةً مِنَ الْقَوْم» "Orta boylu idiler."
"Hilye-i Hakanî"de:

"Orta boylu idi ol Sidre-makam
Ortalık onun ile buldu nizâm

Bâğ-ı firdevsde onun bunu bil
Oldu bâlâsına tûbâ mâ'il

Nitekim nahl-i gül-i bâğ-ı cinân
Vasatü'l-kad idi ol serv-i revân."

«وَلَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ وَلَا بِالسَّبْطِ كَانَ جَعْدًا رَجِلًا»

"Ne kıvırcık kısa, ne de uzun düz saçlı idi. Saçı kıvırcıkla düz saç arasında idi."

"Hilye-i Hakanî"de:

"Dahi müşkin saçı bâ-kavl-i sarîh
Ne kıvırcık ne tavîl idi sahih

İttifâk ettiler eşrâf-ı Arab
Ekser ol mûy-i miyânın saçı heb

Sem'-i pâkine çu târ-ı anber
Besberâber görünürdü ekser

Hem o eflâk-ı cemâlin mâhı
Kâkülün dört böler idi gâhi

İki cânibden edip iki bölük
Dûş-i pâkine bırakırdı çözük

Gâh o giysûlar içinden gûşun
Çıkarıp halkın alırdı hûşun."

"Muhtasad şemâ'il-i şerîf tercemesi"nde:

"Mûy-i anber-buylarının kesreti
Dâimîdir mûyile hoş nüzheti

Didi râvi saçlarının hâlleri
Az kıvırcık düz değildi kılları

Ba'zı kerre mûyi olurdu dırâz
Gâhi anı kat' ederlerdi bir az."

«وَلَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ وَلَا بِالْمُكَلْثَمِ»

"Ne çok zayıf, ne çok semiz idi. Belki ikisi ortası ve sıkı etli idi."

"Hilye-i Hakanî"de:

"Vech-i pâkinde olan lahm-i lâtîf
Ne kesîf idi demişler ne nahîf

Hem dahi ol iki ruhsâre-i ter
Kati çok etli değildi derler."

«وَكَانَ فِي الْوَجْهِ تَدْوِيرٌ أَبْيَضُ مُشَرَّبٌ دَعْجُ الْعَيْنَيْنِ أَهْدَبُ
الْأَشْفَارِ»

"Değirmi yüzlü, duru beyaz tenli, iri siyah gözlü, uzun kirpikli idi."

"Hilye-i Hakanî"de:

"Dedi ol mazhar-ı envâr-ı celî
Esedu'llah-ı Velî ya'ni Alî

Rûy-i rahşânı değirmiydi onun
Nitekim cürmü meh-i tâbânın

Yüzü benzerdi müdevver aya
Zâtı âyine idi Mevlâ'ya."

"İttifak etti bu ma'nâda ümem
Ezherü'l-levn idi Fahr-i âlem

Yüzünün hâlis idi ağı kati
Ruhları saf idi sâfi sıfâtı

Reng-i rûyi gül ile yek-dil idi
Gül gibi kırmızıya ma'il idi."

"Çeşm-i hak-bîni gibi ahsen idi
İki şehbâz-ı şikâr-efken idi

Görünürdü gözü dâ'im mekhûl
Hadd-i zâtında siyeh-çeşm idi ol

Gözünün ağı beyâz idi kati
Kâbil-i vasf değildir sıfatı

Hem siyâhı idi gayette şedîd
Bir idi ona karîb ile ba'îd."

"Tîr-i müjgânı siyâh idi onun
Târ-ı giysûsu gibi hûrânın

Kara kirpik değil ey ehl-i usûl
Sürme-i leyle-i Mi'râc idi ol."

«جَلِيلُ الْمَشَاشِ وَالْكَتِدِ»

"İri kemikli ve geniş omuzlu idi."

"Hilye-i Hakanî"de:

"Üstühân-ı beden-i pâki tamâm
Ya'ni cisminde olan cümle izâm

Her biri iri ve merdâne idi
Sûret ü sîreti şâhâne idi."

«أَجْرَدُ ذُو مَسْرُبَةٍ»

"Göğsü ortadan karnına kadar kılsızdı."

Bu bahiste "Hilye-i Hakanî"de değişik bir ibare vardır:

"Dahi göğsünde eyâ zuhr-i melek
O gazâl-i Harem'in nâfine dek

Hat çekilmişti siyeh kıllardan
Nakl ederler bunu âkillerden."

dedikten sonra "Hilye-i Hakanî"de de:

"Dahi göğsünde ve karnında onun
Kılı yoğ idi o nazik bedenin

Dedi vasf eyleyen ol sâf-ı dili
Yoğ idi mesrübeden gayri kılı

Uzv-i pâkinde onun ser-ta-ser
Hâsılı yoğ idi hiç mûdan eser."

diye ilâve edilmektedir.

«شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ»

"İki avucu ve tabanları dolgun idi."

"Hilye-i Hakanî"de:

"Elleri ayası ol sultânın
Dahi ayakları altı onun

Vâsi' ü pâk idi nazîk-i mergûb

Berk-i gül gibi lâtifüm mahbûb

Pâyi vü desti yanında onun
Dest ü pâsı yoğ idi hûrânın."

«إِذَا مَشَى يَتَقَلَّعُ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ»

"Yürüdüğü zaman sanki yokuş aşağı iner gibi rahatlıkla ilerlerdi."

"Hilye-i Hakanî"de:

"Dediler vasf-i şerîfinde yine
Yürüse mâ'il olurdu önüne

Ney-i şekker gibi hayâdan her bar
Eğilirdi önüne rûyi bir mikdar

Ya'ni yüksekten eder gibi nüzul
Yürüse dâ'im eğilirdi Resul."

«وَإِذَا الْتَفَتَ اِلْتَفَتَ مَعًا»

"Sağına soluna bakındığı vakit bütün vücûduyla dönerdi."

"Hem rivâyettir o tâvus-i cinân
Olsa bir cânibe dahi nigeran

Müteveccih olup a'zâsı ile
Cism-i pâkiyle dönerlerdi bile

Nereye dönse o kadd-i çalâk
Hâsılı bile dönerdi eflâk

Ümmete böyle amel sünnet imiş
Bu Hüreyre ile Enes böyle demiş."

«بَيْنَ كَتِفَيْهِ خَاتَمُ النُّبُوَّةِ»

"İki omuzu arasında nübüvvet mührü vardı."

"Muhtasar şemâ'il-i şerîf tercümesi"nde:

"Dedi Sâ'ib bizleri göre Resûl
Etmiş idik cânibine tâ vusûl

Sîm tende pek letâfetli idi
Sikke-i mühr-i nübüvvet var idi

Mevzi-i hatem ise tâ zahrının
Sağ yanına karîb idi ânın

Dediler onu edenler ta'rîf

Bir büyük ben idi ol mühr-i şerîf."

«وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ»

"Ve o nebîlerin sonudur."

"Muhtasar şemâ'il-i şerîf tercümesi"nde:

"Vâkı'a hatm-i nebiyyîn idi ol
Geldi çün mühr-i nübüvvetle Resûl."

«أَجْوَدُ النَّاسِ صَدْرًا»

"Göğüsçe de insanların en güzeli idi."

"Hilye-i Hakanî"de:

"Sînesi gâyet ile vâsi idi
Nûr-i sâtı' gibi hem lâmi' idi

Vasf edenler o felek tâvûsun
Dediler etli idi pehlûsun

Şol kadar ak idi ol sadr-ı kebîr
Onu sanırdı gören bedr-i münîr

Dedi ashâb edip ekser tasrîh
Ak gül gibi beyaz idi sahîh

Feyz-i nûr itse n'ola sadr-ı Resûl
Mahzen-i nûr-i hidâyet idi ol."

Hilye ve şemâ'il kitaplarında Peygamberimizin diğer evsaf ve âzâ-yı mübârekelerinden de bahis vardır. Misal olarak mübarek dişlerinin ince ve seyrek, alınlarının açık, sakal-ı şerîflerinin değirmi, burunlarının yüce, gözlerinin ela, kulaklarının küçük olduğu bildirilmektedir.

Müslümanların yüce Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)'in çok güzel bir insan olduğu bütün İslamî kaynaklarda yazılı olduğundan başka, batı eserlerinde de Allah'ın (c.c.) bu en sevgili kulunun gerek dış görünüş, gerekse içyapıları bakımından kusursuz olduklarını okumak kabildir. Rabbim hemen şefaatlerinden mahrum bırakmasın.

NA'T-I ŞERÎFE

Belâ-yı mâsivâya mübtelâyım yâ Resûla'llâh
Zebûn-i pençe-i nefs ü hevâyım yâ Resûla'llâh
Kerem kıl ben esîme el-amân ey rahmet-i âlem
Serâpâ mahz-ı isyân ü hatâyım yâ Resûla'llâh
Sen evreng-i şefâat şâhısın sultân-ı rahmetsin
Kapında ben de bir kemter-gedâyım yâ Resûla'llâh
Şefâat kıl meded, yoksa o rütbe çok günâhım ki
Ne rütbe yansam ol rütbe sezâyım yâ Resûla'llâh
Zebûn-i derd-i ısyâna tabîb-i mihrîbân sensin
Alîlim, ben de muhtâc-ı devâyım yâ Resûla'llâh
Ne gam, mücrim isem de bana besdir bu saâdet kim
Kapında" bir kemîne hâk-i pâyım yâ Resûla'llâh
Beni reddetme, evlâdın başıyçün bâb-ı lütfundan
Ziyâ'yım bende-i âl-i abâyım yâ Resûla'llâh.
***
Vücûdun nüsha-i küll-i hüviyyet yâ Resûla'llâh
Hakîkat zât-i pâkinden ibâret yâ Resûla'llâh
Kemâlâtın kemâlât-ı İlahîdir ki evhâme
Gelûr fikr-eyledikçe acz u hayret yâ Resûla'llâh
Zuhûrun bi'setin hâlin yeterken sıdkına bürhân
Seni inkâr eden mecnûndur elbet yâ Resûla'llâh
Saadât-ı düğün e'tâf-ı zâtından ibârettir
Sadet zâtına olmaktır ümmet yâ Resûla'llâh
Cihânı tuttu nûr-ı ma'rifet şems-i kemâlinden
Vücûdun âlemîne oldu rahmet yâ Resûla'llâh
Dü âlemde Ziyâ-yı mücrimîn ümmîdi sendendir
Şefâat yâ Resûla'llâh, şefâat yâ Resûla'llâh.

ZİYA PAŞA

PEYGAMBERİMİZ VE EN BÜYÜK MUCİZESİ KUR'AN-I KERİM

Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU

23 yıla yakın peygamberlik müddeti içinde, Hz. Peygamber'e Cebrail vasıtasıyla İlahî vahy mahsulü olarak gelen Kur'an-ı Kerim, çok kısa bir zamanda tevhid akidesini yayarak, insanlığı dalmış olduğu bataklıktan kurtarmaya çalışmış ve onlara iki âlemin saadet yollarını göstermişti. Çok kısa bir zamanda başarılmış ve meyvelerini vermiş olan böyle bir inkılâba tarihte rastlanamaz. Böyle bir inkılâbın muharrik unsuru olan Kur'an-ı Kerim, Müslümanlar arasında mukaddes bir kitab olmanın dışında, sadece Arap edebiyatının bir şaheseri olmakla kalmamış, aynı zamanda Hz. Peygamberin nübüvvet ve risaletini teyid eden en büyük mucize olmuştur. Üslubu, tarihî meselleri, insana tesiri, hakikatları, beyanı, telifi, ihtiva ettiği ilimler ve maarif, ıslah siyaseti, gaybî haberleri ile her yönde bir eşsizlik kazanmıştı. Kur'an'ın bu eşsizliği kendine hastır ve diğer münzel kitaplarla farklılıklar gösterir. O, diğer münzel kitapların aksine, daha geniş bir yol ile gelmiş, kendini muhataplarına kabûl ettirmek ve onları tatmin etmek için kolaylıklar bahşederek kısım kısım nazil olmuştu. Onun, diğer münzel kitaplarla, dil, üslup ve nakil yönlerinden farklılıklar gösterdiği, her ilim sahibinin malumudur.

Yine herkesin bildiği bir husus, İlahî bir vazife ile gönderilmiş olan peygamberlerin, kendilerini kavimlerine kabûl ettirebilmek için harikulade şeyler (mucizeler) göstermiş olmalarıdır. Sihrin revaçta olduğu bir devirde, kendisine verilen bir asa ile Hz. Mûsâ'nın sihirbazları mağlup etmesi; tıb ilminin yüksek bir mertebeye ulaştığı bir zamanda, Hz. İsa'nın gösterdiği büyük mucizelerle, tabipleri hayrette bırakması gibi. Hz. Mûsâ, Hz. İsa ve diğer peygamberlerin mucizeleri o anda hazır bulunanlar tarafından müşahede edilmişti. Diğer bir deyimle, bunlar hissî mucizelerdi, sürekli değillerdi. Hâlbuki İslamiyet'in zuhuru esnasında Arap dili, üslubu ve hitabeti en yüksek dereceye ulaşmış, âdeta altın çağını yaşamaktaydı. Belâgat ve fesahatin en yüksek mertebeye ulaştığı bir devirde, fesahat ve belâgat üstadlarını dehşete düşürecek bir mucize gerekli idi. Bu mucize de bizzat Kur'an-ı Kerim'in kendisi olmuştur. Hiç şüphe yok ki o, Arap şiirinin üstadlarını dehşete düşürmüş, asrındaki ve gelecek asırlardaki belâgat sahiplerinin seslerini kesmiştir. Onun bu üstünlüğü, parlak üslubundan mıdır? Lafızlarının inceliğinden midir? Yoksa çekici manalarının güzelliği, prensiplerinin büyüklüğü ve içerisindeki mesellerin latif oluşundan mıdır? Kat'î olarak hangisidir, bunu bilemiyoruz. Bildiğimiz bir şey varsa, o da Arap dilini bilen herkesi dehşete düşürmüş olmasıdır.

Kur'an-ı Kerim, garib haberleri, işaret ve istiarelerindeki sırlarıyla hem havassa, hem de avâma tesir etmesini bilmiştir. Bütün bu yönleriyle Kur'an müthiştir ve üstünlüğünün delili açıktır. Çünkü o, Kaadir-i Mutlak'ın kelâmıdır. Mahlûkun sözleri asla onu taklit etmeye muktedir olamaz ve olamayacaktır da. Zaten Kur'an-ı Kerim'in, insanlığı aciz bırakan yönü, ona benzer veya ona yakın bir eserin meydana getirilememesinde aranılmalıdır. Bu husus, Allahu Teâlâ tarafından o derece kesinlikle belirtilmiştir ki, aksinin vârid olması mümkün değildir. Bizzat Kur'an'ın kendisi, bütün insanlar ve cinler bir araya gelip çalışsalar, kendine benzer bir eser meydana getirmekte aciz kalacaklarını söyler ve meydan okumasını tedricî bir surette şiddetlendirerek kendisine benzer tek bir sûre bile meydana getirilemeyeceğini iddia eder. İsrâ sûresinin 88'inci âyetinde, Kur'an'ın bir benzeri yapılması istenirken, Bakara sûresinin 23-24'üncü âyetlerinde tek bir sûreye kadar düşülmüş olması, mahlûkun Hâlık karşısındaki aczini ifadeden başka bir şey olamaz. Bu âyetler, beşerin Kur'an'la muaraza etme kapısını kapamış ve insanların Kur'an-ı Kerim karşısında kat'î hezimetlerini tescil etmiştir. Kelâm-ı İlahî olan bu "ebedî mu'cize"yi taklit etme kabiliyeti, hiçbir beşere verilmemiştir. Yüksek dağ tepelerinden kopan seller gibi, önüne gelen her mâniayı silip süpüren, gönülleri ve akılları fetheden Kur'an-ı Kerim, parlak üslûbu, lafızlarının inceliği, manalarının çekici güzelliği, prensiplerinin büyüklüğü, garib haberleri, mesellerinin latif oluşu, edebî sanatlarındaki sırlarıyla, herkese tesir etmiş, insanlığı hayret ve dehşet içerisinde bırakmıştı.

Kur'an-ı Kerim'i, bütün mucizelerin üzerine çıkaran en mümeyyiz vasıf, onun, Arap harflerinin bir araya gelmesinden başka bir şey olmayan fasıllar mecmuası oluşudur. Bu harflerin yan yana getirilişi, insan fiillerinin en kolayı zannedilirse de, ondaki terkipler yüceliklerin fevkine ulaşmıştır. Kendi aralarında zayıf addettikleri Hz. Peygamberin üstünlüğü, on binlerce kişi tarafından desteklenen edîb kimseleri neden ve niçin aciz bıraktı? Harfler, kelimeler ve satırlar onları nasıl aciz bırakır? Arap edebiyatının altın devri olan bu ilk peygamberlik günlerinde Araplar, aralarından birinin san'at ve ilimde üstünlük gösterdiğini gördüklerinde, bütün kuvvet ve gayretleriyle onunla yarışmaya ve ondan daha üstününü meydana getirmeye çalışırlardı. Hâlbuki Kur'an onların san'atını gölgede bıraktığına göre, niçin onlar Kur'anla yarışmaya, onunla muâraza etmeye koyulmadılar? Onun belâgatindeki fevkalâdeliğe muhalefet edemediler? Acaba bu hâl, aralarında bu sanatı ifa edecek sanatkârların yokluğundan mı ileri gelmekte idi? Bu suale müsbet cevap veremeyeceğiz. Çünkü Hicâz toprağı, fesâhat ve belâgat üstadlarını yetiştirmekle ün kazanmıştı. Sonra, Hz. Peygamber tek ve ümmî, onlar ise binlerle idiler. Acaba niçin onlar, onun aynısını yapmaya teşebbüs etmeyip kalemle mücadele etmediler de kılıçla mukabelede bulundular?

Çölün yetiştirdiği ve Benû Sâ'd kabilesinde çocukluğunu geçiren, "Sen bundan evvel hiçbir kitab okur değildin, elinle de yazmadın." (Ankebût: 48) âyetinin muhatabı olan ümmî Muhammed (s.a.s.) Ümmü'l-Kurâ'da âlemi ıslaha kalkıştı ve ömrünü, kendisini İlahî bir vazife ile gelişini kabûl etmeyen kavimlerle mücadele ile geçirdi ve herkesi aciz bırakan ve dehşete düşüren bir kitapla geldi. Ümmî olan kimseler gerek san'atta ve gerekse harp meydanlarında bazen fevkalâdelikler gösterebilirler. Gösterilen bu üstün hâller tek bir yönde olur, ekseriya diğer yönlerde açıklar vermesi daima beklenilir. Hâlbuki ümmî olan Hz. Peygamber, nâzımda, ilimde, tefekkür ve siyasette, teşrî'de, hatta kendi aleyhine dahi olsa hükümleri yerine getirmede tam bir kahraman olmuştur. Muhataplarını dehşete düşürmesinin en mühim sebeplerinden biri de, onun hiçbir yönde açık vermemesidir. Kur'an güzel bir belâgat ve iknâ edici delillerle gelmiş, ilim ve tefekkür alanına girmiş, tıb, tabiat, arz ve semânın gizlilik ve oluş kanunlarının sırlarından bahsetmiştir. Yine onda, eski asırların ve geçmiş milletlerin tarihleri bahis konusu edilmektedir ki, bunların bazısı geçmiş kitaplarda görülecek, bazısı da istikbalin ilim eserlerinde cevaplandırılabile-

cekti. Zamanının ilim, fen ve edebî san'atlarından hiçbirine vâkıf olmayan bir zattan, her yönüyle mükemmel bir eserin zuhuru elbette bir mucizedir. Şüphesiz Kur'an-ı Kerim'de, ilim adamlarını, feylesofları ve fakihleri aciz bırakan yönler mevcuttur. İnsanların inancını, ibadetlerini, ahlâklarını ıslah edip kardeşliği tesis, adaleti tevzi etmesi, malî işleri ıslah, kadına şahsiyet kazandırması, akıl ve fikirleri hürriyete kavuşturması, insanlığı hidayete sevk etme gayesine matuf olarak tabiat ilimlerini kendine konu yapması, mazi, hâl ve istikbale ait gayb haberleri, bizzat Peygamber tarafından bile Kur'an'ın tebdîl edilememesi ve "Ben ancak bana vahyolunana uyarım." (Yûnus: 15) demesi gibi hususların ümmî bir kimseden sudûr etmesi, mu'cizeden başka ne olabilir?

İşte bu hakikat karşısında, el-Velîd, Lebîd, el-A'şâ ve Kâ'b b. Züheyr gibi belâgat üstadları, Kur'an'ı her yönüyle takdir etmişler, kendilerini teshîr eden bu üslûb karşısında yedi askı adıyla Kâ'be'nin duvarlarına asılan, İmriu'l-Kays, Tarafe b. 'Abd, Züheyr İbn-i Ebî Sülmâ, Amr b. Kulsûm gibi burcuna erişilmeyen şairlerin şiirleri, Kur'an'la mukayese edildiğinde, kuvvetli elektrik ampulleri karşısında duran mum ışığı mesabesinde kalmış ve utanma duygusuyla yerlerinden indirilmişti. Kur'an büyük küçük tefrik etmeksizin her yaştaki insanlara kendini dinletmesini bilmiş, onlara imanı aşılamıştı. Gönüllere hoş gelen üslûbu sayesinde, en büyük düşmanları bile onu dinlemekten kendilerini alıkoyamamışlardı. El-Velîd b. el-Mugîre, Ahnes b. Kays, Ebû Cehl b. Hişâm gibi Kureyş ileri gelenleri, Kur'an'ı dinlememek için biribirlerine söz vermiş olmalarına rağmen, geceleri gizli gizli Kur'an dinlemeye teşebbüs etmeleri, Hz. Peygamberi öldürmek kastıyla harekete geçen Ömer b. el-Hattâb'ın Müslüman oluşu, Necm sûresinin son kısmındaki, "Allah'a secde ediniz ve O'na kulluk ediniz." âyetleri, Hz. Peygamber tarafından mü'min ve müşriklerin bulunduğu bir toplulukta okununca, müslümanlarla birlikte müşriklerin de yere secdeye kapanmaları, yere secde yapmayı gururuna yediremeyen Umeyye b. Halef'in yerden bir avuç toprak alarak, onu alnına götürmesi,[40] Hz. Peygamberi giriştiği teşebbüsten vazgeçirmek için nasihatta bulunan Utbe b. Rabîa'ya cevap mahiyetinde okunan Fussilet sûresinin ilk âyetleri, Utbe'yi dehşet ve hayrette bırakmış ve kendisini bekleyenlere, "Ondan öyle şeyler işittim ki, ömrümde benzerini işitmiş değilim. Bu sözler ne şiir, ne sihir ve ne de kehanettir. Bunlardan hiçbirine benzememektedir. Ey Kureyşliler, bana kulak verin, beni dinleyin, onu kendi hâline bırakmanızı tavsiye ederim. Eğer o muvaffak olamazsa, Arabistan onu mahveder. Eğer muvaffak olursa, onun zaferi sizin de zaferiniz demektir."[41] demesi, Kur'an'ın cezbedici füsûnkâr üslûbundan değil midir?

Bu husustaki enteresan misallerden işte birkaçı: Devs kabilesinin şairi ve ileri gelenlerinden olan et-Tufeyl b. Amr, Mekke'ye geldiğinde Kureyşliler ona; Ey Tufeyl, memleketimize geldin. Muhammed'i dinleyenler bizden ayrılıyor, cemaatimiz dağılıyor, işlerimiz darmadağınık oluyor. Onun sözleri sanki bir sihir gibi kişiyi babasından, kardeşinden ve zevcesinden ayırıyor. Senden ve kavminden de korkarız. Dikkatli olun! Sakın ondan bir şey dinlemeyin, demişlerdi. Et-Tufeyl bu sözlere öyle inandırılmıştı ki, Kâ'be'ye her gidişinde, Muhammed'i orada görse, ondan bir şey duyup işitmemek ve onun büyüsüne uğramaktan kurtulmak için, kulaklarına bir şeyler tıkardı. Bir gün kendi kendine, "Ben ne kadar batıl itikatlı bir adamım, Muhammed'in söylediklerini işitmekle bana ne fenalık gelebilir? Eğer söylediklerinin bir kıymeti varsa, bu değeri takdir edecek bir akla sahibim." diyerek Kur'an'ı dinledi ve hemen İslamiyet'i kabûl ederek kabilesi arasında ilk Müslüman mürşidi olma şerefini kazandı.[42] Bazen Kur'an'ın tek bir âyeti dahi, devrindeki insanları cezbetmeye kâfî gelmiştir. El-Farazdak'ın amcası diye tanınan es-Sa'saa, Hz. Peygamber'den,

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾

âyetlerini işitince, bu bana kâfîdir, demiş, daha fazla bir şey dinlemek istememişti.[43]

İslamiyet, başlangıçta verdiği ruhla, bedevîleri ince bir anlayış zevkine ulaştırmıştır. Buna ait güzel bir örneği bize el-Esmaî vermektedir: "Bir gün köylü bir Arap kızından işittiğim bir şiirin fesahati karşısında; Allah seni helâk etsin, ne kadar da fasih söylüyorsun, dediğimde, bana; 'Yazıklar olsun sana, söylediğim şu şiir, Cenâb-ı Hakk'ın, 'Musa'nın anasına; Onu emzir, ona ait bir tehlike gelince denize bırak, korkma, kederlenme, çünkü biz onu yine sana döndüreceğiz ve onu peygamberlerden biri de yapacağız, diye vahyettik.' (el-Kasas: 7) âyeti karşısında fasih sayılabilir mi? Bu âyet, iki emir, iki nehiy ve iki müjdeyi cem' etmektedir'."[44] demiş ve el-Esmaî'yi mahcûb etmişti. İşte, basit bir köylü kızının Kur'an-ı Kerim'i anlayışı...

Başlangıçta Araplar, Hz. Peygamberi bir meczûb, bir şair ve bir kâhin gibi telakki etmişlerdi. Bu hususlar bizzat Kur'anla reddedildiği gibi, zaman da bunun böyle olmadığını ispat etmiştir. Çok geçmeden onun İlahî bir menşeden geldiğini, onun bir mucize olduğunu ve beşerin onun gibi tesir icrâ edecek bir eser meydana getiremeyeceğine inanmışlardı. Mucize ve nübüvvet delili olan Kur'an-ı Kerim'in üslup ve eşsizliğini, Arap dilini iyi bilen herkes takdir edebiliyordu. Yalancı peygamberlerin ortaya attıkları secîli sözlerin, Kur'anla mukayese edilemeyecek kadar basit ve bayağı olduğunu Araplar derhal anlayabiliyorlardı. Mesela Talha en-Nemerî, Yemâme'ye gelip Müseylime ile konuştuktan sonra, "Şehâdet ederim ki, sen muhakkak yalancısın, Muhammed ise doğrudur. Fakat, Rabîa kabilesinin yalancısı bana, Mudar'ın doğrusundan daha muhabbetlidir."[45] demek suretiyle, yukarıdaki fikrimizi teyid etmiştir. Bu hakikate rağmen, tarihte bazı cüretkârlar ortaya çıkıp Kur'an'a nazire yapmak istemişlerdir. Kur'an'a nazire yapmaya kalkışanların gayretleri, aczlerini itiraf etmekten daha ileri gidememiştir. Müseylimetu'l-Kezzâb, Esvedü'l-Ansî, Tuleyha b. Huveylid, Secâh gibi peygamberlik iddiasında bulunanlarla, Ab-

[40] Sahîhu'l-Buhârî, Mısır 1345, VI. 177.

[41] İbn-i Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Mısır 1375/1955, I. 294.

[42] Aynı eser, I. 382.

[43] Tefsîru'l-Kurtûbî, XX. 153.

[44] Tefsîru'l-Kurtubî, XIII. 252.

[45] Mustafa Sâdık er-Râfiî, İ'câzu'l-Kur'an, Mısır 1375/1956, s. 195.

dullah b. el-Mukaffâ, İbnu'r-Râvendî, Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî, Kâbus, İbn-i Sînâ ve Ebu'l-Alâ el-Ma'arrî gibi şahsiyetlerin de, Kur'an'la muarazaya giriştiklerine dair münferit bazı haberlere rastlanmaktadır.[46] en-Nakkâş'ın naklettiğine göre, Arap feylesofu el-Kindî'ye dostları; ey hakîm, bize Kur'an'a benzer bir şey yap, derler. O da, arkadaşlarına onun bazı kısımlarına benzer bir şey yapabilirim, der. Uzun müddet bir yere çekilir ve çalışır. Sonra arkadaşlarının yanına gelerek, onlara; "Allah'a yemin ederim ki, ben ona benzer bir şey yapmaya muktedir olamadım. Hiç kimse de buna kaadir olamaz. Mushaf'ı açtım. Karşıma el-Mâide sûresi çıktı. İlk âyeti ahde vefa ile başlayıp ahitleri bozmaktan nehyetmekte, genel olarak helâl kılmakta, sonra, istisnadan sonra bir istisnayı istisna etmektedir. Daha sonra da kudret ve hikmetini bildirmektedir ki, bunların hepsi iki satırda anlatılmaktadır. Böylesine geniş bir ifadeyi iki satıra hiç kimse sığdıramaz. Bu geniş ifadenin anlatılabilmesi için ciltlerle eserin yazılması gerekir."[47] demekle aczini itiraf etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in insanlığı aciz bırakan üslûb mükemmeliyeti karşısında yalnız Müslümanlar değil, Arapça bilen ve bilmeyen gayrimüslimler bile hayran kalmaktadırlar. Kur'an-ı Kerim'i Fransızcaya çeviren Sorbon profesörlerinden Regis Blachére, bu İlahî kitap hakkında yazdığı "Kur'an'a Giriş" adlı eserinde, bu hususu şöyle ifade etmektedir: "Hatta Arapça bilmeyen bir Avrupalı, bazı sûrelerin okunmasından hisleniyor. Ya Muhammed'in muasırları —hiç olmazsa kin ile körleşmemiş olanlar— hakkında neler düşünülmez."[48] İslamiyet aleyhindeki eserleriyle tanınmış olan Papaz Henri Lammens bile, "Filolojik bakımdan Kur'an'ın üslûbu dikkate değer bir mükemmeliyettedir"[49] demek mecburiyetinde kalmıştır. Keza Şeyhu'l-Müsteşrikîn lakabını almış olan I. Goldziher de Kur'an için, "O, dünyanın edebî eserlerinden biridir"[50] demektedir. Prof. Louis Massignon'a göre Kur'an-ı Kerim, "İlk kıraat ve tilâvet kitabı, dolayısıyla hayat bilgisi el kitabı, ibadetin yegâne tilâveti ve nizamı, dinî hukuk külliyatı ve derin tefekkür kitabıdır. Kısaca, İslam mantalitesini (zihniyetini) yaratan kitaptır."[51] Kur'an'ı İngilizceye terceme eden Palmer, tercemesinin mukaddimesinde, "En güzîde Arap muharrirlerinin, kıymet itibariyle Kur'an'a eş olabilecek bir şey yazmamaları, hayretle karşılanacak bir şey değildir."[52] Bosworth Smith, Muhammed'in Hayâtı adlı eserinde, "Kur'an, Muhammed'in daimi mucizesidir ve hakikaten Kur'an bir mucizedir."[53] Yahudi âlim ve müdekkik Hirshfield de; "Kur'an, haiz olduğu ikna kuvveti, belagati ve inşası itibariyle kabına erişilemeyecek bir kitaptır. İslam âleminde bütün ilim ve irfan şubelerinin hayrete şayan inkişâfı, dolayısıyla Kur'an sayesinde olmuştur."[54] Doktor Stengass; "Kur'an'ı, edebî ve bediî kıymetlerle ölçmek kafi değildir. Onu, yaptığı tesir ile ölçmek lazımdır..."[55] Carlayla de, "Kur'an'ın meziyeti, samimiyet, yalnız samimiyet ve her vech ile samimiyettir." gibi medhedici sözler söylemiştir.

Gönüllere hoş gelen, müşahede ve tefekküre davet eden, insanın madde ve ruhuna hitap eden üslubu, fasihliğin bütün şartlarını cem' etmiş lafızlarının fesahati, maksada halel vermeksizin icazın en yüksek mertebesine ulaşması, sözlerinin yerli yerinde oluşu, tekrarlarının usandırmayışı, çok güzel âyet sonları (fasılalar) ve tabii secîleri, zaman ve mekânın gizlilikleri içinde kalmış gayba ait haberleri, ancak muahharan yapılmış hassas aletler ve laboratuvarlar yardımıyla akılların ulaşabildiği ilmî sırları, kanun koyma ilminde diğer münzel kitaplarda bulunanların fevkinde hakîmâne kanunları, fert ve cemiyet ahlâkını güzelleştiren ve aileyi ıslah eden ahlâk kaideleri, birçok yönlere tahammülü ve birçok manalara teşâbuh kuvveti, tatlı hikâyeleriyle geçmiş asırların tarihini aydınlatması, mebde' ve meâd husussundaki bilgileri, sulh ve harp sanatları yolunda askerî talimatı, devletler arası hukuk prensipleri, batıl ve hurafelerden salim ve bünyesinin diğer eserlerden farklı oluşu, tabii güzelliklerine ilaveten bediî güzellikleri, mücerredi müşahhas, zihinde gâib olanı önünde hazır yapan meselleri, güzel hitapları, müstesna ikna sistemi, delillerinin kuvveti, mantığının üstünlüğü, akılları birden bire çelen ve nefisleri meftûn eden ve ruha tesir eden cazibesi, insanlığa her iki âlemin saadetini temin eden prensipleriyle Kur'an-ı Kerim, hangi zaman ve mekânda okunursa okunsun, o, daima ebedî bir mucize olarak taptaze önümüzde duracaktır. Dünya yaşlandıkça ve zaman ihtiyarladıkça, Kur'an'ın hakikatları daha açık olarak tezahür edecektir.

Ne mutlu onu anlayıp, onun emir ve nehiylerini tatbik edenlere, ne mutlu onun gayesini anlayabilenlere ve anlamaya çalışanlara.

---

[46] Bu hususta çeşitli haberler için bkz. İ'câzu'l-Kur'an, s. 187-212, Muhammed Behcetu'l-Bîtar, Târih-u Fikret-i İ'câzu'l-Kur'an, Dımaşk 1374/1955, s. 22-26, 46, 49, 55, 65-66.

[47] Tefsîru'l-Kurtubî, VI. 31-32.

[48] Régis Blachère, Introduction au Coran, Paris 1959, p. 172.

[49] Henri Lammens, L'İslam, Beyrouth 1944, p. 52.

[50] I. Goldziher, el-Akîdetu ve'ş-Şerîatu fi'l-İslam, Mısır 1946, s. 9.

[51] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Prof. M. Tayyib Okiç, Kur'an-ı Kerîm'in Üslûb ve Kırâatı, Ankara 1963 (İlahiyat Fak. Yayınlarından).

[52] Ömer Rıza Doğrul, Tanrı Buyruğu (Mukaddime), İstanbul 1947, s. LXIII.

[53] Aynı yer.

[54] Aynı yer.

[55] Aynı yer.

SEVGİLİ RESÛLÜMÜZ (S.A.S.) VE İSLAMİYET

M. Raif OGAN

BAŞLANGIÇ

Miladi 571 yılının 20 Nisan'ına rastlayan gecede, Mekke müşrikleri tapınaklarında toplanarak oradaki putlarının şerefine bir şölen tertiplemişlerdi. Yiyor, içiyor, gülüp eğleniyorlardı. Hepsi de sarhoş olmuşlardı, sabah olmak üzere idi ki, birden bire en büyük put kulakları sağırlaştıracak bir gürültü ile yüzüstü düşüp yerde kaldı. Bu sebepsiz düşüşün neden ileri geldiğini anlamamakla beraber hemen fırlayıp putu yerden kaldırıp diktiler ve içmelerine devam ederken put aynı gürültü ile yine yere kapandı, şaştılar ve kaldılar. Henüz dikmişlerdi ki put bu sefer daha büyük bir gürültü ile yine yüzüstü düştü. Böylece onlar kaldırdıkça putlar yuvarlanıyordu. Şaşkın ve korku dolu nazarlarla yüzüstü yere kapanmış ilâh (?!)larına bakarken nereden geldiğini kestiremedikleri müthiş bir ses ortalığı çınlattı:

"Bu gecenin sabahına karşı âlemlere Allah'ın rahmeti olan Muhammed (s.a.s.) doğdu."

Bu ses ile beraber küçük büyük ne kadar put varsa hepsi de yere kapanmışlardı.

"Envâr ile kâinat doldu
İşte bu gece sabâh oldu."

HAZRET-İ MUHAMMED (S.A.S.) VE İSLÂMİYET

Allah'ın varlığı ve birliği ispat külfetine ihtiyaç göstermeyen bedîhiyattandır. Âlemin kendi kendine yokluktan, madde ve kuvvet olarak, tekevvün edemeyeceği pek açık bir gerçektir. Mükevvine, ister Allah, ister ulvî ve münezzeh bir kuvve-i mûcide ve kaahire denilsin, lâfızlar değişmiş fakat mana değiştirilememiştir. Yaratıcı; bir ve tek olan Cenâb-ı Hak'tır. İşte bu Allâhu Azîmü'ş-şân, var ettiklerini elbette boş yere ve rastgele yaratmamıştır. Çünkü, Yaratıcı'nın yarattıklarını başıboş bir fevzâ ve sefâhete terk eylemesi şân-ı Rabbânîsine elbette lâyık olmazdı. İşte bu hakikati, Enbiyâ Sûresinin 16'ncı âyeti, "Biz —yani Mûcid, Sâni' ve Hâlık olan Allah— gökleri ve yeri ve aralarında bulunanları oyun —ve boş şeyler olarak— yaratmadık." mefhûmu ile yaratmadı ki murâd-ı Bârî'yi açıklatmaktadır. Yaratılmış olanların hepsi Allah'ın kudret ve celâlinin ve masnûâtını ikame eylemekteki en güzel belirtileridir. Böyle olduğundan ötürüdür ki kendi azametinin müşahhas eserlerini başıboş bırakmamış, onların hayatları süresince, cansızların ve —nebatlar gibi— canlı olup da tevellüd, nemâ ve fenâlarında bir gûnâ duygu ve ihtiyâra mâlik olmayanların ve canlı olup da akıl ve irade sahibi bulunmayanların —yani, esnâf-ı hayvanatın— devam-ı hayatları süresince tabi' olacakları nizamları tabiat kanunları olarak, akıl ve idrak ve irade sahibi olan insanların ise yaşamaları süresince kendileri başkaları için zararlı olmayıp faydalı olmaları babında iktiza eyleyen nevâmis-i Rabbâniye'yi emirler ve yasaklar olarak Kitâb-ı Kerîm'i ile teşrî' ve iblağ buyurmuştur. Böylece, inâyet-i Rabbanî insanın imdadına yetişiyor da ona hayır ile şerri tefrik için bir kıstâs-ı müstakîm veriyor. Bu kıstâs-ı müstakîm Kur'an ve Sünnet'tir. Akıl; insana ona muâraza için değil, hikmet ve illetlerini idrak için verilmiştir.

Tefekkür sonunda varılan karar, eğer evâmir-i Rabbâniye'ye uyuyorsa salim bir sonuca varılmıştır; uymuyorsa hata edilmiş ve hatadan tevakkî gerekli olmuştur. Allahu Teâlâ, nimetlerin vericisi olmakla kalmaz, inayetlerini ibzâlde çok cömert davranır. Bu haysiyetle Kitâb-ı Kerîm'indeki ahkâm ve evâmiri anlatmak ve öğretmek üzere, nimetleri ile müjdeleyici ve azabı ile korkutucu mürşid, muallim ve nâsıhlar olarak peygamberler de göndermiştir ki, işte bu irsâl-i rüsûl, kullarına Allah'ın en büyük yardımı ve inayetidir. Nebî ve resûllerin hepsi de bu bakımdan şerefli, doğru söz ve özlü, tazime layık büyük insanlardır. Bundan ötürü İslam usûl-i imanında peygamberleri tasdik şart olmuştur.

Kur'an nazil olduğundan bu ana kadar bir harfi değişmemiş, bir noktası değiştirilmemiş, muhtevasına bir şey eklenmemiş ve muhteviyatından bir şey çıkarılmamış tek kutsal kitaptır. Diğer dinlere ait kutsal kitaplarda bu meziyetin bulunmadığını ve aranamayacağını tarafsız garp ilim adamları da kabûl etmektedirler.

Nebî ve resullere gelince: Elbette hepsi tazime değer insanlardır. Ancak bizim Resulümüzün efdaliyeti, kesin olarak sabittir. Her peygamberin, ümmetinin ve asrın gereklerine göre açıklanmış mucizeleri olduğu gibi bizim Resûlümüzün de tevâtüren menkul pek çok mucizeleri vardır. Bu mucizeleri diğer resûllerden sebkeden emsâline katmak mümkündür. Fakat, Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimizin bir mühim mucizesi vardır ki, onu mucizât bakımından da birinci ve eşref-i rüsûl olarak tanımaya yeter. Başka hiçbir mucizesi olmasa idi, bu tek mucize yine onun Hâtemü'l-Enbiyâ ve Fahr-i Âlem olduğunu ispata kafi gelirdi. Bu mucize Kur'an-ı Kerim'dir. Bu babdaki davamıza hüccet olarak çok beyanlarda bulunabiliriz, hepsinin değil, birkaçının ele alınmasıyla yetineceğiz:

1- Kur'an tahrife uğramamış tek din kitabıdır. Başka ne kadar din kitabı varsa hepsi de az çok tâdillere, tashihlere, ilave ve eksiltmelere maruz kalmış, böylece onların semavî ve İlahî olmak değeri zayi olarak beşerî mevzuattan sayılmaları gerekli olmuştur.

2- Kur'an Arapça'dır; ondaki lügatler, terkipler hepsi de Arap lügat-sarf, nahiv, belâgat kaidelerine uygundur. Öyle olmasına ve her biri teker teker ve terkip olarak bilinmesine rağmen bir âyetinin lafzan ve manen benzerini ve mislini yapmak mümkün olamamıştır. Yapılmak iddia olunmuş, tecrübe edilmiş, fakat başarılamamıştır. İşte bundan dolayı Kur'an Allah kelâmıdır ve Resûl'ün kesin mucizesidir.

3- Kur'an Cenâb-ı Risâlet'e "Oku!" hitâbı ile başlar ve "Allah'ın insanlara bilmediklerini öğrettiğini" zikreylemek suretiyle ilmin İslamiyet nazarındaki değerini açıklar.

Cenâb-ı Resûl neler yapmıştır, birkaçını sıralıyoruz:

a) Kız çocuklarını diri olarak toprağa gömmeyi itiyat eden,

b) Faizcilikte, sarhoşlukta pek ileri giden,

c) Satın almış oldukları kadınları fuhuş evlerinde sermaye yaparak onların kazandıklarını ellerinden alan,

ç) Soylu ve üstün ailelerin hükümranlığına razı olarak eşitsizliğe boyun eğen,

d) Elleriyle yaptıkları putlara, sokakta bulup da beğendikleri taşlara tapan,

e) Çapul ve yağma için birbirlerine hücum ederek mağlûbun mallarını ganimet olarak alan,

Hâsılı, ferdî ve içtimaî ahlâksızlık namına ne tasavvur olunabilirse hepsine ulaşmış olan bir kavme ba'solundu. Bi'setinden irtihaline kadar onların bütün kötü ahlâk ve gidişlerini düzeltti.

4- Cenâb-ı Resûl, yalnız taklitçilik ve batılı kaldırmakla uğraşmış bir Resûl değildir. Önce dünyayı ve dünyadan âhirete gidileceğini ve dünyadaki fiillere göre ebedî hayatta saadete veya azaba ulaşılacağını talim eden bir Resûl-i Zî-şân'dır.

5- Devlet kurucusudur.

6- Adaleti hâkim kılan, adalet esaslarını talim ve infaz edendir.

7- Kumandan ve genelkurmay başkanıdır.

8- Siyasi önderdir.

9- Ahlâk ve faziletin öğretmeni ve nazımıdır.

İslam'da matlup, yalnız ferdî ahlâk değildir. Sosyal ahlâk daha kuvvetli müeyyidelerle emir buyurulmuştur.

İhtikâr yasaktır, rüşvet memnûdur; alan ve veren büyük günah işlemişlerdir. (Özel ve tüzel) kişilerin hakları mahfuzdur; Allah kendine müteallik hakları inayet buyurup affedebilir, fakat kul ve cemiyet hakkını affetmeyeceğini bildirmiştir.

İçtimai yardım şarttır; zekât, fıtır sadakası, nakdî keffâretler, mutlak yardım ve sadakalar va'z edilmiş esaslardandır.

Şahsî ve içtimai ahlâk bakımından İslamiyet bir dünya dînidir ve "Gerçek bir Müslüman, tam ahlâklı mükemmel bir insandır." denilmesi yanlış olmaz.

10- Hürriyet ve müsavatı tesis etmiş ve kendisinden sonraki halifelerine de insanlara nasıl hürriyet ve eşitlik verileceğini ve tatbik edileceğini öğretmiştir. Garp âleminin, 1789 Fransız inkılâbının İnsan Hakları Beyannamesiyle kavuştuğu insanın hürriyet, müsavat ve bunlara bağlı getirdiği haklardan Muhammed Aleyhi's-selâm'ın şeriatı bin iki yüz yıl öncedir.

11- "Siz ne halde bulunursanız o halde vilâyet olunursunuz, yani başınıza geçenler sizin hâlinize uygun kişilerdir." buyuran Resûl-i Ekrem'den ancak bin şu kadar yıl sonra Monteskiyu, "Her millet lâyık olduğu hükûmete nâil olur." dedi.

12- Ahde vefâ, yani verilen sözde durmayı tebliğ ve talim eyledi. Onun bu tebliği ile son asırdaki garp âleminin bir ahdini karşılaştıracağım: Meşhur İslam kumandanı Hâlid bin Velîd, ordusu çekilmek mecburiyetinde kalınca Humus Hıristiyanlarından tahsil edilmiş cizye ve haracı, "Biz bunları sizin hayatınızı, malınızı ve ırzınızı muhafaza etmeyi üzerimize almış bulunduğumuzdan tahsil etmiş idik. Şimdi harb icabı çekiliyoruz. Sizi müdafaa edemeyeceğiz, ondan ötürü bunu geri veriyoruz." demiştir. Avrupa medeniyetinin alemdârı İngiltere, Fransa ve müttefikleri Balkan harbi başlamadan önce, Türkler galip gelmek ihtimaline kapıldıklarından, harbde kim galip veya mağlûp olursa arazi ilhakı olmayacak, yani hudutlar olduğu gibi kalacaktır, diye ahidlerini ilan ettiler. Vakta ki, sayısız çakalların tek arslana hücumunda arslanın dayanamaması gibi Türk'ün ordusunu mağlûp edince bu sefer ahidlerinden döndüler. "Sâlibin girdiği yerde hilâl kalmaz." an'ane-i nasrâniyesine döndüler ve Osmanlı Rumelisini parçalayıp bölüştürdüler. Bu olay yirminci asır başındadır!

Râşidîn halîfesinin Suriye'de nasrânîlerle çarpışacak İslam ordusuna verdiği, "Ağaçları kesmeyiniz, ihtiyarlara, kadınlara, çocuklara dokunmayınız, manastırlarında ibadetleriyle uğraşan keşişlerine ilişmeyiniz." emirlerine bakın, bir de İkinci Murad zamanında İslamlarla sulh yapılmış ve uzun süreli bir muahede imzalanmışken saltanat makamına henüz çocuk denilecek yaşta Fâtih'in gelmesini fırsat sayan Kardinal Sezarini, "Kâfirlere (!) yani Müslümanlara verilen söz ve ahdin hükmü yoktur." fetvasını vermesi üzerine açılan Varna savaşında vakıa Türkler Haçlıları perişan etti, ahidden dönen Haçlıların nâmertlik ve döneklikleri de bir yüz karası olarak tarih kitaplarında yer aldı.

Misâlleri uzatabilirim, fakat ne lüzumu var. Bu kadarı da Muhammed Aleyhi's-selâm'ın ve onun terbiyesiyle yetişmiş bulunanların insani hareketlerinin benzerlerini yapmaya yirminci asrın medenî devlet ve milletleri hâlâ da muvaffak olamamış bulunduklarıdır.

13- İslam'ın emir ve infaz eylediği eşitliği bugün dahi garp dünyası tatbike muvaffak olmuş değillerdir. Hâlâ siyah-beyaz farkı vardır. Bir âdem oğlunun siyah, yahut beyaz olarak dünyaya ayak basması elinde midir ki, renginden dolayı aşağı sayılsın? Bu kadar yanlış bir görüş olamaz, ama oluyor! Yalnız Amerika değil, Cenûbî Afrika'daki İngiliz arazisinde bu renk eşitsizliği hâlen vardır.

İslam şeriatı, renk ve doğum farkını dikkate almaz, insanları tıpkı bir tarağın dişleri gibi eşit sayar. Kim ki Allah'tan korkar ve en güzel ahlâk sahibidir, büyük odur.

Mısır Melîkine gönderilen sefâret heyetinin başkanı ashâb-ı kirâmdan Ubâde bin Sâmit zencî idi. Mısır Melîki bundan tedirgin olarak;

— Bana yollanacak heyete bir beyaz adam başkan olamaz mı idi? deyince, heyet hepsi birden;

— En bilginimizdir, hepimiz ona saygı duyar ve sözünden çıkmayız, cevabını verdiler.

Cenâb-ı Resûl'ün, "Ehl-i Beytimdendir." dediği Selmân, İranlı bir azadlı; Suhayb ise aslen bir Rum dönmesi idi. Bilâl-i Habeşî Habeşli idi, daha da birçoklarını sayabilirim. Hepsi de eşit tutulmuşlardır.

Hz. Ömer, vefatından sonra kimi yerine geçirmenin uygun olacağı sorusuna, "Huzeyfe'nin kölesi Sâlim sağ olsaydı onu yapardım." cevabını vermiştir ki, bu suretle hür asıldan gelmek veya hürlüğe kavuşmak arasında fark olmadığını anlatmış oldu.

SON SÖZ

Bütün bunlardan sonra bana, birtakım muârızlarım, “İslamiyet’i bu kadar methediyorsun ama, hacılardan birçok muhtekirler, beş vakit namaz kılanlardan faizciler... falan çıktığını görmüyor musun?” diye taş atacaklarını biliyorum; topuna cevabım kesindir:

İslamiyet her türlü şâibeden münezzehtir. Ama Müslümanlardan şöyle yapanı, böyle edeni de varmış... denilirse şahsın kusurlarını dîne bağlamak hatadır. Eğer dedikleri gibi ahlâksızlığa bulaşmışlar varsa —var mıdır, yok mudur onu da pek bilmiyoruz ama— demek ki, kusur bazı Müslümanlardadır, dînin emirlerini tutmamaktan dolayı vâki’ olan kusurları dîne yüklemek doğru olmaz.

PEYGAMBERİMİZ, İMAN ESASLARI VE TEVHİD AKİ-DESİ

Dr. Ali Arslan AYDIN

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Konya Y. İslam Ens. Kelâm Öğretmeni

İslam'da dînî hükümler, üç büyük grupta toplanır. Bunların birincisi ve en önemlisi; akâid adı verilen "itikâdî hükümler", yani iman esaslarıdır. Bu esaslar, bütün semavi dinlerde olduğu gibi, İslam Dîni'nde de temel ve en mühim unsur sayılır. Çünkü, ibadetlerle ve her çeşit beşerî münasebetlerle ilgili olan "amelî hükümler", İslam Dîni'nin iman temeline dayanan binası sayılırlar. "Ahlâkî esaslar ve tavsiyeler" ise, din binasının çatısı, iman ve amelin meyvesi durumundadırlar.

Beşeriyetin ceddi ve insanlık âleminin ilk peygamberi Hz. Âdem (a.s.)'den kâinatın efendisi, peygamberler zincirinin sonu ve altın halkası Hz. Muhammed (s.a.s.)'e kadar gelip geçen bütün peygamberler, gönderildikleri milletleri, her şeyden önce, batıl itikaddan ve sapık inançlardan kurtarmak için çalışmışlardır. Bu batıl inançların başında; kâinatın yegâne Hâlıkı ve ibadete layık tek mabudu olan Allahu Teâlâ'nın Yüce Zâtı ve mukaddes sıfatları hakkındaki yanlış fikir ve sapık inanışlar gelmekteydi.

Bu sebeple, her peygamber, önce, Yüce Hâlıkımız hakkında inanılması gereken kutsal esasları, sonra da diğer iman esaslarını öğretmişler; özellikle Yüce Allah, melekler ve Âhiret gibi gaybî meseleler hakkında inanılması gereken itikad esaslarını bildirmişlerdir. Kendilerine gönderilen peygambere inananlar, Allah'a, birliğine ve bütün kemâlât ile muttasıf olduğuna da inanmışlar, böylece Hak Dîni'ne girerek, peygamberleri etrafında toplanmışlardır. Bu, her peygamber devrinde, mesela Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa devirlerinde böyle olduğu gibi, beşeriyetin son ve en büyük peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)'in asr-ı saadetinde de böyle olmuştur.

Gerçek şudur ki, Peygamberimiz (s.a.s.)'in tebliğ ettiği İslam dîni, bütün dünya milletleri üzerinde tesirini gösteren ve birçok milletlerin mukadderatını değiştiren semavi dinlerin sonuncusudur. İslamiyet, bu dinlerin sadece sonuncusu olmakla kalmaz. Çünkü o, daha önce gönderilen bütün İlahî dinleri de esas bakımından ihtiva eden ve onları kemâle erdiren bir dindir. Muayyen bir millete değil, bütün milletlere hitap eden İslamiyet'in itikad bakımından getirdiği bir husus da, daha önce gönderilen peygamberlere ve İlahî kitaplara iman etmelerini, kendi sâliklerinden istemesidir. Bu sebeple Müslüman, bütün milletlere gönderilen peygamberlere ve onlara indirilen kutsal kitaplara ve sahifelere de iman eden kimsedir. Hâlbuki bir Yahudi, yalnız İsrailoğullarından gelen peygamberlere inanır; bir Hıristiyan yalnız Hz. İsa'ya ve Benî İsrail peygamberlerine inanır. Budda, Brahman ve Konfiçyüs gibi batıl dinlere inananlarda da durum böyledir. Bir Müslüman ise, Müslüman olabilmesi için, Allah'a imandan sonra Hz. Muhammed'le beraber bütün hak peygamberlere, Kur'an-ı Kerim ile beraber Tevrat, Zebur ve İncil gibi bütün İlahî kitap ve sahifelere de kesin olarak iman etmesi gerekir. Bu sebepledir ki İslamiyet, bütün semavi dinleri içine alan ve hepsine şamil olan en son ve en mütekâmil bir dindir. Bu dînin mukaddes kitabı Kur'an-ı Kerim de, dünyada mevcut bütün mukaddes kitapları nefsinde cem' eden, hiçbir tahrif ve tebdîle mâruz kalmayan, mu'cizi'l-beyân, en büyük İlahî Kitaptır. Nitekim bu konuda Mâide sûresinde;

﴿اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَرَضِيتُ
لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...﴾

"İşte bugün sizin dîninizi sizin için kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetlerimi tamamladım ve size din olarak İslam'ı seçtim (ondan razı oldum)."[56] buyurulmuştur.

Çünkü her şuur şekli gibi, beşerin dinî şuuru da asırlar geçtikçe yavaş yavaş gelişti ve İlahî bütün hakikatlerin beşeriyete tebliği de İslam'la kemâlini buldu; bu en şerefli hizmete, yüce Peygamberimiz mazhar oldu. O halde sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.), insanlığa tebliğ etmiş olduğu İslamiyet'le, başta Allahu Teâlâ'ya iman ve "Tevhîd Akîdesi" olmak üzere şu itikad ve iman esaslarını bildirmiş ve telkin etmiştir:

a) Yüce Allah'a ve birliğine imandan sonra, bütün peygamberlere ve bütün İlahî kitaplara inanmak:

Çünkü, Allah'ın lütfuna ve İlahî vahye mazhar olanlar, şu veya bu millet değildir. Bilâkis vahy-i İlahî, her insanın, bilhassa rûhî ve ahlâkî tekâmülünde lüzumlu ve zarûrî bir âmildir. Bu sebeple vahy-i İlahî ve peygamberlik, bütün dünya milletlerine verilen İlahî bir ni'mettir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de;

﴿وَلِكُلِّ اُمَّةٍ رَسُولٌ... وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾

"Her milletin bir peygamberi vardır."[57]

"Hiçbir ümmet (millet) yoktur ki, içinden onları ikaz eden ve Allah azabıyla korkutan biri gelip geçmiş olmasın."[58] buyurulmaktadır.

[56] Mâide Sûresi, âyet: 3.
[57] Yûnus Sûresi, âyet: 47.
[58] Fâtır Sûresi, âyet: 24.

İşte böylece din, İslamiyet'le, sonsuz azaptan kurtulmak için, kabûl edilmesi zaruri bir dogma olmaktan çıkmış, beşeriyetin akıl ve tecrübesine dayanan ilmî bir hüviyet kazanmıştır. Çünkü İslam Dîni, ilmî ve aklî esaslara uygundur. Onlarla çelişme hâlinde değil, bağdaşma ve birbirini teyid hâlindedir. Yüce Rabbimiz tarafından Cibrîl-i Emîn (Cebrâil) vasıtasıyla sevgili Peygamberimize indirilen Kur'an-ı Kerim, insanlık âlemine hak ve adalet, ahlâk ve fazilet, ilim ve irfan öğreten, onlara birlik ve beraberlik ruhunu aşılayan, iman, ibadet ve ahlâk esaslarını bildirerek içtimai nizam ve huzuru sağlayan, insanları en güzel ahlâka ulaştıran ve böylece onları dünyada da âhirette de selâmete, saadete eriştiren İlahî hükümleri ihtiva etmektedir. İslam'ın bu kâmil hükümlerine mukabil, mesela Yahudiler, peygamberliği yalnız İsrailoğullarına hasreder ve Allah'ın vahyine kâinatın Hâlık'ı, Yüce Rabbimizin İlahî nimetlerine kendilerinden başkasının layık olmadığını iddia ederler.

Hıristiyanların itikadları ise; "ma'siyet-i asliye" adını verdikleri, "Âdem Aleyhi's-selâm'ın zellesi"ne dayanır. Bu inanca göre; her insan günahkâr olarak doğar, ölünceye kadar bu günahın yükünü taşır, öldükten sonra da Allah'ın ebedî azabına müstahak olur. İnsanın bundan kurtulabilmesi için günahkâr olduğunu, beşeriyetin bu günahtan kurtulabilmesi için de Allah'ın (hâşâ) oğlu sıfatıyla Hz. İsa'nın kendisini feda eylediğini hiç düşünmeden kabûl etmesi zarurîdir. İşte Peygamberimizin getirdiği Tevhîd akidesi, şirkin bütün çeşitlerini ve Hıristiyanlığın teslîsini yıkarak tek bir Allah'a iman fikrini kurmuş, insanları tabiat kuvvetlerinin esiri olmaktan, kendi cinsinden olan yaratıklara tapma dalâletinden kurtarmış, Müslümanları, yalnız Hz. Muhammed'e değil, bütün hak peygamberlere, yalnız Kur'an-ı Kerim'e değil, daha önce indirilen bütün İlahî kitaplara da iman etmekle mükellef kılmıştır. Ancak bu mükellefiyet, semavi kitapların tahrif ve tebdîline (bozma ve değiştirmeye) maruz kalmadan önceki İlâhi asılları içindir.

b) Bütün peygamberlere ve İlahî kitaplara imanın tabii bir neticesi olarak da, maddi olmayan, nuranî varlıklara, yani meleklere iman etmeyi, onların, daima Allah'a ibadet eden, İlahî emirlerini aynen yerine getiren nuranî yaratıklar, İlahî elçiler olduklarına inanmayı emretmiştir.

Çünkü bütün peygamberlere vahy, Cibrîl-i Emîn adı verilen "Vahiy Meleği" vasıtasıyla gönderilmiştir. Gerçi Allah (c.c.), peygamberlerine vahy göndermek için melek gibi bir elçiye muhtaç değildir. Fakat, Sünnet-i İlâhiyye böyledir. Yüce Allah öyle dilemiştir. O'nun her emrinde bir hikmet ve güzellik vardır.

İslam'a göre; peygamberlerin bizzat gördükleri, varlığını haber verdikleri ve muhkem Kur'an âyetleriyle sabit olan meleklere iman, her Müslümanın inanması farz olan iman esaslarındandır. Dînen sabit olan meleklerin varlığını insan aklı inkâr edemez. Bu konuda aklî veya ilmî hiçbir delil getiremez. Aksi halde, gözümüzle görmediğimiz ve bugün müsbet ilmin ve felsefenin mahiyetini bilmediği ruhumuzun ve aklımızın da varlığını inkâr etmemiz icap eder. O halde, göremiyoruz diye inkâr edemediğimiz ruh gibi, maddî olmayan manevî varlıklara, yani meleklere de inanmaya aklen mecburuz.

c) İslam Dîni'nin Peygamberimiz vasıtasıyla bütün beşeriyete kesin bir dille bildirdiği iman esaslarından biri, hatta İslam'ın (bütün semavi dinlerde olduğu gibi) Allah'a imandan sonra en çok üzerinde durduğu en mühim rükün, Âhiret'e imandır. Yani ölümden sonra yeni ve sonsuz bir hayatın mevcut olduğuna inanmaktır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de iman esasları çok defa, "Allah'a ve Âhiret'e iman" şeklinde özetlenir. Mesela Bakara Sûresi'nde;

﴿مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ

رَبِّهِمْ...﴾

"Allah'a ve âhiret gününe iman edip amel-i salih işleyen kimselerin Rableri yanında (büyük) ecirleri vardır."[59]
buyrulur.

Beş vakit namazın her rekatinde okunan Fâtiha Sûresi'nde;

﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾

"Allah, (ceza ve mükâfat verilen) din gününün mâlikidir." denir.

Bu sûretle, her işin bir cezası ve mükâfatı olduğu, Müslümana daima hatırlatılır. Bu hayatta yaptığı her işin, öbür dünyada hesabını vereceği ve mutlaka karşılığını göreceği fikri insana telkin edilir. Ölümden sonraki hayata niçin bu kadar önem verildiğinin sebebi açıktır. Çünkü insan, her hareketinin iyi veya kötü bir bedeli olacağına ne kadar çok inanırsa, insan o işi o kadar daha büyük bir istekle yapar veya ondan daha fazla kaçınır. Ölümden sonra yeni bir hayat olduğuna inanmak, burada yapılan her hareketin ne kadar gizli de olsa, orada bir karşılığı, ceza veya mükâfatı olacağı fikrini doğurur; bu iman, insanı, hem iyiliğe sevk eder, hem de kötü ve vicdansız hareketlerden alıkoyan en büyük âmil olur. Âhiret'in varlığı ve ona iman, İlahî adaletin bir icabıdır. Çünkü böylece, bu dünyada cezasız kalan zalimlerin

[59] Bakara Sûresi, Âyet: 62.

cezası, mükâfat görmeyen mazlumların; sabırlı, fakir mü'minlerin mükâfatı öbür dünyada verilmiş olacaktır.

Buraya kadar kısaca işaret ettiğimiz iman esasları, Kur'an-ı Kerim'de; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve Âhiret Gününe olmak üzere bir arada zikredilmektedir. Saydığımız bu beş iman esasından başka, "İslam'ın Âmentüsü"nde 6. esas olarak yer alan Kader'e, yani hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman, Peygamberimizin birçok sahîh hadislerinde ve özellikle meşhur "İman, İslam ve İhsan" hadisinde yer almış; bazı âyetlerde, her şeyin İlahî takdire tabi olduğuna işaret buyurulmuştur.

Ehl-i Sünnet'e göre, AlIâhu Teâlâ'ya ve mukaddes sıfatlarına iman, kaza ve kadere imanı da gerektirir. Kader, İlahî ve ezelî ölçü; kaza da, bu ölçüye göre her şeyin zamanı gelince yaratılması şeklinde özetlenebilir. Her şey, Allah'ın ezelî ölçü ve takdirine uygun olarak, zamanı gelince Allah tarafından yaratıldığına göre, kaza ve kadere iman gerekir. Bu inanç, insanı cebre götürmez. Çünkü insan hür, bir cüz'î iradeye sahiptir. İlm-i ezelî meçhul olduğundan, bu ilim, kadere inanan insanın meçhûle tabi olmasını gerektirmediği gibi, hür iradesi ile yaptığı işlerde küllî iradenin dışına çıkmasını da gerektirmez. Allah, her şeyin Hâlık'ıdır. Fakat insan, kendi cüz'î iradesini ve kudretini sarf ederek yaptığı işten (kesp nazariyesine göre) sorumludur. O halde, insan tedbirde kusur ederek, İlahî takdire bühtan etmemelidir. Çünkü; "Kazaya rıza, esbâba tevessüle mani değildir." Garpta ve Hıristiyanlar arasında mevcut olan koyu cebriyeciliğin İslam'da yeri yoktur. İslam'ın reddettiği koyu cebriyecilik, birinci hicrî asırda görülmüşse de, kısa bir zaman sonra münkariz olmuştur.

Burada bir hususu belirtmek isteriz: İslam'da itikadî hükümler kesinlik ifade eden naklî ve aklî delillere dayanır. Bütün dinlerde olduğu gibi İslam'da da esas, iman olduğundan, iman esasları zaman ve mekâna göre asla değişmeyen, kesin dînî esaslardır. Bütün peygamberler bu esaslarda ittifak hâlinde olup hepsi de bu itikadî esasları tebliğ etmişlerdir.

Sevgili Peygamberimizin insanlık âlemine bildirdiği iman esaslarının her biri hakkında verdiğimiz bu özet bilgilerden sonra, İslam'da çok büyük ve mühim bir yer işgal eden "Tevhîd Akîdesi"ni beyan edeceğiz.

Bu akidenin ifade ettiği derin manayı ve İslam'daki mümtaz mevkiini iyice kavramak için, İslamiyet'in zuhur ettiği Arap yarımadasına ve o zamanki Arapların akaidine bir göz atmamız faydalı olacaktır.

İSLÂM'DAN ÖNCE ARAPLARIN AKAİDİ

İslam'dan önce Arapların akaidine bir göz atacak olursak, putperestliğin Arap yarımadasında çok yaygın bir halde olduğunu görürüz. O kadar ki, rivayete göre, Mekke'deki her evde tapınmak için bir put vardı. Bir yere giderken evde yapılan son iş, puta el sürmek, eve dönünce ilk iş, yine puta el sürmek, yani tapmaktı.[60]

Kur'an-ı Kerim ve tarih kitaplarında adı geçen meşhur putlar şunlardır: Menât, El-Lât, El-Uzza, Yeğus, Yeûk ve Nesr...

Araplardan; yıldızlara, bilhassa Güneş'e ve Ay'a tapanlar da vardı. Bunlar Güneş'e "El-İlâhe" derlerdi. Bazı Araplar meleklere, bir kısmı da cinlere tapmaktaydı. Ayrıca ölen ecdâdı takdîs etmek, onların ruhlarına tapmak, bu ruhların kabirlerde bulunduğuna, insanlara zarar veya fayda vereceğine inanmak, Arapların İslam'dan önceki batıl itikadlarındandı. Ruhların, çeşitli şekillere girdiği ve bazı hayvanlar kılığında tecessüm ettiği şeklindeki inanç sebebiyle câhiliye Araplarında Totemcilik itikadı da yerleşmiştir. Korkarak taptıkları hayvanlar arasında; kurt, ayı, boğa, tilki ve köpek gibi hayvanlar vardı.

Araplardan bir taife de, kainatın bir Hâlık'ı (Yaratıcısı) olduğunu inkâr ediyordu. Bunlar, Kur'an-ı Kerim'deki;

﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا

الدَّهْرُ...﴾

"Dediler ki: (hayat) ancak dünyadaki hayatımızdan ibarettir; ölüyoruz ve yaşıyoruz. Bizi ancak dehr (yani zaman) helâk eder."[61]

mealindeki âyette işaret olunan "Dehriyyûn"dur

İslam'dan önce Arap yarımadasında bulunan dinler arasında, Yahudilik ve Hıristiyanlıktan başka Mecusîlik ve Sâbiîlik de vardı. Mecusîlik, Arabistan'a İran'dan giren ateşe tapma dînidir. Sâbiîlik ise, yıldızlara tapma itikadıdır. Yahudilik ve Hıristiyanlık ise, Tevrat ve İncil tahrîf ve tebdîl edildiğinden İlahî hüviyetini bir hayli kaybetmişti.

Yine Kur'an-ı Kerim'den ve bazı câhiliyye şiirlerinden öğrendiğimize göre Mekkeli Araplardan, yerleri ve gökleri yaratan bir Allah'a inananlar da vardı. Fakat onlar bu inançlarına rağmen Allah'a yine şirk koştular ve; "Bizim Allah'a şerîk koşmamızı Allah diliyor ve biz putlara, bizi Allah'a yaklaştırsın diye tapıyoruz." dediler.

Hülasa, câhiliye Araplarında Tevhîd inancına şirk karışmıştı. Allah'la beraber O'na ortaklar koşulmuş, Allah'a (hâşâ) oğullar ve kızlar isnâd edilmiş, Allah'a yaklaşmak için araya vasıtalar ve şefaatçiler sokulmuş, zamanla Allah unutularak, bu, sözde şefaatçilere, ortaklara ve putlara tapılır olmuştu.[62]

---

[60] İbnu'l-Kelbî: Kitâbu'l-Esnâm, s. 33.

[61] Câsiye Sûresi, âyet: 24.

[62] Fazla bilgi için bkz: Prof. Cevad Ali, Târihu'l-Arab Kable'l-İslam, 5. cilt.

PEYGAMBERİMİZ VE TEVHİD AKİDESİ

İşte Arapların ve diğer milletlerin böylesine sapık ve batıl itikadlara saplandığı bir devirde sevgili Peygamberimiz gelmiş, İslam'ın tevhid güneşi ruhları ve kalpleri aydınlatmış, şirki, küfrü ve dalaleti gönüllerden söküp atmıştır.

Peygamberimiz, getirdiği ve beşeriyete sunduğu "tevhîd akîdesi" ile, Allah'tan başka İlâh olmadığını, Hak Teâlâ'nın her yönden ehad, yani bir olduğunu, şerik ve naziri (ortak ve benzeri) bulunmadığını açık ve kesin bir dille ilan etti. Bütün insanları, her şeyden önce Allah'ı birlemeye, O'nun zâtında ve sıfâtında bir, eşsiz ve benzersiz olduğuna, yani mutlak Tevhîd'e davet etti. Hak Teâlâ'nın, ibadete layık tek mabud olduğunu, yalnız O'na ibadet edilmesi gerektiğini anlattı. Sevgili Peygamberimiz Mekke devrinde, özellikle Mekkeli müşriklere, genellikle Araplara bu gerçeği, yani Tevhîd akidesini anlatmaya ve şirkin her nev'ini yıkmaya büyük önem verdi. Bütün insanları, Yüce Allah'a imana, O'nun ibadete layık eşsiz ve benzersiz bir tek mabut olduğuna inanmaya çağırdı. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de şöyle buyuruldu:

﴿وَإِلٰهُكُمْ إِلٰهٌ وَاحِدٌ لَٓا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ﴾

"Hepinizin İlâhı, (ortağı ve benzeri olmayan) bir tek Allah'tır. O'ndan başka İlâh yoktur. Rahman ve Rahîm'dir."[63]

﴿اَللّٰهُ لَٓا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾

"Allah (O Allah'tır ki), kendinden başka hiçbir İlâh yoktur. (Ezelî ve ebedî bir hayat ile) diridir. (Zatıyla ve kemaliyle) kaimdir."[64]

Çünkü Yüce Allah, bütün âlemlerin, bütün varlıkların ve bütün milletlerin Rabbi'dir. Her şeyi yaratan, rızkını vererek besleyen, büyüterek kemale erdiren yalnız O'dur. O'nun ortağı, yaratıcısı, oğul veya kızları yoktur. Bu husus İhlâs Sûresi'nde şöyle açıklanır:

﴿قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ. اللّٰهُ الصَّمَدُ. لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ. وَلَمْ يَكُنْ لَهُ

كُفُوًا أَحَدٌ﴾

"De ki: O Allah ki, birdir, sameddir. Doğurmamıştır, doğurulmamıştır. Hiçbir şey O'nun eşi ve benzeri de olmamıştır."

Çünkü Allah (c.c.), zâtında, sıfâtında bir, iradesinde muhtar, âlemlerin tek ve eşsiz yaratıcısıdır.

İşte bu akide; İslam'da ve bütün semavi dinlerde müşterek olan "Tevhîd Akîdesi"nin özetidir. Bu sebeple, İslam'ın bütün açıklığıyla ilan ettiği iman esaslarının ve dinî inançların temelini teşkil eder. Zira her insan, "Kelime-i Tevhîd"in bildirdiği şu iki gerçeğe inanarak, onları kendi irade ve ihtiyâriyle kabûl ettiğini diliyle ikrar ve kalbiyle tasdik ederek Müslüman olur. Bunlardan birincisi Allah'ın birliği, ikincisi Hz. Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğudur. Bu iki esas bütün İslam akaidini cem' eden İlahî bir sözdür.

Hak Teâlâ'yı birlemenin üç mühim rüknü vardır:

Bunlardan birincisine; "**Tevhîd-i Ubûdiyyet**" denir ki bu, Hak Teâlâ'nın yüce zâtı ve mukaddes sıfatları yönünden bir olduğunu, ne zâtında ve ne de sıfâtında eşi ve benzeri bulunmadığını ifade eder. Vahdâniyyet sıfatından kastedilen meşhur mana budur. Bu manayı, yukarıda âyetlerle beyan ettik.

İkincisine; "**Tevhîd-i Mâbûdiyyet**" denir ki bu, Yüce Allah'ın ibadete layık tek mabut olduğuna, kendisine ibadet ve kulluk edilecek başka bir mabut bulunmadığına inanmak, bu gerçeği iradi olarak yapılan ibadetlerle bilfiil göstermektir. Bu bakımdan, "Tevhîd-i Amelî" adı da verilen bu Tevhîd, Allâh'ı amelî olarak birlemeyi, yani; bir tek Allah'a ihlâs ve muhabbetle ibadet etmeyi, yalnız O'na iltica ederek, yalnız O'ndan yardım dilemeyi ve O'na ibadette hiçbir şeyi şerîk koşmamayı ifade eder. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de;

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

---

[63] Bakara Sûresi, âyet: 163.
[64] Bakara Sûresi, âyet: 255.

"Ey insanlar! Sizi de, sizden öncekileri de yaratan Rabbinize ibadet edin. Tâ ki, takva sahibi olasınız."[65]

﴿وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا...﴾

"Allah'a ibadet edin; O'na hiçbir şeyi şerîk koşmayın (eş tutmayın)."[66] buyurulmuştur.

Tevhîd akîdesinin tazammun ettiği üçüncü mana ise, "**Tevhîd-i Ulûhiyyet**" dediğimiz; "Hak Teâlâ'nın zâtında ve sıfâtında bir olması"nın tabii neticesi olan "Tevhîd-i Hâlıkıyyet"tir. Yani Yüce Allah'ın, kâinatın ve her şeyin yegâne Hâlıkı, tek yaratıcısı olduğuna inanmaktır. Buna; "tekvîn ve inşâ" da, yani "yaratmada vahdâniyyet" adı da verilir. Yüce Allah'ın yerlerin ve göklerin, hülasa her şeyin yaratıcısı olduğuna delâlet eden pek çok âyetler vardır.

Netice olarak deriz ki; Allah'ın birliğine inanmanın manası:

"Allah (c.c.), her şeyin yegâne Hâlıkı = Yaratıcısı ve Rabbi, yani besleyip büyüteni ve terbiye edenidir. O, yaratmakta, rızık verip büyütmekte ve yaşatıp öldürmekte tektir. Ortağı ve benzeri yoktur. İbadet ancak O'nadır. O'ndan başka ibadete layık mabut asla mevcut değildir." demektir.

Kısaca belirttiğimiz bu tevhîd nev'ilerinin her birini ve Allah'ın Vahdâniyyet sıfatını ispat eden birçok aklî ve naklî deliller vardır. Bunlar için mufassal ilm-i kelâm kitaplarına müracaat edilmelidir. Biz burada; aklî delillere ve kâinatın muhkem nizamına, dolayısıyla "kâinatın yaratıcısının bir olması gerektiğine" delâlet veya işaret eden üç meşhur âyeti zikretmekle yetineceğiz:

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ إِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا...﴾

"Eğer her ikisinde (yani yer ve gökte) Allah'tan başka ilâhlar olsaydı her ikisi (yer ve gök) de harâb olurdu."[67]

﴿مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ اِلٰهٍ إِذًا لَذَهَبَ كُلُّ إِلٰهٍ بِمَا

خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾

"Allah, hiçbir çocuk edinmemiştir. O'nunla beraber hiçbir ilâh (tanrı) da yoktur. (Eğer öyle olsaydı) muhakkak ki her ilâh kendi yarattığını kabûllenir (sürükleyip götürür) ve mutlaka, kimisi diğerine galebe eder (yükselir)di. Allah, onların isnâd ettiği bütün vasıflardan münezzehtir (berîdir)."[68]

﴿قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَابْتَغَوْا إِلَى ذِى الْعَرْشِ

سَبِيلًا، سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا﴾

"De ki: Allah ile beraber, söyledikleri gibi ilâhlar (başka tanrılar) bulunsaydı, (o takdirde) onlar, arşın sahibine elbet bir yol ararlardı. O, bunların söylemekte oldukları şeylerden (tamamen) münezzehtir, şanı yücedir, büyüktür."[69]

İşte İslamiyet'in sevgili Peygamberimiz vasıtasıyla getirmiş olduğu "Tevhîd akidesi" Allah'a iman eden insanları, kudret ve azameti karşısında hayrete düştüğü varlıklar ile, korkarak boyun eğdiği tabiat kuvvetlerine ve bazı hayvanlara ibadet etmekten kurtardığı gibi, esaretlerin en korkuncu olan bazı insanları bir nevi Rab edinerek onların arzu ve isteklerini her şeyden üstün tutmaktan, yani kendi cinsinden olan insana esîr olmaktan da kurtarmıştır. Böylece Peygamberimiz İslamiyetle, dünyaya akıl, ruh ve ahlâk sahalarında olduğu kadar, fiziki

[65] Bakara Sûresi, âyet: 21.
[66] Nisâ Sûresi, âyet: 36.
[67] Enbiyâ Sûresi, âyet: 22.
[68] Mü'minûn Sûresi, âyet: 22
[69] İsrâ Sûresi, âyet: 42-43.

sahada da tam bir istiklâl ve terakki müjdelemiş, “Tevhîd Akîdesi” ile bütün insanların “Tek bir mabudu” olduğunu, dolayısıyla beşeriyetin bir ana ve babadan, yani bir asıldan geldiğini ifade ederek, “Beşer Irkında Birlik” fikrini telkin etmiştir.[70]

Yüce Allah, bizleri Tevhîd akidesinden ve İslam esaslarından ayırmasın! Rahmân ve Rahîm olan Rabbimiz, sonsuz rahmetine, Peygamberimiz (s.a.s.)’in şefaatine mazhar buyursun! Âmin!

[70] Bu konuda fazla bilgi için özellikle Bkz: El-Sürcânî, Es-Seyyid Alî b. Muhammed: Şerhu’l-Mevâkıf, c. 3, İstanbul 1311; El-Taftâzânî, Saadeddîn Mes’ûd b. Ömer: Şerhu’l-Makâsıd, c. 2, İstanbul 1277; El-Cezîrî, Abdurrahman: Tavdihu’l-Akâid fî İlm-i Tevhîd, Kâhire 1945; Abdu, Muhammed: Risâletü’t-Tevhîd, Kâhire 1956; Tabbâre, Afifî Abdulfettâh: Rûhu’d-Dîni’l-İslamî, Beyrut 1966; Ebû Zehre, Muhammed: El-Akâidu’l-İslamiyye kemâ câe bihâ El-Kur'anül-Kerîm, Kâhire 1969; İzmirli, İsmâil Hakkı: Yeni İlm-i Kelâm, İstanbul 1321; Aydın, Ali Arslan: İslam İnançları ve Felsefesi, İstanbul 1968; Aydın, Ali Arslan: İslam’da Îman ve Esasları, İstanbul 1969.

RÛHUM SANA

Rûhum sana âşık, sana hayrandım Efendim,
Bir ben değil, âlem sana kurbandır Efendim.
Ecrâm-ü felek, Levh-u kalem, mest-i nigâhın,
Dîdârına âşık Ulu Yezdân'dır Efendim.
Mahşerde nebîler bile senden meded ister,
Rahmet, diyen âlemlere, Rahmân'dır Efendim.
Kıtmîriniz ey Şâh-ı Rusûl, kovma kapından,
Âsîlere lütfun, yüce fermândır Efendim.
Tâ Arşa çıkar her gîce âşıkların âhı,
Medheyleyen ahlâkını yüce Kur'an'dır Efendim.
Aşkınla buhurdan gibi tütmekte bu kalbim,
Sensiz bana cennet bile hicrândır Efendim.
Doğ kalbime bir lâhzacık ey nûr-i dilârâ
Nurun ki, gönül derdime dermândır Efendim.
(ULVÎ) de senin bağrı yanık âşık-ı zârın,
Feryâdı bütün âteş-i sûzândır Efendim...

Ali Ulvi KURUCU

PEYGAMBERİMİZ (S.A.S.)'İN YÜCE ŞAHSİYETİ

Dr. Lütfi DOĞAN

"Şehâdet ederim ki Muhammed, Allah'ın kulu ve Resûlü'dür..."

Her Müslümanın sık sık tekrarladığı şehâdet cümlesinde belirtildiği üzere âlemlere rahmet sevgili Peygamberimizin şahsiyetinin iki yönü üzerinde duracağız.

Biri, peygamber olarak Hz. Muhammed (salât ona, selâm ona). Yeryüzünde hiçbir kimse onun bu yüce peygamberlik şahsiyetine eremeyecek, kendini benzetemeyecek, ona yaklaşamayacak, onun gibi Cenâb-ı Hakk'tan risâlet telâkki edemeyecek ve vahiy alamayacaktır. Hiçbir insan onun bu peygamberlik makamına yükselemeyecektir. Çünkü onun risaleti ile peygamberlik mühürlendi, onun getirdiği din ile risalet tamamlandı, yol birleşti, doğruldu. Odur Hâtemü'l-Enbiyâ. Peygamberlerin sonu ve peygamberler dizisinin imâmesi. O diyor: "Benden sonra nebî yok". Bu gerçeği açıklıyor. Salât ona, selâm ona.

Peygamberimizin şahsiyetinin ikinci yönü: Allah'ın kulu Muhammed (s.a.s.). Bir insan olarak, Allah'ın kulu olarak, şahsiyeti, güzel ahlâkı, sîreti, hayat mücadelesi, zühdü, takvası, giyinişi, yiyişi, ibadeti, şecaati, merhameti, cömertliği her Müslümanın kendini yaklaştırmak, ahlâkını benzetmek istediği, gücünü kullanabileceği yönüdür. Cenâb-ı Hak, onun bu şahsiyetini,

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

"Şüphesiz sen büyük bir ahlâka sahipsindir." (Kalem: 4) buyurarak belirtiyor.

O büyük peygambere uyan Müslümanlar olarak onun ahlâkını yaşamak, yaşayışımızı sîretine yaklaştırmak, şahsiyetini şahsiyetimize örnek tutmak, hem dünyada bizi mesut kılacak, hem de âhirette kurtaracaktır. Allah'ın rızası da onun yolundan, işinden, dilinden gelir bize. O peygamberler peygamberi Efendimizin hayatımıza şifa veren yüce şahsiyetinin bu yönünü belirtmeye çalışacağız.

AHLÂKÎ VASIFLARI

Sevgili Peygamberimizin güzelliği ve temizliği yüzünde zâhirdi. Güler yüzlüydü. Onu görenler yanından, huzurundan ayrılmak istemezlerdi. Daima yüzünde nur parlardı. Rahat ve hızlı yürürdü, bir yokuştan iner gibi çabuk çabuk adım atardı. Vâkurdu. Daima düşünceliydi. Çoğu zaman bakışını yere çevirirdi. Ashabı arkasından yürürdü. Yolda karşılaştığı kimselere önce o selâm verirdi. Sakindi, sükûtî idi. İhtiyaç olmadan konuşmazdı. Sözüne Allah'ın adıyla başlar, hamd ederek bitirirdi. Konuşması tatlı ve cezbedici idi. Konuştuğu zaman kelimeleri tane tane söyler, dinleyenler sözlerini kolaylıkla anlarlar ve hafızalarında tutarlardı. Efendimiz, bazen sözlerini üç defa tekrar ederdi. Peygamberimizin sesi yüksekti. Hz. Ümmühânî bu hususta şöyle diyor: "Hz. Peygamber, Kâ'be'de Kur'an-ı Kerim okuduğu zaman, biz evlerimizde yataklarımıza girmiş olduğumuz halde sesini duyardık."[71] Peygamberimizin beyan tarzı hakkında da, hitabetiyle şöhret alan Hind şöyle diyor: "Hz. Peygamber daima düşünür, çoğu zaman sükûtu tercih ederdi. Lüzum hâsıl olmadıkça konuşmazdı. Fakat söz söylemeye başlayınca, her kelimeyi açık ve seçik söylerdi. Peygamberimiz az güler, fakat çok zaman tebessüm ederdi."[72] İbn-i Cerîr, "Peygamberimizi her zaman tebessüm eder görürdüm."[73] diyor.

Allah'ın verdiği nimetlere daima şükrederdi, hiçbirini kötülemezdi. Dünya onu gazaplandırmazdı. Bir hak tecavüze uğramışsa, hak yerini buluncaya kadar öfkesi dinmezdi. Nefsi için gazaplanmazdı. Bir şeye gazaplanırsa, ondan yüz çevirirdi. Bir şeyden memnun olursa, sevinci yüzünde belirirdi. İnsanların en güzel giyinişlisi, en güzel yüzlüsü ve en cömerdi idi. Fakirlikten korkmadan verirdi. Kendinden bir şey isteyenlere asla "yok!" dediği duyulmamıştır. İki şey arasından birini seçmesi istenirse, günah olmadığı takdirde, en kolayını seçerdi. Onun ahlâkının en özlüsünü Hz. Âişe söylüyor: "Onun ahlâkı Kur'an'dı."[74]

Sevgili Peygamberimiz Hz. Hatice ile peygamberliğinden uzun bir zaman önce evlenmiş ve onunla tam 25 yıl yaşamıştı. Peygamberimize ilk vahiy geldiği zaman Hz. Hatice onu şu kelimelerle teselli etmiş ve ona destek olmuştu: "Cenâb-ı Hak, hiçbir vakit seni utandırmayacaktır. Çünkü sen yakınlık bağlarına saygı gösterirsin. Borçluların borçlarını verirsin. Yoksullara yardım edersin. Misafirlere ikram edersin. Doğruları desteklersin. Muhtaçların üzüntülerini hafifletmeye çalışırsın."[75]

Hz. Âişe de Peygamberimizin şahsiyeti hakkında şöyle diyor: "O hiç kimseyi azarlamazdı. Kendisine kötülük edenlere kötülükle karşılık vermezdi. Şahsına yapılan bir kötülüğün öcünü almazdı. Yalnız bir kimse Allah'ın emirlerine isyan ederse, o kimseye hak ettiği cezayı

---

[71] İbn-i Mâce, Bâb-u Mâcâe fil-Kırâeti fî Salâtil-Leyl.
[72] Şemâil-i Tirmizî, İstanbul (Âmire) 1264, s. 64.
[73] Ebû Dâvud, Kitâbul-Libâs, Mısır, c. II, s. 178.
[74] Eş-Şifâ, el-Kadı İyâd, İstanbul 1327, s. 75.
[75] Sahîh-i Buhârî, Bedi'l-Vahiy.

verirdi."[76]

ŞAHSİ HAYATI

Peygamberimiz giyinişinde hususi bir tarz takip etmezdi. Elbisesinde ve yiyeceğinde sade idi, külfetli değildi. Kolay olanı giyerdi. Çoğu zaman giydiği, herkesin üzerinde olan elbiseydi. Yalnız heyetler karşılamak gerektiği zaman veya bayramlarda giyinişine itina ederdi.[77] Bulduğunu yerdi. Tatlı veya et bulursa yer, onları bulamazsa zeytin veya sirke yerdi. Hiçbir şey bulamazsa öyle gecelerdi. Zaman olur açlıktan karnına taş bağlardı.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Sâfiye ile evlendiği zaman ziyafet vermiş, konuklarını hurma ve kavrulmuş un ile i'zâz etmişti. Bazen Peygamberimizin hurma ile ekmek yediği olurdu. Kendisi soğuk suyu severdi. Süte bazen su katmadan, bazen su katarak içerdi.[78] Kuru üzümü su içinde ıslatır, onun suyunu içer ve üzümlerini yerdi. Buharî'nin rivayetine göre, Peygamberimiz yemek esnasında et kesmek için bıçak kullanırdı.

EVİNDEKİ HAYATI

Sevgili Peygamberimiz evinde iyi geçimli, eşleriyle tatlı sohbetliydi. Onların bazen hırçınlıklarına, birbirleriyle olan kırgınlıklara tahammül ederdi. Aile içinde kadının hakkını üstün tutardı. Şöyle buyuruyor:

«خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ»

"Sizin hayırlınız, ehline hayırlı olandır."

Sevgili Peygamberimizin eşleri, mü'minlerin anneleri de, Efendimizin sade ve dar, sıkıntılı hayatına tahammül ederlerdi. Bir gün her nasılsa onlar da öteki kadınlar gibi süs, ziynet istemişlerdi. Peygamberimiz bunu iyi karşılamamış, üzülmüş, onlara darılmış, bir ay kadar onlardan uzak durmuş, onlarla konuşmamıştı. Bunun üzerine mealen şu âyet-i kerîmeler nazil olmuş, onlar bundan sonraki hareketlerinde muhayyer bırakılmıştı:

"Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: Eğer siz dünya hayatını ve onun ziynet (ve ihtişamını) arzu ediyorsanız, gelin size boşanma bedellerini vereyim de hepinizi güzellikle salıvereyim. Eğer Allah'ı, Peygamberi ve âhiret yurdunu istiyorsanız şüphe yok ki Allah, içinizden güzel hareket edenler için büyük mükâfat hazırlamıştır. Eğer peygamber zevceleri, içinizden kim bir terbiyesizlik ederse onun azabı iki kat artırılır." (Ahzab; 28-29)

Bu âyet-i kerîmeler nazil olunca, Peygamberimiz onlara teker teker sordu ve muhayyer bıraktı ve nazil olan âyet-i kerîmeleri okudu. Hz. Âişe; "Senin hakkında mı babama danışayım yâ Resûlâllah? Allah'ı, Resûlü'nü ve âhiret yurdunu seçiyorum." dedi. Diğer eşlerinin cevapları da aynı mealdeydi.[79] Böylece Ümmü'l-mü'minîn Hazretleri, sevgili Peygamberimizle olan eski hayatlarına devam ettiler.

PEYGAMBERİMİZ EVİNDE

Sevgili Peygamberimizin evinde yaşayışının nasıl olduğu Hz. Âişe'ye soruldu, şöyle cevap verdi: "Ev içinde de örnek bir insandı. Gerektiği zaman ayakkabısını onarır, elbisesini yamar, keçilerini sağar, bir insanın evinde yapacağı her işi görürdü. Namaz vakti gelince camiye çıkardı."[80]

PEYGAMBERİMİZ ASHABIYLA

Sevgili Peygamberimiz, ashabı arasında daima güzel ahlâkın örneği olmuştur. Onun sohbetinde olanlar, hizmetinde bulunanlar hep yüce şahsiyetinin eserlerini müşahede etmişlerdir. Peygamberimizin hizmetinde uzun yıllar bulunan Hz. Enes şöyle der: "Peygamberime 10 yıl hizmet ettim, bana hiçbir gün of demedi, yaptığım bir iş hakkında, bunu niye yaptın; yapmadığım iş için de, niye yapmadın, diye azarlamadı. Hiç kimseye haksızlık yapmadı."[81]

Hz. Âişe (r.a.), Peygamberimiz (s.a.s.)'i şöyle anlatıyor: "Peygamberimiz hiç kimsenin yüzüne vurmadı, ne bir kadını, ne de bir hizmetçiyi dövdü, hayatında."[82]

Ebû Hüreyre (r.a.), şöyle anlatıyor: "Bir gün Peygamberimizle birlikte elbise almak için çarşıya gitmiştik. Satıcı yerinden sıçradı ve Peygamberimizin elini öpmeye davrandı. Fakat Peygamberimiz elini vermedi, öpmesine mani oldu ve şöyle dedi: "Yabancılar krallarına böyle yaparlar, ben kral değilim; ancak aranızdan bir insanım." Sonra elbiseyi aldık. Elbiseyi ben taşımak istedim, kabûl etmedi ve, "Bir şeyin

---

[76] Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud: Edeb.
[77] Sahîh-i Buhârî.
[78] Tirmizî, Şemâil, İstanbul 1264, s. 58.
[79] Taberî Tefsîri, 21/99.
[80] Buhârî, Edebü'l-Müfred.
[81] Tirmizî, Şemâil, İstanbul 1264, s. 104.
[82] Ez-Zerkânî, Şerhu'l-Mevâhib, 4/287.

sahibinin o şeyi taşıması daha doğrudur", dedi."[83]

Evet, sevgili Peygamberimiz örnek insandı. Kendini ashabından ayırd etmez, her vesile ile bu yönünü onlara belirtirdi. Yine bir gün, aziz arkadaşları ashabı ile yolculuk yapıyorlardı. Bir yerde konakladılar, yemek vakti gelmişti. Bir koyun kesmek istediler. Aralarından biri, "ben hayvanı keseyim", diğeri "ben de yüzeyim", bir diğeri de "ben de eti pişireyim" dedi. Efendimiz de, "O halde ben de odun toplayayım" buyurdu. Ashâb-ı Kirâm, "Yâ Resûlallah! Biz sana yeteriz." dediler. Peygamberimiz tekliflerini kabûl etmeyerek şöyle dedi: "Görüyorum ki siz beni aranızdan ayırmak istiyorsunuz. Fakat ben bu durumdan hoşlanmam. Şüphesiz Cenâb-ı Hak, arkadaşları arasından ayrılan bir kulu sevmez."[84]

Sevgili Peygamberimiz mazeret kabûl ederdi. Hoşlanmadığı bir şeyle karşılaşırsa, cevapsız bırakırdı. Bir insanın yaptığı şey hakkında, ondan memnun olmadığını belirtmek için, "bazı insanlara ne oluyor da şöyle şöyle yapıyorlar..." diye isim zikretmeden o kimseyi hatasından uyandırmak isterdi. Bir yere girdiği zaman, başkasının yerine oturmazdı. Bir meclisten en son kalkardı. Bazen pazara iner, satıcılara doğruyu gösterir; alışverişte aldatmamayı, hileye sapmamalarını ve yalan iş yapmamalarını öğütlerdi.

Hiç kimseyi ayırmadan, herkese aynı hüsn-ü muameleyi gösterirdi, hatta öyle ki, onunla münasebette bulunan herkes onun bu samimi ilgisinden kendisi Peygamberin en yakını bilirdi.

Kim olurlarsa olsunlar, İslam'da sebkat edenlere ve mücahitlere ziyadesiyle yakınlık gösterirdi.

Dünya işlerinde, siyaset veya harp meselelerinde fikir sahiplerine danışırdı. Kendi reyine uymasa da, gerekirse onların görüşlerini kabûl ederdi. Bedir ve Uhud savaşlarında olduğu gibi.

Kısacası, o, insandı, hem de ne insan...

PEYGAMBERİMİZİN TEMİZLİĞE RİAYETİ

Peygamberimizin en fazla önem verdiği şeylerden biri de temizliktir.[85] Bir kere, üstü başı kirli bir adam görmüş, ona, "Üstünü başını yıkamıyor musun?" diye sormuştu. Bir defasında adamın biri huzûr-u Peygamberî'ye pek perişan bir kıyafetle gelmiş, Peygamberimiz ona, "Geçinmek için hiçbir vasıtan yok mu?" demiş, "var" cevabını almış, Efendimiz de, "Mademki Cenâb-ı Hakk'ın nimetine nâil oldun, o nimeti hâlinle göster."[86] buyurmuştur.

Araplar, alışmadıkları için yerlere tükürür, camilere bile ibadet esnasında bu gibi hareketlerde bulunurlardı. Sevgili Peygamberimiz bu kötü alışkanlıktan son derece nefret ederdi. Bir defa, yerde böyle bir hareketin izini görmüş, son derece hiddetlenmiş, mübarek yüzü kıpkırmızı olmuştu.[87] Peygamberimizin bu hiddetini anlayan Ensardan bir kadın ortalığı temizlemiş, Peygamberin teveccühünü kazanmıştı.

Sevgili Peygamberimiz vücudunun temizliğine de dikkat ederdi. Bir gün yünden bir elbise giymiş, fakat terlediğini görünce onu derhal değiştirmişti.[88] Bir gün, sıcağın şiddetle hüküm sürdüğü bir sırada, çoğu iş sahiplerinden ve işçilerden meydana gelen bir topluluk, iş elbiseleriyle toplanmış, câmi dar olduğu için içerinin havası bozulmuştu. Sevgili Peygamberimiz, "Yıkandıktan sonra gelmiş olsanız daha iyi olurdu." buyurmuştu. Ondan sonra hafta içinde cemaatin en fazla olduğu Cuma günleri yıkanmak bir dinî görev olmuştur.

Peygamberimizin mescidi muntazam silinir süpürülürdü. İbn-i Mâce'nin bir rivayetine göre, Peygamberimiz çocukların ve delilerin mescide getirilmesini ve Cuma günlerinde mescide güzel koku saçılmasını emretmişti. Peygamberimiz yolların, caddelerin ve ağaçların altının kirletilmesini men' etmiştir.

Efendimiz turp, soğan, sarımsak gibi ağıza fena koku veren şeylerden nefret ederdi. Onun için bu gibi şeyleri yiyenlerin camiye gelmemesini ve herkese karışmamasını ihtar ederlerdi.

O, peygamberler peygamberi Efendimiz, sözünde, işinde ve her davranışında temizdi, temizliği severdi. Ve temiz olanlarla beraberdi.

PEYGAMBERİMİZİN İBADETİ VE ALLAH KORKUSU

Sevgili Peygamberimiz daima İlahî murakabede bulunur, Allah'tan çok haşyet duyardı. Beş vaktin dışında gece teheccüd namazı kılar, uzun uzun kıyamda durur, hatta öyle ki, mübarek ayakları şişerdi. Haşyetinden gözleri hep yaşla dolardı. Onun huşû içinde devamlı ibadeti üzerine Hz. Aişe bir defasında Peygamberimize, "Yâ Resûlallah! Niçin bu kadar kendini yoruyorsun? Cenâb-ı Hak, senin bütün günahlarını affetmedi mi?" dedi. Peygamberimiz de, "Şükreden bir kul olmayayım mı?"[89] cevabını verdi.

Peygamberimiz, dilinden Allah'ın adını hiç düşürmezdi. Yemek yerken, su içerken, ayağa kalkarken, otururken, bir şeye başlarken veya bir iş yaparken besmele çeker, Allah'ın adını anardı. Bitirirken de Allah'a hamd ederdi. Rabbine çok dua ederdi. Bazı kaynaklarda Peygamberimizin yaptığı duaları öğreniyoruz. Onlardan birkaçını vermeyi uygun gördük:

«اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَعَمَلٍ لَا يُرْفَعُ، وَدُعَاءٍ لَا

[83] Dr. M. es-Sibaî, İş. el-İslam, Dimeşk 1960, s. 289.
[84] Dr. M. es-Sibaî, İş. el-İslam, Dimeşk 1960, s. 289.
[85] Ebû Dâvud, Kitâbu'l-Libâs.
[86] Aynı eser.
[87] Neseî, Kitâbu'l-Mesâcid.
[88] Ebû Dâvud, Kitâbu'l-Libâs.
[89] Tirmizî, Şemâil, İstanbul 1264, s. 74.

يُسْمَعُ»

“Allah’ım! Faydasız ilimden, makbûl olmayan amelden, kabûl olmayan duadan Sana sığınırım.”[90]

«اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ،

وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ»

“Allah’ım! Bildiğim ve bilmediğim hayırların hepsini senden isterim. Bildiğim ve bilmediğim kötülüklerin hepsinden sana sığınırım.”[91]

«اَللّٰهُمَّ أَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِى الْأُمُورِ كُلِّهَا وَأَجِرْنَا مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا

وَعَذَابِ الْقَبْرِ»

“Allah’ım! İşlerimizin sonunu iyi yap, dünya zilletinden, kabir azabından kurtar bizi.”[92]

PEYGAMBERİMİZİN TEVAZUU

Sevgili Peygamberimiz, evinde, işinde ve ashabı ile olan münasebetinde daima kerîm bir Peygamber, sevilen, mütevazı bir lider, büyüklüğünü yüce ahlâkından alan büyük bir insan olmuştur. O hayatının her merhalesinde tevazuunu aynı şekilde devam ettirmiştir. Baskı altında iken de, insanlar arasında yalnız bulunurken de, galip ve muzaffer olduğu zaman da, hatta Arabistan’da yegâne hâkim bulunduğu zamanda da hep aynı büyüklüğün, aynı tevazuun içindeydi.

Peygamberimiz kendi işini yapmaktan çekinmezdi. Daha önce de açıkladığımız gibi, ev işleriyle bizzat uğraşırdı. Mesela elbisesini kendi eliyle yamar, odasını süpürür, keçilerini sağar, çarşıya giderek gerekli olan şeyleri satın alır, hatta ayakkabıları bozulduğu zaman onları kendi eliyle onarırdı.[93] Bir merkebe binmekten çekinmez, yoksul ve muhtaç kimselerle, kölelerle birlikte yemek yerdi.[94]

Bir gün Peygamberimiz, saadetle dolu evinden çıktığı zaman, herkes ona saygı göstermek için ayağa kalkmıştı. Peygamberimiz, “Böyle yapmayınız! Bu yabancıların âdetlerindendir.” demiştir.[95] Peygamberimiz en fakir insanların evlerine gider, onların hatırlarını sorardı. Onu arkadaşları arasında gören bir yabancı ayırt edemezdi. Bir yere gitti mi, nereyi boş bulursa oraya otururdu. Bir gün adamın biri Peygamberimizi ziyarete gelmiş, bir Peygamber huzurunda olduğunu duyarak adam titremeye başlamıştı. Sevgili Peygamberimiz ona şöyle demişti: “Arkadaş titreme, ben bir melik değilim. Ben Kureyş’ten kuru ekmek yiyen bir kadının oğluyum.”[96]

Peygamberimizin tevazuu ve insan severliği o dereceye varmıştı ki, herkesin alıştığı saygı lakaplarının kullanılmasına bile izin vermiyordu. Bir gün adamın biri ona, “Efendimiz! En hayırlımız! En hayırlımızın oğlu!” tarzında hitap etmişti. Sevgili Peygamberimiz bu sözlere karşı; “Ey insanlar! Allah’tan korkunuz! Şeytana uymayınız. Ben yalnız Abdullâh’ın oğlu Muhammed’im. Allah’ın kuluyum. Cenâb-ı Hak beni peygamberliği ile şereflendirdi. Bana bundan fazlasıyla tazim göstermenizi istemem.”[97] buyurdu.

O büyük peygamberin tevazuunun örneklerini saymakla bitiremeyiz. O, gerçekten Allah’ın kulu, peygamberlerin sonu, insanların en şereflisiydi. Salât ona, selâm ona... Peygamberimiz zayıflara, çocuklara ve kadınlara çok acırdı. Namazda iken bile ağlayan bir çocuk sesi duysa arkasında annenin bulunmaması düşüncesiyle namazını kısaltırdı. Bir defa bir savaşın sonunda öldürülmüş bir kadın cesedi gördü. Çok üzüldü ve, “Size kadınları öldürmenizi yasaklamamış mıydım?” dedi. Hayvanlara da çok acırdı. Bir defa bir kediye kendi eliyle su içirmiş, bir horozu tedavi etmişti. Bir gün çok hasta bir deve gördü. Hayvan ağır yük altında ezilmiş ve zayıflamıştı. “Bu hayvanlar hakkında

---

[90] Ahmed ve El-Hakîm rivayeti.
[91] Ebû Dâvud ve Taberânî.
[92] Ahmed ve El-Hakîm rivayeti.
[93] Tirmizî, Şemâil, İstanbul 1264, s. 103.
[94] Kadı İyâd, Eş-Şifâ, İstanbul, s. 94.
[95] Kadı İyâd, Eş-Şifâ, İstanbul 1327, s. 101.
[96] Kadı İyâd, Eş-Şifâ, İstanbul 1327, s. 103.
[97] Asr-ı Saâdet, Türkçeye çeviren: Ömer Rıza, İstanbul 1928, c. 11, s. 925.

Allah'tan korkun, onları iyi besleyin ve gerekli şekilde onlardan istifade edin." buyurdu.

Kölelere hüsn-ü muamelesi ve onlar hakkında öğütleri ve tavsiyeleri eşsizdir. Onun mübarek kalbi her zaman zayıflara ve âcizlere şefkat ve merhametle doluydu. Müslümanların üzüntülerine iştirak eder, onları dindirmeye çalışırdı. Fakirlere yardım etmeyi, elinde olan her şeyi tamamıyla tasadduk etmeyi severdi. Bu dünyadan göçtüğü zaman ne bir dirhemi, ne de dinarı kalmıştı. Ganimetlerden gelen arazisini vakfetmişti. "Biz peygamberler, bir şey miras bırakmayız. Bıraktığımız sadakadır."[98] diyordu. Bir defasında kendine birçok mal gelmişti, birkaç dirhem hariç hepsini akşama kadar infak etti. O akşam elinde kalan paralardan dolayı gözüne uyku girmedi. Sabah olunca ilk işi kalanları infak etmek oldu. Ashâb-ı Kirâm Peygamberimizin bu sıfatı hakkında; "Peygamberimiz hızlı hareket eden rüzgârlardan daha cömertti." sözleri ne kadar doğrudur.

Peygamberimiz çok âdil ve hakseverdi. Kim olursa olsun hakkın aynen sahibine verilmesini isterdi: "Ey insanlar! Sizden öncekiler, itibarlı bir insan hırsızlık yaparsa bırakırlar, zayıf biri çalarsa cezaya çarptırırlardı. Bu yüzden helâk oldular. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yaparsa bilmiş olun ki Muhammed onun elini kesecektir."[99] derdi.

Peygamberimizin şecaati, onun bütün ahlâkî sıfatlarının temelini teşkil eder. Azmi, doğruluğu, hak ve hakikati ilanı gibi sıfatlarının hepsi bu sıfata istinâd eder. Sevgili Peygamberimiz binlerce tehlike karşısında kalmış, fakat bunlarda en küçük zaaf alameti göstermemişti. Birçok olayların kahramanı olan Hz. Ali bu konuda şöyle diyor: "Bedir'de savaş bütün şiddetiyle devam ederken biz Peygamberimizin arkasına sığınmıştık. Hepimizin en cesuru o idi. Düşman saflarına en yakın yerde o bulunuyordu."[100]

RİSALET VAZİFESİNİ İFADA TİTİZLİĞİ

Sevgili Peygamberimiz, Cenâb-ı Hakk'tan aldığı risalet vazifesini hakkıyla eda etmek için her vesileye başvurmuştu. Düşmanları onu mübarek görevinden vazgeçirmek için türlü yollara, hileye, işkencelere başvurmuşlarsa da başarıya erememişlerdir. Amcası Ebû Tâlib'e bu tehditler karşısında şöyle haykırmıştı: "Allah'a yemin ederim ki amca! Güneş'i sağıma, Ay'ı soluma koysalar, beni bu vazifeden vazgeçirmeye çalışsalar, yapamazlar. Ya Allah'ın emri yerine gelir, yahut helâk olurum, fakat yine vazifemi bırakmam."

Uhud savaşında mübarek yüzü yaralandığı, dişi kırıldığı zaman kendisine, düşmanlara beddua et, denildi. Şöyle cevap verdi: "Ben lanetçi olarak değil, Allah'ın yoluna davetçi ve rahmet olarak gönderildim. Yâ Rab! Kavmimi bağışla. Onlar bilmiyorlar."[101] diye niyaz etti.

İşte kâinatın kendisiyle övündüğü sevgili Peygamberimizin yüce şahsiyeti... Onun iman, ihlâs, sabır, yiğitlik, ilim, kerem, merhamet... dolu yaşayışından örnekler, onun risalet deryasından birkaç damla... Onun hak peygamber olduğunun ve insanların önünde hidayet rehberi bulunduğunun açık delili.

En kısa ve özlü söz: Muhammed, Allah'ın elçisi ve kulu. Gönüller onun getirdiği imanla dolu, o âlemlerin rahmeti, günahkârların şefaatçi resûlü.

Salât ona, selâm ona. Hamd, âlemlerin rabbi Allah'a...

---

[98] Tirmizî, Şemâil, İstanbul 1264, s. 124.
[99] Buhârî ve Müslim rivâyeti.
[100] Müsned, Ahmed, c. 1, s. 126.
[101] Kadı İyâd, eş-Şifâ, İstanbul 1327, s. 80.

ON İKİNCİ GECE İSNEYN GECESİ

Arif Nihat ASYA

Kısaca “Mevlid”, bazen yanlış olarak “Mevlûd” dediğimiz “Vesîletü’n-Necât” adlı kitabın üzerine şuurla eğilenler,

Ol rebîul-evvel âyi nîcesi
On ikinci gîce isneyn gîcesi

beytini okurken düşünürler:

“Süleyman Çelebi, büyük olayın ayını, gününü ve ayın kaçıncı günü vuku’ bulduğunu dikkatle söylediği halde, yılını neden söylememiştir?” Gerçekten şair, —Miladî üzerinedir diye— hâdisenin senesini bilmiyor olamazdı, bilmese bile öğrenebilirdi. Seneyi ifade eden kelimeler grubu, eserin veznine sığdırılması imkânsız kelimeler değildi. Şair, bunları da arûza kolaylıkla sığdıracak nazm gücüne sahipti. Aynı beyte olmazsa başka bir beyte yerleştirirdi.

Düşünenlerden bazılarının zihninde, bu mülahazalardan sonra, yılın bir yerde saklanması, ikinci mısradaki sayıların bir anahtar olması ihtimali belirir. Dikkatlerini biraz daha iyi kullananlar, ilk mısra’ı Ebced’e vurunca görürler ki elde edilen 546 rakamı, Hz. Peygamberin doğum tarihi olan yıla pek uzak düşmemektedir. O zaman ikinci mısrada, eksiğin tamamlanması ümidi daha da kuvvetlenir. Buraya kadar geldikten sonra, bir adım daha atmak kalmıştır:

Bilindiği gibi, Arapçada, haftanın ikinci günü sayıldığı için, “Pazartesi” manasına da gelen “İsneyn” kelimesinin ilk manası, doğrudan doğruya, “iki”dir. “On ikinci gece” tamlamasında bulunan “on iki” dikkatleri kendine çekince, netice kendiliğinden meydana çıkıverir. 12’yi 2 ile çarpıp elde edilen rakamı birinci mısra’ın Ebced tutarı olan 546’ya ekledik mi, 570 eder ki bu, malûm olduğu üzere, Hz. Peygamberin doğum tarihidir.

Böyle bir netice, takvim ihtilâfları yüzünden, 570 ile 571 arasında tereddüt eden dostları da tereddütten kurtarır. “Şair, bunu düşünmüş olamaz!” diyenler çıkacağını tahmin ediyorum ve “Hakikaten düşünmemişse bu hesap, başka türlü bir değer kazanacak ve daha çok düşündürücü olacaktır.” diyorum.

Vesîletü’n-Necât[102]

Peygamberimizin doğduğu sene,
Olurdu, adına bu güzel eser,
“Vesîletü’n-Necât” diyeceğine,
“Necâta Vesîle” deseydi eğer.
Necâta 459
Vesîle 111
570

Seyyidü’s-Sâdât

“Ya Resûlâllah, şefâat!” der dönüp,
Yerden ahyâ, kubbeden emvat ona.

Sense söylersin doğum târihini,
Derken, ey dil, “Seyyidü’s-Sâdât” ona!

Seyyidü’s-Sâdât571

[102] Mevlid’in asıl adı.
(Hz. Peygamberin doğum tarihini bazı kaynaklar 570, diğer bazıları 571 olarak göstermektedir.)
Ahyâ: Yaşayanlar, Emvât: Ölmüşler, Seyyidü’s-Sâdât: Efendiler Efendisi.

Yetîm

Bütün âlemlerin gariblerine,
Rahmet olmak için rahîm gelen.
Söylenir —sanki— doğduğun târîh,
Sana dendikçe: “Ey yetîm gelen!”
Ey 11
Yetîm 460
Gelen 100
571

Mehmed Âkif Ersoy

En çok biri söylenir, fakat üç adı var;
Hep kutlu isimler ve güzel ma’nâlar...
Birlikte hesaplanınca —zâten— her üçü
Peygamberinin doğduğu târîh çıkar.
Mehmed 92
Âkif 171
Er 201
Soy 106
570

Haydar Alî Diriöz

Söyler ve yazarken ne güzel sözsün sen!
Gerçekleri içlerde gören gözsün sen!
Rahmet Gülü’nün açtığı yıldır ismin..
Haydar’sın, Alî’sin, Diri’sin, özsün sen!
Haydar 222
Alî 110
Diri 224
Öz 14
570

Münâcât

Ne yapsak, neylesek bizden hayır yok:
Tedennîyiz, sukuutuz, inhidâmız.
Demek, Tanrı'm, ezel kaydında böyle
Yazılmış intihâmız, ibtidâmız!

Fakat neyler —yarın— Rûz-i Cezâ'da
İnâyetten ve rahmetten cüdâmız!
Nasıl varmaz Habîb-i Kibriyâ'na
"Şefâat yâ Resûlâllah!" nidâmız!

Fakîriz, bîkesiz, bîçâreyiz biz
Meded olmazsa senden, ey Hudâ'mız!
Haber gelmez tesellîden, şifâdan;
Bükâdır, şehkadır burdan sadâmız!

Ufuksuz, âşinâsız çöllerinde
Garîbânız, ki nevmîdî gıdâmız!.
Bilir dağ-taş, bilir deryâ vü sahrâ
Ki feryâd-ı müdâmız!

Nasıl varmaz Habîb-i Kibriyâ'na
"Şefâat yâ Resûlâllah!" nidâmız![103]

Arif Nihat Asya

[103] Kelimeler: Tedennî: Gerileme, Sukuut: Düşme, İnhidâm: Yıkılış, İntihâ: Son, İbtidâ: Başlangıç, Rûz-i Cezâ: İlahî muhakeme günü, Cüdâ: Ayrı düşmüş, Habîb-i Kibriya: Tanrı'nın Sevgilisi = Hazret-i Muhammed, Hudâ: Allah, Bükâ: Ağlama, Şehka: Hıçkırık, Garîban: Garibler, Nevmîdî: Umutsuzluk, Sahrâ: Çöl, Feryâd-ı müdâm: Devamlı feryad.

BAZI EVSÂF-I SENİYYE-İ MUHAMMEDİYYE

Hilye-i Şerîfe ve Şemâil-i Muhammediyye'nin tarifi, böyle küçük risaleye sığmaz. Fakat 3. cüzde onlardan bilmünâsebe biraz bahsolunduğu gibi burada da bir nebzecik bahsolunmak münasip görülmüştür.

Resûl-i Ekrem ve fahr-i âlem Muhammedeni'l-Mustafâ (s.a.s.) Hazretleri, hilkatçe ve ahlâkça nev-i benî âdemin en mükemmeli idi. Bütün enbiyâ-i ızâm aleyhimü's-salâtü ve's-selâm hazerâtı, uzuvları tam ve güzel yüzlü olup Habîb-i Hüdâ, onların en güzeli idi.

Mübarek cismi güzel, her âzâsı mütenâsip, endâmı gâyet matbu'anlı ve göğsü ve iki omuzlarının arası ve avuçları geniş, boynu uzun ve ölçülü ve gümüş gibi saf, omuzları ve pazuları, baldırları iri ve kalın, bilekleri uzun, parmakları uzunca, elleri ve parmakları kalınca idi. Mübarek karnı göğsü ile beraber olup şişman değildi ve ayaklarının altı çukur olup düz değildi. Uzuna yakın orta boylu, iri kemikli, iri gövdeli, güçlü kuvvetli idi. Ne zaif, ne şişman, belki ikisi ortası ve sıkı etli idi. Mübarek cildi ise ipekten yumuşak idi.

Kemâl-i itidâl üzere büyük başlı, hilâl kaşlı, çekme burunlu, az değirmi çehreli ve söbece yüzlü idi. Şişman yüzlü ve yumru yanaklı değildi. Kirpikleri uzun, gözleri kara ve güzel, büyücek ve iki kaşının arası açık, fakat kaşları birbirine yakın idi. Çatık kaşlı değildi. Ve iki kaşının arasında bir damar vardı ki kızdıkları zamanda kabarıp görünürdü.

O nebiyy-i müctebâ, en güzel renkte idi, yani ne kireç gibi ak, ne de kara yağız, belki ikisi ortası ve gül gibi kırmızıya meyleyen beyaz ve nûrânî ve berrak olup mübarek yüzünde nur parlardı. Gözlerinin akında da az kırmızılık vardı. Dişleri, inci gibi âbidâr ve tabdar olup söylerken ön dişlerinden nur saçılır, gülerken mübarek ağzı bir latîf şimşek gibi ziyâlar saçarak açılırdı.

Saçları, ne pek kıvırcık ve ne de pek düz idi. Saçlarını uzattığı vakit kulaklarının memelerine kadar varırdı. Sakalı sık ve tam idi. Uzun değildi ve bir tutamdan ziyadesini alırdı. Âlem-i Beka'ya rihlet buyurduklarında saçı, sakalı henüz ağarmaya başlayıp başında biraz ve sakalında yirmi kadar beyaz kıl vardı.

Cismi nazîf, kokusu latîf idi. Koku sürünsün sürünmesin teni ve teri en güzel kokulardan âlâ kokardı. Bir kimse onunla musafaha etse, bütün gün onun güzel kokusunu duyardı ve mübarek eliyle bir çocuğun başını mesh etse güzel kokusuyla o çocuk, sair çocuklar arasında malûm olurdu.

Doğduğu vakit dahi nazîf ve pâk idi, sünnetli ve göbeği kesik olarak doğmuştu.

Duyu organları çok kuvvetli idi. Pek uzaktan işitir ve kimsenin göremeyeceği mesafeden görürdü. Bütün hareketleri mutedil idi. Bir yere azimetinde acele, sağ ve sola meyletmeyip kemâl-i vakar ile doğru yoluna gider, fakat sürat ve suhûletle yürürdü. Şöyle ki: Âdeta yürür gibi görünür, lakin yanında gidenler, süratle yürüdükleri halde geri kalırlardı.

Elhâsıl 3. cüzde beyan olunduğu üzere, en mükemmel ve müstesna surette yaratılmış mesut ve mübarek bir varlık idi.

Güler yüzlü, tatlı sözlü idi. Kimseye fena söz söylemez ve kimseye kötü muamele etmez ve kimsenin sözünü kesmez, mülâyim ve mütevazı idi. Haşin ve galîz değildi. Fakat heybetli ve vakur idi. Boş yere söz söylemezdi. Gülmesi dahi tebessüm idi. Onu ansızın gören kimseyi mehabet alırdı ve onunla ülfet ve musahabet eyleyen kimse, ona can ve gönülden âşık ve muhîb olurdu. Fazilet sahiplerine derecelerine göre ihtiram eylerdi. Akrabasına dahi pek ziyade ikram eylerdi. Lakin onları kendilerinden efdal olanların üzerine takdim etmezdi. Hizmetkârlarını pek hoş tutardı. Kendisi ne yer ve ne giyerse, onlara dahi onu yedirir ve giydirirdi.

Cömert ve âl-i cenâb, şefkatli ve merhametli, kuvvetli, şeci' ve halîm idi. Ahd ve va'dinde sâbit, sözünde sâdık idi. El-hâsıl güzel ahlâk, akıl ve zekâvetçe bütün insanlardan üstün ve her türlü medh ve senaya layık idi.

Kitap okumamış, yazı yazmamış olduğu halde avâm ve havassın zahirî ve batınî işlerinde vaki' olan iyi tedbir ve tasarrufunu bir âdem düşünse o Hazret'in ne mertebe akıl, fehim ve zekâsı olduğunu derhal anlar ve cehâlet karanlıkları içinde kalmış Arap kabileleri arasında büyüyüp ve Arap yarımadası gibi bir hücra mahalde zuhur eyleyip de ümmî olduğu halde enfüs ve âfâkı envâr-ı ulûm ve maarif ile münevver ettiğini bir akl-ı selîm sahibi düşünse tereddütsüz onun peygamberlik davasını kesin olarak tasdik eyler.

Yemede, giymede zaruret miktarı ile iktifa ve ziyadesinden kaçınırdı. Bulduğunu yerdi, bulduğunu giyerdi; tam doyunca ve karnı dolunca yemezdi. Üzerinde yatıp uyuduğu döşek deriden yapılmış olup içi de hurma lifi idi. Az vakit içinde bunca fütûhata mazhar olmuş ve vâridât-ı İslamiyye çoğalmışken dünya malına asla iltifat eylemezdi ve ganimetlerden kendisine ait olan malların ekserisini müstahiklerine sadaka edip kendi yaşayışı için pek az bir şey alıkoyardı. Bu cihetle bazen borç almaya mecbur olurdu.

Ehl-i Beytinin ekseriya yedikleri arpa ekmeği, yahut hurma idi ve dâr-ı Ukbâ'ya azimetinde en sevgili zevcesi olan Âişe (r. anhâ) Hazretlerinin odasında biraz arpadan başka yiyecek yoktu. Zırhı bir Yahudi elinde rehin alınmıştı ki ıyâlinin nafakası için 30 sâ'[104] arpa ödünç alıp zırhını rehin etmişti.

---

[104] Bir sâ', binkırk dirhemdir.

VAHİY VE TEBLİĞ

Ali ÖZEK
İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Öğretim Üyesi

Vahiy, genel olarak beşerin başka âlemlerle teması demek oluyor. Çünkü Resûlullah (s.a.s.), İlahî vahyi almadan önce bir hazırlık olmak üzere melekler âleminden Cebrâil aleyhi's-selâm ile görüşmüş, temas etmiştir. Buhârî'nin vahiy bahsinde Hz. Âişe'den rivâyet ettiği "**Vahyin başlangıcı**" adlı hadiste bu temas açık bir şekilde anlatılmıştır. Bu temasın mahiyet ve keyfiyeti göstermektedir, ki vahiy, beşerin arzusu ile değil Allah'ın iradesi olarak zuhur etmiştir.

Tebliğ ise, ziyade ve noksan yapılmadan tam olarak vahyin insanlığa duyurulması demektir.

Her ilmin bir kaynağı, alındığı bir menbaı vardır. Binaenaleyh insanların vücuda getirdiği eserlerin de birer kaynağı vardır. Bu kaynak, yeniden icat edilen görüşlerde ve sanat değeri bulunan eserlerde olduğu gibi, bazen eser sahibinin aklî kudretidir. Çok defa da, önceden geçmiş eserlerden alınan ilhamla meydana geldiği için geçmiş eserlerdir. İnsanlığın elinde bulunan bütün eserlerde bir kaynak arama ihtiyacı ve geleneği mevcut olduğuna göre, elimizde bulunan kitabımız Kur'an'ın da bir kaynağı olmalıdır. Evet, Kur'an'ın da bir kaynağı vardır. Kur'an'ın kaynağı **İlahî Vahiy**'dir. Bunun içindir ki Kur'an, **vahy-i metluv**dur. Allahu Teâlâ, Kur'an'ı, kulu ve Resûlü Muhammed Mustafâ'ya vahiy olarak indirmiştir. Bu itibarla Kur'an, Allah Resûlü Muhammed (s.a.s.)'in icadı ve söylemesi değildir; o, Allah kelâmıdır.

Bu makalede vahiy ve tebliğ konusunu izah ederken, ilk önce vahyin lügat olarak çeşitli isti'mâllerini, sonra mahiyet ve keyfiyetini araştırmamız gerekir.

VAHİY KELİMESİNİN LÜGAT MANASI

1- İşaret etmek:

«يُقَالُ: وَحٰى إِلَيْهِ يَحِي وَحْيًا: إِذَا أَشَارَ»

Bu işaret, remz ve ta'rîz ile yapılan seri bir işarettir ki, söz ve terkipten uzak olarak bazı azalarla yapılır, yazılmak suretiyle de şekillenir. Allahu Teâlâ, Kur'an'ında Zekeriyyâ aleyhi's-selâm hakkındaki âyetinde şöyle buyurur:

«فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحٰى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا»

"O zaman Zekeriyya mihraptan kavminin karşısına çıktı ve onlara, sabah akşam tesbih ediniz, diye işaret etti."[105]

Bu âyetteki işaret manası Arapça olarak "evhâ" kelimesiyle ifade edilmiştir.

2- Yazı yazmak:

«تَقُولُ: وَحَيْتُ الْكِتَابَ إِذَا كَتَبْتَهُ»

Bu manada kullanılan vahiy kelimesi yazılmış kitaba ve nâmeye de söylenir.

Accâc bir şiirinde şöyle der:

«وَحٰى لَهَا الْقَرَارَ فَاسْتَقَرَّتِ – وَشَدَّهَا بِالرَّاسِيَاتِ الثُّبَّتِ»

"Allah, dünya için kararı yazdı da istikrara kavuştu. Onu sabit dağlarla bağladı."

Züheyr de şöyle demiştir:

«كَالْوَحْيِ فِي الْحَجَرِ الْمَسِيلِ الْمُخْلِدِ»

Ruûbe de şöyle der:

"O aşınmadan devam eden taştaki yazı gibidir."

---

[105] Meryem: 19/11.

«إِنْجِيلَ وَتَوْرَاةً وَحٰى مُنَمْنِمُهُ أَيْ كَتَبَ كَاتِبُهُ»

“İncil ve Tevrat’ı katipleri yazdı.”

«وفي حديث الحارث الأعور، قَالَ عَلْقَمَةُ: قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فِي سَنَتَيْنِ، فَقَالَ الْحَارِثُ: اَلْقُرْآنُ هَيِّنٌ، اَلْوَحْيُ أَشَدُّ مِنْهُ»

El-Hârisu’l-A’ver’in rivayet ettiği hadiste denir ki: Alkame, “Kur’an’ı iki senede okudum” dedi. Hârisü’l-A’ver de, “Kur’an’ı okumak kolaydır, yazmak daha zordur” dedi.

Hâris, Kur’an ile kıraatı; vahiy ile de kitâbet ve hattı murad etmiştir.

3- Elçi göndermek:

«يُقَالُ: وَحٰى إِلَيْهِ: إِذَا أَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولًا»

Allah, buyurdu:

﴿وَكَذٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا﴾

“Böylece biz sana kendi tarafımızdan bir elçi gönderdik...”[106]

Bu âyette geçen “ruh”dan murad Cebrâil’dir. “Evhaynâ” ise elçi göndermek manasınadır. Zira Cebrâil, Allah tarafından Muhammed’e gönderilmiş bir elçidir, yani aracıdır. Vazifesi Allah’tan aldığı vahyi Muhammed’e tebliğ etmektir.

4- İlhâm etmek:

«يُقَالُ: وَحَى اللهُ فِي قَلْبِهِ كَذَا أَيْ أَلْهَمَهُ»

İlham manasında kullanılan vahyin iki şekli vardır:

a) İnsana has olan fıtrî ilham. Misâli:

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّ مُوسَى أَنْ أَرْضِعِيهِ﴾

“Mûsâ’nın annesine onu emzirmesini vahyettik (ilham ettik).”[107]

﴿وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ اٰمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ﴾

“Hani Havârîlere, bana ve resûlüme iman edin, diye ilham etmiştim. Onlar da, iman ettik, gerçek Müslümanlar olduğumuza sen de şahit ol, demişlerdi.”[108]

b) Hayvana mahsus olan garizî (içgüdü şeklindeki) ilham. Misâl:

﴿وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ﴾

[106] Şûrâ: 42/52.
[107] Kasas: 28/7.
[108] Nahl: 16/68.

"Rabbin, bal arısına, dağlardan, ağaçlardan ve insanların sana hazırlayacakları kovanlardan evler edin, diye ilham etti."[109]

5- Gizli söz söylemek, fısıldamak:

«يُقَالُ: وَحٰى إِلَيْهِ إِذَا كَلَّمَهُ خَفِيًّا»

Bu manada isti'mâl olunan vahiy kelimesi, her çeşit gizli konuşmaya, fısıldamaya denir.

6- Başkasına ilka' ve telkin olunan söz, savt, ima, vesvese ki, bunların bir insana veya insan dışında kalan diğer varlıklara söylenmesi müsavidir. Kur'an'da şöyle gelmiştir:

﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِى
بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ
فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾

"Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarından bir kısım düşmanlar kıldık. Onlardan bir kısmı diğerlerine, aldatmak kasdıyla birtakım yaldızlı sahte sözler telkin ederler."[110]

﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ﴾

"... Şüphesiz şeytanlar (şeytan gibi sinsi düşmanlar) sizinle mücadele etmeleri için kendi dost ve taraftarlarına telkinlerde bulunurlar..."[111]

﴿إِذْ يُوحِى رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّى مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾

"Bir zamanlar Rabbin, meleklere, ben sizinle beraberim, iman edenlere sebât etmelerini bildirin, diye ilham ediyordu…"[112]

7- Sür'atle bir iş yapmak:

«يُقَالُ: وَحَى الرَّجُلُ وَحْيًا إِذَا أَسْرَعَ»

Hz, Ebû Bekir'den gelen bir hadis'te «الوحى الوحى» denilmiştir ki:
"*Sürat, sürat demektir.*" Bir başka hadiste ise;

«إِذَا أَرَدْتَ أَمْرًا فَتَدَبَّرْ عَاقِبَتَهُ فَإِنْ كَانَتْ شَرًّا فَانْتَهِ وَإِنْ كَانَتْ خَيْرًا
فَتَوَحَّهُ»

"Bir iş yapmak murad ettiğin vakit, sonunu düşün. Eğer sonu kötülük ise vazgeç. Eğer sonu hayır ise onu süratle yap." buyrulmuştur.

ŞER'Î VAHYİN TARİFİ

Eskilere göre:

«إِنَّهُ كَلَامُ اللّٰهِ تَعَالَى الْمُنْزَلُ عَلَى نَبِيٍّ مِنْ أَنْبِيَائِهِ»

---

[109] Mâide: 5/111.
[110] En'am: 6/112.
[111] En'am: 6/121.
[112] Enfâl: 8/12.

"Vahiy, Allahu Teâlâ'nın nebîlerinden bir nebîye indirilmiş kelâmıdır."

Yenilere göre:

«عِرْفَانٌ يَجِدُهُ الشَّخْصُ مِنْ نَفْسِهِ مَعَ الْيَقِينِ بِأَنَّهُ مِنْ قِبَلِ اللّٰهِ
بِوَاسِطَةٍ أَوْ بِغَيْرِ وَاسِطَةٍ»

"Vahiy, Allah tarafından geldiğine dair kat'î bilgi ile beraber, vasıtalı veya vasıtasız olarak kişinin ruhunda (kalbinde) bulduğu bir marifettir."

Burada marifetten murat, bilgi ve ilimdir.

«اَلْإِعْلَامُ السِّرِّيُّ الصَّادِرُ مِنَ اللّٰهِ تَعَالَى إِلَى مَن اصْطَفَاهُمْ مِنْ
عِبَادِهِ وَهُمُ الْأَنْبِيَاءُ بِطَرِيقَةٍ غَيْرِ مُعْتَادَةٍ لِلْبَشَرِ إِمَّا مُكَالَمَةً أَوْ
إِلْهَامًا أَوْ بِوَاسِطَةِ الْمَلَكِ. وَيُسَمَّي هٰذَا النَّوْعُ الْأَخِيرُ بِالْوَحْيِ
الْجَلِيِّ وَهُوَ أَشْهَرُ الْأَنْوَاعِ وَأَقْوَاهَا وَأَكْثَرُهَا وُقُوعًا»

Vahiy; karşılıklı konuşma, yahut ilham veya melek vasıtasıyla ve beşer için mutad olmayan bir yol ile, kullarından seçtiği peygamberlerine Allahu Teâlâ'dan gelen gizli talimat ve tebligattır. Buna **Celî vahiy** denir. Bu tarifte ifade edilen vahiy, bütün vahiy çeşitlerinin en meşhuru, en kuvvetlisi ve en çok vuku bulanıdır. Kur'an, bu tarifi yapılan vahiy ile inmiştir. Çünkü Allahu Teâlâ;

﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ، عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ
مِنَ الْمُنْذِرِينَ، بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ﴾

"Uyarıcılardan olman için onu senin kalbine fesahat ve belagati apaçık görülen bir Arapça ile Emîn Ruh (Cebrâil) indirdi."[113] buyurmuştur.

Vahye yakın olan ilhâmın tarifi de şöyle yapılmıştır:

«اَلْإِلْهَامُ وِجْدَانٌ تَسْتَيْقِنَهُ النَّفْسُ وَتَنْسَاقُ إِلَى مَا تَطْلُبُ عَلَى غَيْرِ
شُعُورٍ مِنْهَا مِنْ أَيْنَ أَتَى. وَهُوَ أَشْبَهُ بِوِجْدَانِ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ
وَالْحُزْنِ وَالسُّرُورِ»

İlham; insan ruhunun (veya kalbinin) nereden geldiğini fark etmeksizin yakinî bilgi saydığı ve onunla talep ettiği şeye doğru aktığı bir buluştur ki bu, açlığı, susuzluğu, kederi ve sevinci duyması ve sezmesi gibi bir olaydır.

VAHİY HADİSESİ NASIL VUKU BULUR?

Vahiy; ruhî bir hadisedir. İnsan madde ve mana diye adlandırılan iki unsurdan meydana gelmiş bir terkip ve yapı olduğuna göre, maddenin olduğu gibi ruhî yapının da kendine has tesirleri vardır. İnsanın madde âlemi ile olan alakası bir dereceye kadar bilinmektedir. Hâlbuki mana âlemi ile olan alakası son derece girift ve muğlâktır. Bu sebeple manevi tezahürlerin tefsirinde farklı görüşler ortaya atılır. Şehristânî, el-Milel ve'n-Nihâl'inde insandaki aklî ve manevi kuvveti iki derece olarak mütalaa eder ve şöyle der: "İnsanın ruh âlemi, diğer manevi âlemlerle oldukça geniş bir temas içinde bulunur. Ruh bazen son derece ulvî bir safiyete ulaşır, **Ukûl-ü müfârika** ile temas eder. Netice olarak düşünce ve ilmî metodlarla elde edemeyeceği bilgileri bu şekilde kazanır. Bu çeşit bir kuvvetle tasarruf eden ruh gaipten iyi haberler alır. Eğer peygamber ise kendisine melek gelir ve konuşur. İşte bu şekilde peygamberlerde vuku bulan hâllere vahiy, velîlerde vuku bulan hâllere ilham denir."

İbn-i Haldûn ise Mukaddime'sinde, marifet derecelerine ulaşan, ilim ve amelde kemale eren nüfûs-u beşeriyyeyi, bilgileri tahsil etmek bakımından üç kısma ayırır ve üçüncü kısımda şöyle der:

"Kemale ermiş insan ruhlarının üçüncü mertebeye vasıl olanları öyle yüce ruhlardır ki, halk ile muaşeretleri, hak ile muamelelerine mani olmaz. İstedikleri anda, herhangi bir vasıta kullanmaksızın kendi başlarına beşeriyetten çıkarak fezâ-yı lahutta melekiyet makamına yükselip bir anda ve göz açıp kapayacak kadar kısa bir zamanda mukarreb melekleri müşahede ile kelâm-ı Rabbânî ve hitâb-ı sübhânîyi işitip dinlerler. Bu taife, peygamberler zümresidir ki, Allahu Teâlâ onların vücutlarını kâmil bir şekilde yaratmıştır. Diledikleri vakit âlem-i şehâdetten âlem-i gaybe sefer ederler, beşeriyetten melekiyet hâline vasıl olurlar. İşte bu yüce hâlet vahiy hâletidir..."

---

[113] Şuarâ: 26/193.

Bu ifadelerden anlaşılacağı veçhile vahiy hadisesi evvelemirde peygamberlere has bir hâldir. Çünkü onların ruh yapıları İlahî vahyi alacak bir kabiliyet ve istidat ile yaratılmıştır. Binaenaleyh vahiy, sadece peygamberlere has bir tezahürdür. Peygamber olmayanlarda ancak ilham vaki olabilir. İlham ise, ehl-i tahkîk âlimler nazarında ilim vasıtası değildir. Sadece ferdî bir gerekçedir. Peygamberlik, çalışmak, gayret sarf etmek suretiyle kazanılan bir mertebe ve makam değildir. Peygamberleri insanlar arasından Allah bizzat kendisi seçer. Bu sebeple peygamberler her ne kadar görünürde beşer iseler de hakikatte birçok hususlarda bilhassa manevi işlerde beşere ait ruhî vasıflardan çok üstün evsafı haizdirler. Bunun içindir ki, onlar masumdurlar, yani günah işlemekten uzaktırlar. Her kim manevi yönde yükselmek isterse, her şeyden önce dînin yasak ettiği günahları tamamen terk etmeli, sonra da güzel huylu olmalı ve fazlaca ibadet etmelidir.

VAHYİN MERTEBELERİ VE ÇEŞİTLERİ

Vahyin birtakım mertebeleri ve çeşitleri vardır. Bunların sekiz kadar olduğu beyan edilmiştir:

Birinci mertebesi, ru'yâ-yı sâdıka'dır. İmam Buhârî'nin Hz. Âişe'den rivayet ettiği meşhur vahiy hadisinde;

«أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْوَحْيِ
الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ فِى النَّوْمِ. فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ
الصُّبْحِ ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ...»

"Resûlullah (s.a.s.)'a gelmeye başlayan ilk vahiy, uykuda görülen ru'yâ-yı sâliha (yani sâdıka) idi. Resûlullah hiçbir rüyâ görmezdi ki, sabah aydınlığı gibi açık seçik zuhur etmesin. Ondan sonra kalbine yalnızlık sevdirildi. Artık Hira dağındaki mağaraya gitmeye başladı..."

Tecrîd-i Sarîh'in ikinci cildinde geçen 226 numaralı hadiste beyan edildiğine göre, Ashâb-ı Kirâm uyumakta olan Resûlullah'ı kendiliğinden uyanıncaya kadar uyandırmazlardı. Çünkü onlar biliyorlardı ki, uyku hâlinde ona bazı şeyler rüyâ olarak görünürdü. Yine Buhârî'de zikredilen bir hadiste, "*Rü'yâ-yı sâliha, vahyin altmışta biridir.*" denilmiştir.

İkinci mertebesi, uyanık iken, vahiy meleklerinin Peygamberin kalbine vahiy indirmesidir.

«إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رُوعِي: لَنْ تَمُوتَ نَفْسِي حَتَّى
تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا، فَاتَّقُوا اللهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ»

"Şüphesiz Rûhu'l-Kudüs (Cebrâil) kalbime şu sözü üfledi, yani getirdi: Hiçbir nefis, bütün rızkını tamam olarak almadıkça ölmez. Binaenaleyh Allah'tan sakınınız ve rızkınızı, güzel ve meşru yollardan arayınız."

hadisi, vahyin bu mertebesini ispat eder. Bu şekilde gelen vahiy asla ilham değildir, İlahî vahiydir.

Üçüncü mertebesi, vahiy meleğinin bir insan suretinde gelerek Resûlullah'a hitap etmesidir. Bu hâlet,

«وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي
فَأَعِي مَا يَقُولُ ...»

"... Bazen melek bir insan suretinde bana gelir, konuşur, ben ise onun söylediklerini derhal ezberlerim."

hadisinde beyan edilmiştir. Hadîs-i Cibrîl adıyla tanınan meşhur iman, İslam ve ihsan hadîsinde Cebrâil bir insan suretinde gelerek Resûlullah ile konuşmuş ve Hz. Ömer de dâhil olmak üzere sahabeden bir cemaat Cebrâil'i insan suretinde görmüşlerdir.

Bu ciheti merak edenlerin, Buhârî'nin **Kitâbü'l-Îman**'da Hz. Ömer'den rivayet ettiği Cebrâil hadisine müracaat etmeleri rica olunur. Bu hadiste anlatıldığına göre Cebrâil aleyhi's-selâm, bir arabî suretinde Resûlullah'a gelerek ashabın yanında iman, İslam, ihsan ve kıyametten sual eder. Resûlullah da cevabını verir. Sonra adam bir anda gözden kaybolur. Bu durum karşısında şaşıran ashabına, "*Bu gelen Cebrâil idi, size dîninizi öğretmek için geldi.*" der.

Dördüncü mertebesi, vahiy meleği Cebrâil'in çan ve çıngırak sesine benzer bir ses ile gelerek Resûlullah'a vahyi tebliğ etmesidir. Bu şekilde gelen meleği sadece Resûlullah görür. Buhârî'de şöyle rivayet edilmiştir:

«عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ؟
فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ
الْجَرَسِ، وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ، فَيُفْصَمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ،
وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِيَ الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعِي مَا يَقُولُ» قَالَتْ
عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ
الشَّدِيدِ الْبَرْدِ، فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ جَبِينَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا»

"Hz. Âişe şöyle rivayet etmiştir: Hâris b. Hişâm Resûlullah'a sordu: Yâ Resûlullah! Sana vahiy nasıl gelir? Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdular: Bazen çıngırak sesi gibi bir gürültü ile gelir ki, bana en ağır geleni de budur. Benden o hâl zâil olur olmaz, meleğin bana söylediklerini iyice bellemiş olurum. Bazen de bir insan suretinde gelir, benimle konuşur, ben de onun söylediklerini iyice beller ve hıfzederim. Hz. Âişe der ki: Soğuğu şiddetli bir günde Resûlullah'ı kendisine vahiy nazil olurken gördüm. Vahiy hâletinden kurtulduğu anda şakaklarından boncuk boncuk ter akıyordu."

Resûlullah'ın kendi ifadesine göre vahyin bu mertebesi en ağır olanı idi. Bu sebeple Resûlullah büyük bir sıkıntı çeker ve ter dökerdi. Tecrîd'deki beşinci hadisten de anlaşıldığına göre Resûlullah (s.a.s.) vahiy geldiği anda dünya ile alakasını keser, büyük bir sıkıntı ve zahmet çekerdi.

﴿إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾

"Biz senin üzerine (kalbine) ağır bir söz indireceğiz."[114]

âyetinde de buna işaret edilmiştir.

Bu konuda Ahmet Naîm Bey şöyle der: "... İşte beşerî sıfat ile melekî telkinin verdiği cismanî yorgunluk o dereceye varmış ki, en soğuk günde bile şakır şakır terler döker, üzerine bindikleri deve dahi vahyin ağırlığına dayanamayarak, tahammül edemeyerek yere çökerdi. Nitekim Arafat'ta Resûlullah deveye binmiş halde iken Mâide Sûresinin inişinde bu hâl vuku bulmuştu. Devenin bacakları az kalsın hurdahaş oluyordu. Bir defa da Resûlullah'ın mübarek dizleri vahiy katiplerinden Zeyd b. Sâbit'in dizi üstünde iken bu çeşit vahiy gelmişti. Zeyd'in dizine o kadar ağırlık çökmüş ki, kırılacak gibi bir şey hissetmiştir. Bu hadise hakkında Zeyd şöyle der: Ben Resûlullah (s.a.s.)'a gelen vahyi yazardım. Vahiy nazil olduğu vakit Resûlullah'ı bir sıkıntı kaplar, inci taneleri gibi şiddetli bir ter döker, ondan sonra açılır, bizzat kendileri bana yazdırırlar ve ben de yazardım. İşimi bitirinceye kadar vahyin ağırlığından o kadar zahmet çekerdim ki, ayağım kırılacak sanır, artık bir daha yürüyemem derdim. Mâide Sûresi inince onu yazarken vahyin ağırlığından az kalsın bileklerimiz çatlayacaktı."

Ne gariptir ki, Kur'an'ın mucize oluşundaki tesir, vahiy kâtiplerine kadar ulaşmıştır. Bunun için mucize olan Kur'an'a müteallik her şeyde bir nevî mucizelik vardır.

Beşinci mertebesi, Cebrail'in kendi heyetiyle görünmesidir ki, bu şekilde vahiy iki defa gelmiştir. Bunlardan birincisi Hira dağında, diğeri de Mi'râc'da vuku bulmuştur.

Altıncı mertebesi, Mi'râc'da araya melek girmeden doğrudan doğruya Allahu Teâlâ'dan alınan vahiydir ki, beş vakit namaz bu şekilde duyurulmuştur. Bu mertebede rü'yet yoktur. Yani Resûlullah, Allahu Teâlâ'nın Zât-ı Bârî'sini müşahede etmemiş, sadece kelamını işitmiştir.

Yedinci mertebesi, bizzat Allah'ı görerek aldığı vahiydir. Bu şekilde alınan vahyin keyfiyetini Allah bilir, ancak Necm Sûresinde, Resûlullah'ın Mi'râc'da Allah'ı gördüğü ve gözünün asla kamaşmadığı ifade edilmiştir.[115]

Sekizinci mertebesi, rüyâ hâlinde iken Allah'ı müşahede ederek vahiy almaktır. Vahyin bu mertebesi de çok vâki' olmuştur.

KUR'AN'A GÖRE VAHİY

Vahiy kelimesi muhtelif sîgalardan olmak üzere Kur'an'da 77 defa kullanılmıştır. Kur'an'da geçen vahiylerin bir kısmı lügat manasıyla kullanılmış, çoğu da şer'î vahiy olarak isti'mâl edilmiştir. Kur'an'da geçen vahiy kelimelerini burada birer birer alıp izah ve tefsirini yapmak konuyu uzatacağından, sadece birkaç tanesini misal kabilinden zikretmekle iktifa edeceğiz.

Allahu Teâlâ buyurdu:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا
إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ
وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾

"Biz Nûh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik yâ Muhammed! Keza İbrahîm'e, İsmail'e, İshâk'a, Ya'kûb'a, Esbât'a, İsa'ya, Yûnus'a ve Süleyman'a da vahyetmiştik. Dâvûd'a ise Zebûr'u verdik."[116]

Bu âyette bütün peygamberlere vahiy gönderildiği izah edilmiştir.

[114] Müzzemmil: 73/5.
[115] Necm: 53/1-18.
[116] Nisâ: 4/163.

﴿وَكَذٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا
وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾

"İşte böylece biz, Mekke ve etrafındakileri uyarman, vukuu kat'î olan kıyameti haber vermen için sana Arapça bir Kur'an vahyettik. Zira yarın âhirette insanların bir kısmı Cennet'te, bir kısmı Cehennem'de olacaktır."[117]

Bu âyette, Kur'an'ın Arapça olarak vahyedildiği ifade olunmuştur. Bu demektir ki, Kur'an'ın Arapça lafzı kelamullah'tır. Kur'an'ın terceme ve tefsirlerine Kur'an denilemeyeceği gibi, sadece manasını nakleden terceme ve tefsirleriyle -Arapça olsa dahi- ibadet edilmez.

﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰى وَمَا يَنْطِقُ عَنِ
الْهَوٰى إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى عَلَّمَهُ شَدِ□يدُ الْقُوٰى ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوٰى
وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلٰى ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنٰى
فَأَوْحٰى إِلٰى عَبْدِهِ مَا أَوْحٰى مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأٰى أَفَتُمَارُونَهُ
عَلٰى مَا يَرٰى وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرٰى عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى عِنْدَهَا جَنَّةُ
الْمَأْوٰى إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى لَقَدْ
رَأٰى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى﴾

"Battığı dem yıldıza andolsun ki, arkadaşınız -yani aranızdan gönderilmiş peygamber- doğru yoldan sapmadı. O, söylediklerini kendi görüş ve hevasından söylemez. Onun söyledikleri Allah tarafından kendisine indirilen vahiyden başka bir şey değildir. Ona, Kur'an'ı, muazzam kuvvetin sahibi öğretti. Ki o, akıl ve görüşünde kâmil bir melektir. Hemen doğruldu. O anda en yüksek ufukta idi. Sonra Cebrâil ona yaklaştı ve derhal ona doğru sarktı. Bunun üzerine Peygamber'e iki yay arası kadar yahut daha da yakın oldu. Peygambere vahyi ulaştırdı. Gözünün gördüklerini kalbi yalanlamadı. Şimdi siz onun bu görüşü hakkında kendisiyle mücadele mi edeceksiniz? Andolsun ki, onu bir defasında da Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında gördü. Cennetü'l-Me'vâ da onun yanındadır. O anda Sidre'yi bürüyenler bürümüştü. Gözü kaymadı ve kamaşmadı. Yemin olsun ki, o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüştür."[118]

Resûlullah (s.a.s.), kendisine indirilen vahyi sıdk ile tebliğ etmiştir. Hiçbir şey noksanlaştırmadan veya ziyade etmeden Allahu Teâlâ'dan aldığı gibi ümmetine tebliğ ettiğini bildiren deliller pek çoktur. Bir kere, onun peygamber olduğunu, kendisine vahiy geldiğini kabûl ve tasdik edince, diğer taraftan peygamber vasfını haiz bulunan kimsenin masum olması hasebiyle kendisine indirilen Allah buyruklarını dosdoğru tebliğ etmesi aklen ve mantıken zaruridir. Buna rağmen Allah, Kur'an'ında bu hususu da izah etmiş, ortaya atılması muhtemel şüpheleri önceden bertaraf etmiştir.

﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ، إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ، فَإِذَا قَرَأْنَاهُ
فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ، ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ﴾

"Kur'an'ı ezberlemek hususunda acele ederek dilini oynatma! Zira Kur'an'ı senin kalbine indirip ezberletmek ve sonra onu okutup tebliğ ettirmek bize aittir. Sen sadece biz okuduğumuz zaman onu takip et. Şunu iyi bil ki, Kur'an'ı indirmek bize ait olduğu gibi tam olarak insanlara tebliğ ve beyan ettirmek de bize aittir."[119]

﴿فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَر□يمٍ وَمَا
هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَل□يلًا مَا تُؤْمِنُونَ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَل□يلًا مَا تَذَكَّرُونَ
تَنْز□يلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَم□ينَ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاو□يلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ
بِالْيَم□ينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَت□ينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِز□ينَ
وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّق□ينَ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّب□ينَ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى
الْكَافِر□ينَ وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَق□ينِ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظ□يمِ﴾

[117] Şûra: 42/7.
[118] Necm: 53/1-18.
[119] Kıyâme: 75/16-19.

"Gözle gördükleriniz ve görmedikleriniz hakkı için! Kur'an, Allah indinde değerli bir Peygamberin sözüdür (tebliğidir). O asla bir şairin söylemesi değildir. Birazcık inanma yok mu sizde?! Kur'an bir kahin sözü de değildir. Biraz olsun anlayışınız yok mu?! O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. Eğer Muhammed, bazı uydurma sözleri bize isnad etmiş olsaydı, derhal onu yakalar, kuvvet ve kudretini alırdık. Sonra onun şah damarını keserdik. Hiçbiriniz onu elimizden kurtaramazdı. Kur'an müttakiler için bir uyarıcıdır. Biz sizin aranızda yalancıların bulunacağını biliyorduk. Şüphesiz Kur'an, kâfirler için bir hasret ve üzüntüdür. Biliniz ki o, doğru inanmadır. Haydi, yüce Rabbinin adını tesbih et."[120]

Bu âyetlerde belirtildiği veçhile Resûlullah vahiy almaya memur edildiği gibi, aldığı vahiyleri tebliğ etmeye de memur edilmiştir. Onun masumluk sıfatı sadece vahiy almak için değil aynı zamanda aldığı vahiyleri tebliğ etmek içindir. Kendisine peygamberlik gelmezden önce doğruluğu ile meşhur olan ve Muhammedü'l-Emîn diye çağırılan bir zatın peygamber olduktan sonra yalan söylemesi imkânsızdır. Kaldı ki, kendisi masumdur. Yalan söylemek elinde değildir. Bunun içindir ki, Resûlullah (s.a.s.) irad ettiği hadislerinden pek çoğunun sonunda, "**Yâ Rab! Tebliğ ettim. Şahidim ol**!" demiş, bu sözü Veda Hutbesi'nin sonunda üç defa tekrar etmiştir. Son olarak diyebiliriz ki, İslam'ın inişi, insanlara tebliği, bu vazife için Muhammed b. Abdullâh'ın seçilmesi İlahî bir tasarruftur. Bunda kulun dahli, Allah'ın iradesine bağlıdır...

KAYNAKLAR

Ahmed Ahmed Ali, Müzekkirat Ulûmi'l-Kur'an, I, 53-57 (İkinci baskı, 1952 Kâhire).
Ahmed Naim, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, I, 2-7 (Mukaddime'den sonra).
Âsım Efendi, Kâmus Tercemesi, IV, 1212.
Elmalılı, Hak Dîni Kur'an Dili, II, 1524.
İbnü'l Esîr, - el-Hidâye, V, 163.
İbn-i Haldûn, Mukaddime Tercemesi, II, 173-178.
İbn-i Manzûr, Lisânü'l-Arap, XX, 257.
Muhammed Abdullah Dıraz, en-Nebeü'l-Azîm, 9-12.
Muhammed Abdülazîm ez-Zerkânî, Menâhilü'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'an, I, 56-84 (Üçüncü baskı, 1372 H., Kahire).
Râgıb el-lsfahânî, Müfredât, 536.
Subhi Sâlih, Ulûmu'l-Kur'an, 22-48.
Süyûtî, İtkân, I, 47.
Şehristânî, el-Milel ve'n-Nihâl, III, 41-46.
Şeyh Muhammed Abduh, Risâletü'd-Tevhîd, s. 69-75 devamı (Üçüncü baskı, 1375 H. Kâhire).
Şeyh Muhammed Abduh, Tefsîru'l-Menâr, VI, 66.

[120] Hâkka: 69/38-52.

HEM RAHMET VE HEM DE HARP PEYGAMBERİ

Yazan: Prof. Dr. Muhammed HAMÎDULLAH

Tercüme eden: Dr. Yusuf Ziya KAVAKÇI

Peygamberimizin,

«أَنَا نَبِيُّ الرَّحْمَةِ، أَنَا نَبِيُّ الْمَلْحَمَةِ»

"Ben rahmet peygamberiyim; ben harp peygamberiyim."[121]

sözünde büyük bir düşünce kaynağı mevcuttur. Eğer bir operatör bir uzvu keserse, bu hastanın menfaatinedir. Bir hareketin meşruiyetini veya meşru olmamasını kullanılan vasıta tayin eder. Harb bu kaidenin dışında değildir. Fakat ben evvela mümkün olan yanlış anlaşılmaları bertaraf etmeliyim.

HARP DİNİNE KARŞI SULH DİNİ

Çok tekrar edilen ve belli bir sınıf insanların teyit ettiği efsanevi bir söz var. Ona göre Hz. İsa sulh prensi ve Hz. Muhammed ise sadece bir harpçidir. Şimdi onların bu mevzudaki belli başlı delillerini görelim.

Aziz Luka, mühim bir pasaj içinde (19/27) Hz. İsa'dan şu sözü nakleder:

"Lakin üzerlerine kral olmamı istemeyen o düşmanlarımı buraya getirin ve önümde öldürün."

Bu ifadeyi kelime manalarına bakarak ele alırsak, Hz. İsa nazarında insan kanının hiçbir değer taşımadığı, haris bir menfaatperest ve korkunç bir egoist gibi gözükür. Bir Müslüman olarak ben, Allah'ın Peygamberi olan bir zata böyle bir sıfat isnad etmeyi reddederim. Hz. İsa, bizim Kur'an-ı Kerim'de rastladığımız (11/190) hususu kasdetmiş olmalıdır:

"*Size harp açanlarla Allah yolunda siz de dövüşün* (müdafaa harbi yapın. Ancak) *aşırı gitmeyin. Şüphesiz ki Allah aşırı gidenleri sevmez.*"

Burada harp iki şartla meşru kılınmıştır: 1) O sadece Allah yolunda ve Allah için olmalıdır; 2) Sizinle savaşanlara karşı olmalıdır. Yukarıdaki âyetten hemen sonra gelen veya daha başka yerlerde zikredilen, "Onları nerede kıstırırsanız öldürün." mealindeki âyetler, kendileriyle harbin devam ettiği muhariplerle alakalıdır. Herhangi bir dîni zorla kabûl ettirmek maksadıyla harp etmek, "Dinde zorlama yoktur." diyen Kur'an-ı Kerim (II/256) tarafından yasak edilmiştir. Hz. Peygamberin bütün hayatı boyunca bir tek tecavüz harbi dahi mevcut değildir; hepsi ya müdafaa harbi veya düşman taarruzunun çok yakın olduğu hâllerde mâni olucu veyahut tecziyeci idi. Belki de Hz. İsa da aynı şeyi kasdetmiştir. Nebîsi tarafından getirilen Allah hâkimiyetini istemeyenler ve hatta ona karşı harp açanlar, kendilerine karşı savaşılacak kimselerdir.

Matta'ya göre (10/34) Hz. İsa şöyle de demiştir:

"Yeryüzüne selamet getirmeye geldim sanmayın; ben selamet değil, fakat kılıç getirmeye geldim."

Vazifesi Allah adına ve Allah için harb etmek olan bir peygamberin geleceğini önceden haber verir gibi duran bir pasaj daha mevcuttur (Markos, 12/1-9. Ayrıca karşılaştırınız: Matta, 21/33-41; Luka, 20/9-16):

"Onlara mesellerle söylemeye başladı: Bir adam bağ dikti, çevresine çit çevirdi, bir ma'sara kazdı, bir kule yaptı ve onu bağcılara kiralayıp başka memlekete gitti. Ve mevsiminde bağcılardan bağın mahsulünden alsın diye bağcılara bir hizmetçi gönderdi. Bağcılar onu tutup dövdüler ve boş gönderdiler. Ve kendilerine yine başka hizmetçi gönderdi; fakat onlar hizmetçiyi başından yaraladılar ve ona hakaret ettiler. Bir başkasını gönderdi, onu da öldürdüler. Başka birçoklarını gönderdi, kimini dövdüler, kimini öldürdüler. Bir de sevgili oğlu vardı: Oğluna hürmet ederler, diye en son onu onlara gönderdi. Fakat bağcılar birbirlerine dediler: Mirasçı budur; gelin onu öldürelim, miras bizim olur. Onu da tutup öldürdüler ve onu bağdan dışarı attılar. İmdi bağın sahibi ne yapacaktır? Gelecek, bağcıları helâk edecek ve bağı başkalarına verecektir."

Bu meselde sahip Allah'tır, bahçe yeryüzüdür, bahçıvanlar biz insanları ifade etmektedir, hizmetçiler de peygamberlerdir; oğul da Hz. İsa'yı temsil etmelidir; nitekim İncil'e göre (Matta, 26/63-64; Markos, 14/60-62 vesâire) Hz. İsa hakiki bir "oğul" manasına değil de "genç" (genç uşak, garson, sevilen şahsi hizmetçi) manasına olmak üzere mistik bir muhtevada kendisi için "Allah'ın oğlu" tabirini kullanmıştır. Şüphesiz en sonunda gönderilecek müfrezenin kumandanı, geleceği hakkında gerek *Mezmurlar*'da (45/3-8) ve gerekse Hindistan Brahmanlarının din kitaplarından *Kalnki Purana*'da önceden haber verilen "harb Peygamberi"ni ifade etmektedir. Ve Hz. İsa, ziraatçılar kıssasında Matta'nın rivayetiyle (21/43) sözünü bağlar:

"Bundan dolayı size derim, Allah'ın melekûtu sizden alınacak ve onun meyvelerini yetiştirecek bir millete verilecektir."

Hülasa Hz. İsa'nın sadece sevgi ve merhametten bahsettiği söylenemez. O Kur'an-ı Kerim tarafından kabûl edilen harpten çok daha korkunç bir harp tehdidinde bulunmaktadır.

BU TALİMATIN TATBİKİ

Papalar, dinlerinin mensuplarınca Hz. İsa'nın hata etmez ve mukaddes ruhtan ilham alan halefleri telakki edilirler. "Allah'ın bahçesi"ni iki asır boyunca tahrip eden Haçlı seferlerini teşkilatlandıranların papalar olduğunu herkes bilmektedir. Hatta o günden beri onlar ister

[121] Ahmed b. Hanbel, Müsned, lV/395.

Asya’da olsun, isterse Afrika’da olsun, müstemlekeciliğin tahrikçisi ve baş adamı olmuşlardır. Buraya, papaz Las Casas’a göre Avrupalı ilk müstevlîlerin yalnız ve yalnız Hıristiyan olmayı kabul etmediklerinden dolayı 30 sene içinde 12 milyon kızılderili yerlileri öldürdükleri bir yer bulunan Amerika dâhil değildir.

İslam peygamberine gelince: On sene içinde o, Medîne’den Arabistan’ın tamamını ve gerek Filistin’in ve gerekse Irak’ın güney kısımlarını “fethetti”. Bu üç milyon kilometrekare etmektedir. On sene içinde üç milyon demek, on sene boyunca devamlı olarak her gün ortalama 800 kilometrekare demektir. Bu “fetih”lerde her ay iki düşman şahıs dahi öldürülmemiştir. Müslümanların kayıpları daha da azdı. Taberî’nin ve Belâzûrî’nin Hz. Osman’ın hilafeti hakkındaki kaydı gösterdiği gibi, Hz. Peygamberin irtihalinden sonra sadece on beş sene sonra Asya, Avrupa ve Afrika’da Çin’den tâ İspanya’nın ortasına kadar aradaki geniş sahaya yayılmak üzere üç kıtada hâkimiyet kurulan Hulefâ-i Râşidîn devrinde de durum aynı idi. Onların idaresi o kadar seviliyordu ki, Müslümanlar arasında iç harpler eksik olmadığı halde tarih gayrimüslim tebaa aleyhine bir tek isyan kaydı dahi taşımamaktadır.

HZ. PEYGAMBERİN ASKERÎ DEHÂSI

Hz. Muhammed, bir asker ailesinden değil, tüccarlar ailesinden gelmedir. Birçok hâllerde kendisinden 3-5 kat büyük düşman kuvvetlerine muvaffakiyetle nasıl karşı koyduğu hayrete şayandır. Müslümanlardan binlerce büyük kumandanlar 1400 seneye yakın zamandır her sene hacca gitmektedir; fakat ne yazık ki, inandıkları peygamberlerinin savaşları ve savaş meydanları hakkında herhangi bir çalışma bırakmamışlardır. Ben henüz doğmadan H.1324’te Ahmed Refik “Mefâhir-i Askeriyye Sâhifeleri, Gazâvât-ı Celîle-i Peygamberî” adlı eserini neşretmiştir ve bazı seleflere de atıflarda bulunmaktadır. Ancak bunların hiçbiri harp meydanlarına gidip tetkikat yapmamıştır; tasvirleri, görmeden yapılmış hayal mahsulüdür. Geçenlerde Ankara’da neşri yapılan bir eser de aynı illetle ma’lûldür ve hatta doğru bir tarih bilgisinden de mahrumdur. Ben hem asker değilim ve şahsen askerlik de yapmadım. Binaenaleyh benim Fransızca ve İngilizce olarak neşredilmiş “The Battlefields of the Prophet” (Dr. Salih Tuğ tarafından “Hz. Peygamberin Savaşları” başlığı altında Türkçeye tercüme edilmiştir; benim bildiğim kadarıyla Farsçaya, Urducaya ve Malaya diline tercüme edilmiştir.) kitabıma herhangi bir önem atfedilemez; ancak o harp meydanlarında fiilen ve bizzat yaptığım haritaları ihtiva etmektedir ve askerlere daha iyi ve teknik eserler hazırlamalarında yardımcı olacaktır. “Harb ve Rahmet Peygamberi”nin hayatında dikkatimi çeken birkaç noktayı buraya kaydediyorum.

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللّٰهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾

“Andolsun ki Resûlullah’ta sizin için, Allah’ı ve âhiret gününü ummakta olanlar, Allah’ı çok zikredenler için güzel bir (imtisal) numunesi vardır.”

(Kur’an-ı Kerim, 33/21)

BEDİR SAVAŞI

Hz. Muhammed, bütün mümkün olan yollarla düşman hakkında istihbarat topladı ve düşman istihbaratına karşı koydu. Mekkeliler teşkilatlı bir ordu değillerdi ve herkes isteğine göre ilerler veya geri çekilirdi. Aşağıdaki rivayetin de gösterdiği gibi Hz. Peygamber her şeyi zamanında yaparak ve vakit kaybetmeyerek bütün adamlarını her an kontrol ediyordu. Rivayet şudur: O adamlarını beş grup hâlinde tertip etti: Öncü grup, sağ kanat, sol kanat, kalp veya merkez, geriyi korumakla vazifeli grup. Bu gruplardan her birinin bir kumandanı ve bayrağı mevcuttu. Sonra o onlara şöyle dedi:

“İlerlemeyin ve düşman menzilinizin dışında iken de ok atmayın. Menzilinize girince o zaman atınız. Taşları toplayıp yanlarınızda yığınız; düşman çok yaklaşınca onları taş yağmuruna tutunuz. Çok daha yakın geldiklerinde mızraklarınızı kullanın. Göğüs göğüse gelmedikçe kılıçlarınızı kınından çıkarmayın.”

Yanlarında Allah’a şu duayı yapmak suretiyle adamlarının moralini yükseltti:

“*Allah’ım, bu, yeryüzünde sana ibadet eden son ve yegâne gruptur; eğer sen onları helâk edersen, sana yeryüzünde ibadet edilmeyecektir.*”

Hz. Peygamber önceden haber vermek suretiyle şu ve şu düşman kumandanlarının öldürülüp düşecekleri yerleri bile göstermiştir. Bu da askerleri teşci etmiştir.

Bedir sahasında içme suyu kaynağı olarak sadece bir tek kuyu mevcuttur. Peygamber onu işgal etti ve düşman susuzluktan kıvrandı. Dostu düşmanı ayıracak bir üniforma mevcut olmadığından Hz. Peygamber bir parola (şi’âr) seçti ve muharebe esnasında biriyle karşılaşan her Müslüman parolayı söylüyordu; eğer öbürü de parola kelimeyi söylerse onun dost kuvvetlerden olduğunu öğrenmiş olur ve ona taarruz etmez; aksi takdirde düşmandır, düşmanca bir dehşetle karşılaşacaktır.

Bu maddî tedbirleri aldıktan sonra o, kendisi için gözetleme kulesi olarak önceden kurulan kumanda yerine çekildi ve secdeye kapanıp dua etti de etti. O, kendi savaşı değil, Allah’ın savaşı idi; kendi vazifesini yaptıktan sonra Kaadir-i Mutlak Cenâb-ı Hakk’a rücû etmek ve sadece O’na tevekkül etmek zorunda idi. Tatbikatta İslam bu idi: İslam’da kaza ve kader demek,

﴿اِذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ﴾

“Artık sen Rabbinle beraber git, bu suretle ikiniz harb edin, biz mutlaka burada oturacağız.” (Kur'an, 5/24)

diyerek işimizi Allah'ın omuzlarına atmak demek değildir. İslam'da takdir demek, muhal olan bir meselede dahi Allah için teşebbüse geçmek ve Allah'a tevekkül etmektir. Eğer muvaffak olursanız, o, Allah'ın lütfu olacaktır; eğer olamazsanız, bu, Allah'ın isteği olacaktır. Ne olursa olsun, siz vazifenizi yapmalısınız ki o da, “Çalışmak, yine çalışmak, yine çalışmak”tır veya Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle;

﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعٰى﴾

“Hakikaten insan için kendi çalıştığından başka bir şey yoktur.” (53/39)

UHUD HARBİ

Bu savaşta biz Hz. Peygamberin şüpheli kimseleri askerleri arasından ayıkladığını görüyoruz. O stratejik noktalara hâkim oldu; piyade, okçular ve süvariler arasında iyi bir tertip yaptı. İlave bir tedbir olarak da harp esnasında sadece kendi şahsını hedef edinen düşmanı yanıltmak için zırhını bir başkasınınkiyle değiştirdi. Yaralıları taşıyan ve susamış muhariplere su getiren ve bunun gibi nice hizmetler gören hanım gönüllüler de mevcuttu. Onlardan bazıları fiilen muharebeye de girmiş veya Peygamberin muhafızlığını yapmıştır. Faydalı bir ders öğrenmeleri için ve kendilerine çok güven yerine tecrübe yoluyla disiplin bakımından en küçük ihmalin bile zarar tevlid edebileceğini anlayabilmeleri için Müslümanların bir harpte kaybetmeleri lüzumlu idi. Bütün tersliklere rağmen düşmanın Uhud zaferinden istifade edememesi, Medîne'nin yağma edilmemesi ve hatta Medîne'nin dışına kadar düşmanın takip edilmesi Peygamberimizin dehasıyla olmuştur.

HENDEK'TE

Hendek savaşında Hz. Muhammed'in her zaman yeni fikirleri kabûl eden ve olgun bir insan olduğunu görüyoruz. O ilerlemekte olan uzaktaki düşmanın niyetlerini istihbar etti ve dehşet veren kısa bir müddet içinde bir hendek kazdırdı. Gece gündüz uyanık durma, düşmanın hiçbir gece taarruzunun muvaffak olmamasına sebep oldu. Fiilî harp için de o, birliği istirahat yerine çekti ve sıra ile gruplara istirahat verdi. O, adamlarının iyi ve kötü günlerine iştirak etti. Bugün Medîne'de Sal' dağı üzerinde bir kitâbeye sahibiz. İstirahatteki askerler birbiri arkasında bir kaya üzerine adlarını oyarak yazdılar. Peygamber oradan geçti ve, “*Oraya benim adımı da yazın.*” dedi. (Hicrî 5. senenin tarihini taşıyan ve bugüne kadar gelmiş en eski İslamî kitâbedir; 1939 İslamic Culture'de neşrettim.) Biz bu harp kayıtları arasında sıcak ve soğuk harp çeşitlerinin faydalı bir şekilde birleştirilebileceğini de görmüş bulunuyorum. Filhakika onun siyaseti düşman kuvvetleri parçaladı ve muazzam sayılarına rağmen en küçük hedeflerine varamadan geri çekildiler. Düşman kendi üssünden çok uzakta idi; ikmalini çok uzaklardan yapmak zorunda bulunuyordu ve Müslümanların çevik kuvvetleri çok defa bu ikmal kervanlarını düşman kamplarına ulaşmadan yakalıyordu.

MEKKE'DE

Bu, ansızın yapılan bir taarruz mucizesi idi. 10.000 asker Mekke'nin dışında konakladı ve Müslümanların ordusu şehrin içine yürüyünceye kadar düşman durumdan habersiz kaldı. Hakikaten de Peygamberimiz müttefiklerden ve vilayetlerden bazı heyetler hazırlamalarını fakat Medîne'ye gelmemelerini istedi ve nereye gitmekte olduğunu da söylemedi. Mahallî hazırlıkları kamufle etmek maksadıyla hiç kimse Medîne'yi terk edemedi. Sonra o, zikzaklı bir yolla Mekke'ye yürüdü ve çeşitli kabilelerin ve müttefiklerin gönderdikleri grupları yolda kabûl etti. Böylece onlar en son safhada onbinlere yükseldiler. Tabii ki birçok kimseler yemeklerini müştereken bir tencerede pişirdiler. Mekke'nin tam dibinde kamp kurarak, Hz. Peygamber her bir Müslümanın ayrı bir ateş yakmasını emretti. Muhtemel düşman gözcüleri on bin ateşi görecek ve taarruz eden orduda elli bin askerin bulunduğunu rapor edecekti. Düşman kuvvetlerin kumandanı tesadüfen yakalanınca Hz. Peygamber dost kuvvetler şehrin içine girinceye ve düşman da hazırlanma tedbirlerini alamayacak hâle düşünceye kadar onu kendi karargâhında hapsetti. Sadece nefsî müdafaa için taarruz edilebileceği hususunda sıkı bir emir verdi ve “Evinde kapalı duran veya silahına sarılmayan veya Kâ'be'ye sığınan -tatbikata herkesin- hayatından emîn olacağını” bağıran öncüler vardı. Bu suretle ters düşman kafasının hiçbir zaman sahip olamadığı bir ruh mucizesi olarak Mekke böyle kansız bir şekilde zapt edilince Hz. Peygamber Mekkelilere kendi konuşmasını dinlemek üzere toplanmalarını emretti. Mekkelilerin içlerini merak ve korku bürümüştü. Allah'a hamdden sonra o, Mekkelilerin son 21 sene içindeki akılsız tutumlarını, işkencelerini,... çapulculuklarını, yağmalarını anlattı ve sonra sordu: “Şimdi benden ne bekliyorsunuz?” o, onları kılıçtan geçirebilirdi; hepsini birden köle yapabilirdi veya hiç olmazsa emlâkini müsadere edebilirdi. (Konuşmasına başlamadan hemen önce Hz. Bilâl'e Kâ'be'nin damına çıkmasını ve oradan ezan okumasını emretti. Mekkeli bir lider olan ‘Attâb b. Esîd bunu duyunca, bir arkadaşının kulağına şöyle fısıldadı: Allah'a şükür ki babam Beytullâh'ın tepesinde anıran bu siyah eşeği dinlemeden ölmüştür; o buna tahammül edemezdi.)

Hz. Peygamber, “Benden ne beklersiniz?” diye sorunca, onlar çok utandılar. Sonra “Harb ve Rahmet Peygamberi” sükûnetle şunu söyledi: “*Sizin bugün hiçbir cezanız yoktur, gidiniz, hepiniz sorumsuzsunuz*” ‘Attâb kendisini tutamadı ve bu beklenmeyen umumi af karşısında o kadar şaşırdı ki, Peygamber'e yaklaştı ve şunları söyledi: “Ey Muhammed, ben Attâb b. Esîd'im. Eşhedü en lâ ilâhe illâllah, eşhedü enne Muhammeden Resûlullah.” Hz. Peygamber gülümsedi ve derhal cevap verdi: “Bana gelince, ben seni Mekke Valisi olarak tayin ediyorum.” O bir dakika evvelki en azılı düşmanı, mağlup şehrin valisi olarak tayin ediyor ve fethedilen bölgeyi muhafaza edecek bir tek asker

bırakmaksızın hemen tâ uzaklardaki Medîne'ye döndü; ve buna esef de etmemiştir. Akşam olunca da bütün Mekkeliler kendi istekleriyle Müslüman oldular. Harb peygamberinin bu merhamet dolu mantığına hangi beşer kafası karşı durabilir?

BAŞKA YERLERDE

Tâif'e yürüyüş sırasında şöyle ilanda bulunmuştu: Düşman menşeli hangi köle İslam'ı kabûl eder ve bizim kampımıza veya bölgemize sığınırsa, o, kendiliğinden hür kabûl edilecektir. Kötü muamele gören nice köleler Müslüman kampa kaçtı ve memleketlerini iyi bildikleri ve eski efendilerinden nefret ettikleri için İslam ordusunda iyi unsur oldular.

Düşman casuslarının kendi adamlarını zamanından evvel haberdar etmemeleri için o daima sahte hedefler göstermiştir. Düşmana yakın bir yerde karargâh kurduğu zaman savaş esnasında rüzgârın esiş istikametinin Müslümanlara mâni olmamasına, bilakis onların hareketlerine yardım etmesine dikkat ederdi. Ayrıca öğleden evvel muharebeye girişmeye karar verirse, yükselen güneşin ışınlarının kendi adamlarına karşı değil de düşmanların gözlerine rastlamasına yol açacak yeri seçerdi. Eğer bu mümkün olmazsa aynı sebepten dolayı, o, karşılaşmayı öğleden sonraya kadar tehir ederdi. O düşmanın bilek, omuz ve diz gibi öldürmeyen fakat düşmanı savaşamayacak hâle sokmak maksadıyla mafsallarına taarruz etmeleri için adamlarına emrederdi.

Sulh zamanında harp için hazırlık yaptırırdı. Atıcılık, güreş, atletizm, at ve deve yarışçılarında bulunan her çeşit kabiliyetlerin üstününe sahipti. Günlük ibadetler, küçüklüğünden beri onu askerî disipline ve talime hazırlamıştı. Devlet için çok masraflı olduğundan, o zaman devamlı bir ordu tutmak imkânı yoktu; fakat askerî harekâta iştirak, dinî bir vecîbe ve yüksek İlahî mükâfatı olan amel kılınmıştı. Netice şu oldu ki, Müslümanlar askerî hizmetlerden kaçma yerine son derece istekli olarak askerî harekâta katıldılar; öyle ki, Hz. Peygamberin irtihalinin ferdasında kumandan Hâlid b. Velîd, İran cephesindeki düşman kuvvetlerinin kumandanına;

«جِئْتُ بِقَوْمٍ يُحِبُّونَ الْمَوْتَ كَمَا تُحِبُّونَ شُرْبَ الْخَمْرِ»

"Bana bak, ben, siz şarap içmeyi nasıl seviyorsanız, tıpkı öyle ölüme susamış ve ölmeyi seven bir ordu ile geldim." dediği zaman asla mübalağa etmemiştir.

Devamlı bir ordu yoktu, fakat onun tohumları, bizzat Peygamberin hayatında mevcuttur. Filhakika Devletler Hukukuna dair olan eserinde (Kitâbu's-Sîyeri'l-Kebîr) büyük hukukçu İmâm-ı Muhammed eş-Şeybânî (İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin talebesi) şu rivayette bulunur:

"Bu kanunun esası Hz. Peygamberin Benî Mustalık ganimetleri üzerinde muhafız olarak Mahmiye b. Cez'ı tayin ettiği, zira harp ganimetlerinin resmî olarak beşte birini toplayıp alan memurun o zat olduğu hususunda yapılan rivayettir. Umumi vergiler (zekât) için ayrı bir idare ve ayrı vazifeliler vardı. Savaş dışında alınan vergi olan (haraç gibi) fey' için de ayrı vazifeliler mevcuttu. Hz. Peygamber zekât gelirinden yetimlere, ihtiyarlara ve fakir kimselere yardım ayırmıştı. Yetim bulûğa erince askerlik yapmak zorunda idi ve böylece zekât defterinden (maaş almak için) fey'e ait deftere nakledilmiş olurdu. Fakat eğer o, askerlik vazifesinden hoşlanmayacak olursa, artık zekâttan daha fazla yardım alamazdı ve hayatını bizzat kazanmak zorunda idi." (Şerhu's-Sîyeri'l-Kebîr, Neşreden: S. Müneccid, bab 105, paragraf 1978).

"Harb ve Rahmet Peygamberi"nin tatbikatından birkaçı bunlardır. Ve bunlar Kur'an-ı Kerim'in şu beyanının hikmeti hakkında bir fikir vermiş olacaktır (33/21):

"*Andolsun ki Resûlullah'ta sizin için, Allah'ı ve âhiret gününü ummakta olanlar için ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir imtisal numunesi vardır.*"

ALLAH'IN ELÇİSİ VE GETİRDİĞİ NİZAM

Doç. Dr. Salih TUĞ

(*) Konu esasında geniş ve hacimlidir. Biz bu yazımızla bir makale hudutları dâhilinde sadece bir deneme teşebbüsünde bulunduk.

Allah'ın Rahmân ve Rahîm sıfatlarının insanlar arasında en açık tezahürlerinden biri, zaman zaman toplumlara "elçi"lerini göndermesidir. Allah'ın bu elçileri, gönderildikleri millet ve kavimlerin akıl, idrak ve kültür seviyelerine göre farklı bir şekilde, başta Tevhîd inancı olmak üzere İlahî buyrukları insanlara tebliğ etmişlerdir.

Dinler tarihinde peygamberler, bir bakıma takdir edildikleri vazifeler itibariyle de bir sınıflandırmaya tabi tutulabilirler. Yani bir kısım peygamberler sadece ruhi-manevi sahadaki İlahî emirleri tebliğle vazifelendirilmelerine mukabil, diğer bir kısım hem ruhi-manevi ve hem de dünyevî-içtimai konularla ilgili emirleri insanlara ulaştırmakla görevlendirilmişlerdir. Hz. Süleyman, Hz. Mûsâ, Hz. Dâvûd ve bir nisbet dâhilinde Yûsuf (aleyhimu's-selâm) gibi peygamberler hem din ve hem de dünya işlerine el atmış ve bu iki saha ile ilgili İlahî emirleri insanlara açıklamaya çalışmışlardır. İsimlerini ta'dâdî olarak zikrettiğimiz bu resûllerin dikkati çeken önemli vasıflarından biri, mezkûr İlahî emirleri sadece tebliğ ile iktifa etmeyip diğerlerinden farklı olarak, aynı zamanda bunları insan cemiyetlerinde gerçekleştirebilmek için gerekli devlet otoritesini de ellerine geçirmiş olmalarıdır. Bunun için de hükûmetlere sahip olmuşlar, bütçeler yapmışlar, vahye dayanan İlahî menşeli yazılı kanunlar yani şeriatlar yürürlüğe koymuşlar ve hatta ordulara kumanda edip kılıç kullanmışlardır. Bu sınıf peygamberler, bu suretle din ve dünya nizamını yeni baştan teşkil için gayret göstermişlerdir. Peygamberler tarihinde rastlanan bu durumu tespit etmek suretiyle, muhtelif peygamberlerin çeşitli cemiyetlerde sahip olduğu fonksiyonlarla ilgili "İlahî Sünnet"i de yakından anlamamız kabil olabiliyor.

İnsanlara gönderilen resûllerin İlahî takdire göre sonuncusu olan İslam peygamberi (aleyhi's-salâtu ve's-selâm), yukarda göstermeye çalıştığımız tasnifte ikinci gruba girmektedir. Daha açık bir ifadeyle, başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere, onun hayatı ve gördüğü iş hakkında bize malumat getiren asıl kaynaklar tetkik edildiğinde, kendisi bir yandan insanlar için manevi-ruhi meseleleri halledici İlahî kaide ve emirleri getirmiş ve diğer yandan dünyevî-maddî emirleri tebliğ etmiş ve bu yolda da hadiseler arasına girip bizzat faaliyet göstermiştir. Bunun tabii bir neticesi olarak o, hususi hukuk ve âmme ile ilgili kanunları yürürlüğe sokmuş, devlet bütçesi kurmuş, bir hükûmete sahip olmuş ve teşkil ettiği ordulara kumanda edip bizzat kılıç kuşanmıştır.

İşte bu noktada karşımıza dün var olan ve bugün de mevcut diğer nizamlar arasında İslam'ın sahip olduğu ve Allah'ın kıyamete kadar insanlar arasında hükümfermâ olmasını istediği tezin ne olduğunu araştırmak çıkar. İslam Peygamberi, gerek ferdî-ruhî hayatla ve gerekse içtimai kanunlarla ilgili olsun, insanlar için bir "usve-i hasene"[122]dir. İslam'ın hayat görüşü, kâinat anlayışı ve bir tek Allah'a iman özelliği, gerçek manada öğrenilmek istenirse, bu ölçü dâhilinde, Peygamberin hayat ve faaliyetlerine çok yakından bakmamız icap eder.

Resûlullah, ruhi-manevi âlemde bizzat en ileri noktaya varıp yaratıklar arasında "Allah'a en yakın olma" mertebesine ulaşmasına rağmen bu dünyada güzel kokular sürünmek, saç ve sarığını itina ile düzeltmek ve kılıç tutmaktan da geri kalmamıştır. Dünya hayatının bütün görünüşlerinde kendisine rastladığımız gibi, uhrevî âleme hazırlık mahiyetindeki her nevi ibadet ve taatin içinde de onu görürüz.

Dünya ve âhiret hayatının bu çok yönlü müstesna Resûlü, gerek ferdin ve gerekse milletlerin her iki âlemde de felâh ve refah bulabilmeleri için olanca gayretiyle didinmiş ve bütün insanlığa İslam'ın bu konudaki tezini olanca açıklığıyla izah edebilmek için en "güzel örnek"leri bunları bizzat yaşamak suretiyle vermiş ve fertlerin bu maddi ve manevi hayatlarında, mutlak bir nizam dâhilinde idâme-i hayat edebilmelerini sağlamaya çalışmıştır.

İslam'ın pratik alanda vaz' ettiği esaslar arasında, hem ruhu ve hem bedeni, diğer bir ifadeyle hem madde ve hem de mana âlemini, belli bir muvazene dâhilinde iyilik ve güzelliğe ulaştırma prensibini ve bununla ilgili İlahî emirleri de buluruz. Bu iki ayrı âlemden biri, diğeri lehine kaideten istihkâr edilip hor görülemez.[123] İslam peygamberi, etrafındakileri ister ruhi-manevi, ister dünyevi-maddi ifratlara gitmekten alıkoymak için ayrı ayrı tedbirler almış ve her iki sahanın ihtiyaçlarını karşılayan muvazeneli nizamlar getirmiştir.

RUHÎ-MANEVÎ ALANDAKİ NİZAM

Bu makalenin dar çerçevesi dâhilinde farz olan ve her mü'minin yerine getirmekle mükellef olduğu namaz, oruç, zekât, hac gibi belli dinî vecibelerin tafsilatından bahsedecek değiliz. Bunlar gerek ferdî hayatta ve gerekse içtimai hayatta insana iyi nizamlara sahip olma alışkanlığı ve imkânları getiren müstakil disiplinlerdir. İslam kültürüyle ilgili elemanter bilgiler veren çeşitli eserlerde bunların teferruatına inilmiş ve nasıl olup da ferdî ve içtimai hayatta nizamlar sağladıkları etraflıca gösterilmiş bulunmaktadır. Köyden kente bütün toplumlarda insanların günde beş vakit bir araya gelmeleri ve dağılmaları, oruç ayında bütün bir cemiyetin aynı hislerle yüklenip ruhen gayet hassas bir hâle getirilmeleri ve muayyen bazı davranışlarda bulunma itiyadına kavuşturulmaları, hac mevsimi esnasında kilometrelerce yolun kat edilip yüz binlerce insanın hiç olmazsa bundan böyle, aynı İlahî prensiplere bağlı kalacaklarına dair vicdan rahatlığı içinde Beytullah'ta, Hâkim-i Mutlak önünde yemin edip söz vermeleri (bî'a) ruhi-manevi nizamla ilgili önemli noktalardır.

Bu gibi farz olan ibadetler dışında, ruhi-manevi gelişme ile ilgili olarak Kur'an'da işaret edilmiş öyle yollar vardır ki, bunlara müracaat suretiyle Allah'a yaklaşma imkânları açılmış olur. Âyetler arasında bunların önemine yer yer atıflar vardır ve bunlar umumiyetle "zikr" veya "tesbîh" ıstılahı altında toplanılmışlardır; muayyen bir disiplin dâhilinde gerek cemaat ve gerekse ferden ifa edilirler. Sonradan, "tarikat"lar

[122] Bütün insanlar için taklit edilmeye değer en güzel örnek (bk. K: 33/21).

[123] Ancak istisnaen, bu iki şıktan birini tercih etmek zorunluluğu ile karşı karşıya kalındığında Âhiret'in seçiminin Allah katındaki faziletine işaret olunmuştur.

adıyla anılan bu dinî-içtimaî müessesenin, sırf bedenin geliştirilmesi ve cemiyetin maddi rölantisine fertleri intibak ettirmekle görevli asrımızın "klüp"leriyle mukayese edilmesi isabetli olur, kanaatindeyiz. Bu iki ayrı müesseseden birincisi, ferdin ruhi-manevi alanda kemâle erdirilmesi gayesine yönelmiş ise diğeri sırf cismani-maddi gelişmesini sağlamaya çalışmakla temayüz eder. İslam'ın ilk günlerinden itibaren ortaya çıkmaya başlayan bu "tarikat" müessesesi Hz. Peygamber'den itibaren çeşitli silsileler takip ederek belli ruhanî liderlerin himayesinde günümüze kadar yaşaya gelmişlerdir. İnsanları muayyen bir "kardeşlik" havası içine sokan ve kaideten cemaat halinde, "Allah yolunda" mesafe kat etme gayesi güden bu disiplin kolları, muayyen liderlik silsilelerini takiben Hz. Peygamber'den bilvasıta yetki almış ve "Abdâl", "Avtâd", "Nucebâ" veya sonraları olduğu gibi "Halîfe", "Kutb" gibi adlar taşıyan başkanların himayesinde faaliyet gösteren "ruhi-manevi" nizam muhitleridir. Resûlullah'tan gelen ve onun tavsiye ettiği muhtelif disiplin ve ruh terbiyesi usullerine sahip muhtelif tarikatlar, belli bir hiyerarşi içinde insanlara manevi alanda muayyen bir olgunluk yolu açma imkânına sahip olabilmişlerdir.

Muhtelif tarikat silsilelerinde görüldüğü gibi, Hz. Peygamber'den sonraki ilk halkayı teşkil eden sahabe için yetişme muhiti, Medîne'de tesis edilen ilk câmi-mektep olan "suffa" idi. Burada sayıları bir ara dört yüze varan sahabe, ya Hz. Peygamber'den doğruca veya tevkîl ettiği yetişmiş bir kimse tarafından ruhi - manevi alanda disipline sokulmaya çalışılmıştır. Farz olan günlük ibadetler ve ilim tahsil etmekten ayrı, bu "Tarîkat-ı Muhammediye" yolcuları muayyen bir disiplin altında nefislerine hâkimiyet ve ruhen mükemmelleşmek için çeşitli usullere tabi' tutularak yetiştirilirlerdi. Ruhi-manevi hayatın gerçeklik ve önemine inanmış bu tilmizler, "Suffa"da gece namazı kılarlar, gündüz oruç tutarlar ve diğer muhtelif zühd ve takva icaplarını yerine getirirlerdi. "Bazıları dünya ile ilgili bir tek kelime ağzına almaz, diğer bazıları dünya malı sahibi olmak istemez, bir kısmı asla gülmez ve diğer bir kısmı da her zaman gözü yaşlı ağlardı..."

Yetişebildiği kadar bizzat kendisi, aksi halde yerine bıraktığı seçkin kimseler tarafından yürütülen bu tip disiplin ve ruhi-manevi alandaki nizam talipleri, Medîne'ye vaki sonraki hicretlerle o derece arttı ki, kısa bir müddet sonra Medîne'de yetkili "muallim"ler nezaretinde dokuz kadar ayrı "yetişme" muhiti tesis edildi. Pek tabiidir ki, İslam hâkimiyeti Hicaz ve Hicaz dışına taşıp yayıldığında, bu muayyen "muallim"lerden feyz ve ilim alanlar, Arap yarımadası üzerinde daha başka "muhit"lere de İslam'ın ruhi-manevi nizamını "ilk örnek"e uygun surette ulaştırma işini başardılar.

Ruhî talim ve terbiyede de itidali, "sırâte'l-müstakîm"i elden bırakmamayı telkin eden Hz. Peygamberin şu hareketindeki mana ne kadar derindir: Bir gün Suffa'ya girdiğinde bir kısım topluluk (farz dışındaki nafile) ibadetlerle meşgul, bir başka sahabe topluluğu ise ilim öğrenmekle uğraşmaktaydı. Bu durumu görünce şöyle demiştir: "*Muhakkak ki her iki topluluk da iyi bir şey yapıyor; şu kadar var ki, Allah'tan ibadet yoluyla bir şey dua eden kimselerin bu talep ve isteklerini yerine getirmek tamamen Allah'a ait bir iştir* (Allah'ın arzusuna bağlıdır). *Hâlbuki diğerleri ilim sahibi olurlar ve cehaleti kovarlar. Bana gelince, ben Allah tarafından bir 'muallim' olarak gönderildim*". Bunu söylemesi üzerine Cenâb-ı Resûl ilimle meşgul olan zümrenin arasına girip oturmuştur. Ayrıca kendisi muvazeneli bir ruh nizamı için şu sözüyle de zihinlerde iz bırakmak istemişti: "*Tek bir âlim, şeytana karşı bin zahitten daha mukavimdir.*"

Hz. Peygamberin din ve dünya kendisinde birleştirilmiş resûller kategorisinde olmasına muvazi olarak o, sağlığında memleketin muhtelif bölgelerine göndermiş olduğu temsilcilerini bir yandan "din tebliği", diğer yandan hukuki-siyasi nizamın temin edilmesi işiyle vazifelendirmiştir. Bu "muallim-idareci"lerin muvaffakiyeti, ruh ve maddeden vücuda gelmiş insan tabiatına, bu ikisinden birini diğerine tercih etmeksizin hitap etmesini bilebilmiş olmalarına bağlanabilir; onlar samimiyetle zaten bunun böyle olduğuna önce kendileri inanmışlar ve sonra da etrafındakileri bu yolda inanca sürükleyebilmişlerdir. Tayin edilen "imam"larda toplanan bu "çift yetki" yani hem ruhani ve hem de cismani liderlik, fertlere kısa zamanda "iç devrim" yapma imkânını açtığı gibi, bunun bir muhassalası olarak da idarecilere, mucizevi "içtimai hamleler"i gerçekleştirme kuvvetini vermiştir. Hicretten sonra çok kısa bir zaman içinde, yani daha Halife Osman zamanında bir yandan İspanya'ya diğer yandan Horasan içlerine İslam atlılarının dâhil oluşu ve bu bölgelerin "şirk"ten temizlenişindeki "mucizevî devrim", Hz. Muhammed Mustafa'nın bir Resûl sıfatıyla ruhî olduğu kadar az sonra izahına geçeceğimiz cismani nizama gereken önemi vermiş olmasına da bağlanmalıdır. Onun açtığı bu yolda kıyamet gününe kadar çalışacak temsilcilerin (Abdal, Avtâd ve Nucebâ) geleceği, bir hadis-i şerifte açıkça ifade edilmiştir.

CİSMANİ - MADDİ ALANDAKİ NİZAM

Kıtalar arası sevkulceyş hususunda hiçbir tecrübe ve bilgiye sahip olmadıkları halde, Resûlullah'ın yetiştirmiş olduğu asker ve idarecilerin bir nesil içinde, asırlık tecrübe ve imkânları sinesinde toplamış olan imparatorluklara diz çöktürmüş olmaları onun en azından ruh kadar maddi nizama da gereken önemi vermiş olduğunu bize ispat eder. Mekke'de değilse bile, Hicreti müteakip Medîne'de Hz. Peygamber kendine tabi olanları, dünyevi-maddi alanda da bir nizamlanma fırtınasına uğratmakta gecikmemiştir. Bizzat ferdin kendisini hijyenik öyle bir nizama sokmuştur ki, sonraları mütehassıslar bundan bir "Tıbbu'n-Nebî" ortaya çıkarabilmişlerdir. İçtimai alanda vahye dayanarak birbiri arkasına gerçekleştirdiği inkılâplar, insanlığa bir İslam aile hukuku, miras hukuku, borçlar hukuku ve diğer hukuk dallarını hediye etmiştir. Tamamen müstakil bu nizamlar, bugün yedi yüz milyon Müslümanın içtimai münasebetlerini tanzim etmede berdevamdır. Bunlar arasında hukukun âmme dalı ile ilgili olanı hususi hukuk sahasına kıyasla hiç de ihmal edilmiş değildir. İslam'da belediyecilik ve şehircilik tarihini yazanlar, onun tarafından bizzat tatbikatı ile birlikte ilk tohumları atılan bu sahanın da mükemmel bir şekilde sonraki imam-hukukçular tarafından geliştirilmiş olduğunu bugün görmektedirler.

Bir İslam devletinin ister harb zamanı ister sulh zamanı, müslim veya gayrimüslim, diğer devletlerle olan münasebetlerini nizamlayacak asıl kaideleri bizzat vahye müsteniden vaz' eden odur. Bu alandaki münasebetlerin "hukuka bağlılık" esasları dâhilinde tanzim edilmesi, onun başta gelen arzularındandı. Bir nakle göre kendisi, vefatına yakın günlerde, muahede ile İslam devletinin himayesi altına girmiş kitaplı dinlere mensup tebea (ehl-i zimmet)'nın muayyen haklarının korunmasını etrafındakilerden ısrarla istemiş ve bunu hatırlatmak

için "**zimmetî... zimmetî...**" diye sık sık tekrarda bulunmuştur.

Maddi-hukuki alanda, onun hassasiyetle üzerinde durduğu konulardan biri, ister askerî, ister mülkî, ister kazaî veya malî olsun, idarecilerin ve hükûmet edenlerin mutlaka esasları evvelden belli hukuk kaideleri çerçevesinde icraatta bulunmaları idi. Onun bu hassasiyeti, günümüzün "hukuka bağlı devlet" idealinin tâ kendisidir. Hicreti müteakip Medîne'de, din tefrik etmeksizin meydana getirdiği camiaya "Ümmet" adını vermek suretiyle de o, bütün millet ve devletleri içinde toplayan bir "Dünya Devleti"nin temel mefhumunu bize tanıtmış olmuyor mu? Peygamber Efendimizin bi'seti ile bütün dünya insanları onun ümmeti[124] hâline geldi. Yalnız şu kadar var ki, onun risaletini tasdik edenlere ümmet-i icabet, inkâr edenlere ise ümmet-i davet ismi verildi. Dîni ve kültürü ile bir bütün manzarasındaki Avrupa'nın bile bugün hâlâ "tek bir devlet" hâline inkılâp edememesi karşısında onun bizzat yaşadığı ve kendi hayatında esasen gerçekleştirmiş olduğu bu âmme hukuku inkılâzı önünde ne kadar tazimle eğilsek azdır.

Misal kabilinden yukarıda gösterdiğimiz onun maddi alanda gerçekleştirdiği bu nizamlar, İslam Dîni'nin ana yapısı itibariyle, asla nihai gaye olamazlar. Onun getirdiği Kur'an-ı Kerim'de buna muhtelif işaretler vardır. Bunlara göre asıl hedef, insanı ruhi-manevi alanda nizamlamak ve ebediyet hayatına hazırlamaktır. Bir insan ömrü için fani olan şu dünya hayatı ise insanlar için âhirete bir merdiven vazifesi görecektir. İyi nizamlanmış ferdî ve içtimaî maddi bir hayat ise, âhiret hayatının teminatı olacak, Allah huzuruna hesabı sorulacak bir insan hakkı olmaksızın ulaşmaya vesile teşkil edecektir.

İşte bir yandan hukukullâha (ruhi-manevi hayat), diğer yandan da insanların hukukuna (cismani-maddi hayat) verilen önem ve bunlar arasında kurulması istenen dengeli bir tatbikat, Resûlullah'ın yeryüzünde kurmakla vazifelendirildiği nizamın birbirinden ayrılmaz ve kendilerinden vazgeçilmez iki yüzünü teşkil etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed İbn-i Hanbel, c. 5, s. 366; c. 1, s. 112; c. 6, s. 316.

Ebû Dâvûd, Kitâbu'l-Mehdî, Bâb: 1.

Hamîdullah, M., İslam Peygamberi, c. I-II, İstanbul 1966-69; İslam'a Giriş, İstanbul 1965; Hz. Peygamberin Savaşları, İstanbul 1962.

İbn-i Sa'd, Kitâbu't-Tabakât, Leyden 1917 (c. 1).

Süyûtî, el-Haberu'd-Dâl alâ Vücûdi'l-Qutb ve'l-Evtâd ve'n-Nucebâ ve'l-Abdâl (El yazması: Kahire, VII, 188, 406; Qavala, I, 231; Patna, II, 400/2571, 31, 403/2472, 1 ve ayrıca bk. Brockelmann, GAL, II, 156 ve s. II, 195/266).

Tuğ, S., İslam Ülkelerinde Anayasa Hareketleri, İstanbul 1969 (Giriş Bölümü); İslam Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara 1963.

[124] Peygamber Efendimizin bi'seti ile bütün dünya insanları onun ümmeti hâline geldi. Yalnız şu kadar var ki, onun risaletini tasdik edenlere ümmet-i icabet, inkâr edenlere ise ümmet-i dâvet ismi verildi.

PEYGAMBERİMİZ VE SÜNNETİNİN TEŞRİÎ DEĞERİ

Doç. Dr. Talât KOÇYİĞİT

Tabii zenginlik kaynaklarından mahrum olan, geçimlerini temin edecek zirai imkânları da bulunmayan ülkeler milletlerinin, hayatlarını çok defa göçebelikle idame ettirdikleri, tarihte örneğine pek çok rastlanan olaylardandır. Suyun azlığı, geçim yollarının temininde karşılaştıkları çeşitli sıkıntıların başlıca kaynağını teşkil eder. Böyle durumlarda, halkın okuma ve yazmaya karşı ilgisiz kalması, yahut maişet darlığında kültürel faaliyetlere zaman ayıramaması gayet tabiidir. Bunun neticesi olarak halka ârız olan kültür azlığı, yahut daha açık ifade ile cehalet, açlık mücadelesinde onun rehberi olursa, gayr-i meşru kazanç yolları revaç bulur; yağma ve çapulculuk, hırsızlık ve gasp ile birlikte her türlü ahlâk dışı davranış, cemiyetin günlük yaşayışı içinde meşruiyet kazanır.

Yüz binlerce kilometrekarelik kum çölü üzerinde göçebe hayatı yaşayan, her biri müstakil bir reislik altında yüzlerce kabileden teşekkül eden Arapların, İslam'a takaddüm eden devirlerde sürdürmeye çalıştıkları hayat tarzı bunun tipik örneklerinden birini teşkil eder. Çölün sert ve şiddetli iklimine göğüs germek zorunda kalan fakir bâdiye Arabının sadece karın doyurmak endişesi içinde bulunuşu, bütün düşünce ve davranışlarını bu gayenin tahakkuku yönünde tanzimine sebep olmuş, bunun dışında hiçbir değer onun zihnini meşgul etmemiştir. Kabileler arasındaki devamlı baskınlar, yağmalar, birbirlerinin ticaret kervanlarını vurmalar, açlık mücadelesinde tabii görülen hadiselerden sayılmış; bunlara muvazi olarak değerini kaybeden ahlâk mefhumu, her şeye rağmen tefahürü elden bırakmayan İslam öncesi bâdiye Arabına cahilî damgasının vurulmasında başlıca âmil olmuştur.

Bu yaşayış içerisinde hayatını idame ettirmeye çalışan bâdiye Arabı, belirli bir disiplin altında kendisini terbiye edecek, hayatına belirli bir nizam verecek dinî bir sistemden de mahrumdu. Zaten bu devirde Arabistan, müşrik Araplarla Mecusilerin, Sâbiîlerin, Yahudi ve Hıristiyanların meskûn bulunduğu, çeşitli inanç ve itikatların birbirleriyle şiddetli mücadeleye giriştiği bir ülke idi; fakat bu çeşit mücadeleler, bâdiye Arabını, kendi aralarında açlığın tevlid ettiği mücadele kadar ilgilendirmiyordu.

Şuna da işaret etmek gerekir ki, İslamiyet'in zuhur ettiği asırlarda bütün dünya fesad içerisinde yüzüyordu. Romalıların hâkim olduğu Hıristiyan dünyasında, kiliseye kadar yayılmış olan rüşvet, mefsedet ve her türlü rezilet, fıtraten bazı ahlâk ve fazilet üstünlüklerine sahip olan ve onları hayat mücadelesinde muhafaza etmeye çalışan Araplarla kıyas edilemeyecek bir derecede idi. Büyük bir devlete sahip olan Mecusi Fürslerin durumları da Hıristiyanlardan farklı değildi. Bu durum, âlemlerin rabbi olan Allahu Teâlâ'nın Âdemoğullarını yeniden terbiye etmek için va'dettiği bir peygamberin gönderilmesini zaruri kılacak bir manzara arz ediyordu. Bu peygamber, "Onlara iyiliği emredip kötülükten nehyedecekti; temiz ve iyi olan şeyleri helâl, kötü ve çirkin olan şeyleri de haram kılacaktı"[125]; "Onlara doğru yolu gösteren bir şahit ve bir müjdeci; kötü ve eğri yolun encamından korkutucu; ve netice itibariyle dalâlet içerisinde yüzen insanlığı Allah'ın yoluna davet eden ışık saçıcı bir güneş"[126] ve "Bütün âlemlere bir rahmet olacaktı."[127]

Va'dedilen bu peygamber, Miladi 6'ncı asrın ikinci yarısında viladetiyle dünyayı nura gark etti. Allahu Teâlâ onu, bazı örf ve âdetleri, putlara tapmaları ve taşları takdis etmeleri yönünden sair Arap kabileleri gibi müşrik atalarının yolunda giden ve dalâlet içinde bulunan, buna rağmen Arap kavminin mürüvvet, şecaat, kerem ve vefa gibi üstün ahlâk ve fazilet vasıflarıyla şöhret kazanan Kureyş kabilesi içinden seçmişti. Allahu Teâlâ onu, kâmilen ahlâk olan İslam'ın tebliğine memur etmiş, mahlûkatı arasında en büyük şerefi bahşettiği insanın dalâlet içerisinde sürünmesine rıza göstermeyerek, rahmet kapılarını, o yüce varlığın şerefine bir kere daha açmıştır. Hz. Peygamberin tebliği ile memur edildiği İslamiyet, Hak Dînin bir ve Allahu Teâlâ'nın vahyinden ibaret olduğunu beyan ederek geldi. Yirmi iki sene ve birkaç ay devam eden bu vahiy neticesinde, insanlara hidayet yolunu gösteren, onları zulmetten nura çıkaran, mislini getirmekten insanoğlunu aciz bırakan ve getirdiği hükümlerle İslamiyet'in ilk mühim kaynağını teşkil eden Kur'an-ı Kerim'in nüzulü tamamlanmış ve din ikmal edilmiş oluyordu.

Hz. Peygamberin, kendisine gönderilen vahiyler karşısındaki başlıca görevi, bu vahiylerin insanlara tebliği olmuştur; çünkü tebliğ, risaletin başta gelen şartlarındandır:

﴿يَآ أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا
بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ ...﴾

"Ey Peygamber, Rabbin tarafından sana inzal olunanı tebliğ et; eğer bunu yapmazsan risaletini ifa etmemiş olursun."[128]

Bununla beraber, Hz. Peygamberin görevi, yalnız kendisine inzal olunanı tebliğ etmekten ibaret kalmamış, Allahu Teâlâ ona, Kur'an-ı Kerim'i beyan etmek görevini de in'âm etmiştir:

---

[125] A'râf Sûresi, Âyet: 156.
[126] Ahzâb Sûresi, Âyet: 46.
[127] Enbiyâ Sûresi, Âyet: 107.
[128] Mâide Sûresi, Âyet: 70.

﴿... وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

"Sana Zikr (Kur'an)'ı inzal ettik ki, insanlara, kendilerine ne indirildiğini beyan edesin; ve ola ki onlar da düşünürler."[129]

﴿وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

"Biz sana Kitâb'ı, ancak insanların ihtilaf ettikleri şeyleri onlara beyan etmek ve inanan kimselere de hidayet ve rahmet olmak üzere gönderdik."[130]

Şüphe yoktur ki Kur'an-ı Kerim, Allah indinden gelmiş olması ve delâletinin kat'î bulunması dolayısıyla ittiba'ı herkese vacip olan bir kitaptır. Bununla beraber, getirmiş olduğu hükümlerin çoğu cüz'î değil küllîdir; tafsili değil icmalidir. Bazısı muhtasar, bazısı da müşkildir. Hâlbuki ittiba, Allahu Teâlâ'nın, kitâbında murâd ettiği mananın iyice anlaşılması ve bilinmesiyle mümkün olur. Bu ise, mücmel ve muhtasarının tafsil, müşkilinin beyan edilmesine bağlıdır. Bu sebeple Allahu Teâlâ, tebliğe memur ettiği peygamberine, Kur'an-ı Kerim'i beyan etmesini buyurmuş ve yukarıda zikrettiğimiz âyetlerde de görüldüğü gibi, "*Sana Kur'an'ı, insanlara beyan edesin diye gönderdik.*" demiştir.

O halde, Hz. Peygamberin Kur'an âyetlerini beyan etmesi, onun peygamberlik görevlerinden biri ve Rabbinden gelen açık bir emre istinad etmesi dolayısıyla en mühimidir. Hz. Peygamber, bu açık emre istinaden Kur'an-ı Kerim'i beyan etmiş, lüzumlu görülen her meseleyi Müslümanlara açıklamıştır. Hz. Peygamberin Kur'an âyetlerini beyanı, bazen kitâbın nassına uygun olarak tezahür etmiş ve bu suretle Kur'an nassı beyan ile teyit ve takviye olunmuştur. Mesela Kur'an-ı Kerim'de abdestle ilgili olarak şu âyet vârid olmuştur:

﴿يَٓا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ...﴾

"Ey iman edenler! Namaza kalktığınız zaman yüzünüzü ve dirseklerinize kadar ellerinizi yıkayın; başınızı meshedin; ayaklarınızı da topuklarınıza kadar yıkayın."[131]

Bu âyet, abdestsiz olan bir kimsenin, abdest almadıkça namaz kılmaması lazım geldiğini ortaya koymuştur. Hz. Peygamberden Ebû Hureyre tarîkıyla rivayet edilen bir hadis ise, zikrettiğimiz bu âyeti teyit mahiyetinde beyan etmiştir:

﴿لَا تُقْبَلُ صَلَاةُ مَنْ أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ﴾

"Abdestini bozan kimse (yeniden) abdest almadıkça namazı kabûl olunmaz."[132]

Keza Kur'an-ı Kerim'de şu ayetler varid olmuştur:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا﴾

"Mü'minler, o kimselerdir ki, Allah'a ve Resûlü'ne iman ettiler; sonra şüpheye de düşmediler."[133]

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَاٰتُوا الزَّكَاةَ...﴾

[129] Nahl Sûresi, Âyet: 44.
[130] Nahl Sûresi, Âyet: 64.
[131] Mâide Sûresi, Âyet: 6.
[132] Buhârî, Sahîh, I. 43.
[133] Hucurât Sûresi, Âyet: 15.

“Namazı kılın ve zekâtı verin.”[134]

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

“Ey iman edenler! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı; ola ki ittika edesiniz.”[135]

﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ...﴾

“Oraya yol bulabilen insanın Kâ’be’yi haccetmesi, onun üzerine Allah için borçtur.”[136]

Kur’an-ı Kerim’in muhtelif sûrelerinde yer alan bu âyetlerle İslam Dîni’nin esası vaz’olunmuştur. Hz. Peygamber ise, bu Kur’an nasslarını şu hadisiyle beyan buyurmuştur:

«بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ، شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ»

“İslam beş temel üzerine bina kılınmıştır: Allah’tan başka İlâh olmadığına ve Muhammed’in O’nun Resûlü olduğuna şehâdet etmek; namaz kılmak; zekât vermek; haccetmek; ve Ramazan orucunu tutmak.”[137]

Hz. Peygamber, Kur’an nasslarını teyit ve takviye eder mahiyetteki bu beyanı yanında, Kur’an-ı Kerim’in mücmel ve gayr-i mufassal olan âyetlerini de beyan, tafsil ve tavzih etmiştir.

Yukarıda abdestle ilgili olarak zikrettiğimiz âyet-i kerîmeyi burada da misal olarak zikredebiliriz.

Âyette وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ “*Ellerinizi dirseklere kadar yıkayın*” ve وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ “*Ayaklarınızı da topuklarınıza kadar yıkayın.*” ibareleri yer almıştır. Ancak bu ibarelerdeki “إلى” “*ilâ*” harfi, Arapçada hududa, gaye ve intihaya delâlet eden bir manada kullanıldığı gibi “مع” “*ma’a*” yani “... ile beraber” manasında da kullanılmıştır. Buna göre “ellerinizi dirseklerinize kadar” yahut “ayaklarınızı topuklarınıza kadar yıkayın” denildiği zaman, abdest alırken yıkanması icap eden uzuvlara dirsek ve topuklar dâhil midir, yoksa bunlar hariç, oralara kadar olan kısımların mı yıkanması lâzımdır? Hz. Peygamber, her iki manaya gelmesi muhtemel olan bu hususu وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ “*Vay* (şu abdest sırasında yıkanmayan) *ayak arkalarının ateşten hâline.*”[138] buyurmak suretiyle müşkili beyan etmiştir.

Kur’an-ı Kerim’de, namaz, zekât, hac gibi ibadâta, muamelâta, ukûbâta, şahsî ve medenî ahvâle ait birçok mücmel âyet vârid olmuştur. Mesela;

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

“Namaz, muayyen vakitlerde olmak üzere mü’minlere farz kılınmıştır.”[139]

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَاٰتُوا الزَّكَاةَ﴾

“Namazı kılın ve zekâtı verin.”[140]

[134] Nûr Sûresi, Âyet: 56.
[135] Bakara Sûresi, Âyet: 182.
[136] Âl-i İmrân Sûresi, Âyet: 97.
[137] Buhârî, Sahîh, I. 8.
[138] Müslim, Sahîh, Kitâbu’t-Tahâra, Hadîs No. 25.
[139] Nisâ Sûresi, Âyet: 103.
[140] Bakara Sûresi, Âyet: 43.

﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ﴾

"Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın."[141]

Ancak bu âyetlerde namazın adetleri, rik'atleri, vakitleri, farz ve sünnetleri; zekâtın miktarı, cinsi, zamanı; haccın ve umrenin erkânı, şekli, kısacası, nasıl hac yapılacağı açıklanmamıştır. Fakat Hz. Peygamber, tereddüde mahal kalmayacak bir şekilde bunların hepsini beyan etmiştir.

Hz. Peygamberin Kur'an-ı Kerim'i beyanlarının diğer bir yönü de, Kur'an'da nassı bulunmayan meselelerde hüküm vaz'etmesi ve bu hükümlerin kitap üzerinde zâid bir mahiyet arz etmesidir. Mesela, Allahu Teâlâ, yukarıda zikrettiğimiz abdest âyetiyle bütün uzuvların yıkanmasını emretmiş, keza Hz. Peygamber, aynı hususu te'yîden beyan buyurmuştur. Bununla beraber Kur'an-ı Kerim'de nassı bulunmayan mes üzerine mesh, yine Hz. Peygamberin bu konu ile ilgili beyanları arasında yer almıştır. Şâfiî'nin İbn-i Ömer tarîkı ile rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber, erkek veya kadın, hür veya köle, bütün Müslümanlara Ramazan ayında fıtr olarak bir ölçü hurma veya arpa tasadduk etmeyi farz kılmıştır.[142] Kur'an-ı Kerim'de sadaka-i fıtr (fitre) ile ilgili herhangi bir nass vârid olmamıştır.

Yukarıdan beri zikrettiğimiz bu birkaç misal açıkça göstermiştir ki, Hz. Peygamber, Rabbinden gelen emre ittiba ederek Kur'an-ı Kerim'i beyan buyurmuş ve onun beyanlarıyla İslam şeriatı tamam olmuştur. Hz. Peygamberin Kur'an âyetlerini beyanı, tavzih veya tafsili, ya sözle, ya fiille, yahut da her ikisi ile birlikte olmuş, mesela namazla ilgili;

«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي»

"Benim namaz kıldığım gibi kılın."

buyurmuştur. Eğer onun söz ve fiillerinin hepsine birden **Sünnet** lafzını ıtlak edecek olursak, Kur'an-ı Kerim'in, Hz. Peygamberin sünnetiyle beyan, tavzih veya tafsil olunduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır. İşte bu sebepledir ki, Hz. Peygamberin sünneti, İslam Dîni'nin Kur'an-ı Kerim'den sonra yer alan, fakat getirdiği emir ve nehiylere ittiba ve itaat yönünden Kur'an-ı Kerim'le aynı seviyede bulunan temel kaynağı olmuştur. Hz. Peygamberin sünneti, İslam teşriinin aslıdır. Bu aslı, merci olarak kabûl etmeyen veya yalnız Kur'an-ı Kerim'i dînin aslı olarak gören ve onunla iktifa edilmesi lazım geldiğini ileri süren kimse, mü'min vasfını kaybeder; çünkü Sünnete ittiba ve itaat, Allahu Teâlâ'nın, Kur'an-ı Kerim'de sık sık tekerrür eden ve Resûlullah (s.a.s.)'a ittiba ve itaatla ilgili olarak gelen emirleri içinde mündemiçtir:

﴿أَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾

"Allah'a ve Resûl'e itaat edin; eğer yüz çevirirseniz, muhakkak ki Allah kâfirleri sevmez."[143]

﴿أَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

"Allah'a ve Resûl'e itaat edin ki rahmet olunasınız."[144]

﴿أَطِيعُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ
فِى شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ...﴾

"Allah'a itaat edin; Resûl'e ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin. Eğer bir şeyde ihtilafa düşerseniz ihtilafınızı Allah'a ve Resûl'e döndürün (onların hakemliğine başvurun). Eğer Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsanız."[145]

---

[141] Bakara Sûresi, Âyet: 196.
[142] Şâfiî, Kitâbu'l-Umm, II. 55.
[143] Âl-i İmrân Sûresi, Âyet: 32.
[144] Nisâ Sûresi, Âyet: 69.
[145] Nisâ Sûresi, Âyet: 59.

Allah'a ve Hz. Peygamber'e itaat, onların emir ve nehiylerine ittiba, ancak Allah'a ve âhiret gününe iman etmekle mümkündür. İtaatin husulü, imanın vücuduna bağlıdır: İman yoksa itaat da yoktur.

Bu âyet-i kerîmelerde Hz. Peygamber'e itaatin vücûbu, Allahu Teâlâ'ya itaatin vücûbu ile birlikte zikredilmiş, her iki vücub arasında derece yönünden herhangi bir tefrik yapılmamıştır. Bununla beraber, Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed (s.a.s.), O'nun kulu ve Resûlü'dür. Hz. Peygamber'e itaat, O'nun emir ve nehiylerine tabi' olmayı gerektirir. Allahu Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'inde bu hususu da şu açık emirle beyan buyurmuştur:

﴿وَمَا اٰتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾

"Peygamber size her ne getirmişse alın; neden nehyetmişse sakının."[146]

Hz. Peygamberin emir ve nehiylerine ittibada insanlar için mutlak bir kurtuluş vardır. Çünkü o, Kur'an-ı Kerim'in de şehâdet ettiği gibi:

﴿يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾

"İnsanlara ma'rûfu emreder, münkerden nehyeyler."[147]

Çünkü;

«أَلَا إِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلُ الَّذِى
حَرَّمَ اللّٰهُ»

"O, her neyi haram kılmışsa, tıpkı Allah'ın haram kıldığı şey gibidir."[148]

İşte bu hasletleri dolayısıyladır ki Allahu Teâlâ onun hakkında,

﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِى إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾

"Muhakkak sen (insanları) dosdoğru yola, Allah'ın yoluna yöneltirsin"[149] *buyurmuştur.*

Öyle zannediyoruz ki, akıl ve insaf sahibi her insan, Allahu Teâlâ'nın Hz. Peygamber hakkındaki bu açık ve kesin şehâdeti içerisinde Kur'an-ı Kerim'in ve Sünnet-i Şerîfe'nin de mündemiç bulunduğunu ve Hz. Peygamberin ancak bunlar vasıtasıyla insanları dosdoğru yola, Allah'ın yoluna yönelttiğini anlamış olacaktır.

İttiba ve itaat yönünden Sünnet'in Kur'an-ı Kerim'in yanında yer aldığı ve Allahu Teâlâ'nın yine Hz. Peygamber hakkında;

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى، إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾

"O kendi heva ve hevesinden konuşmaz. (Ondan her ne sâdır olmuşsa) bu, kendisine vahyolunan vahiyden başka bir şey değildir."[150]

kavl-i şerîfi ile şehâdette bulunduğu nazar-ı dikkate alınacak olursa Sünnetin de Kur'an-ı Kerim gibi, vahiy mahsulü olduğu kolayca anlaşılır.

Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Peygamberin hadisleri arasında bu hususu teyit eden başka deliller de vardır. Mesela, Allahu Teâlâ, Kitâb-ı Mübîninde, dinlerinin ahkamını halka öğretmesi için Hz. Peygamber'e Kitab ve Hikmet verildiğini beyan ederek şöyle buyurmuştur:

﴿لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو

---

[146] Haşr Sûresi, Âyet: 7.
[147] A'râf Sûresi, Âyet: 156.
[148] İbn-i Abdi'l-Berr, Câmi Beyâni'l-İlm, II. 190.
[149] Şûrâ Sûresi, Âyet: 52-53.
[150] Necm Sûresi, Âyet: 3.

عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ
قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾

“Allah, onların içinden kendilerine âyetlerini okur, onları tertemiz yapar, onlara Kitab ve Hikmet’i öğretir bir peygamber göndermekle mü’minlere in’âmda bulundu. Hâlbuki onlar, daha önce apaçık bir dalâlet içinde idiler.”[151]

Bütün ulema ve muhakkikler, Hikmet’in Kur’an-ı Kerim’den başka bir şey olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir. Bu, Allahu Teâlâ’nın Hz. Peygamber’e in’âm ettiği din esrarı ve şeriat ahkâmı ile ilgili bir ilimdir ki, ulemaya göre Sünnet’ten başka bir şey değildir.

Nitekim Şâfiî, bu âyet-i kerîme hakkında şu açıklamayı yapmıştır:

“Allahu Teâlâ önce Kitâb’ı zikretti; bu Kur’an’dır. Sonra da Hikmet’i zikretti; bu da, Kur’an ilmine vakıf kimselerden öğrendiğime göre Resûlullah (s.a.s.)’ın sünnetidir. Bu beyan, Allahu Teâlâ’nın murad ettiği manaya uygundur. Çünkü önce Kur’an zikredilmiş, onu Hikmet takip etmiştir. Burada, Hikmet’in, Resûlullah (s.a.s.)’ın sünnetinden başka bir şey olmadığı aşikârdır. Zira Kitâb’ın yanında ve onunla birlikte zikredilmiştir. Allahu Teâlâ, Peygamber’e itaati ve onun emirlerine ittibaı farz kılmıştır. Bu farziyyet, yalnız Hz. Peygamberin tebliğ ettiği Kur’an-ı Kerim için değil, fakat hem Kur’an hem de Sünnet içindir. Allahu Teâlâ’nın, Hz. Peygambere imanı, kendisine imana makrûn olarak beyan buyurması dolayısıyla bunun böyle olması zaruridir.”[152]

Şafiî’nin bu açıklamasından anlaşılıyor ki, Hz. Peygamberin Kur’an-ı Kerim yanında Müslümanlara talim ettiği Hikmet, Sünnet’ten başka bir şey değildir ve kelimenin kitap lafzına atfedilmesi de, bunun böyle olmasını iktiza eder. Ebû Dâvud tarafından rivayet edilen bir hadis de, bu manayı teyit eder mahiyettedir. Hz. Peygamber, bu hadisinde şöyle buyurmuştur:

«أَلَا إِنِّى أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ»

“Bana, Kitab ve bir de onunla birlikte onun gibisi verildi.”[153]

Hassân İbn-i Atıyye’den rivayet edilmiştir:

«كَانَ الْوَحْيُ يَنْزِلُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَحْضُرُهُ
جَبْرِيلُ بِالسُّنَّةِ الَّتِى تُفَسِّرُ ذٰلِكَ»

“Hz. Peygamber’e vahiy gelirken, Cibrîl (a.s.), onu tefsir eden Sünnet’i de getirirdi.”[154]

Zikrettiğimiz bütün bu deliller, Sünnet’in İslam Dîni’ndeki yerini ve değerini açık bir şekilde ortaya koymuş bulunmaktadır. Bu değer, sahabe devrinden itibaren asırlar boyunca Müslümanlar tarafından gerektiği şekilde takdir olunmuş ve Sünnet, hüküm istimdad ve istinbatlarında, Kur’an-ı Kerim’le birlikte, İslam teşrîinin daima müracaat olunan ana kaynaklarından biri sayılmıştır.

[151] ÂI-i İmrân Sûresi, Âyet: 164.
[152] Şafiî, Risâle, s. 78.
[153] Ebû Dâvud, Sünen, II. 505 (Sünnetin lüzûmu bâbı).
[154] İbn-i Abdi’l-Berr, Câmi Beyâni’l-İlm, II. 191.

HÂTEMÜ'L-ENBİYÂ EFENDİMİZ

Mahir İZ

Cenâb-ı Hakk'ın Kur'an-ı Kerim'inde, âlemlere rahmet olarak gönderildiği beyan buyurulan[155] Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) Efendimizin, içinde bulunduğumuz 1390 Hicrî yılının Rebîü'l-Evvel'inde şu varlık âlemine teşriflerinin yıldönümü olması münasebetiyle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çıkarmakta bulunduğu derginin özel sayısı için hazırlanan makaleler arasında benim de bir yazımın bulunması tensip edildiğinden bu husustaki aczimi önceden itiraf ederek söze başlamak isterim.

Daha evvel gelen dinlerin mensupları, peygamberlerini tanrılaştırdıkları[156] için, Cenâb-ı Hak muhafazasını taahhüt ettiği[157] Kur'an-ı Kerim'inde bilhassa Müslümanların bu noktayı göz önünde bulundurmaları için;

"*Ey Muhammed! Sen onlara de ki: Ben ancak sizin gibi bir insanım. Hak'tan bana vahiy olunan hükümleri tebliğ eylerim.*"[158] mealindeki âyet-i kerîme ile, ve;

"*Muhammed bir elçiden başka bir şey değildir, ondan evvel de peygamberler gelmiştir.*"[159] nass-ı celîli ile de kendilerinin Kureyş kabilesinin Hâşimî kolundan risalet vazifesiyle seçilmiş mümtaz bir insan olduğunu açıkça beyan buyurmuştur.

Bu mukaddimeye şu noktadan lüzum görüyorum: Asırlar boyu Müslümanlar arasında tabii olarak devam eden Resûl-i Müctebâ Muhammed Mustafa (s.a.s.) muhabbeti vecd ve heyecân-ı dînî sâikasıyla bazı kalplerde aşk ve cezbe hâlini almış ve bunu söz ve yazıyla dile getirmişlerdir. Bu şuur altı yüksek cezbenin imana halel verecek bir tecellisini görmekteyiz. Bu söz ve yazılar hiçbir kötü maksat, yani Dîn-i İslam'a rahne açmak gibi korkunç, gizli emellerle olmayıp derin bir safvet-i dervîşâne ile söylenmiş ve yazılmış olsa da yine ayağın kayacağı bir tehlike olmak endişesinden kurtulamaz. Mesela;

Ahad Ahmed'dürür, kim-mim eder fark,
Bütün âlem o mîm içre olur gark.

Ahad, yani Allah, Ahmed'dir, yahut onda tecelli etmiştir. Aralarda bir mim farkı vardır ki, bütün kâinat o mîm'in mahsulüdür. Bu beyt İran mutasavvıflarından bir şairin şu beytinden tercüme edilmiş olacak:

«زاحمدتا إحديك ميم فرقست
همه عالم درين يك ميم غرقست»

"Ahmed ile Ahad arasında bir mîm farkı vardır. Bütün âlem bu mîm'e gark olmuştur."

Vaktiyle bu Fârisî beyti okuduğum zaman bu mîm'in ne olduğunu merak etmiş, tanıdığım erbâb-ı kemâlden istîzahda bulunmuştum; tatminkâr bir cevap alamadım. Edremit'te vazife ile bulunduğum zamanlar, "Civardaki Zeytinli köyünde Fevzi Efendi vardır, Bektaşi canlarından okumuş bir şairdir. Bir kere de onunla görüşseniz!" dediler. Bir gün ziyaret ettim, mütalaalı şair bir zat idi. Şöyle bir tevcihte bulundu:

«كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَوْجَدْتُ الْخَلْقَ لِأُعْرَفَ»

"O mîm muhabbetin mîm'idir. Hadîs-i Kudsîsine işarettir." dediler.

Hemen her okur-yazarın bildiği hadis diye şöhret bulan bu söz, büyük mutasavvıflarımızdan Rûhu'l-Beyân tefsirinin ve 160 küsur eserin sahibi allâme Bursalı İsmail Hakkı merhum, "Kenz-i Mahfî" adlı müstakil bir eserde, bu sözü muhaddislerce hadis olarak kabûl edilmediğini beyan ettikten sonra, mükâşefe yoluyla hadis olduğu sabittir, der. Ulema arasında keşif, esbâb-ı ilimden olmadığına göre ihticâcı mümkün saymazlar. Buna benzer edebiyât-ı sûfiyyede, birçok ebyâta tesadüf edilmiştir. Bu mefhum muhtelif şekillerde işlenmiştir.

Vaktiyle Muallim Naci merhum, gazetesinde bir "Na't" müsabakası açmıştı. Birçok şair iştirak etti. Tetkik encümeni neticede "Bir Muhammedî" imzasıyla Mirsad'da neşredilen na'ta birinciliği tanıdı. Bir zaman sonra na'tın Naci tarafından müstear isimle yazıldığı anlaşıldı. O na'tın içinde mesela;

---

1 وَمَّا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

[156] وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ ... إلخ.

[157] إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

[158] أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّى - قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ

[159] وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ

Cemâli nûr-i veçhu'llah içün burhân-ı evveldir.
Makali her dil-i âgâh içün Kur'an-ı sânîdir.

Ve:

Anın isrinde âsâr-ı bekaa hissetmesem derdim.
Bekaanın nâmı vardır âlem-i bâkî de fânîdir.

gibi Resûlullah'a karşı izhar edilen mahabbetin iman çerçevesini zedelemek tarzındaki endişeler uzak değildir. Merhum üstâdımız Ferid Kam'ın bir na't-ı şerîfinde;

Sen ol âyîne-i ma'nâ nümâ-yi zât-ı vahdetsin.
Görür Mevlâ'yı sende çeşm-i bînâ yâ Resûla'llâh.

Ve:

İzâfiyyâta aslâ kalb-i hak-bîn iltifât etmez.
Senin zâtında "gûyâ" Hak Teâlâ yâ Resûla'llâh.

ve emsali coşkunluklara rastlanır. Vâkıa bir kısmına te'vîl yolu belki bulunabilir. Fakat te'vîle mantıkî imkân bulunmayan yerler halk için mezlaka-i akdâm olur.

Mesela; Naci'nin "Mekaali her dil-i âgâh için Kur'an-ı sânîdir." mısraı,

"*O, kendiliğinden konuşmamaktadır. Onun konuşması ancak, bildirilen bir vahiy iledir.*"[160] âyet-i kerîmesiyle kolaylıkla te'vîl vechi bulursa da Kur'an olmayan ahâdîs-i şerîfe, "Mekaali" kelimesinin içinde mündemiç bulunduğuna göre yine sakıncadan hâlî değildir.

Kezâ Ferid Bey merhumun;

"Senin zatında gûyâ Hak Teâlâ yâ Resûla'llâh." mısraındaki gûyâ kelimesinde tevriye vardır. Bildiğimiz ve Türkçede kullandığımız sanki manasındaki gûyâ ile Farsçada güften mastarından söyleyici manasını ifade eden (gûyâ) mefhumunu kastederek tehlike bertaraf edilmek istense de, erbâb-ı takva böyle söylentilerden şiddetle girîzândır.

Biz Kur'an-ı Kerim'in tavsîf buyurduğu Resûlullah'a kendimizden sıfatlar izâfe etmeye kalkarsak birtakım tehlikeli kanaatlere yol açmış oluruz.

Kur'an-ı Kerim, bize Efendimizin "Üsve-i Hasene" en güzel örnek[161] olduğunu beyan buyurmuş ve ona inanmamız istenmiştir. Allah, risâlet vazifesini hakkıyla ifa ettiği için kendisine lütuf ve rahmet ettiği meleklerin de bu hususta niyazda bulunduğunu, bütün iman edenlerin de makam-ı şükranda kendilerine salât-ü selâm etmelerini ferman buyurmuştur.[162]

Hülasa, Kur'an-ı Kerim'e nazaran Hâlık ve mahlûk mefhumlarını göz önünden ayırmayarak eşref-i mahlûkatın ser-efrâz-ı güzîni İmâm-ı Enbiyâ Efendimize hürmet ve mahabbetimizi yalnız elfâz-ı mübeccele ile değil, ef'âl-i mesnûne ile göstermek ve ona layık ümmetin efradı arasına bi-hakkın katılmakla mümkündür.

Velâdet-i Nebeviyye yıldönümü dolayısıyla yayımlanacak derginin fevkalâde nüshasına Sîyer âlimlerimiz tarafından bütün cepheleriyle hüviyyet-i Muhammediyyeleri tasvir edileceğinden sözü zühd ve takvalarına getirelim.

Lisan erbabınca ma'lûmdur ki, Arapçada "Zühd" kelimesi (min) ve (an) harf-i cerleriyle mütebâyin manaya gelir. Ve tasavvufta kullanılan zühd manasıyla ilgisi yoktur. Tasavvuf ıstılahında zühd kelimesi, eslâfın vaz' ettiği manadan uzaklaşarak âdeta ruhbâniyyet manasına yakın bir anlama sevk edilmiştir. İslam'da Rehbâniyyet manasına zühd yoktur. Yani zühd, halktan uzaklaşıp kendini düşünmek demek değildir. Bu suretle Allah'a yaklaşmak isteyenler bilâkis Allah'ın rızasından uzaklaşırlar.

Zühd: Halkın içinde, halk ile meşgul olarak ve ma'rûf ile emir; münkeri nehye çalışarak onların mesâvîsinden yüz çevirmektir.

Ne nübüvvetten evvel emr-i Hak'la mazhar-ı ilhâm olmak için Hira dağına çekilmeleri, ne de ara sıra Kur'an-ı Kerim'in emri mûcibince[163] âyât-ı İlâhiyeyi tefekkür ve tezekkür için geceleri yalnız kalmaları herkesin anladığı manada zühd değildir.

Takvasına gelince, takva: Her işte Hakk'ın rızasını aramak olduğuna göre, Fahr-i Kâinat Efendimiz bütün müttakîlerin ser-efrâzı ve ünmûzec-i mefharetidir. Her devirde, herkes kendi zamanına ve işine göre onun emirlerini yerine getirmesi, ona hakkıyla uyması takva demek olur. Kur'an-ı Kerim'e nazaran takva ayrıca işlenecek bir konudur. Binaenaleyh;

---

[160] وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى، إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى

[161] لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ ...

[162] إِنَّ اللهَ وَمَلَآئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

[163] إِنَّ فِى خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيَاتٍ لِأُولِى الْأَلْبَابِ، اَلَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

“*Senin vazifen ancak tebliğdir.*”[164]

“*Seni bir müjdeci ve akıbetten uyarıcı olarak gönderdik.*”[165]

“*Sen onlara tebliğ et, öğüt ver. Senin vazifen tebliğdir. Zorlayarak cebren kabûl ettirici değilsin.*”[166] meallerindeki âyât-ı kerîme, risâlet vazifesinin özü, tebliğden ibaret olduğunu beyan buyurmaktadır.

---

[164] إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ

[165] إِنَّآ أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا

[166] فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ، لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُسَيْطِرٍ

NA'T

Seccâden kumlardı...
....
....
Devirlerden, diyarlardan,
Gelip göklerde buluşan,
Ezanların vardı!

Mescit mü'min, minber mü'min,
Taşardı kubbelerden Tekbîr,
Dolardı kubbelere "âmîn"!

Ve mübârek geceler, duâlarımız,
Geri gelmeyen duâlardı,
Geceler, ki pırıl pırıl,
Kandillerin yanardı!

Kapına gelenler, yâ Muhammed,
— Uzaktan, yakından —
Mü'min döndüler kapından!

Besmele, ekmeğimizin bereketiydi;
İki dünyâda azîz ümmet,
Muhammed ümmetiydi.

Konsun —yine— pervazlara Güvercinler;
"Hû hû"lara karışsın Âminler...
Mübârek akşamdır;
Gelin ey Fâtiha'lar, Yâsîn'ler!

Şimdi seni ananlar,
Anıyor ağlar gibi...
Ey yetimler yetîmi,
Ey garipler garîbi;
Düşkünlerin kanadıydın,
Yoksulların sâhibi...
Nerde kaldın ey Resûl,
Nerde kaldın ey Nebî?

Günler, ne günlerdi, yâ Muhammed.
Çağlar ne çağlardı:
Daha dünyâya gelmeden,
Mü'minlerin vardı.
Ve bir gün, ki gaflet,
Çöller kadardı,
Halîme'nin kucağında,
Abdullâh'ın yetîmi,
Âmine'nin emâneti ağlardı!
Hadîce'nin goncası,

Âişe'nin gülüydün.

Ümmetinin gözbebeği,
Göklerin Resûlüydün...
Elçi geldin, elçiler gönderdin...
Rûhunu Allah'a,
Elini ümmetine verdin.
Beşiğin, yurdun, yuvan,
Mekke'de bunalırsan,
Medîne'ye göçerdin.

Biz bu dünyâdan nereye,
Göçelim, yâ Muhammed?
Yeryüzünde riya, inkâr, hıyânet,
Altın devrini yaşıyor.
Diller, sayfalar, satırlar,
"Ebû Leheb öldü" diyorlar:
Ebû Leheb ölmedi, yâ Muhammed,
Ebû Cehil, kıt'alar dolaşıyor!

Neler duydu şu dünyâda,
Mevlîd'ine hayran kulaklarımız:
Ne adlar ezberlerdi, ey Nebî,
Adına alışkın dudaklarımız!
Artık, yolunu bilmiyor;
Artık, yolunu unuttu,
Ayaklarımız!
Kâ'be'nin siyahlar,
Yakışmamıştır, yâ Muhammed,
Bugünkü kadar!

Haset, gururla savaşta;
Gurur, Kafdağı'nda derebeyi.
Onu da yaralarlar kanadından,
Gelse bir şefkat meleği.
İyiliğin türbesine,
Türbedâr oldu iyi!

Vicdan sakat,
Çıkmadan yarına.
İyilikler getir, güzellikler getir,
Âdem oğullarına!

Şu gördüğün duvarlar ki,
Kimi Tâif'tir, kimi Hayber'dir...
Fethedemedik, yâ Muhammed,
Senelerdir!

Ne doğruluk, ne doğru;
Ne iyilik, ne iyi.
Bahçende en güzel dal,
Unuttu yemiş vermeyi.
Günâhın kursağında
Haramların peteği!
Bayram yaptı yabanlar:

Semâve'yi boşaltıp,
Sâve'yi dolduranlar.
Atını hendeklerden —bir atlayışta—
Aşırdı aşıranlar...
Ağlaşın Yesrib,
Ağlaşın Selman'lar!

Gözleri perdeleyen toprak,
Yüzlere serptiğin topraktı...
Yere dökülmeyecekti, ey Nebî,
Yabanların gözünde kalacaktı!

Konsun, yine, pervazlara Güvercinler;
"Hû hû"lara karışsın Âminler...
Mübârek akşamdır;
Gelin ey Fâtiha'lar, Yâsîn'ler!

Ne oldu, ey bulut,
Gölgelediğin başlar?
Hatırında mı, ey yol,
Bir azîz yolcuyla,
Aşarak dağlar taşlar,
Kafile kafile, kervan kervan,
Şimâle giden yoldaşlar?

Uçsuz bucaksız çöllerde,
Yine, izler gelenlerin,
Yollar gideceklerindir.

Şu Tekbîr getiren mağara,
Örümceklerin değil;
Peygamberlerindir, meleklerindir.
Örümcek ne havada,
Ne suda, ne yerdeydi.
Hakkı göremeyen,
Gözlerdeydi!

Şu kuytu, cinlerin mi;
Perilerin yurdu mu?
Şu yuva —ki bilinmez,
Kuşları hüdhüd müdür, güvercin mi, kumru mu?—

Kuşlarını, bir sabah,
Medîne'ye uçurdu mu?
Ey Abva'da yatan ölü,
Bahçende açtı dünyânın,
En güzel gülü;
Hâtıran, uyusun çöllerin,
Ilık kumlarıyla örtülü!

Dinleyene, hâlâ,
Çöller ses verir:
"Yâyeyl!" susar,
Uğultular gelir.
Mersiye okur Uhud,

Kasîde söyler Bedir.
Sen de, bir hac günü,
Başta Muhammed, yanında Ebû Bekir:
Gidenlerin yüz bir olup dönüşünü,
Destan yap, ey şehir!

Ebû Bekir'de nur, Osman'da nurlar.
Kureyş uluları, karşılarında,
Meydan okuyan bir Ömer bulurlar;
Ali'nin önünde kapılar açılır,
Ali'nin önünde eğilir surlar.
Bedir'de, Uhud'da, Hayber'de,
Hakk'ın yiğitleri, şehid olurlar.
Bir mutlu günde, ki ölüm tatlıydı;
Yerde kalmazdı ruh, kanadlıydı.

Konsun, yine, pervazlara Güvercinler;
"Hû hû"lara karışsın Âminler...
Mübârek akşamdır;
Gelin ey Fâtiha'lar, Yâsîn'ler!

Vicdanlar, sakat çıkmadan,
Yâ Muhammed, yarına;
İyiliklerle gel, güzelliklerle gel,
Âdem oğullarına!

Yüreklerden taşsın,
Yine, îmanlar!
Itrî, bestelesin Tekbîr'ini;
Evliyâ, okusun Kur'an'lar!
Ve Kur'an'ı göz nûruyla çoğaltsın,
Kayışzâde Osman'lar!

Naatini Gaalip yazsın, Mevlîd'ini Süleyman'lar!
Sütunları, kemerleri, kubbeleriyle,
Geri gelsin Sinan'lar!
Çarpılsın, hakîkat niyetine,
Cenâze namazı kıldıranlar!

Gel, ey Muhammed, bahardır.
Dudaklar ardında saklı,
Âminlerimiz vardır!..
Hacdan döner gibi gel;
Mi'râc'dan iner gibi gel;
Bekliyoruz yıllardır!

Bulutlar kanad, rüzgâr kanad;
Hızır kanad, Cibrîl kanad;
Nisan kanad, bahar kanad;
Ayetlerini ezber bilen,
Yapraklar kanad.
Açılsın göklerin kapıları,
Açılsın perdeler, kat kat!
Çöllere dökülsün yıldızlar;
Dizilsin yollarına,

Yetimler, günahsızlar!

Çöl gecelerinden, yanık,
Türküler yapan kızlar,
Sancağını saçlarıyla dokusun;
Bilâl-i Habeşî sustuysa,
Ezanlarını Dâvûd okusun!

Konsun, yine, pervazlara Güvercinler;
"Hû hû"lara karışsın Âminler...
Mübârek akşamdır;
Gelin ey Fatihalar, Yâsîn'ler!

Arif Nihat ASYA

«وَمِمَّا زَادَنِى شَرَفًا وَتِيهًا
وَكِدْتُ بِأَخْمُصِى أَطَأُ الثُّرَيَّا
دُخُولِى تَحْتَ قَوْلِكَ يَا عِبَادِي
وَأَنْ صَيَّرْتَ أَحْمَدَ لِي نَبِيًّا»

قاضي عياض (من حاشية بدء الأمالي)

"*Benim şeref ve itibarımı artıran ve âdeta ayaklarımla Süreyya yıldızını çiğniyor gibi yükselten senin* (Ey kullarım) *kavline dâhil olmam ve Hz. Ahmed-i Muhtâr'ı bana peygamber kılmandır.*"

Burada Kadı Iyaz'ın işaret ettiği âyet-i kerîme şudur:

﴿يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ﴾

"*Ey benim âyetlerime iman edip de Müslüman olan kullarım, bugün size hiçbir korku yoktur. Siz mahzun da olmayacaksınız.*" (Zuhruf Sûresi, Âyet: 68-69)

RESÛL-İ EKREM (S.A.S.) EFENDİMİZİN MEKKE-İ MÜKERREME'DEN MEDÎNE-İ MÜNEVVERE'YE HİCRET BUYURMALARININ MANASI VE EHEMMİYETİ

Kemâl Edîb KÜRKÇÜOĞLU

İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Öğretmeni

İnsanlık tarihinin kaydettiği en büyük vakıa, beşer hayatının görüp göreceği en köklü inkılâb, şüphe yok ki, İslam'ın İlahî irade dâhilinde kuruluşu, Peygamber-i Zîşân Efendimiz Hazretlerinin Nebîlik ve Resûllük icaplarını ifaya memur oluşudur. Bu kuruluş, ruhlardaki bulanıklıkların çalkantıya bir daha uğramamasıya duruluşu ve bu memur oluş, sapıklıkların gözlerden ve gönüllerden ebediyyen silinesiye nihayet buluşudur.

Hira kayalıklarında inmeye başlayan vahy, bir nizâm-ı ebed, bir düstûr-i Ahad'dı; bu nizamın tebliğcisi, bu düstûrun tatbikçisi: Avn-i Sübhân'la, savn-i Rahmân'la müeyyed bir zât idi ki, unvanı; Muhammed'di. Salât ona, selâm ona, olanca ihtiram ona! O, Fahr-i Kâinât olan Zât, "âlemler için rahmet olarak" gönderilip gelmişti; onun gelişiyle insanlığın şanı yücelmişti. Böylece, hilkatin gayesi açıklanmıştı.

Onun öğrettiği hakikat, "**Lâ İlâhe illa'llâh Muhammedün Resûlullah**" hakîkatı idi ki, dalmışları uyandırıyor, inkârcıları inandırıyordu. Bir el olup düşmüşleri kaldırıyor, bir nesîm olup bunalmışlara rahat nefes aldırıyordu.

O sırada hayat, kıyasıya bir boğuşmadan, fertler, aileler, oymaklar arasındaki münasebetler kesilmemesiye, ardı arkası gelmemesiye, bir vahşet mirası olarak babadan evlâda kalasıya, sürekli kargaşalık manzarası alasıya bir atışmadan, çatışmadan, sataşmadan, vuruşmadan ibaretti. Bu boğuşmaya "yeter!" diyecek, bu atışma ve çatışmaları, bu sataşma ve vuruşmaları durduracak biri gerekti; mekân da, zaman da yüzyıllar boyunca o gelmesi beklenen Bir'in hasretini çekti. O gelinceye, hasretler dininceye dek, güçsüzler güçlülerden, yoksullar varlıklılardan, köleler sahiplerinden, kadınlar erkeklerinden, diri diri toprağa gömülen kız çocukları babalarından neler, neler, neler çekti; bu çekişmeli çekiş, bu ızdıraplı bekleyiş, elbette bir gün sona erecekti. İnsanlık elbette o günü görecekti.

Ahlâk, ahlâk olmaktan çıkarak düştükçe düşmüş, sefâhet ve sefalet, ekinleri yiyip bitiren, ekenlere mutsuzluk ve umutsuzluk getiren bir çekirge sürüsü gibi idrakler, iz'an ve vicdanlar üstüne üşüştükçe üşüşmüştü. İçki ve kumar yaygındı; bu yüzden akıllar, duygular baygındı ve fuhuş, iffetleri, haysiyetleri silip süpüren bir salgındı. Erkekler hissiz birer kadavra, kadınlar değersiz birer paçavra idi.

Var olan, bir olan Allah unutulmuş, şirk yolu, o besbelli çirk yolu tutulmuştu.

Düşen ahlâkı, "*Ben hemen ancak ahlâkın üstünlüklerini tamamlayayım diye gönderildim.*" diyerek yükseltecek, yaşamayı taşınmaz bir yük hâline getiren sefâhet sancılarını, sefalet acılarını dindirecek, şahlanmış içki ve kumar iptilâsını sindirecek, fuhşu giderecek, kadınlık haysiyetini dokunulmazlığa kavuşturacak, analık şerefini erişilmezliğe ulaştıracak, Allah'ın var ve bir olduğu inancını yayacak, şirki en büyük çirk sayacak bir kılavuza, bir yol göstericiye ihtiyaç vardı, o kılavuzun göstereceği yoldan başkası, ruhlar için uçurumlu bir yardı.

O beklenip gözlenen, aranıp özlenen benzersiz kılavuz, fertleri ve cemiyetleri dalâlet uçurumundan sakındıracak, hidayet yoluna bakındıracak o eşsiz rehber, hakkında Cenâb-ı Hakk'ın,

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾

"*Biz, seni ancak* (insanlara dünyada saadet esbâbını, ukbâda selâmet icabını) *müjdeleyici ve* (doğru yoldan ayrılanları ukubetle) *ürkütücü olarak gönderdik.*" buyurduğu, üstünlüğünü Hitâb-ı Müstetâb'ın ezel burcundan ebed ufkuna duyurduğu en ulu insandı ki, Nebî ve Resûl sıfatlarıyla mümtaz, Hâtemü'n-Nebiyyîn vasfıyla hâiz-i imtiyâz bir zât-ı âlî-şân'dı; davranışlarının mahreki Kur'an'dı, dedikleri burhândı, söyledikleri iman, bildirdikleri irfândı. "Hevâdan konuşmaz"dı; ne kadar övülse yine de azdı. Ümmî idi; ne okudu, ne yazdı. Nebîlik fermanı verilmeden, Resûllük hil'ati giydirilmeden çevresinde ona Muhammedü'l-Emîn derler, kendisini sayıp severler, emînlik sıfatıyla şahsiyetine hürmet ve riayet ederlerdi.

Muhammedü'l-Emîn'e Rûhu'l-Emîn'in Levh-i Akdes'ten, Evc-i Mukaddes'ten getirdiği ilk emir; "*Oku, yaratan Rabbinin adıyla! İnsanı, bir kan pıhtısından yarattı. Oku!* (Senin) *Kalemle öğreten en keremli Rabbindir ki* (kan pıhtısından yarattığı) *insana bilmediğini öğretti.*" (Alâk Sûresi, 96/1-5) mealindeki âyetlerdir.

Arapçada "Kırâe - Kıraêt", Türkçedeki "okumak" kelimesi gibi, hem bildiğimiz şekilde "okumak", hem de "davet etmek, çağırmak" manalarında müşterektir. Bu itibarla bahis mevzuu âyetler, aynı zamanda, "şirke sapanları, mahlûka Hâlik diye tapanları Tevhîd'e çağır, yaratan Rabbinin adıyla!.. Dalâlete kapılanları hidayete çağır!.." da demektir.

Birinci manasıyla "İkra' = Oku!" emri, mübarek muhatabın şahsına inhisar eden, ikinci manasıyla da o zata nübüvvet me'mûriyeti tevcîh, risâlet mükellefiyyeti tahmîl eyleyen bir İlahî hitab, bir teblîğ-i müstetâbdır.

Nebiyy-i âgâh ve Resûl-i bî-iştibâh aleyhi salevâtullâhın yavaş yavaş, önce yakınlarını, daha sonra çevresindekileri, daha sonra da uzaklardan duyup ve vicdanlarının sesine uyup gelenleri İslam dinine birer birer veya topluca vaki davetlerinin, Tevhîd inancını yılmadan, yorulmadan, çekinip sakınmadan yaymak hususundaki gayretlerinin, bu çalışıp çabalamalar, uğraşıp didinmeler neticesindeki muvaffakiyetlerinin, yakınlarından, çevresindekilerden, uzağındakilerden birtakım kimse ve zümrelerin kırgınlıklarına, kızgınlıklarına, şaşkınlıklarına, taşkınlıklarına, azgınlıklarına, tedirginliklerine yol açacağı, menfaatleri haleldâr olanların gizliden gizliye veya açıktan açığa düşmanlık saçacağı tabii idi. Bunlar, müşriklik potasında erimiş, sapıklık kabında şekillenmiş kimse ve zümrelerdi ki, alışkanlıklarından sıyrılmaları müşkildi. Bir batılı fikir adamı, "alışkanlıklar, esaretlerdir." der. Bu esaretlerden kurtulmak elbette güçtür. Resûlullah'ın şirke karşı açtığı bu Tevhîd'e çağırma savaşı, bu bakımdan bir hürriyet - esaret mücadelesi, bir "İ'lâ-yi Kelimetullâh" mücâhedesi idi. Ruh boyunduruğu, silkinip atılması hiç de kolay olmayan, koparılması sürekli cidâl ve cihad isteyen bir bağdır. O bağdan kurtulabilen, kur-

tarılabilendir ki, manevi diri olarak sağdır. O bağ, aynı zamanda bir nefsanî tuzaktır; ancak hidayete mazhar insandır ki, ondan uzaktır. Hidayetse bir mevhîbe-i rebbâniyye, bir atıyye-i sübhâniyyedir. Ezelî köre ışıktan, renkten; ebedî sağıra sesten, ahenkten söz açılabilir mi? Takdirden kaçılabilir mi?.. Bu, her zaman böyledir.

Hz. Peygamber'e, babasının ana ve baba bir kardeşi bulunan Ebû Tâlib, hidayet camiasına katılmamakla, "*Sen, sevdiğin kimseyi hidayete erdiremezsin; ancak Allah'tır ki hidayete dilediği kimseyi erdirir.*" mealindeki âyet-i kerîmenin mevzûu olmakla beraber, hayatta bulunduğu müddetçe Mekke müşriklerinin hücumlarına karşı bir kalkan hizmeti görüyor, bu imkân, Resûlullah'ın Allah'tan aldığı emirleri yaymasını nisbeten kolaylaştırıyordu. Babasının diğer kardeşi Ebû Leheb ise, onun yanında değil, olanca şiddet ve husumetiyle karşısında idi.

Hz. Hatice'nin varlığı da manen ve maddeten destek oluyordu. Kısa aralıkla bu mübarek zevcenin ve o hamiyetli himâyekârın vefatları, Nebiyy-i Zîşân'ı müteellim, mevcut ashâb-ı kirâmı müteessir etmiş, bu sebeple o yıla "Senetü'l-Hüzn" (Senetü'l-Hazen) = Üzüntü Yılı" denilmişti.

Meydanı boş bulan ve mü'minlere yöneltikleri boykotun da netice vermediğini gören müşrikler, şiddetlerini artırmaya, ezalarını tahammül haddinin üstüne çıkarmaya başladılar. Mekke'de mü'minler için hayat artık bir azab, içilen su, alınan hava sanki bir nâr-ı müzâb olmuştu. Çıkan ve çıkarılan güçlükler karşısında Hz. Ebû Bekir bile bir aralık Mekke dışında bir sığınak aramak zaruretini duymuştu; o Hz. Ebû Bekir ki, Resûlullah uğruna baş koymuştu.

Bu arada, Mekke müşriklerini tutmayan, İslam'a müsamaha, müslimlere teveccüh gösteren ve Necâşî unvanıyla anılan Habeş hükümdarı Hz. Esheme'nin himayesinde faide mülahaza edilmiş, kısa fasılalarla iki defa ashâb-ı kirâmdan erkekli-kadınlı iki kafilenin Habeşistan'a gitmelerine izin ve emir verilmiş, bu izin ve emir inşirah ve inkıyadla yerine getirilmişti. Bu muhâceretler, bir taraftan gidenleri huzura, bir taraftan da onlar vasıtasıyla, varılan çevreyi nura kavuşturmuştu. Başlar, taşları savuşturmuştu.

Önceleri bu gidişleri bir uzaklaşış sayan, bir kaçış sayan müşrikler sevinmişler, lakin bu suretle yeni dînin Mekke ufuklarını aştığını, bir nûr seli hâlinde başka diyarlara da taştığını görünce önleyici tedbirler arama ve almada kat'i lüzum hissetmişlerdi. Onları buna iten bir âmil, Habeşistan'a gönderdikleri haber ve elçilerin müessir olamaması, bir diğer âmil de Suriye'ye gönderdikleri ve gönderecekleri kafilelerin, ticaret kervanlarının güzergâhı olan Yesrib (sonraki adıyla Medîne) de Akabe bey'atlerinin kazandırdığı imkânla Mekke'deki ashabın münferiden ve müctemian gitmeleri neticesinde İslam'ın yavaş yavaş yerleşmesi, kökleşmesi, İslam'a girenlerin gün geçtikçe artması, bunun kendileri için tehlikeli olması endişesi idi.

Bir kısım ashabın kendilerine meydan okurcasına Medîne yolunu tuttuklarını gören ve Resûlullah hayatta kaldığı müddetçe bu akını durduramayacakları kanaatine varan müşrikler, Mekke'de kendisine müzahir olacak pek az kimse kaldığından da ümide kapılarak onu ortadan kaldırmayı yegâne çare saymışlar, ilerde kan ve karâbet gayretlerini tahrike müsait olan bu muhataralı işin, İslam'a muarız muhtelif oymaklardan seçilecek bir fedailer grubunca yapılmasını, birçok müzakerelerden sonra Ebû Cehl'in tavsiyesiyle uygun bulmuşlardı.

Pek çok sahabenin gittiğini gören Hz. Ebû Bekir de Mekke'den hicret etmek isteyenler arasında idi. Lakin her izin talebinde yüce muhatabından, "*Sabret; ola ki Cenâb-ı Hak sana bir refîk ihsân eyleye!*" öğüdünü alıyor, mütevekkilâne ve sadıkane baş eğerek Mekke'de kalıyordu. Resûlullah da hicret etmek istiyor, İlahî iznin gelişini bekliyordu.

Nübüvvet-i Muhammediyye'nin 14'üncü yılının Muharrem ve Sâfer aylarında ashâb-ı kirâmın muhaceretleri sona ermiş gibi idi. Gidenler, Medîne'de Evs ve Hazrec kabilelerinin gösterdikleri yerlere yerleşmişler, onlardan maddî ve manevi muavenet ve müzaheret görmüşlerdi. O yılın Sâfer ayının son on gününün birinde nihayet Cibrîl'in getirdiği vahiyle hicret emrini alan ve aleyhindeki durumu öğrenen Peygamber Efendimiz, yola çıkmaya hazırlandı. Rûhu'l-Emîn ona hicrete me'zun ve Ebû Bekr-i Sıddîk'ı birlikte götürmeye me'mur olduğunu bildiriyordu.

"Abkariyyetü's-Sıddîk" müellifi merhum Abbas Mahmûdü'l-Akkad'ın da dediği gibi (Bakınız: Ali Özek tercemesi, s. 140):

"Resûlullah'ın refakatinde hicret etmek, iki şereften biri idi. Ya hayatı tehlikeye atmak veya Rabbinin himayesinde Peygamberin mutlaka kurtulacağına şüphe karışmamış yakînî bir imanla inanmak."

Hz. Ebû Bekr, hicret emrini selâmet müjdesi alır gibi aldı. Bu hâdise hakkında Hz. Âişe (r.anhâ) şöyle der:

"Resûlullah (s.a.s.), kendisine arkadaş olarak hicret emrini verdiği zaman babamın ağladığını gördüm. O zamana kadar, sevinçten ağlayan bir kimse görmemiştim." Diğer kızı Esmâ da şöyle der:

"Babam Resûlullah'la beraber hicret edeceği zaman beş veya altı yüz dirhem kadar olan nakdinin tamamını yanına aldı. Gözleri görmez hâle gelmiş olan dedem Ebû Kuhâfe içeri girdi ve şöyle dedi:

"Allah'a yemin ederim ki, onun kendi şahsıyla birlikte sizi de feci bir duruma düşürdüğü gibi mal bakımından sizi de müşkil vaziyette görüyorum." O zaman ben dedim ki:

"Hayır dedeciğim, o bize çok şey bıraktı."

Ben, bir miktar taş aldım. Evde babamın malını koymakta olduğu yere koydum. Sonra üzerine bir elbise örttüm. Bilâhare onun elinden tuttum ve,

"Dedeciğim, işte bıraktığı!" dedim. O da;

"Eğer size bunu bırakmışsa beis yoktur. Çok güzel yapmış. Bu, size kifayet eder", dedi.

Hadd-i zâtında bir şey bırakmamıştı. Fakat burada ben o yaşlı dedemi teskîn etmek istedim." (Aynı eser, s. 140-141).

İbn-i Hişâm'ın Sîyer'inden naklen Kasas-i Enbiyâ'da Cevdet Paşa'nın anlattığı veçhile (H. 1300 tab'ı, s. 162):

"... Resûl-i Ekrem, hemen Ebû Tâlib oğlu Alî radıyallâhu anh ve kerremallâhü vecheh hazretlerini çağırdı ve şunun bunun kendisinde emanetleri olan eşyayı verdi ve,

"Yâ Ali, ben Medîne'ye gidiyorum. Bu emanetleri sahiplerine teslim et! Sonra, sen de durma, gel! Fakat şimdi benim döşeğime yat ki müşrikler beni yatıyor zannetsinler", diye buyurdu.

Hz. Ali de verilen emanetleri tesellüm etti ve Resûl-i Zîşân'ın döşeğine yattı ve onun yeşil hırkasını kendi üzerine örttü.

Resûlullah, hemen bir avuç toprak aldı ve Yâ-Sîn sûre-i şerîfesinin evvelinden dokuzuncu âyetinin sonuna kadar okudu ve o toprağı kapısı önünde bekleşen müşriklerin üzerine saçtı ve içlerinden çıkıp gitti."

Okunan âyetlerin sonuncusu da ne kadar manalıdır:

"*Önlerinden bir sed, arkalarından da bir sed meydana getirdik de körelttik, onları. Bu sebeple göremezler onlar!*"

Allah, bir kulunu korumak isterse, kem gözler görmez olur, kalkan eller ermez olur; hele o kul, kulların en üstünü olursa...

Burada Hicret hazırlıklarını, mağarada saklanış keyfiyetini, Sürâka'nın izleyişini, atının kuma batışını, sütsüz keçinin, arık koyunun doyurasıya süt verişleri hâdisesini anlatacak değiliz. İsteyenler bunları İbn-i Hişâm'ın Sîyer'inden, Kütüb-i Sitte hadislerinden, Kasas-i Enbiyâ'dan, Taberî Târîh'inden, Mes'ûdî'nin Tenbîh'inden, İslam Ansiklopedisi'nin Hicret maddesinden (c. 3/1., s. 476-477) okuyabilirler. Medîne'ye varışı da aynı eserlerden takip edebiIirler.

İslam Ansiklopedisi'nin B. Carra de Vaux tarafından yazılıp aynen terceme edilen Hicret maddesinde işaret edildiği veçhile:

"... Hecere cezrinin aslında ifade ettiği fikir firar değildir."

Evet, Resûlullah Efendimizin İlahî izinle Mekke'den Medîne'ye hicretleri bir kaçış değil, sayıları binleri bulan mü'minlere yeni fetih ufukları açıştı.

Hz. Ömer, nübüvvetin güvenilir bir rivayete göre 6'ncı, başka bir rivayete göre de 4'üncü yılında kırkıncı kişi olarak camia-i İslam'a katılmıştı. İş bir orantı işi olsaydı takriben 24 yıl olan nübüvvet devresinde 160 veya en çok 240 kişinin Müslüman olması lazım gelirdi. Hâlbuki Vedâ Haccına iştirak eden ashâb-ı kirâmın sayısı 120 bini aşkındı.

Bu gelişme, Habeşistan ve Medîne hicretlerinin, Akabe bey'atlerinin, Medîne'de tavattunun, gazalardaki muvaffakiyetlerin, Feth-i Mekke'nin, tedbir ve temkînin eseri idi. Hicret esnasında Resûlullah Efendimizin yol arkadaşına dediği ve Cenâb-ı Hakk'ın Tevbe Sûresinin 40'ıncı âyetinde nakil buyurduğu gibi:

"*Üzülme, Allah bizimle birliktedir.*"

Bu, daima böyledir ve böyle olacaktır. Biz Allah yolunda, Resûlullah izinde bulundukça, "Allah, bizimle birliktedir."

«مَنْ نَبْدَءِ قُرْآنَمْ أَكَرْجَانْ دَارَمْ
مَنْ خَاكِ رَهِ مُحَمَّدْ مُخْتَارَمْ
أَكَرْ نَقْلْ كُنَدْ جُزَاينْ كَسْ أَزْ كُفْتَارَمْ
بِيزَارَمْ أَزُو وَزَانْ سُخَنْ بِيزَارَمْ»
(مولانا جلال الدين رومي)

Hayatta oldukça Kur'an'a kulum.
Seçilmiş Hz. Muhammed'in yolunun toprağıyım.
Biri, sözlerimden, bundan başka bir söz naklederse,
Ondan da bîzârım, o sözden de.

A. S. Fırat

(İslam Medeniyeti, Sayı: 5)

PEYGAMBERİMİZ, AİLE VE KADIN HAKLARI

Hüseyin ÖZGÜN

Personel Dairesi Başkan V.

Hz. Muhammed (s.a.s.) Efendimizin dünyaya teşrif ettikleri günü kutlamak, bu vesileyle çocuklarımıza, aile efradımıza, çevremize ve Müslüman halkımıza onun yüce ahlâkından bahsetmek, her Müslümanın yapması gereken en güzel bir ameldir. Çünkü Müslümanların bağlı bulundukları dîni, kendilerine tebliğ eden peygamberini iyi tanımaları ve onu her hususta örnek edinmeleri kaçınılmaz dinî bir vecibedir.

Yüce Peygamberimiz (s.a.s.)'in doğum günlerini hangi dîne mensup olurlarsa olsunlar, bütün insanların kutlaması, ayrıca bir insani görevdir. Zira Resûlullah (s.a.s.) Efendimiz, yalnız Müslümanlara değil, âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Resûl-i Ekrem (s.a.s.)'in dünyayı teşriflerinden önce, beşeriyet baştan başa, gerek inanç ve gerekse ahlâk bakımından, bilhassa ruhen çökmüş, şaşkınlık ve taşkınlık girdabına gömülmüştü. Doğuda ve batıda yaşayan milletler, kopkoyu bir cehalet ve körü körüne uymayı emreden bir taassubun içine düşmüş, özellikle doğu âlemi putperestliğin en derin zillet ve bataklığına yuvarlanmıştı. Cenâb-ı Hakk'ın emirlerinden ve İlahî prensiplerden uzak kalmış, zulüm ve haksızlık alabildiğine ortalığı kaplamış, zorbalık ve adaletsizlik almış yürümüş, hiçbir kimse yarınından emin olmadığı için cemiyette huzur ve sükûn yok olmuştu. Kısaca ifade edersek, din, iman ve ahlâk namına bir şey kalmamış, insanlar mesuliyet duygusundan uzaklaşmış, Allah (c.c.)'ın en şerefli olarak yarattığı insan, yolunu şaşırmış, ne yapacağını, hangi yolda gideceğini bilmez bir hâl almıştı. İşte tam böyle bir zamanda yüce Peygamberimiz bir kurtarıcı olarak gönderilmiş ve beşeriyetin bu gidişine "Dur!" demiş ve selâmet yollarına çağırmıştır.

İşte bunun içindir ki, bütün beşeriyetin yüce Peygamberimiz (s.a.s.)'e saygı ve sevgi göstermesi bir insanlık borcudur. Nitekim insaflı bazı garp mütefekkirleri yüce Peygamberimiz (s.a.s.)'i övmekten ve hakkı teslim etmekten kendilerini alamamışlardır. Bu hususta 19. asırda Alman birliğini kuran Prens Bismark; "... Sana muasır olamadığımdan dolayı müteessirim yâ Muhammed (s.a.s.)... Beşeriyet senin gibi mümtaz bir kuvveti bir defa görmüş, bundan sonra görmeyecektir. Ben huzûr-u mehâbetinde kemâl-i hürmetle eğilirim." demekle insani görevini yerine getirirken, ne yazık ki Müslüman olarak doğma bahtiyarlığına ermiş bazı Müslümanlar, bu nimetin hakkıyla kadrini bilmekten ve şükrünü edâdan âciz veya gafildirler.

İslamiyet'ten önce "Aile ve kadın hakları" meselesi de bahsi geçen durumlardan daha iyi değildir. Nitekim tarih yapraklarını asırlarca öncesine doğru karıştırdığımız zaman şöyle acı bir manzarayla karşılaşırız: Kadın; evlenme, miras ve diğer muamelelerde hiçbir hakka sahip değildir. Kadın çirkin eğilimlere, kötü karaktere ve fena ahlâka sahiptir. Ancak başka bir varis olmadığı zaman babalarının mallarına varis olabilirler. Kız kardeşle evlenmek caiz olup, hatta kan hısımlığının, kız kardeş ve annelerin saygıya değer bir özellikleri yoktur. Evlenmekten maksat, erkek çocuk elde etmek, birtakım duygularını tatmin etmek, mal ve mülk üzerine bekçi ve hizmetçi yapmaktır. Kadın elden ele gezen, süflî bir varlık olarak görülür, hatta Çinliler kadını insan saymaz, ona isim bile vermezler, sayı ile çağırırlar ve kız çocuklarına da domuz derlerdi.

Hıristiyan milletler kadını hep "şeytan" görürler ve murdar bir mahlûk saydıklarından İncil'e el sürdürmezlerdi. Kocalar karılarını başkalarına satabilirlerdi. Roma'da filozoflar, kadının ruhu var mı yok mu, diye araştırma yaparlardı.

Arabistan'da da, kadının hâli yürekler acısı idi. Erkeğin şehvet vasıtasından başka bir değeri yoktu. Evlenme, aile meydana getirme, vâris olma, inanma ve vicdan hürriyetinden mahrumdu. Bilhassa kız çocukları, bir yük ve cemiyet içinde bir leke telakki edilir, baba kendi kızını kendi eliyle kuma gömerek öldürmekte bir beis görmez ve onu diri diri toprağa gömerken vicdanında en küçük bir merhamet ve şefkat duymazdı.

İşte durum böyle iken, yüce Rabbimiz (c.c.)'in yüce Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.) ile insanlara göndermiş olduğu yüce İslam Dîni, gerek Arap yarımadasında ve gerekse diğer yerlerde mağdur olan ve hiçbir değer taşımayan kadının imdadına yetişti; ona layık olduğu kıymeti verdi. Kadını bulunduğu fena durumdan kurtararak ona müstesna bir mevki tanıdı.

Ailenin teşekkülünde ve istenilen seviyeye erişmesinde büyük tesiri olan kadına ne kadar değer verilse yeridir. Çünkü aile, cemiyetlerin aslı ve kaynağıdır. Bu kaynak sağlam oldukça, meydana getirdiği cemiyetler de köklü, ahlâklı ve karakterli olur. Aileye layık olduğu kıymeti vermeyen topluluklar, er geç yıkılmaya ve hatta yeryüzünden silinmeye mahkûmdur.

İslam'da ailenin çok ehemmiyetli bir yeri vardır. Ailenin temeli evlilikle atıldığı için dinimiz evlenmeye hem önem vermiş, hem de onu teşvik etmiştir. Evliliğin meşruiyeti nikâhla olur. Nikâhsız bir yaşama, İslamiyet'te meşru sayılmadığı gibi, toplumun nüvesini teşkil eden bir aile de olamaz. Dînimiz bu temeli atarken erkekte ve kadında birtakım vasıflar arar. Bu mevzuda Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ashabına olan tavsiyelerini görelim. Efendimiz (s.a.s.);

"*Size* (kızınızı istemek üzere) *dîninden ve huyundan emin olduğunuz biri gelince ona kızınızı veriniz. Eğer yapmazsanız yeryüzünde fitne ve büyük fesat çıkar.*" dediklerinde yanında bulunanlar;

"Yâ Rasûlallah, eğer onda fakirlik ve asaletsizlik varsa?" dediler. Efendimiz (s.a.s.);

"*Size dindarlığını ve huyunu beğendiğiniz bir adam* (kız istemeye) *gelince onu evlendiriniz.*"[167] buyurarak üç defa tekrarlıyorlar.

Burada görüyoruz ki, evlenecek kimsede aranacak en önemli vasıf, din ve ahlâk cihetidir. Bir kimsenin dinî cephesi ve ahlâkı sağlam olunca, zenginlik ve neseb bakımından üzerinde durulmuyor. Nitekim kadın için de Peygamberimiz (s.a.s.) Hazretleri buyururlar ki:

"*Kadın dört şey için nikâh edilir: Malı, soyu sopu, güzelliği ve dindarlığı. Sen bunlardan dindar olanını araştır, bul, mesut olursun.*"

---

[167] El-Tâc, c. 2, s. 285.

Demek ki kadında aranacak birinci vasıf dindarlığı oluyor. Şu halde kadın olsun, erkek olsun, bir yuva kurulurken önce her iki tarafın dinî yönü araştırılıyor. Çünkü İslamiyet başlı başına en yüksek hayat düsturlarını ihtiva ettiğinden, dinî vecibelerini yerine getiren ve dinî emirlere bağlı olan kimse, her türlü iyi vasıfları kendinde toplamış olur. Artık onlarda iffetsizlik, geçimsizlik veya gayr-ı meşru bir şekilde evliliği bozacak herhangi bir çirkinliğin bulunmayacağı bir gerçektir.

Kurulan yuvada iki tarafın karşılıklı birtakım hakları vardır ki, işte İslamiyet'te aileyi ayakta tutan bu prensipler çok esaslıdır. Bunlar İslam hukukunun temeli olan Kitab ve Sünnet'le açıklanmıştır. Bu mevzu çok geniş olduğundan biz burada birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

KADININ KOCASI ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Kur'an-ı Kerim'de buyuruluyor ki:

"*Erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır.*"[168]

"*Kadınlarınızla iyi geçinin.*"[169]

"*Kadınlarınız size itaat ettikleri takdirde aleyhlerinde bir yol aramayın.*"[170]

"*Eğer karı ile kocanın aralarının açılmasından endişeye düşerseniz, o vakit kendilerine erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden de bir hakem gönderin.*"[171]

Bu mevzudaki hadis-i şeriflerden de birkaç örnek verelim:

"*Onlara* (kadınlarınıza) *yediğinizden yedirin, giydiğinizden giydirin, onları dövmeyin, onlara çirkin demeyin, fena söz söylemeyin.*"[172]

"*Kadınlar hakkında birbirinize hayır tavsiye ediniz.*"[173]

"*Mü'minlerin iman cihetinden en olgunları, ahlâken en güzel olanlarıdır. Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı en iyi ve en nezaketli olanınızdır.*"[174]

"*... Hanımlarını dövenler, şüphesiz sizin hayırlınız değildir.*"[175]

ERKEĞİN KADINI ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Bu mevzuda da Kur'an-ı Kerim'de buyurulur ki:

"*İyi kadınlar* (Allah'a) *itaatli olanlardır. Onlar da, Allah kendilerini nasıl korudu ise, öylece kocalarının gıyabında ırz ve mallarını koruyanlardır.*"[176]

Hz. Peygamber (s.a.s.) de erkeğin hakkını şöyle belirtir:

"*Yatağınızı başkalarına çiğnetmemeleri, hoşlanmadığınız kimselerin evlerinize girmelerine izin vermemeleri.*"[177]

"*Kadın beş vakit namazını kılar, yılda bir ay orucunu tutar, ırzını muhafaza eder ve kocasına itaat ederse, Cennet kapılarının dilediğinden girsin.*"[178]

"*Hangi kadın, zaruret olmaksızın kocasından boşanmak isterse, Cennet kokusu ona haram olur.*"[179]

"*Erkek hanımını yatağına çağırdığında hanım imtina ederse, sabahlayıncaya veya kocasının yatağına dönünceye kadar melekler ona lanet eder.*"[180]

Evlilikte kadın ve erkeğin karşılıklı hakları ve Kur'an-ı Kerim ile hadis-i şeriflerde bununla alakalı olan yukarıdaki meallerden, ailede iyi geçimin ve bunu temin eden hoşgörürlüğün esas olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu konuda Cenâb-ı Peygamber (s.a.s.)'in Vedâ Hutbesindeki şu sözleri de çok önemlidir:

"*Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah emaneti olarak aldınız, onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız, onların aile yuvasını, hoşlanmadığınız hiçbir kimseye çiğnetmemeleridir. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, örf ve âdete göre, her türlü yiyim ve giyimlerini temin etmenizdir.*"

Toplumun temelini teşkil eden ailenin esası olan karı koca münasebetleri ile ilgili olarak konulan bu esaslar hem aileyi korumakta hem de o güne kadar görülmemiş bir şekilde kadınlara hak tanımaktadır. Bu konuyu daha iyi aydınlatabilmek için İslamiyet'in genel olarak

[168] Bakara Sûresi, Âyet: 228.
[169] Nisâ Sûresi, Âyet: 19.
[170] Nisâ Sûresi, Âyet: 34.
[171] Nisâ Sûresi, Âyet: 35.
[172] Müslim, İ'lâmu'l-Muvakkıîn, c. 4, s. 385.
[173] Buhârî, c. 6, s. 145.
[174] Mişkâtü'l-Masâbîh, c. 2, s. 202.
[175] Mişkâtü'l-Masâbîh, c. 2, s. 204.
[176] Nisâ Sûresi, Âyet: 34.
[177] El-Tâc, c. 2, s. 314.
[178] Mişkâtü'l-Masâbîh, c. 2, s. 202.
[179] Mişkâtü'l-Masâbîh, c. 2, s. 209.
[180] Buhârî ve Müslim, c. 6, s. 150; c. 2, s. 1060.

kadına neler kazandırdıklarını görmek icap etmektedir. Şimdi dinimizin kadın hakları hususundaki hükümlerine bakalım:

"Cennet anaların ayakları altındadır." hadis-i şerifi ile kadının ailedeki yeri, hiç de erkekten aşağı tutulmamıştır. Pek meşhur olan, "*Hepiniz çobansınız.*" hadis-i şerifi de "*Kadın da çobandır.*" denilerek aile içerisinde erkek kadar anaya da bir mesuliyet yüklediği gibi aile içerisinde erkekten hiç de geri bir durumda olmadığını göstermektedir.

"*Onlar* (kadınlarınız) *sizin için, siz de onlar için birer libassınız.*" mealindeki âyet-i kerîme[181], kadının erkeği yanındaki değerini gösteren pek vâzıh bir delildir. Dînimiz kadına, çok ileri bir görüşle miras hakkı tanırken, karı kocanın mal ayrılığını da kabûl etmiştir. Sûre-i Nisâ'nın 32 ve 33'üncü âyetlerinin meali şöyledir:

"*... Erkeklerin, kendi kazandıklarından bir payı olduğu gibi kadınların da yine kazandıklarından bir hissesi vardır.*"

"*Ana ve babanın ve akrabanın geriye bıraktığı maldan her birinize miras kıldık.*"

Allah katında ise kadın erkek farkı olmayıp herkes dîne bağlılığı nisbetinde ecir alır. Nitekim bu mevzudaki âyet-i kerîmeler;

"*İçinizden, gerek erkek, gerek kadın, kim hayırlı bir iş yaparsa, onun amelini ben elbette boşa çıkarmayacağım.*"[182]

"*Erkekten veya kadından kim mü'min olarak güzel işlerden bir şey yaparsa, işte onlar Cennet'e girer ve orada hesapsız rızıklanırlar.*" mealindedir. Bu sahada da eşitlik pek açıktır.

Dînimiz bütün bunlarla beraber kadına şahitlik hakkı vermiş, hâd ve kısas haricindeki davalarda hâkim olabilmesini ve okuyup yazma, yani tahsil görmesini de yasaklamamıştır. İslam'ın kadına kazandırdığı haklar hakkında garplı fikir adamları da hayranlıklarını gizleyememiş ve bu hususta İslamiyet'i methetmekten kendilerini alamamışlardır. Mesela, Stanley Lane-Pool der ki:

"Muhammed'in kadınlara ait hususlarda yaptığı mühim derecedeki değişiklikleri, hiçbir büyük kanun vâzıı yapmamıştır. Kadınlara ait hükümler herhalde Kur'an'ın en ince noktalarına kadar, tedvîn edilmiş olan ahkâmdır."

Yine bu mevzuda Will Durant; "Muhammed, Arapların kız çocukları öldürmelerine nihayet verdi. Hukuk davaları ile malî mevzularda kadını erkekle müsavi vaziyete getirdi. Kadın her meşru mesleğe intisap edebilir; kazancını kendine alıkoyabilir; mal ve mülke varis olabilir ve servetini istediği gibi tasarruf edebilir."[183] diyor.

Bütün bu açıklamalarımızla İslam'ın kadına kazandırdığı hakların ancak bir makale çerçevesine sığacak kadarını belirtmeye çalıştık. Aslında bu konu çok daha geniş ve şümullüdür. Yeter ki bu hususları bilelim ve riayetkâr olalım.

İslam'ın gösterdiği esaslara uygun olarak, sıcak bir aile kurmamızı ve hayırlı evlâda ve ahfâda sahip olmamızı, Rabbimiz bütün mü'minlere nasip buyursun. Âmin!

---

[181] Bakara Sûresi, Âyet: 187.
[182] Âl-i İmrân Sûresi, Âyet: 195.
[183] İslam Kültürünün Garbı Medenîleştirmesi, İstanbul 1965 (Ahmet Gürkan), s. 100-101.

HZ. PEYGAMBER (S.A.S.)'İN MEKTUPLARI

M. Talât KARAÇİZMELİ

Din İşleri Yüksek Kurulu Raportörü

(*) Makalenin hazırlanmasında müracaat edilen eserler:

İbn-i Sa'd, Et-Tabakatü'l-Kübrâ, Kâhire 1358, c. 2, s. 22-56.

İbn-i Hişâm, Es-Sîretü'n-Nebeviyye, Mısır 1355/1936, c. 4, s. 254-255.

Prof. Dr. Muhammed Hamîdullah, El-Vesâikü's-Siyâsiye, Kâhire 1376/1956, s. 42-175.

Prof. Dr. Muhammed Hamîdullah, İslam Peygamberi, Tercüme eden: M. Said Mutlu, İstanbul 1386/1967, c. 1, s. 183-299.

Zeyneddin Ahmet Zebidî, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, Tercüme edenler: Baban-zâde Ahmed Naim ve Kâmil Miras, İstanbul 1948, c. 12, s. 412-431.

Hz. Muhammed (s.a.s.), bir kavim veya ülkeye değil, bütün insanlığa ve yeryüzünün her tarafı için peygamber olarak gönderildiğinden, kendi çevresindekilere olduğu gibi, uzak ülkelerde bulunanlara da İlahî emri duyurmakla vazifeli idi. Bundan dolayı çeşitli devlet ve kabile reislerine mektuplar göndererek onları tebaalarıyla birlikte İslam'a davet etmiştir.

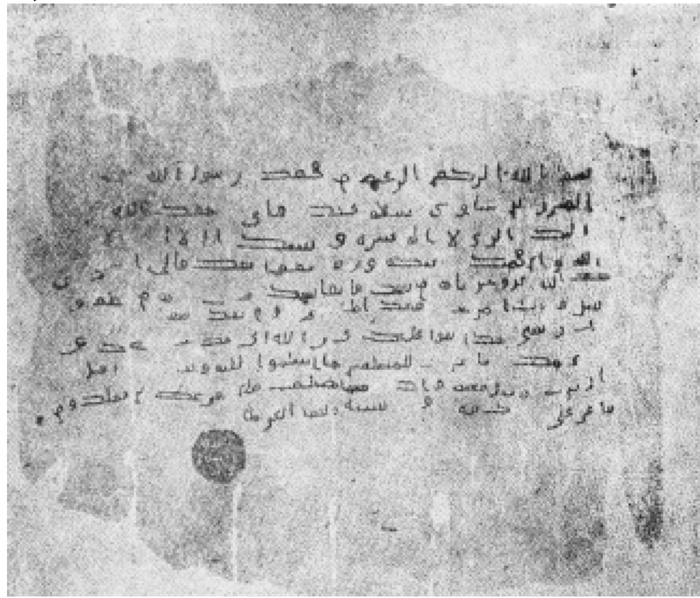
Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bütün insanlığa gönderilen bir Resûl olduğu:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّى رَسُولُ اللّٰهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾

"*De ki: Ey insanlar! Ben size, sizin hepinize Allah'ın Resûlüyüm.*" (A'raf Sûresi, Âyet: 158) âyetinde açıkça görülmektedir.

Anlaşılıyor ki İslamiyet'e davet ve tebliğ vazifesinin tamamlanması için uzakta bulunanlara mektuplar yazılarak elçiler gönderilmesinden daha tabii bir hareket olamazdı. Böylece Hz. Peygamber (s.a.s.) İlahî emri her tarafa ve herkese duyurmuş, daveti tamamlamış, mesuliyet, icabet etmeyenlere kalmıştır. Bahis konusu mektupların metinleri, hadîs, tabakât ve sîyer kitaplarında bulunduğu gibi, birkaçının orijinali günümüze kadar gelmiş olup mevcut bulunmaktadır. Bunların fotokopileri çeşitli kitap ve mecmualarda neşredilmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.s.), hicretin altıncı senesi Zilhiccesinde, Hudeybiye'den döndüğü zaman, ashabına ve devlet reislerine mektuplar yazarak, onları İslam Dîni'ne davet edeceğini açıkladı. O zaman yanında bulunanlar; "Ey Allah'ın Resûlü! Devlet reisleri mühürsüz mektupları okumazlar." dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) gümüş bir mühür kazdırtarak üzerine, üç satır hâlinde, (**Allah - El Resûl - Muhammed**) kelimelerini yazdırdı, ki beraber okununca Muhammed Resûlullah oluyor. Aslı mevcut bulunan mektupların altına basılmış bulunan mühür üzerindeki yazı, sarâhatle okunmaktadır.

Hz. Peygamberin Münzir'e gönderdiği mektup.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ilk olarak altı devlet reisine mektup yazıp, her birini bir elçi vasıtasıyla gönderdiği kaynak kitaplarda zikredilmektedir. Nitekim İslam tarihine ait orijinde, Bizans İmparatoru Herakliyus'a Dihye bin Halîfetü'l-Kelbi, İran hükümdarı Kisrâ'ya Abdullah bin Hüzâfetü's-Sehmi, Habeş Melîki Necâşî'ye Amr bin Ümeyyetü'd-Damri, İskenderiye (Mısır) Melîki Mukavkıs'a Tateb bin Ebî Beltaa, Yemâme Melîki Hevze bin Ali'ye Süleyt bin Amr, Umman melikleri —o sırada Umman'da Ezd kabilesinden Cülündi'nin iki oğlu Ceyfer ve Abd devleti müştereken idare ediyorlardı. Abd, İbn-i Hişam'ın Siyer'inde Iyâz, İbn-i Sâ'd'ın Tabakât-ı Kübrâ'sında ve Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi'nde ise Abd olarak geçmektedir—. Amr bin As-es Sehmî'nin, mektupları hâmil elçiler olarak gönderildikleri yanında, diğer küçük kabile reisleri ve bazı başka kimselere de yazılmış olan mektuplara rastlanmaktadır.

Efendimiz (s.a.s.)'in hemen bütün mektupları aynı ifadeyi taşımakta, besmele ile başlayıp gönderilenleri hidayet yolu olan İslamiyet'e çağırmakta ve kendisinin peygamberliğini tasdike davet etmektedir.

Cevabî mektuplardan, Bizans İmparatoru Herakliyus'tan gelen mektupta, her ne kadar Herakliyus ismi bulunmayıp Rum Melîki Kayser'den deniyorsa da, Tecrîd-i Sarîh Tercemesi'nin birinci cilt ikinci kitabının 17. sahifesinde bulunan 7 No.'lu İbn-i Abbas (r.a.) hadisinde İbn-i Abbas (r.a.)'ın Ebû Süfyan (r.a.)'dan rivayet ve naklettiğine göre, Hudeybiye müsalahasından sonra, Ebû Süfyan (r.a.) ticaret için Şam'da bulunduğu bir sırada, orada olan Herakliyus'un kendisini çağırtıp Efendimiz (s.a.s.) hakkında sorular sorup malumat alınca, İmparator'un Ebû Süfyan (r.a.)'a hitaben; "Eğer bu dediklerin doğru ise şu ayaklarımın bastığı yerlere yakında (O Zât-ı Kerîm) malik olacaktır. Lakin sizden olacağını tahmin etmezdim. Onun nezdine varabileceğimi bilsem Zât-ı Şerîfiyle mülakat için her türlü zahmete katlanırdım. Yanında olaydım (arz-ı hizmet ederek) ayaklarını yıkardım." dediği kaydedilmektedir. Tercümesi aşağıda bulunan cevabi mektup aynı ifadeleri taşıdığından, bizzat Herakliyus tarafından gönderilmiş olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bazı mektuplarıyla gönderilen cevaplardan bazılarının El-Vesâikü's-Siyâsiyye'den yapılan tercümeleri:

HABEŞ HÜKÜMDARINA GÖNDERİLEN MEKTUP VE ALINAN CEVAP

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

"Allah (c.c.)'ın Resûlü Muhammed (s.a.s.)'den Habeş Melîki Necâşî Eshame'ye,

Müslüman olmanı dilerim. Melîk, Kuddûs, Selâm, Mü'min, Müheymin olan ve kendisinden başka İlâh olmayan Allah (c.c.)'a hamdimi sana iletirim. Ve şehâdet ederim ki, Meryem oğlu İsa, faziletli, afîf, bâkire ve temiz olan Meryem'e, Allah'ın ilka' ettiği ruhu ve kelimesidir. Âdem'i kudretiyle ve üflemesiyle halk ettiği gibi, Allah onu da ruhundan ve üflemesinden halk etti, Meryem İsa'ya hamile kaldı.

Seni ortağı bulunmayan ve tek olan Allah'a ibadete devama ve O'ndan bana gelene inanmaya ve bana tabi olmaya davet ediyorum. Muhakkak ki ben Allah'ın Resûlüyüm.

Amcam oğlu Ca'fer'le beraberinde Müslümanlardan birkaçını sana gönderdim. Sana geldiklerinde lüzumsuz gururu bırak ve onları misafirperverlikle karşıla. Seni ve askerlerini Allah'a davet ediyorum. Ben tebliğ ve nasihat ettim, nasihatimi kabûl ediniz.

Selâm hidayete tabi olanların üzerine olsun."

*

"Ebcür oğlu Necâşî Esham'dan Allah (c.c.)'ın Resûlü Muhammed (s.a.s.)'e.

Ey Allah'ın Nebîsi! Beni İslam'a yönelten ve kendisinden başka İlâh olmayan Allah'ın bereketleri, rahmeti ve selâmı üzerine olsun. İmdi: Ey Allah'ın Resûlü! İsa hakkında hatırlatmalarını havi mektubun bana ulaştı. Göğün ve yerin Rabbine yemin ederim ki, İsa senin söylediklerinin üzerine bir şey ziyade etmiyor. Şüphesiz o, senin söylediklerin gibidir.

Gönderdiğin şeye muttali' olduk ve amcan oğlunu arkadaşlarıyla misafir edip ikramda bulunduk. Şehâdet ederim ki, Sen, şüphesiz Allah tarafından tasdik edilmiş sadık Resûlüsün. Sana bîat ettim. Amcan oğlu ve arkadaşlarına da bîat ettim. Amcan oğlunun önünde (delâletiyle) âlemlerin Rabbi olan Allah'a (iman ettim). Müslüman oldum.

Oğlum Erha bin el-Esham bin Ebcür'ü sana gönderdim. Şüphesiz ben nefsimden başka bir şeye mâlik değilim. Ey Allah'ın Resûlü! Eğer bizzat gelmemi arzu ediyorsan hemen yanına gelirim. Gerçekten ben şehâdet ediyorum ki, senin söylediklerinin hepsi haktır.

Ey Allah'ın Resûlü! Selâm üzerine olsun."

NECÂŞÎ'NİN DİĞER BİR MEKTUBU

"Eshame Necâşî'den Muhammed (s.a.s.)'e,

Ey Allah'ın Resûlü! Beni İslam'a yönelten ve kendisinden başka İlâh olmayan Allah'ın bereketleri, rahmeti ve selâmı üzerine olsun.

İmdi: Ey Allah'ın Resûlü! Mekke'den beldeme hicret eden ashabından nezdimde bulunanları sana gönderdim. Habeş ahalisinden altmış kişi ile oğlum Üreyha'yı da derhal yanına gönderdim.

Ey Allah'ın Resûlü! Eğer bizzat benim gelmemi arzu ediyorsan hemen yanına gelirim. Ben gerçekten şehâdet ediyorum ki, ne söylüyorsan hepsi haktır.

Allah'ın bereketleri, rahmeti ve selâmı üzerine olsun."

BİZANS İMPARATORU HERAKLİYUS'A GÖNDERİLEN MEKTUP VE CEVABI

بسم الله الرحمن الرحيم

"Allah'ın kulu ve Resûlü Muhammed (s.a.s.)'den Rum'un büyüğü Hırakl'a,

Selâm hidayet yolunda olanların üzerine olsun. İmdi: Şüphesiz, ben seni İslamî davetle (İslam'a) çağırıyorum. Müslüman ol ki, selâmet bulasın, (Müslüman ol ki) Allah ecrini sana iki kat versin. Eğer yüz çevirirsen idaren altındakilerin günahı senin üzerinedir.

Ey ehl-i kitab! Bizlerle sizlerin aramızda müşterek (müsavi) olan kelimeye geliniz (ki o da) Allah'tan başkasına ibadet etmememiz, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamamız, Allah'tan başka bazımızın bazısını Rab ittihaz etmememizdir. Eğer yüz çevirirlerse şâhid olunuz! Biz gerçek Müslümanız, deyiniz."

BİZANS İMPARATORUNUN CEVABI

Rum Melîki Kayser'den, İsa'nın müjdelediği, Allah'ın Resûlü Ahmed'e,

Elçinle mektubun bana geldi. Meryem oğlu İsa seni bize müjdelemişti. Nezdimizdeki İncil'de seni bulduk. Gerçekten şehâdet ederim ki sen Allah'ın Resûlüsün.

Rumları sana iman etmeye davet ettim, fakat kabûl etmediler. Eğer bana itaat etselerdi, kendileri için hayırlı olurdu.

Ne kadar arzu ederdim ki, yanında bulunup sana hizmet edeyim ve ayaklarını yıkayayım."

İSKENDERİYYE (MISIR)'DE BULUNAN KIPTÎLERİN REİSİ MUKAVKIS'A GÖNDERİLEN MEKTUP VE CEVABI

بسم الله الرحمن الرحيم

"Allah'ın Kulu ve Resûlü Muhammed (s.a.s.)'den Kıptîlerin büyüğü El-Mukavkıs'a,

Selâm hidayet yolunda olanların üzerine olsun. İmdi: Şüphesiz, ben seni İslamî davetle (İslam'a) çağırıyorum. Müslüman ol ki selâmet

bulasın, (Müslüman ol ki) Allah ecrini sana iki kat versin. Eğer yüz çevirirsen Kıptîlerin günahı senin üzerinedir.

Ey ehl-i kitap! Bizlerle sizlerin aramızda müşterek (müsavi) olan kelimeye geliniz (ki o da) Allah'tan başkasına ibadet etmememiz, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamamız, Allah'tan başka bazımızın bazısını Rab ittihaz etmememizdir. Eğer yüz çevirirlerse, şâhid olunuz, biz gerçek Müslümanız, deyiniz."

MUKAVKIS'TAN GELEN CEVAP

"Ey Allah'ım! Senin isminle başlıyorum.

Mukavkıs'tan Muhammed (s.a.s.)'e,

İmdi: Mektubun bana ulaştı. Onu okudum ve içindekileri anladım. Yüce Allah'ın seni, şüphesiz Resûl gönderdiğini, üstün sıfatla meziyetlendirdiğini ve Kur'an-ı Mübîn'i sana inzal ettiğini söylüyorsun.

Yâ Muhammed! Senin haberini (geleceğini) ilmimizde keşfettik, seni Allah'a çağıranların en yakın davetçisi ve sadakatle konuşanların en sadıkı bulduk. Şayet büyük bir ülkenin melîki olmasaydım, sana gelenlerin ilki olurdum. Gerçekten biliyorum ki sen, Hâtemü'l-Enbiyâ (Son Peygamber), Seyyidü'l-Mürselîn (gönderilenlerin —Resûllerin— efendisi) ve İmâmü'l-Müttakîn (Allah'tan en çok sakınanların lideri)sin.

Allah'ın bereketleri, rahmeti ve selâmı, kıyamete kadar üzerine olsun."

AĞLATMA BENİ

Yak sînemi âteşlere, efgânıma bakma;
Rûhumda yanan âteşe, nîrânıma bakma.
Hiç sönmeyecek aşkıma, îmânıma bakma;
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma.

Ağlatma ki âlâmımı tahfîfe de başlar;
Ağlatma, serinletmededir bağrımı yaşlar.
Rahmete sakın, gerçi dayanmaz buna taşlar;
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma.

Yaşlar akarak belki uçar zerresi aşkın:
Âteşle yaşar, yaşla değil yâresi aşkın,
Yanmaktır efendim biricik çâresi aşkın,
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma.

YAMANDEDE

NA'TI ŞERÎF

Teâlî bahş-i rûhum bir melîh-i lâ-mekânîdir,
Gönül sultân-ı —tıpkıyle— serây-i Ummehânî'dir.

Bahâr-ı vasl-i yâre ermedim, rengim hazânîdir,
Gül-i ruhsârı yâdiyle sirişkim erguvânîdir.

Bu âlemde o yekta hak-nümâyi bir göreydim der,
Dil-i hak-bîn ki hicrân âzmây-ı "men raânî"dir.

Mukaddes Kubbe-i Hadrâ ki fâikdir semâvâte,
Zemîne sâye salmış Arş-i A'lâ-yi maânîdir.

Olur yeksân zemînidir demekle âsümânîye,
Zemîninden uçan envâre dense âsümânîdir.

Cemâli nûr-i vechu'llâh için burhân-i evveldir,
Mekaali her dil-i âgâh için Kur'an-i sânîdir.

Açıldıkça ülü'l-elbâb olur dem-beste-i hayret,
Leb-i i'câz-gûyi lübb-i esrâr-i mesânîdir.

Anın isrinde âsâr-i bekaa hissetmesem derdim,
Bekaanın nâmı vardır, âlem-i bakî de fânîdir.

Olur gerd-i rehî ârâyiş-i a'lâ-yi illiyyîn,
Gubâr olmak bu yolda bence aksâ-yi emânîdir.

Nüvîd-i lütfudur erbâb-ı şevka müjda-i ekber,
O ekber müjdeye ervâh-ı kemter müjdegânîdir.

Ereydim âh, yüzbin âh! O devr-i devlet-efzâye,
Ki takdîrimce her bir ânı ân-i bî-müdânîdir.

Ne biniştir o biniş, müntehâ-yi râz-bînîdir,
Ne dâniştir o dâniş, mâverâ-yı nüktedânîdir.

Makaam-i fahr-i âlemdir ne âlemdir, Teâla'llâh!
Bu âlem en büyük bir âlem-i râz-ı nihânîdir.

"Le-amrük" nassı hakkı için reh-i aşkında cân vermek,
Hayât-i câvidânîdir, hayât-i câvidânîdir.

Bir Muhammedî
(MUALLİM NACİ)

PEYGAMBERİMİZ (S.A.S.)'İN MERHAMETİ VE ÇOCUK TERBİYESİ

Ahmet BALTACI

MERHAMETİ

Âlemlere rahmet olarak gönderildiği beyan edilen Peygamber-i Zîşân Efendimiz, ümmeti için rahmet olduğu gibi bütün insanlar için de rahmet olmuştur. İnanmayanların toptan helak olmayışı ve azaplarının tehir edilişi onun duası bereketiyledir. Onun 23 senelik peygamberlik devresi **Seâdet Devri** veya **Seâdet Asrı** diye anılır. İnsanların beşer tarihinde bir eşine daha rastlayamayacağı bu devrede Rasûl-i Ekrem'in rahat yüzü görmediği; geceleri uyumayıp ümmeti için dua ettiği; gözyaşı döküp istiğfâr ettiği bilinmektedir. Ümmetine olan düşkünlüğü Kur'an-ı Kerim'de şöyle haber verilir:

﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ
عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

"Andolsun, size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır ve güç gelir. Size çok düşkündür. O, mü'minleri esirgeyicidir, bağışlayıcıdır."[184]

Bu âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak, kendi isimlerinden olan **Rauf** ve **Rahîm** kelimelerini Peygamberimiz hakkında kullanmıştır ki, hiçbir peygamber bu iltifata mazhar olmamıştır. Hakikaten ümmetine karşı şefkati çok fazla idi. Dualarını Cenâb-ı Hak kabûl etmiş ve şu İlahî müjdeyi vermiştir:

﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾

"Muhakkak Rabbin sana (âhirette bol bol atıyye) verecek de sen de hoşnud olacaksın."[185]

Bu İlahî müjdeye karşı Peygamber Efendimiz de;

«إِذَنْ لَا أَرْضَى وَوَاحِدٌ مِنْ أُمَّتِي فِي النَّارِ»

"O takdirde ümmetimden bir kişi dahi azabda iken razı olmam."[186] buyurmuşlardır.

Ümmeti hakkında yapmış olduğu dualarından bir örnek verelim:

«اَللّٰهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي، وَبَكَى، فَقَالَ اللّٰهُ: يَا جِبْرِيلُ، اِذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ
وَرَبُّكَ أَعْلَمُ فَسَلْهُ مَا يُبْكِيكَ؟ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ. فَسَأَلَهُ
فَأَخْبَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِمَا قَالَ: وَهُوَ أَعْلَمُ، فَقَالَ
تَعَالَى: يَا جِبْرِيلُ اِذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ، فَقُلْ: إِنَّا سَنُرْضِيكَ فِي أُمَّتِكَ
وَلَا نَسُوءُكَ»

(... Resûl-i Ekrem (s.a.s.), Hz. İbrâhim ve Hz. İsa'nın dualarını okuduktan sonra ellerini kaldırdı ve:)

"*Yâ Rabbi! Ümmetimi* (bağışlamanı dilerim), *ümmetimi!.*." (diye dua etti) *ve ağladı...* Allahu Zü'l-Celâl Cebrâîl'e;

"*Ey Cibrîl! Muhammed'e git; Rabbin, her şeyi en iyi bilendir, seni ağlatan nedir, diye ondan sor.*" dedi. Cibrîl, Rasûl-i Ekrem (s.a.s.)'e geldi ve ona sordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) de ona söylediğini haber verdi ve,

"*O, her şeyi en iyi bilendir.*" (dedi). Cenâb-ı Hak da;

"*Ey Cibrîl! Muhammed'e git de, de ki: Biz ümmetim hakkında seni hoşnud kılacağız ve seni mahzun etmeyeceğiz.*" buyurdu.[187]

Peygamber-i Zîşân (s.a.s.) Efendimiz, mü'min olarak vefat eden ümmetinin her bir ferdine ve hatta günahkârlarına Cenâb-ı Hakk'ın izniyle şefaat edecek ve onların azabdan kurtulmasına yardımcı olacaktır. Mahşer âleminin o dehşetli gününde ümmetinin tamamına şefaat

[184] Tevbe Sûresi, Âyet: 128.
[185] Duhâ Sûresi, Âyet: 5.
[186] Ahmed Es-Sâvî, Sâvî ale'l-Celâleyn, cüz 4, s. 329.
[187] Hâfız El-Münzirî, Muhtasar-ı S. Müslim, Kuveyt 1969, s. 35, Hadîs No. 96.

için izin alıncaya kadar kapanmış olduğu secdeden başını kaldırmayacaktır. Nitekim bir hadis-i şerifte;

«لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ، فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ، وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ
دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ مَنْ مَاتَ
مِنْ أُمَّتِي، لَا يُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئًا»

"Her Peygamberin (ümmeti hakkında) makbûl bir duası vardır. Her peygamber duasında acele etti. Ancak ben duamı Kıyâmet'te ümmetime şefaat için sakladım. İnşaallah ümmetimden Allah'a şirk koşmayarak ölenler nâil olacaklardır."[188] buyurmuşlardır.

Binaenaleyh âhirette de ümmetinin yardımcısı ve şefaatçisi olacaktır. İnsanoğlu, kendi öz nefsine dahi Peygamberimizin ona acıdığı kadar acımamaktadır. Her insaf sahibi bu gerçeği teslim etmek zorundadır. Onun vazifesi, insanların kurtuluşu için çalışmak; gerekirse bu uğurda her türlü ezâ ve cefalara katlanmak... Bu gerçeği anlamayan Kureyş kavmi ulularıamcasına müracaat etmişler ve;

"Ya yeğenini susturur davasından vazgeçirirsin, yahut da iki taraftan birisi yok oluncaya kadar onunla da seninle de çarpışacağız." demişlerdir. Bu durumu amcası Peygamberimiz (s.a.s.)'e naklettiği zaman mübarek gözleri yaşararak şöyle buyurmuşlardır:

«يَا عَمِّ، وَاللّٰهِ لَوْ وَضَعُوا الشَّمْسَ فِي يَمِينِي، وَالْقَمَرَ فِي يَسَارِي،
عَلَى أَنْ أَتْرُكَ هٰذَا الْأَمْرَ، حَتَّى يُظْهِرَهُ اللّٰهُ، أَوْ أَهْلِكَ فِيهِ مَا تَرَكْتُهُ»

"Amca! Vallahi bu işi terk etmem için Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime koyacak olsalar ben, yine onu bırakmam. Allahu Teâlâ ya onu (bütün cihana) yayar; ya da bu yolda ölür giderim."[189]

Tehdit ve zorla hak davasından vazgeçiremeyeceklerini anlayınca servet, hükümdarlık ve evlendirme teklif ettiler. Onlara cevaben şöyle demiştir:

"*Ben ne servet, ne de satvet peşinde koşuyorum. Beni, Cenâb-ı Hak bütün insanlığa ihtâratta bulunmak için göndermiş bulunuyor... Siz bunları kabûl ederseniz dünya ve âhiret saadetine nâil olursunuz. Kelimât-ı İlâhiyyeyi reddederseniz aramızdaki davayı Cenâb-ı Hak fasledecektir.*"[190]

O, her şeyden önce bir peygamberdir. Halka, Hakk'ı tanıtmak ve onları rızâ-i İlâhiyyeye erdirmek için çalışmaktadır... Bu vazifeye derin bir aşkla kendisini veriyor ve bir tek insanın dahi yanlış yolda kalmasına gönlü razı olmuyordu. Kendi hayatına kasteden, elindeki silahıyla üzerine saldıran düşmanlarının dahi hidayeti için dua ediyordu. Efendimizin insanlara karşı ne kadar şefkatli olduğunu görmek isteyenlere şu âyet-i kerîme ne güzel delildir:

"(Habîbim) *onlar için* (dilersen) *istiğfâr et.* (Dilersen) *istiğfâr etme. Eğer onlar için yetmiş defa istiğfâr dahi etsen yine Allah kendilerini kat'iyyen yarlığayacak değildir. Bu böyledir. Çünkü Allah'ı ve Resûlünü inkâr ile kâfir olmuşlardır. Allah ise fasıklar gürûhuna hidayet etmez.*"[191]

Âyet-i kerîme Abdullah b. Übey b. Selül hakkında nazil olmuştur. Kendisi münafıkların reisidir. Ve fırsat buldukça içerideki ve dışarıdaki düşmanları tahrik ederek İslam'ı yıkmaya çalışmıştır. Buhârî'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte de;

"*Eğer yetmişten fazla istiğfâr edilince affolunacağını bilseydim yapardım.*"[192] buyurmuştur.

Bu ne âlicenaplıktır! İnsanlık tarihinde bir örneğine daha rastlamak mümkün müdür? Onun bu âlicenap hareketi bir kısım münafıkların İslam'a ısınmalarına vesile olmuştur. Şu husus kat'iyyetle söylenebilir: Efendimiz nerede ve nasıl hareket ederse etsin onun tek hedefi; insanları küfrün ve dalâletin pençesinden kurtarmak; İslam'a, seâdet-i dâreyne eriştirmektir. Cenk meydanlarında dahi tek düşünceleri budur. Onun yanında bir insanın hidayetine vesile olmak, dünyadan ve dünyadaki her şeyden daha değerlidir. Çünkü rahmet olarak gönderilmiştir ve insanlara yapılacak en büyük iyilik, onların iyi bir kul olmasına yardım etmektir. Onun bu yüce duygularına bir de eşsiz nezaketi eklenince karşısında hangi düşmanı barınabilirdi? Düşmanlarını kahreden nokta da bu idi. Muarızlarından birçokları kalplerinde meydana gelen tesire karşı koyamamışlardır. Zamanla kendileri veya çocukları Müslüman olmuşlardır.

İnsanlardan düşkün, fakir, kimsesiz ve muhtaç olanlara en büyük yardımcı o idi. Peygamberliğinden önce haksızlıkla mücadele için yapılan Hılfu'l-Fudûl adıyla anılan anlaşmaya katılmıştır. Cemiyette, aç kalan ona koşmuş; zulme uğrayan bîçare ona sığınmış; hakkını alamayan ona başvurmuş ve herkes derdinin dermanını onda bulmuştur.

Resûl-i Ekrem (s.a.s.)'in titizlikle üzerinde durduğu konulardan bir tanesi de insanların terbiye (eğitilme)'si konusudur. Genellikle in-

---

[188] Aynı eser, s. 35, Hadîs No. 95.
[189] İbn-i Hişâm, Sîretü'n-Nebî, Kâhire, c. 1, s. 278.
[190] Mevlânâ M. Ali, Peygamberimiz, İstanbul 1341, s. 90.
[191] Tevbe Sûresi, Âyet: 80.
[192] Ahmet Es-Sâvî, Sâvî ale'l-Celâleyn, s. 2, s. 191.

sanların ve bu meyanda çocukların terbiyesi konusunda da merhamet ve şefkati esas olarak almıştır.

PEYGAMBER EFENDİMİZ VE ÇOCUK TERBİYESİ

Çocuk terbiyesi asırlar boyunca insanlığı en çok meşgul eden mühim bir konudur. Şekli üzerinde görüş ayrılıkları olmakla beraber lüzumunda ve milletlerin bekası için zaruri olduğunda ittifak edilmiştir. Omuzlarında sorumluluk duyan herkes bu konu ile ilgilenmiş; sonraki nesilleri yetiştirmekte itina göstermiştir. Çeşitli terbiye ve eğitim sistemleri var ise de bugüne kadar değerini koruyabilen tek sistem İslam Dîni'nin getirmiş olduğu terbiye sistemidir.

Araplar İslam'dan önce her bakımdan dünyanın en geri milleti idi. Kendini idare edemeyen bu milletin İslam terbiyesini aldıktan sonra dünyayı idare edebilecek bir hâle geldiği; ahlâk bakımından çok düşük bir seviyeden fazilet örneği olabilecek bir dereceye yükseldiği görülmüştür.

Terbiye, milletlerin geleceğinin garantisidir. Terbiyede yanlış bir tatbikat milletin istikbalini tehlikeye atmaktan farksızdır. Nitekim, eğitimi öğrencilere bazı konularda, yalnızca bilgi vermek tarzında anlaşılıp ahlâk konusuna önem verilmediği takdirde milletlerin başına nice gaileleri, bizzat kendi çocukları açmışlardır. Ahlâk konusunda kendisini sorumlu kabûl etmeyen ve o tarz terbiyeyi klâsik diye kınayanlar, hizmet etmekle mükellef oldukları milletlerine kötülük yapmış olurlar. Ahlâktan yoksun ilim, insanlık için bir tehlikedir. Onun faydalı hâle gelebilmesi için ahlâkla birleşmesi şarttır. İlmin, fen ve tekniğin fena niyetle birleşmesi ise insanlık için tehlikelerin en büyüğüdür. Bu gerçeği acı misallerine rağmen hâlâ göremeyenlerin bulunuşu cidden üzücüdür. Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Cenâb-ı Hakk'a dua ederken;

«اَللّٰهُـمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَـعُ، وَمِنْ
نَفْسٍ لَا تَشْـبَعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا»

"Yâ Rabbi! Faydasız ilimden, ürpermeyen kalbden, doymayan nefisten ve kabûl edilmeyen duadan Sana sığınırım."[193]

buyurmuş olması çok manidardır. İlim ve tekniğin ahlâk mefhumu tanımayan bir insanın eline geçmesi; hunhar bir katilin eline verilmiş en modern silahtan çok daha tehlikelidir. Ahlâkın tek dayanağı vardır, o da dindir. (Dîne önem vermeyen kimsede ahlâk aramak abesle iştigâl etmekten başka bir şey değildir ve sonu mutlaka hüsrandır.)

İnsanlık, Cenâb-ı Hakk'ın, Peygamberi vasıtasıyla gönderdiği terbiye sistemine dönmekten başka çare olmadığını er geç anlayacaktır. Bugünün gelişen ilim ve tekniği, temeli hak dîne dayanan sağlam bir ahlâk anlayışıyla el ele vermedikçe insanlığın istikbâli parlak görülmemektedir. Eğitimde ahlâka ve dîne yer vermemek, insanın kendisini inkâr etmesidir. Zira Cenâb-ı Hak insanı fıtraten dindar yaratmıştır. Onun için temeli dîne dayanmayan bir çocuk terbiyesi düşünülemez. Çünkü daha doğuştan dindar olacak kabiliyette yaratılan insana en uygun gelen terbiye sistemi de budur. Bu sistem kaynağı İlahî oluştan dolayı orijinalitesini ve yeniliğini hiç kaybetmemiştir. İlahî olan bu terbiye sistemi insan tab'ına en uygun sistem olduğundan değerini de hiçbir zaman kaybetmeyecektir. Dîn-i İslam kıyamete kadar baki olduğu gibi onun getirdiği terbiye sistemi de kıymet ve değerini aynen muhafaza edecektir.

İSLÂM'DA TERBİYE VE DAYANDIĞI TEMELLER

İnsanı kemâle erdiren, Cenâb-ı Hakk'ın ve yaratıklarının yanında değerini arttıran nesne güzel ahlaktır. Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz esasen güzel ahlâkı, insana sonradan ârız olacak bir sıfat olarak değil de, insanda bulunması normal ve bir bakıma zaruri bir unsur olarak kabûl eder. İslam Dîni'nin en başta gelen özelliklerinden birisi ahlâka çok büyük önem vermesidir. Hatta Peygamber (s.a.s.) İslam Dîni'ni güzel ahlâk olarak tarif etmiş ve bir hadis-i şerifte de;

«أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ»

"Mü'minlerin iman yönünden en olgunu, ahlâk cihetinden en güzel olanıdır ve sizin hayırlı olanlarınız, hanımlarına karşı hayırlılarınızdır."[194] buyurmuşlardır.

İyi bir mü'min olabilmek için ahlâk mühim olduğu gibi, olgun bir insan olabilmek için de öyledir. Mevlânâ şöyle der:

«آدمي زاده اكر بي أدبست آدم نيست
فرق در جشس بني آدم و حيوان أدبست»

[193] Ş. Mansur Ali Nasıf, Ef-Tâc, Kahire 1962, c. 5, s. 125.
[194] Muhyiddîn Ebû Zekeriyyâ, Riyâzü's-Sâlihîn, Kâhire 351, s. 257.

“Âdemoğlunun eğer edebden nasibi yoksa insan değildir. (Zira) insanla hayvanın farkı edebden ibarettir.”

Müslümanların güzel ahlâkı, yayılmasında kılıçtan daha tesirli olmuştur. İslam tarihinde şahısların olduğu gibi milletlerin de İslam'a girmelerinde Müslümanların güzel ahlâklarının önemi büyüktür. Memleketler kılıçla fethedilmiş olsa dahi gönülleri daima güzel ahlâkı, adaletleri ve insani muameleleri fethetmişlerdir.

İslamiyet'te soy-sop güzelliği ile tefahür etmek yasak edilmiştir. Değer ittikaya göredir. Peygamber (s.a.s.) Efendimiz;

«يَا أَبَا ذَرٍّ، لَا عَقْلَ كَالتَّدْبِيرِ، وَلَا وَرَعَ كَالْكَفِّ، وَلَا حَسَبَ
كَحُسْنِ الْخُلُقِ»

“*Ey Ebû Zer, tedbirli olmak gibi akıllılık; yasaklardan kaçmak gibi takvâ ve güzel ahlâk gibi soy-sop olamaz.*”[195] buyurmuşlardır. Binaenaleyh herkes iyilik yaptığı zaman kendi lehine, fenalık yaptığı zaman da kendi zararınadır.

Güzel ahlâk, İslam'da erişilmesine çalışılan bir gayedir. Terbiye de, onu elde etmenin yoludur. Gayeye vasıl olmak için terbiye yolundan geçilecektir. Nebatların ve hayvanların dahi terbiye ile ıslah edildiği ve daha verimli hâle getirildiği düşünülürse insanlar için terbiyenin önemi kendiliğinden meydana çıkmış olur.

Dînimizde hiçbir şey faydasız yere emir veya yasak edilmemiştir. Emredilen her şeyde mutlaka büyük bir hikmet ve yapanlar için birtakım faydalar vardır. Yasaklarda da, irtikâp edenler için birtakım zararlar... Terbiye konusu da dînimizin emrettiği bir husustur. Âyet-i kerîme açıktır:

﴿يَٓا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ
وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَٓا أَمَرَهُمْ
وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾

“Ey iman edenler! Gerek kendilerinizi, gerek ailelerinizi öyle bir ateşten koruyun ki, onun yakacağı insanla taştır. (O ateşin) üzerinde iri gövdeli, şer tabiatlı melekler vardır ki, onlar Allah'ın kendilerine emrettiği şeylere asla isyan etmezler. Ne memur edilirlerse yaparlar.”[196]

Kişinin ehli; karısı, çocukları, kardeşi, hizmetçisi gibi kimselerdir. İnsanın ehline karşı yapmakla mükellef olduğu husus nafakasından ibaret olmayıp, nasihat etmek, ilim öğretmek ve terbiyesine dikkat etmekle de mükelleftir. Hz. Ali (r.a.), bu âyet-i kerîmeyi nefsinde “*Ehlinize hayır öğretiniz ve onları terbiye ediniz.*”[197] diye tefsir etmiştir. Kâsâni merhum da azabdan korunmakla emredilen (ehl)'in tarifinde şöyle der: “Ehil, hakikatte kişi ile sevgi bağı ve ruhi alakası olan kimselerdir. Bağlılığı olan kimseler, zaruri olarak dünya ve âhirette onunla beraber olacaklardır. O halde insan, nefsini koruduğu gibi onları da azabdan koruması icap eder. Aynı şekilde, beraber haşrolunacağı için dost ve arkadaşlarını da (elinden geldiği kadar) koruması gerekir. Çünkü kişi sevdiği ile beraber haşrolunacaktır.”[198] Abdullah b. Abbas (r.a.) da âyetin tefsîrinde şöyle söyler: Cenâb-ı Hakk'a itaat ediniz. Yasak ve isyandan sakınınız. Evlâdınıza da emirlere uymasını; yasaklardan kaçmasını emrediniz. İşte sizin için de, evladınızı ateşten koruma budur.”[199] Hadis-i şerifte de şöyle buyurulur:

“Hepiniz çobansınız ve hepiniz kendinizden mesulsünüz. Emîr, insanlar üzerine çobandır, sürüsünden mesuldür. Erkek, aile efradı üzerinde bir çobandır, onlardan mesuldür. Kadın, kocasının evi ve çocuğu üzerinde çobandır, onlardan sorumludur. Köle, efendisinin malının çobanıdır, ondan mesuldür, dikkat ediniz! Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzden sorumlusunuz.”[200]

Netice olarak diyebiliriz ki; evladının terbiyesine ihtimam göstermeyen kimse, dolayısıyla onu eliyle ateşe atmış demektir. Bu ihmalin cezasını kendisi de evlâdı da çekecektir. Beraber yaşadığı cemiyet fertleri de zarar görecektir. O halde; büyüklerin küçüklerine, bilenlerin bilmeyenlere, öğretmen durumunda olanların öğrencilerine terbiye vermesi bir zarurettir.

Terbiyede dikkat edilmesi gereken noktaları şöyle sıralayabiliriz:

a) Terbiye, çocuk ana rahmine düştüğünden itibaren hayatı boyunca devam eden ve türlü şartlar göz önünde tutularak uygulanan bir eğitim tarzıdır. Her çocuk iyilik ve fenalığa kabiliyetli olarak yaratıldığından, ona, terbiye ile şekil verilecektir. Her çocuğun iyi bir insan olabileceği; peşin hükümlerden uzak; sabırlı, teennili ve çocuğun yaşlara göre psikolojik durumları da hesaba katılarak çalışılmalıdır.

b) Çocuğun ana rahmine düşerken yapılacak vazife, Peygamber-i Zîşân (s.a.s.) tarafından şu hadisle beyan edilir:

«لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَتَى أَهْلَهُ قَالَ بِاسْمِ اللّٰهِ، اَللّٰهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ

[195] Hâfız El-Münzirî, Et-Tergîb-ü ve't-Terhîb, Mısır 1955, c. 3-5, s. 405.

[196] Et-Tahrîm Sûresi, Âyet: 6.

[197] S. Ali Mahfuz, Hidâyetü'l-Mürşîdîn, Kâhire 1952, s. 470.

[198] İ. Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyân, c. 8, s. 59.

[199] S. Ali Mahfuz, Hidâyetü'l-Mürşidîn, Kahire 1952, s. 469.

[200] Hâfız El-Münzirî, Muhtasar-ı S. Müslim, Küveyt 1969, s. 88, Hadîs No. 1201.

وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، فَقُضِيَ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ لَمْ يَضُرُّهُ»

"Ailesine yaklaşan kimse: Senin adınla başlarım! Yâ Rabbi, beni şeytandan ve şeytanı da beni faydalandırdığın şeyden uzaklaştır! diye dua eder ve bu yaklaşmadan bir çocuk meydana gelirse şeytan ebediyen ona zarar vermez."[201]

O halde çocuğun meydana gelmesine vesile olan yakınlaşma, Allah'ın adı ile ve O'na dua ederek yapılmalıdır. Bu durum çocuğun ilerde bazı tehlikelerden korunmasına vesile olacaktır.

c) Çocuğa verilen gıda mutlaka helâl olmalıdır. Buna da ana rahmine düştüğünden itibaren başlamalıdır. İnsan vücudunun gelişmesi, kuvveti, hücrelerinin teşekkülü, yediği gıdadan meydana gelir. Kazanca dikkat edilmediği takdirde diğer bütün çalışmalar akamete uğrayabilir. Arpa ektikten sonra o tarladan buğday elde etmek için çalışmalar yapılması boşuna bir gayrettir. O halde çocuktan iyi fiillerin meydana gelmesi ve yapılacak çalışmaların semereli olması için temiz gıda yedirmeli, damarlarında dolaşan kanın bir zerresinin dahi haramdan olmamasına dikkat etmelidir. Ayette;

"*Ey iman edenler! Kazandıklarınızın en güzellerinden* (helâl ve temiz olanlarından) *infak ediniz.*"[202] buyurulması câlib-i dikkattir.

d) Çocuğa anne karnında iken zarar verecek içki gibi fena itiyatlar ve bir kısım irsî hastalıklardan anne ve babanın korunması gerekir.

e) Çocuk doğunca güzel bir ad vermelidir. Adı çocuğa bir hedef olmalı; çocuğu, "Ben adıma layık olayım" diye düşündürmelidir. Bundan dolayı verilen ismin hem manasının güzel olması ve hem de Allah yanında sevgili bir insanın ismi olması çok faydalıdır. Moda diye manasız isimler koymak evlâda karşı yapılması icap eden bir vazifenin terk edilmesinden başka bir şey değildir.

f) Çocuk konuşmaya başladığı zaman iyi şeyler öğretmek ve yanında güzel şeyler konuşmak gerekir. İyi şeyler söylediği zaman çocuğu takdir etmeli, fena şeyler söylediğinde sabırla uğraşarak bertaraf etmelidir. Alışkanlığın önemini herkes takdir eder. Çocuğu nezaketli bir konuşmaya alıştırmak mühim bir muvaffakiyettir. Resûl-i Ekrem (s.a.s.)'i, Kur'an-ı Kerim'in "Üsve-i hasene = Güzel örnek"; Hz. Âişe (r.a.)'nin de, onun ahlâkının "Kur'an" olduğunu beyan etmesi düşündürücüdür. Bu, tebliğ ve telkin buyurduğu Kur'an-ı Kerim'i nefsinde tatbik ettiğinin bir ifadesidir... Muvaffak olmak isteyenler aynı metodu benimsemek zorundadırlar. Çünkü insanlar aile ve yakın çevresinin tesirinden kolay kolay kurtulamazlar. Hülasa, çocuğun yapması arzu edilen bütün hareketleri baba ve annelerin yapması; istemedikleri davranışları öncelikle kendilerinin terk etmesi icap ettiği kabul edilmelidir.

g) Çocuk 7 yaşına geldiği zaman kendisine namaz emredilecektir. Namazla emretmek için de namazın kılınması ve namazda okunacak şeylerin öğretilmiş olması lazımdır. "Daha küçük, ilerde kılar" dememelidir. Kendi çocukları da olsa hiç kimse onlara Resûl-i Ekrem'den daha şefkatli olamaz. Sevgisini aşılamak şartıyla, küçükten alıştırmanın önemi büyüktür. Büyüdükten sonra babasının namaz hususundaki tavsiyelerine uymayan çocuklar vebalde yalnız değildirler. Küçükten alıştırmayan anne-babası da vebalde dâhildir.

h) Terbiyede konunun benimsetilmesi; inandırılıp sevdirilmesi muvaffakiyete götüren yollardan birisidir. Terbiyenin baskı ile etkili olması veya bu etkinin devamlı olması mümkün değildir. Eğitime tabi tutulan, nihayet bir insandır. Akıl ve düşünce sahibidir. Binaenaleyh o; fikren doyurulmuş; konunun faydalı olduğunu kabul etmiş ise, eğitim faydalı ve devamlı olabilir. Birçok kimselerin çalışmalarının faydasız kalışı, bu noktaya dikkat edilmeyişindendir. Terbiye edilen, fakat inandırılamayan insandan fazla bir şey beklenemez.

ı) Terbiyede dikkat edilecek bir nokta da ilimle müşterek olmasıdır. Yani terbiyenin talimle beraber yürütülmesidir. Bir bakıma terbiye, dinî ve ilmî gerçeklerin tatbikatıdır, denebilir. İlk emri "*Oku*!" diye başlayan bir dînin getirdiği terbiye sisteminde ilme gereken önemi vermesi tabiidir. Nitekim ilim öğrenmenin beşikten başlayıp mezara kadar devam etmesini, gerekirse bu uğurda en uzak beldelere gidilmesini ve faydalı şeyleri (hikmeti) mü'minin nerede bulursa alması gerektiği esasları prensip olarak kabûl edilmiştir. İlmin faydalı olabilmesi için tatbik edilmesi şarttır. İşte terbiye diğer bir tabirle, öğretilen faydalı bilgilerin nazariyatta kalmayıp amelî hayata girmesidir de denebilir. Öğrencilerine yalnızca bilgi öğretmeyi yegâne vazife kabûl eden eğitimci ile aynı yanlış kanaatte olan ebeveynler hatalarının cezalarını içinde yaşadıkları topluma çektirmektedirler. Tahsil sırasında ahlâkı üzerine eğilmeyen ve üstelik kötü örnek olup küçüklerin yanında hareketlerine dikkat etmeyenler feci bir şekilde yanıldıklarını er geç anlayacaklardır.

j) Eğitici ve öğreticilerin eğitilenlere iyi birer örnek olmaları zarureti vardır. Küçükler, çoğunlukla büyüklerine özenir ve onları taklid ederler. İstisna durumlar hariç, ekseriya küçükler sevdikleri kimselerin kopyası durumundadırlar. Onun için bütün davranışlarında örnek olduklarını, çocuğun yapması istenilmeyen hareketleri mutlaka terk etmesi icap ettiğini eğiticilerin kabûl etmeleri zaruridir. Kötü örnek olmak, çocuğa fiili ile kötülüğü telkin manasına gelir. Sözle yapılan öğütlerin de değerini azaltır.

k) Terbiyede şiddet ve zor yerine rıfk ve mülâyemeti esas almalıdır. Şiddetle meseleyi halledeceğini zannetmek yanlıştır. Bazı hâllerde ona da ihtiyaç olabilirse de makul ölçüleri aşmamak lazım gelir. Lüzumsuz yere şiddet, çocuğu isyana teşvik edebilir. İnsan terbiyesinin zorluğu da buradadır. Her konuda olduğu gibi bu bakımdan da Resûl-i Ekrem (s.a.s.)'e tabi olmak gerektir. Enes (r.a.) haber veriyor:

"Resûl-i Ekrem (s.a.s.), ahlâken insanların en güzelidir. Beni bir gün bir işe gönderdi. Gönlümden, gönderdiği yere gitmek istediğim halde ben ona;

— Gitmeyeceğim, dedim. Dışarı çıktım. Sokakta oynamakta olan çocukların yanına uğradım. Bir de baktım ki, Resûl-i Ekrem (s.a.s.) omuzumdan tutmuş... Yüzüne baktım, gülümsüyordu. Dedi ki:

---

[201] Zeynüddîn Ahmed b. Ahmed Ez-Zebîdî, Muhtasar-ı S. Buhârî, Hadîs No. 1812.

[202] Bakara Sûresi, Âyet: 267.

— *Küçük Enes, söylediğim yere gittin mi? Ben de;*

— Gideceğim yâ Rasûlallah, dedim ve gittim..."[203]

"Gitmeyeceğim" deyişine kızmadığı gibi, gitmeyişine tebessümle mukabele gösteriyor. Fakat sonunda Enes (r.a.) içinden gelerek seve seve gidiyor. Efendimiz (s.a.s.) bu prensipten hayatı boyunca hiç ayrılmamıştır. Enes İbn Mâlik (r.a.)'in şu sözleri de câlib-i dikkattir (Küçük yaşında babası vefat etmiş ve annesi Ebû Talha ile evlenmişti.):

"Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Medîne'ye geldiği zaman, (babalığım) Ebû Talha elimden tutup beni Hz. Peygamber (s.a.s.)'e getirdi:

— Yâ Rasûlallah, Enes akıllı çocuktur. Sana hizmet etsin, dedi. Enes (r.a.) der ki:

— Hazarda ve seferde 10 sene hizmet ettim. Yemin ederim ki, yaptığım bir şeyden dolayı (Şunu niçin şöyle yaptın?); yapmadığım şeyden dolayı da (Şunu niçin böyle yapmadın?) dememiştir."[204]

Herkes tarafından sevilmesinin hikmeti buradadır. Hayatında kalp kırmamış, hakaret lafızları kullanmamış, işlerini daima tatlılıkla halletmiştir. Şu hadis-i şerif onun kaide olarak koyduğu bir esastır:

«إِنَّ الرِّفْقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يُنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ»

"Rıfkın bulunduğu yerde ziynet, bulunmadığı yerde uğursuzluk vardır."[205]

Rıfk, bulunduğu yere ziynet getirir. O çekilince yerini çirkinlik alır.

l) Çocuklara tatlı söz ve güler yüzle şefkat göstermek gerekir. Sevgisini ve şefkatini belli etmemek veya sevmez görünmek yanlış bir davranıştır. Zaman zaman çocukların ailesinden kaçmasının sebebi, çoğu zaman devamlı şiddet ve baskılardır. Çocuk sevilmediği kanaatine vardığı takdirde kendisi de büyüklerini sevmeyecek ve belki de firara teşebbüs edecektir. Çocuklara şefkatli muamele, zaman zaman onlarla latifeleşmek Efendimiz (s.a.s.)'in sünnetidir. Önemine binaen bu konuda birkaç örnek verelim:

"Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Hz. Hüseyin (r.a.)'i sırtlarına bindirmişlerdi. Bunu gören biri;

— Ey çocuk! Üzerinde bulunduğun binit de ne güzelmiş, der.

Hz. Peygamber (s.a.s.) de;

— *Ya binen ne kadar güzel*... buyururlar."[206]

Bera b. Azîb (r.a.) de şu hadis-i şerifi rivayet eder:

"Ben Resûl-i Ekrem'i gördüm. Hasan (r.a.)'ı omuzlarına almış, şöyle diyordu:

— *Yâ Rabbi! Ben onu seviyorum, sen de sev.*"[207]

Çocuğa şefkat ve sevgi göstermek, onunla oynamak terbiyesi bakımından faydalı olduğu gibi katı kalpli kimselerin kalplerinin yumuşaması için de faydalı görülmüştür. Ebû Hüreyre (r.a.)'den;

"Bir kimse Resûl-i Ekrem (s.a.s.)'e, kalbinin katılığından şikâyet etti. Peygamber Efendimiz şöyle buyurdular:

— *Yetimin başını okşa, fakirlere yemek yedir.*"[208]

Bu hususta rivayet çok ise de Peygamberimizin şu iki hadisini hatırlayalım: Ebû Hüreyre (r.a.)'den;

"Hz. Peygamber (s.a.s.), Hasen b. Ali (r.a.)'yi öpmüştü. Yanında da Teym kabilesinden Akra' b. Habis (r.a.) oturmakta idi.

— Benim on tane çocuğum var; hiçbirisini öpmedim, dedi. Hz. Peygamber ona baktı ve;

— (İnsanlara) *merhamet etmeyene* (Cenâb-ı Hak tarafından) *merhamet olunmaz*, buyurdular."[209]

"Üsâme b. Zeyd (r.a.) dedi ki: Hz. Peygamber (s.a.s.) beni tutar dizine oturtur, öteki dizine de Hasen (r.a.)'i alır; sonra dizlerini birleştirir, şöyle dua ederdi:

— *Yâ Rabbi! Ben bunlara acıyorum. Sen de merhamet et...*"[210]

m) Çocuklara tatlı tatlı nasihatten geri kalmamalıdır. Yaşı, tahsili ne olursa olsun, insanoğlunun baba ve hoca nasihatine ihtiyacı vardır. Peygamber Efendimizin "*Din nasihattir*" buyurmasının hikmeti budur. Fakat bu nasihati yalnız sözle değil, hareketleriyle de yapması iktiza eder. Hz. Lukman'ın çocuğuna nasihatini Kur'an-ı Kerim şöyle zikreder:

"*Oğulcağızım! Namazı dosdoğru kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış... İnsanlardan (kibirlenip) yüz çevirme. Yeryüzünde şımarık yürüme. Zira Allahu Teâlâ her kibir taslayanı, kendini beğenip övüneni sevmez. Yürüyüşünde mutedil ol. Sesini alçalt...*"[211]

n) Çocukları için ebeveynin dua etmesi lazımdır. Ebeveynin evladına yaptığı dua, Peygamberin ümmetine yaptığı duaya benzetilmiştir.

---

[203] Mansur Ali Nâsıf, Et-Tâc, Kâhire 1962, c. 3, s. 242.
[204] Aynı eser, s. 241.
[205] Ebu'l-Hüseyn, Müslim b. Haccâc, Sahîh-i Müslim, İstanbul 1333, cüz 8, s. 22.
[206] Mansur Ali Nâsıf, Et-Tâc, Kâhire 1962, c. 3, s. 360.
[207] Aynı eser, c. 3, s. 357.
[208] Hâfız El-Münzirî, Et-Tergîb-ü ve't-Terhîb, Mısır 1955, c. 3, s. 349.
[209] Mansur Ali Nâsıf, Et-Tâc, c. 5, s. 7.
[210] Aynı eser, c. 5, s. 7.
[211] Lokman Sûresi, Âyet: 17-19.

Hz. Peygamberin bazı dualarını yukarıda zikretmiştik. Hulus-i kalple çocuklarımızın iyi bir insan olması için seher vaktinde, namazlardan sonra hep dua etmek icap eder.

o) Çocuk terbiyesinin maddi cephesini de ihmal etmemek gerekir. Yiyecek ve giyeceğini temin etmek; bedenini hastalıktan korumak, zinde ve kuvvetli olarak yetiştirmek, helâlinden rızık kazanacağı bir yola delâlet etmek, vakti gelince sünnete uygun bir şekilde evlendirmek...

p) Onları kötü huy, itiyat, fena arkadaş ve zamanın zararlı cereyanlarından korumalıdır. Çocuğu bilgili ve şuurlu bir şekilde yetiştirmek için hazırlıklı bulundurmak lazımdır. Okuma ihtiyacında olan çocuğa faydalı kitaplar almak ebeveyn için bir zarurettir. Kendisini ve haklı davasını müdafaa edebilecek bir nitelikte olmasını temin etmelidir.

Terbiye çok cepheli, zor ve büyük sabır isteyen bir iştir. Her vesileden faydalanmak, zararlı her türlü tehlikeden korunmak şarttır. Çevresini, davranışını, arkadaşlarını, zevkini, ahlâk, inanç ve ibadet durumlarını her an murakabe edip en isabetli şekilde zamanında müdahale edilmelidir. Bu mevzu, çok kafa yorulması gereken, sorumlu kimselerin uykularını kaçıracak kadar önemlidir. Harb kazanacak bir kumandanın basiret ve tedbiri kadar bir terbiyeci de ne yapacağını bilmelidir. İyi evlat Kur'an-ı Kerim'de ziynet olarak, hayırlı olmayanları ise, ebeveyn için düşman ve fitne olarak tanıtılır. Çocuk anne babaya tevdi edilmiş bir emanettir, onun fıtratındaki temizliğini artırmaya çalışmak lazımken hiç değilse bozmamak icap etmez mi? Bunu ihmal eden sorumlu kimse emanete riayet etmemiş olur. Kâr etmek isteyen bir tacir dahi düşünmek zorundadır. Hassas ve çok dikkat isteyen bir konu olması hasebiyle yapılacak en küçük hareketi dahi düşünmeden yapmamak en salim yoldur. Babanın evladına bırakacağı en güzel miras, güzel ahlâk ve ilimdir.

Çocuğuna miras olarak servet bırakamayan baba mesul olmayacak, fakat ahlâk ve zaruri bilgileri öğretmeyen babalar sorguya çekilecektir. Sonra, ilim, peygamberlerden insanlara kalan bir mirastır. Mal ise, herkesten kalabilir. Çocuk terbiyesi çocuklara menfaatli olduğu gibi, baba, anne ve öğretmen için de en büyük bir kazanç vesilesidir. Salih bir evlat yetiştiren veya ilim öğreten kimseler ölseler dahi, bu kazançlarının manevi ecrinin devam edeceği hadis-i şerifte beyan edilmiştir:

"*İnsanoğlu ölünce ameli* (sebebiyle kazandığı mükâfatı) *kesilir. Ancak üç kişi*(nin devam eder)*: Sadaka-i cariye* (yapan)*; ilminden faydalanılan ve kendisine dua edecek bir* (salih) *evlat yetiştiren* (kimselerin amel defterleri kapanmaz)."[212]

Her namazın sonunda okunan şu dua ne kadar güzeldir:

﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لِى وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ﴾

"Ey Rabbim! Kıyamet gününde beni, ana ve babamı ve bütün iman edenleri bağışla!"[213]

Namaz kılan herkes bu duayı namazın sonunda okumaktadır. Çocuğuna namaz kılmayı öğreten ve alıştıran baba ve anne için evladı böyle dua etmektedir. Onun için böyle bir evlada sahip olan insandan daha bahtiyar bir kimse düşünülemez. Çocuklarımızla birlikte neslimizden de daima Müslümanların gelmesi için çalışmalı ve dua etmeliyiz. Bir peygamber olduğu halde Hz. İbrâhim (a.s.) Cenâb-ı Hakk'a şöyle yalvarıyor:

﴿رَبِّ اجْعَلْنِى مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِى رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ﴾

"Ey Rabbim! Beni dosdoğru namaz kılmakta berdevâm et. Zürriyetimden de (böylece namaz kılanlar yarat). Ey Rabbimiz, duamı kabul et."[214]

Hz. İbrâhim ve oğlu İsmâil (a.s.) Kâ'be'nin inşası bittikten sonra beraberce şöyle dua ederler:

﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ﴾

"Ey Rabbimiz! İkimizi de sana teslimiyette sabit kıl. Soyumuzdan da (yalnız sana boyun eğer) Müslüman bir ümmet (yetiştir)."[215]

Yâ Rabbi! Çocuklarımızı salih, bizleri razı olduğun insanlardan eyle!..

---

[212] Hâfız El-Münzirî, Muhtasar-ı S. Müslim, Hadîs No. 1001.
[213] İbrâhîm Sûresi, Âyet: 41.
[214] İbrâhîm Sûresi, Âyet: 40.
[215] Bakara Sûresi, Âyet: 128.

NA'T-I ŞERÎF[216]

Bürüyüp dîde-i im'ânımı gaflet remedi,
Beni sevk etti reh-i ma'sıyete diyv-i redi,
Aman Allah içün ey fahr-i Cihân-ı Ebedî.
Koyma vâdi-i dalâlette bu âsî-i bedî.
Sedde-i merhametindir dilimin müstenedi.
"Meded ey kafile sâlâr-ı Rusûl huz biyedî!"[217]

Kulunu meyl-i hevâ çekdi serâser bende,
Kolları bağlı esîr oldum efendim ben de.
Başkasından olamam feyz-u meded hâhende,
Cümle ümmîdim eyâ Şâh-i Risâlet! Sende.
Olmuşum Bâr-i geh-i şefkatine efkende.
"Meded ey kafile sâlâr-ı Rusûl huz biyedî!"

İttibâ' eyleyerek nefsime oldum gümrâh,
Kendime zulm-ü sarîh eyledim eyvâh eyvâh.
Şimdi nâdim olarak etmedeyim nâle-vü âh.
Âh ile, girye ile geldim eyâ Şâhenşâh!
Eydi-i fakrimi açdım sana şey'en li'llâh.
"Meded ey kafile sâlâr-ı Rusûl huz biyedî!"

Lâkab-ı âtıfetin şâfi-i rûz-i Arasât,
Dergeh-i mekremetin cây-i emanbahş-i usât.
Leb-i lâ'linde dil-i mürde için Âb-ı Hayât
Cünbüş-i gamzene vâbeste serrâh-i necat.
Bir nazar kıl bana da yâ men aleyhi's-salevât.
"Meded ey kafile sâlâr-ı Rusûl huz biyedî!"

Merhamet eyle de mağfûr-u kebâir olayım,
Meded-i lütfun ile ehl-i besâir olayım,
Feyz-i pâkin ile âgâh-ı serâir olayım.
Mahlasım mislî hakîkatde de tâhir olayım.
Dem-bedem mısrâ-i âtî ile zâkir olayım.
"Meded ey kafile sâlâr-ı Rusûl huz biyedî!"

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ

[216] Beyânü'l-Hak mecmuasından alınmıştır.
[217] Bu mısra Hz. Üftâde'den muktebestir. Manası: "Ey peygamberler kafilesinin kumandanı elimden tut, yardım et" demektir.

PEYGAMBER EFENDİMİZ (S.A.S.)'İN VEDÂ HUTBESİ

Orhan KARMIŞ

Din İşleri Yüksek Kurulu Raportörü

Bütün beşeriyet için irfan ve hidayet kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in gerek ilim, gerekse belagat cihetinden ne muazzam bir mucize olduğu 14 asırdır münakaşa götürmez bir gerçek olarak karşımızdadır. Arap dil ve edebiyatının şahikasına ulaşıldığı bir devirde bütün Arap edib ve şairlerinin bir tek sûresine nazire yapmak kudretini gösteremedikleri bu İlahî Kelâm, müspet ilim ve teknolojinin tekâmül ve terakkinin en yüksek grafiğini çizdiği şu feza asrında ilmî hakikatlarının tazelik ve değişmezliği hususunda herhangi bir kayba uğramamıştır. Aksine gün geçtikçe yeni yeni ilmî buluşlarla Kur'an-ı Kerim hakikatları daha da kuvvet kazanmaktadır.

İlmî ve belağî i'câz mevzuunda Kur'an-ı Kerim, çeşitli âyet-i kerîmeleriyle bütün ins-ü cinne açıkça meydan okumuştur.[218] Bahusus İslam'ın azılı düşmanları için Kur'an-ı Kerim'in İlahî bir mucize oluşunu inkâr yolunda bu meydan okuyuşa cevap vermek kaçırılmaz bir fırsattı. Yüzyıllardan beri bu mevzuda bazı denemelere girenler olmuşsa da bunlar gülünç duruma düşmekten başka bir şey elde edememişlerdir.

Peygamber Efendimizin hadis-i şerifleri hususunda Kur'an-ı Kerim'deki gibi bir i'câz bahis konusu olmadığı halde belagat ve ilmî ihata bakımından bu sahada da herhangi bir rakip çıkmamıştır. Üzerinde en çok emek sarf edilen ve titizlikle durulan İslamî ilimlerden biri de hadis ilmidir. Hadis-i şeriflerin sıhhat derecelerini tespit etmek için metin ve sened tenkîdi üzerinde çok ciddi çalışmalar yapıldığı gibi muteber hadis kitaplarının şerh ve tasnifi hususunda da büyük gayretler sarf edilmiştir. Bütün bu araştırma ve çalışmalar İslam'ın temel kaynaklarından olan ve şer'î delillerin ikincisi bulunan Sünnet'in haiz olduğu büyük ehemmiyet dolayısıyladır.

Peygamber Efendimizin mübarek hadis-i şerifleri de, "**O hevâdan da söylemez**"[219] mealindeki âyet-i kerîme mantukunca Cibrîl-i Emîn tarafından lafzı okunmayan bir vahiy ve ilham neticesidir. Bu bakımdan ifade ettiği mana ve hakikatler nokta-i nazarından çok ihatalı ve derindirler. Bu yazımıza mezbû olan "Vedâ Hutbesi" de bütün beşeriyet için vaz' ettiği değişmez düstur ve prensipleriyle asırlardan beri bir hidayet meşalesi olarak parlamaktadır. Bu tarihî hutbe, insanoğlunun hukuk-u beşer mevzuunda 20. asırda ancak ulaşabildiği seviyenin çok üstünde bir insan hakları anlayışı getirmiştir.

Vedâ Hutbesini Peygamberimiz (s.a.s.)'in Vedâ Haccında irad ettiği hususunda şüphe ve ihtilaf yoktur. Yalnız bu hutbenin arefe günü mü yoksa bayram günü mü okunduğu hususunda rivayet farkları dolayısıyla bir ihtilaf mevcuttur. İmâm-ı Buhârî'nin, İbn Abbas (Radıyâllahu Anhuma)'dan rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Vedâ Hutbesinde mevcut bazı cümleler yer almakta ve râvî İbn Abbas (r.a.), bu hadis-i şerifin bayram günü irad olunmuş bir hutbe olduğunu söylemektedir. Buhârî şârihi Allâme Aynî merhum mezkûr hadis-i şerifin fıkıh ıstılahındaki manasıyla hutbe olamayacağını beyanla bunun sadece sual ve cevaplardan ibaret bir muhavere olduğunu kaydetmekte, ancak vakfe vesair menâsik-i haccın tarz-ı ifasını talim maksadıyla arefe günü irad ettiği Hutbe'nin hakiki manada bir hutbe olduğunu sözlerine eklemektedir.[220] Mamafih İmam-ı Şafii ve İmam-ı Ahmed İbn-ü Hanbel bu hadis-i şerifle ihticâc ederek Hac'da bayram günü hutbe okumanın sünnet olduğu hükmüne varmışlardır.[221] Bu husus ancak bir mezhep ve ictihad ayrılığı ifade eder. Yoksa üzerinde bulunduğumuz hutbenin tazammun ettiği hakikatlere gölge düşürecek hiçbir mahiyet ve hususiyet taşımaz. Istılahî manada buna hutbe ıtlakının caiz olup olmaması bu cihanşümûl ehemmiyeti haiz hitabenin önem ve kıymetinden hiçbir şey eksiltmez.

Vedâ Hutbesinin Kütüb-i Sitte'den İbn Mâce müstesna diğerlerinde ancak müteferrik olarak ve muhtelif bablarda dercolunduğunu görüyoruz.[222] İbn Sa'd'ın Tabakât'ında da Hutbe'den bir bölüm zikredilmiştir.[223] Câhız da mezkûr hutbeyi hemen hemen meşhur olan metnine yakın bir tarzda kitabına almıştır.[224] Şu kadar var ki, rivayet senedini zikretmemiştir. Bu sebeple biz burada hutbenin metnini en uzun ve ihatalı şekli ile rivayet eden İbn Hişâm'ın kitabından terceme etmeyi uygun bulduk.[225]

HUTBENİN TERCEMESİ

İbn İshâk'ın Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'den senedi ile rivayet ettiği hadis-i şerifin devamında; "Sonra Resûl-i Ekrem (s.a.s.) haccına devam etti, mü'minlere hacca dair vazifeleri ve haccın sünnetlerini öğretti. Hamd ve senayı müteakip içinde çok şeyler beyan ettiği hutbesine başladı ve dedi ki:

"Ey insanlar,

Sözümü iyi dinleyiniz, bilmiyorum ama sizinle bu vakfe yerinde[226] *bir daha ebediyen karşılaşamayacağım.*

Ey insanlar, yekdiğerinizin kanları ve mallarına (el uzatmak) *Rabbinize mülaki oluncaya kadar size haramdır.*

[218] Bakara: 23, 24; Hûd: 13; İsrâ: 88.

[219] Necm: 4.

[220] Aynî, Umdetü'l-Kârî Fî Şerh-i Sahîhi'l-Buhârî, c. 4, s. 756, Matbaa-i Âmire.

[221] Aynı eser, c. 4, s. 758.

[222] İbn-ü Mâce, Sünne, c. 2, s. 1025, Kâhire 1953, M. Fuâd Abdülbâkî neşri.

[223] İbn-ü Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, c. 2, s. 186, Beyrut 1957.

[224] Câhız, Kitâbü'l-Beyân ve't-Tebyîn, c. 2, s. 53, 54, Dârü'l-Fikr 1968.

[225] İbn-ü Hişâm, Es-Sîre, c. 2, s. 603, 604, Kâhire 1955.

[226] Sünen-i İbn-i Mâce, 2. cild, 1025. sayfadaki hadis-i şerife de bakılırsa burada mezkûr mevkıfin Arafat olduğu ve dolayısıyla bu hutbenin Arafat'ta irad olunduğu kanaati daha da kuvvet kazanıyor.

Şu (mübarek arefe) *gününüzün kutsiyeti ve şu içinde bulunduğunuz Zilhicce ayının hürmeti gibi.* (Bu ay ve günün kutsiyetini çiğnemediğiniz gibi birbirinizin can ve mal emniyetini de ihlâl etmeyiniz.)

Siz şüphesiz ki Rabbinizin huzuruna çıkacaksınız. İşte o zaman Rabbiniz size işlediğiniz bütün amellerinizin hesabını soracak. Tebliğ ettim mi?

Kimde sahibine verilmek üzere bir emanet varsa onu yerine tevdi etsin!

Faizin her türlüsü kaldırılmıştır. Fakat mallarınızın aslı yine sizindir. Ne zulmedin ne zulme uğrayın. Allahu Teâlâ faizin tamamen yok edilmesini emretti. Abdu'l-Muttalib oğlu (amcam) *Abbâs'ın* (alacaklı bulunduğu) *bütün faizler hükümsüzdür.*

Câhiliye devrinden intikal eden her türlü kan davası kaldırılmıştır. İlk kaldırdığım kan davası amcam Hârîs'in oğlu Rebi'a'nınkidir. O Benî Leys kabilesinde sütanası ararken Hüzeyl isimli bir kadın tarafından öldürülmüştü. İşte cahiliye devrinden kalmış bu kan davasını kaldırarak işe başlıyorum.

Ey insanlar! Şu kudsî topraklarda kendisine tapınılması hususunda şeytan iyice ümidini kesmiştir. Fakat o bunun dışında amellerinizden önemsemeyerek terk edeceklerinize bile razı olacaktır. Dîninizi muhafaza hususunda ondan çok sakınınız.

Ey insanlar! Harb edebilmek için haram ayların yerlerini değiştirmek, şüphesiz ki küfürde çok ileri gitmektir. Bu, kâfirlerin kendisiyle dalâlete düşürüldükleri bir şeydir. Bir sene helâl olarak kabûl ettikleri (bir ayı) *öbür sene haram olarak ilan ederler, Cenâb-ı Hakk'ın helâl ve haram kıldıklarının sayısına uydurmak için bunu yaparlar. Onlar Allah'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını da haram ederler.*[227]

Hiç şüphe yok ki zaman Allahu Teâlâ'nın yarattığı gündeki şekil ve nizamına dönmüştür.[228]

İnd-i İlahîde ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. (Bu haram ayların) *üçü arka arkaya* (Zilka'de, Zilhicce ve Muharrem)*, biri de Cumâdel-Âhire ile Şa'ban ayları arasındaki Recep'tir.*

Ey insanlar!

Sizin kadınlarınız üzerinde, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki hakkınız, hoşlanmadığınız kimseleri evinize sokmamaları ve açık bir hayâsızlıkta bulunmamalarıdır. Eğer böyle bir şey yapacak olurlarsa Allahu Teâlâ onları yalnız bırakmanıza ve hadlerini bildirmek için incitmeyecek derecede kendilerine vurmanıza izin vermiştir.

Eğer (hoşa gitmeyen hâllerden) *vazgeçerlerse* (meşru çerçeve içinde) *onların yiyecek ve giyeceklerini temin etmeniz gerekir. Onlara daima iyilik telkin ediniz. Zira onlar sizin himayenize muhtaç kimselerdir. Onları Allah'ın size bir emaneti olarak nikâhınız altına aldınız. Allah'ın emriyle onların ırz ve namusu size helâl kılındı.*

Ey insanlar! Sözümü iyi anlayınız. Ben tebliğ edilmesi gerekeni söylemiş bulunuyorum.

Size sımsıkı sarıldığınız takdirde dalâlete düşmeyeceğiniz gayet açık ve seçik iki (miras) *bırakıyorum. Bunlar Kur'an-ı Kerim ve Sünnet-i Nebîdir.*

Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyin ve iyi anlayın.

Hepiniz biliyorsunuz ki Müslümanlar birbirinin kardeşidirler. Gönül hoşnutluğu ile vermedikçe hiçbir kimseye kardeşinin malını almak helâl olmaz. Nefislerinize zulmetmeyiniz.

Ey Rabbim, tebliğ edebildim mi?

İbn-u İshak burada; (Bana rivayet ettiler ki, bu hutbeyi dinleyenlerin hepsi birden "Evet" dediler. Bunu müteakip Resûlullah Efendimiz de, "*Şâhid ol yâ Rab*" buyurdular) diyor.

«بَلَغَ الْعُلَى بِكَمَالِهِ كَشَفَ الدُّجَى بِجَمَالِهِ

مِيعُحَسُنَتْ جَمِيعُ خِصَالِهِ صَلُّوا عَلَيْهِ وَآلِهِ
خِصَالِهِ صَلُّوا عَلَيْهِ وَآلِهِ»

"O, kemâl ile yüksek derecelere yetişti;
cemâl ile karanlıkları açtı;
bütün huyları güzeldir.
Ona ve âline salavât getiriniz."

Gülistan, Sa'dî-i Şirâzî

[227] Bu cümleler Tevbe Sûresinin 37. âyet-i kerîmesinden iktibas olunmuştur.

[228] İbnü'l-Esîr إستدار kelimesini açıklarken: "Araplar Eşhür-u Hurûm'da harb edebilmek için Muharrem ayının yerini Safer ayının yerine kaydırırlardı. Bu tehir her sene devam ettiğinden böylece Safer ayının yeri bütün ayları dolaşmış, nihayet bu hutbenin irad olunduğu sene asıl yerine rücu' etmişti." diyor (Nihâye, c. 2, s. 139, Kâhire 1965).

DAHÎLEK YÂ RESÛLALLAH

Gönül hûn oldu şevkinden, boyandım yâ Resûlallah,
Nasıl bilmem, bu nîrâna dayandım yâ Resûlallah,
Ezel bezminde bir dinmez figândım yâ Resûlallah,
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah!

Yanan kalbe devasın sen, bulunmaz bir şifâsın sen,
Muazzam bir sehâsın sen, dilersen rûnümâsın sen;
Habîb-i Kibriyâ'sın sen, Muhammed Mustafâ'sın sen;
Cemâlinde ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah!

Gül açmaz, çağlayan akmaz İlahî nûrun olmazsa,
Söner âlem, nefes kalmaz felek manzurun olmazsa,
Firâk ağlar, visâl ağlar ezel mesrûrun olmazsa,
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah!

Erir canlar o gülbûy-i revan-bahşın hevâsından,
Güneş titrer, yanar dîdârının, bak, ihtirâsından;
Perîşân bir niyâz inler hayâtın müntehâsından;
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah!

Susuz kalsam, yanan çöllerde can versem elem duymam,
Yanardağlar yanar bağrımda, ummanlarda nem duymam.
Alevler yağsa göklerden ve ben masseylesem duymam,
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah!

Ne devlettir yumup aşkınla göz, râhında can vermek!
Nasîb olmaz mı Sultânım Haremgâhında can vermek,
Sönerken gözlerim âsân olur âhında can vermek,
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah!

Boyun büktüm, perîşânım, bu derdin sende tedbîri,
Lebim kavruldu âteşten döner pâyinde tezkîri,
Ne dem gönlün murâd eylerse taltîf eyle Kıtmîri,
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallah!

YAMANDEDE (Abdülkadir Keçeoğlu)

HAZRET-İ PEYGAMBERİN MÜBAREK HAYATININ VE ASR-I SAADETİN KRONOLOJİSİ

Osman KESKİOĞLU

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

MİLADÎ

571 (20 Nisan - 12 Rebîu'l-Evvel) *Fahr-i Âlem Peygamber Efendimizin doğumu.*

"Doğdu ol sâatte ol Sultân-ı Dîn
Nûra gark oldu semâvât-u zemîn."

575 Beş sene Sa'd kabilesinde sütannesi Halîme'nin yanında kaldıktan sonra Mekke'ye ailesine dönüşü.

576 Annesi Âmine, hizmetçileri Ümmü Eymen ile birlikte Medîne'ye gelip pederinin mezarını ziyaret etmesi ve dönüşte Ebvâ köyünde annesinin vefatı.

576 Peygamber Efendimizi, dedesi Abdülmuttalib'in himayesine alması.

578 Fil vak'asının 8. yılında Abdülmuttalib'in vefatı üzerine amcası Ebû Tâlib'in himayesinde kalması.

583 Amcası Ebû Tâlib ile Suriye'ye ticaret kervanıyla gitmesi ve Busrâ'da Bahîrâ'nın, bu genç çocuğun beklenen son peygamber olacağını sezmesi.

588 Amcası Zübeyr ile Yemen seyahati.

Kureyş ile Kays arasında dört yıl süren Ficâr harbinde bîtaraf kalması ve Hılfü'l-Fudûl anlaşmasına katılması ve bununla iftihar buyurması.

595 Şam'a ikinci seyahati, Meysere'nin Peygamberimize hayranlığı.

596 Hz. Hatîce ile izdivacı, Ebû Tâlib'in nikâh töreninde hitâbesi.

608 Kâ'be'nin tamirinde Hacer-i Esved'i yerine koyma vazifesini Kureyş'in Muhammedü'l-Emîn dedikleri Peygamberimize ifa ettirmesi.

Bİ'SET

610/1 *Hira'da ilk vahyin gelişi* (Ramazan ayında).

En yakınlarını İslam'a davete başlaması üzerine Hz. Hatîce, Hz. Ali, Hz. Zeyd ve Hz. Ebû Bekr'in Müslüman olmaları.

613/3 Üç sene gizli davetten sonra Safa tepesine çıkıp aleni davete başlaması.

615/5 Müşriklerin baskısı karşısında bazı Müslümanların Habeşistan'a ilk hicretleri.

Müşriklerin fakir Müslümanlara işkencelerini arttırmaları, Müslümanların Dâr-ı Erkam'a sığınmaları.

616/6 Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in Müslüman olmaları.

617/7 İkinci kafilenin Habeşistan'a hicreti.

Müşriklerin, muhacirleri geri çevirmesi için Habeş hükümdarına müracaatları, Hz. Cafer'in okuduğu âyetlerin tesiriyle bunun neticesiz kaldığı.

Kureyş'in Hâşim oğullarıyla münasebeti keserek boykot ilanı.

619/9 Kureyş'in üç senelik muhasarayı kaldırması.

İki büyük keder: Hz. Hatîce'nin ve Ebû Tâlib'in vefatları (Senetü'l-Hüzn).

620/10 Tâiflileri İslam'a davet için Tâif'e gitmesi, orada maruz kaldığı güçlükler.

Mi'râc'ın vuku'u (Hicret'ten 1,5 veya 3 yıl önce).

Birinci Akabe biatı: Medîneli 12 kişinin Müslüman oluşu.

621/11 İkinci Akabe biatı: Bu defa Müslüman olanlar çoktu. Hazreç'ten 9, Evs'ten 3 kişi olmak üzere 12 temsilci (nakîb) seçtiler.

HİCRÎ

622/1 (Temmuz) *Mekke'den Medîne'ye hicret buyurdular.*

Hicrî takvimin başlangıcı.

Benî Sâlim yurdunda ilk Cuma namazının kılınması.

Neccâr Oğullarının Peygamberimizi Medîne'ye götürmeleri.

Ebû Eyyub Ensârî'nin hânesinde misafir kalmaları.

Medîne'de Mescid-i Nebevî'nin ve Hâne-i Saadetin inşası.

Ezan'ın meşru kılınması.

Müslümanlar arasında kardeşlik te'sîsi (Muâhat).

Mescîd'in önünde fakirleri barındırmak için Suffa yapılması.

Yahudilerle siyasi münasebetlerin kurulması.

Mekke'de nişanlandığı Hz. Âişe ile Medîne'de izdivaçları.

623/2 Kıblenin Kudüs'teki Mescîd-i Aksâ'dan Mekke-i Mükerreme'deki Kâ'be-i Muazzama'ya çevrilmesi.
623/2 Medîne etrafındaki kabilelerle barış andlaşmaları yapılması.
624/2 İslam'da ilk harb olan şanlı Bedir zaferi.
Ramazan orucunun farz kılınması.
Zekâtın ve sadaka-i fıtrın farz olması.
İlk bayram namazının kılınması.
Hz. Peygamberin kerîmesi ve Hz. Osman'ın zevcesi Rukiyye'nin vefâtı.
Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin izdivaçları.
624/3 Yahudilerin Müslümanlara karşı düşmanca harekete başlamaları, münafıkların türemesi,
Sevîk Gazvesi: Müslümanların Ebû Süfyan'ı bozguna uğratmaları.
625/3 Uhud Harbi, Hz. Hamza'nın şahâdeti.
Hz. Hasan'ın doğumu (Ramazan ayında).
Peygamber Efendimizin Hz. Ömer'in kızı Hafsa ile izdivacı.
625/4 Raci' vak'ası: Dîne davet için kabilelere gönderilen mürşidlerin pusuya düşürülüp şehîd edilmesi.
Bi'r-i Maûne fâciası: İslam mürşidlerinin şehîd edilmesi.
Benî Nadîr gazvesi: Şımaran Yahudilerin sürgün edilmesi.
Hz. Hüseyin'in doğumu (Şa'ban ayında).
Tercüme işlerinde Yahudilere itimat kalmadığından Hz. Peygamberin, Zeyd b. Sâbit'e İbrânî dilini öğrenmesini emir buyurması.
626/5 Dûmetü'l-Cendel gazvesi: Suriye civarında toplanan eşkıya çetelerinin dağıtılması.
Benî Mustalık Gazvesi: Bu kabile Medîne'ye saldırmak istediğinden susturuldu. Dönüşte İfik şayiasının yayılması.
Teyemmümün meşrû kılınması.
627/5 Hendek veya Ahzâb harbi: Müşriklerin Medîne'yi kuşatmaları, Allah'ın inayetiyle perişan olup dağılmaları.
Hendek harbinde hıyanet eden Benî Kurayza Yahudilerinin cezalanması.
628/6-7 Hudeybiye Andlaşması: Bazı şartları ağır görülen bu andlaşma İslam için zafer hazırlamıştır.
İslam'a davet için hükümdarlara mesajlar gönderilmesi (Bizans İmparatoru Heraklius'a, İran Kisrâsı Hüsrev Perviz'e, Mısır Hâkimi Mukavkıs'a, Habeşistan Necâşî'sine, Umman, Yemâme, Bahreyn, Yemen emîrlerine).
Hayber'in fethedilmesi. Hz. Ali'nin dillere destan kahramanlıklar göstermesi, Yahudilerin baş cengâveri Merhab'ı bir hamlede yere sermesi.
Fedek Yahudilerinin vergiye bağlanması. Bir Yahudi karısının Hz. Peygamberi zehirleme teşebbüsü.
Safiyye ile izdivacı.
Mut'a nikâhının yasaklanması.
Mekke'den Habeşistan'a göçmüş olan Müslümanların Medîne'ye dönmeleri. Hz. Ali'nin kardeşi Ca'fer-i Tayyar'ın son kafile ile dönüşü.
629/7 Hudeybiye anlaşması hükümlerine göre Müslümanların Kâ'be'yi ziyaret etmeleri.
Hâlid bin Velid'in ve Amr İbn-i Âs'ın Müslüman olup Medîne'de Müslümanlara iltihakı.
Yemen'den Eş'arî kabilesinin, Medîne'ye gelip Müslüman olmaları.
İran'ın Yemen Valisi olan Bazen'in Müslümanlığı kabûlü.
629/8 Mu'te harbi: Suriye'de Bizansla ilk karşılaşma. Hâlid İbn-i Velîd'in askerî dirayeti sayesinde üç bin kişilik İslam ordusunun 100 bin kişilik Bizans ordusunun karşısında durması.
Zâtu's-Selâsil gazvesinde Amr İbn-i Âs'ın kumandanlık etmesi.
630/8 Mekke'nin fethi, Kâ'be'nin putlardan temizlenmesi, galibin mağlupları toptan affederek cihanşümûl büyüklük göstermesi.
Huneyn, Evtâs, Havâzin harbi.
Tâif'in muhasarası, putlarının Ebû Süfyan ve Mugîre'nin eliyle yıkılması.
Harb esirleri arasında sütkız kardeşi Şeyma'yı görünce serbest bırakması ve Hevâzin hey'etine bütün esirlerin âzâd olunduğunu bildirmesi.
Harb ganimetinden Müellefe-i Kulûb'e hisse verilmesi.
Kasîde-i Bürde şâiri Kâ'b bin Züheyr'in Peygamberin huzuruna gelerek "Bânet Suâdu" diye başlayan meşhur kasîdesini okuması ve,

«إِنَّ الرَّسُولَ لَنُورٌ يُسْتَضَاءُ بِهِ
مُهَنَّدٌ مِنْ سُيُوفِ اللّٰهِ مَسْلُولٌ»

"Peygamber etrafı aydınlatan bir meşaledir, her fenalığı kökünden kazıyan Allah kılıçlarından biridir" beytini söyleyince Resûl-i Ekrem çok memnun kalıp Hırka-i Şerîfini vermesi (Bu kasîde Arap edebiyatının şaheseridir, Kasîde-i Bürde denir).
Kerîmeleri Hz. Zeyneb'in vefatı.
Oğlu Hz. İbrahim'in doğumu.
630/9 Tebük harbi, Suriye'de Bizans'a verilen ders.

Münafıkların bu harbe katılmaktan kaçınmaları ve toplandıkları Mescîd-i Dırâr'ın yakılması.

Sulh ve sükûn devresi: Kabilelere mürşidler ve muallimler gönderilmesi, bütün kabilelerden heyetler gelip Müslüman olduklarını arz etmeleri (Senetü'l-Vüfûd).

Sevgili oğlu Hz. İbrahim'in vefatı.

Necâşî için salât-ı gâib kılması.

631/9 Hz. Ebû Bekr'in Hac Emîrliği.

Müslümanlığın bütün Arabistan yarımadasına yayılması.

632/10 Vedâ Haccı: Hıccetü'l-Belâğ, Hıccetü's-Selâm dahi denen Vedâ Haccında 140 bin kişilik bir cemaate hitapları: Hukûk-ı Beşer Beyannâmesinden, İnsan Hakları Evrensel Beyannâmesinden asırlarca önce insan haklarını ilanı.

632/11 Safer ayında Bekî' mezarlığına esrarengiz bir ziyaret yapıp âhirete göçmüş mü'minleri selâmlaması ve şehitlere duası.

İrtihallerinden üç gün evvel Hz. Ali ile Fadl'a dayanarak Mescid'e gelip cemaate namazı kıldırması, ashabına hayır dolu temennilerde ve son tavsiyelerde bulunması.

632/11 (8 Haziran - 12 Rebîu'l-Evvel) *Fazilet dolu nurlu bir hayattan sonra bu fani âlemden irtihalleri ve ruhunun Refik-ı A'lâ'ya yükselmesi*.

Yüce Allah'ın salât-u selâmı ona ve onun bütün âl-i ashabına olsun.

"Vasfında sözün hulâsasın al:
İnsandı, fakat melekten efdâl."